
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TÜRK BÜYÜKLERİNE SAYGI, AİLE BİRLİĞİNE ÖNEM VERME VE VATANSEVERLİK DEĞERLERİNİN KARMA YAKLAŞIMA DAYALI ETKİNLİKLERLE ÖĞRETİMİ

OĞUZHAN GÜMÜŞ

DOKTORA TEZİ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞUBAT, 2016

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ……(……) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: OĞUZHAN
Soyadı: GÜMÜŞ
Bölümü: İLKÖĞRETİM A.B.D. SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI
İmza:
Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme Ve Vatanseverlik Değerlerinin Karma Yaklaşıma Dayalı Etkinliklerle Öğretimi

İngilizce Adı: Teaching Of Values To Important Turkish People In History, Attaching Importance To Family Union And Patriotism In Primary School 4th Grade Social Studies Course With Activities Based On Mixed Approach

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Oğuzhan GÜMÜŞ

İmza:……

JÜRİ ONAY SAYFASI

Oğuzhan Gümüş tarafından hazırlanan "İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme Ve Vatanseverlik Değerlerinin Karma Yaklaşıma Dayalı Etkinliklerle Öğretimi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Bekir BULUÇ
İlköğretim Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi …….

Başkan: Prof. Dr. Eyüp AKMAN
İlköğretim Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kastamonu Üniversitesi …….

Üye: Doç. Dr. Sabri SİDEKLİ
İlköğretim Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi …….

Üye: Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL
İlköğretim Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi …….

Üye: Yrd. Doç. Dr. Yücel KAYABAŞI
Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi …….

Tez Savunma Tarihi: 11/02/2016

Bu tezin İlköğretim Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Tahir ATICI
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü ……..

TEŞEKKÜR

Doktora çalışmamı tamamlayıncaya kadar birçok insanın desteğini ve yardımını aldığımı belirtmek isterim. Öncelikle yüksek lisans danışmanlığından başlayarak hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, bilgi ve tecrübesiyle her zaman yanımda olan doktora tez danışmanım sayın hocam Doç. Dr. Bekir BULUÇ'a sonsuz teşekkür ederim. Tez izleme komitemde yer alan ve görüşleri ile tezin ilerlemesinde ve yönlendirilmesinde emeği olan sayın hocalarım Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL ve Yrd. Doç. Dr. Yücel KAYABAŞI'na teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmam esnasında değerli görüşleriyle yardımını aldığım sayın hocam Doç. Dr. Melek ÇAKMAK'a teşekkür ederim. Tez çalışmasını yürüttüğüm Ankara ili Mamak ilçesi Özkent Akbilek Ortaokulu 4/A ve 4/B sınıfı öğrencilerine, öğretmenlerine ve okul idaresine teşekkür ederim. Doktora çalışmam boyunca stresli zamanlarda yanımdaki en büyük destekçim olan sevgili eşim Nuray GÜMÜŞ'e; sabırla bu çalışmanın bitmesini bekleyen canım oğullarım Ömer Yağız ve Ali Mete GÜMÜŞ'e sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca uzakta da olsalar desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen babam Servet GÜMÜŞ ve annem Türkan GÜMÜŞ'e de çok teşekkürler…

Oğuzhan GÜMÜŞ

Ankara 2016

İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TÜRK BÜYÜKLERİNE SAYGI, AİLE BİRLİĞİNE ÖNEM VERME VE VATANSEVERLİK DEĞERLERİNİN KARMA YAKLAŞIMA DAYALI ETKİNLİKLERLE ÖĞRETİMİ

(Doktora Tezi)

OĞUZHAN GÜMÜŞ
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Şubat – 2016

ÖZ

Araştırmada, İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin öğrenci tutumlarına etkisi tespit edilmiş ve bu değerlerin öğretiminden elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Araştırmada, deney grubunda karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle değer eğitimi çalışmaları uygulanırken, kontrol grubunda uygulanmamıştır. Her iki grubun tutumları arasındaki farkı belirlemek üzere ön test-son test kontrol gruplu yöntem kullanılmıştır. Araştırmada nicel ve nitel veri toplama araçları bir arada kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri araştırmacı tarafından geliştirilen tutum ölçeği ile elde edilmiştir. Her etkinlikle ilgili nitel verileri elde etmek için görüş belirleme formları geliştirilmiş ve veriler bu formlarla elde edilmiştir. Nicel verilerin analizinde Bağımsız T Testi kullanılmış, nitel verilerin analizinde içerik analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2012-2013 öğretim yılında Ankara ili Mamak ilçesi Özkent Akbilek Ortaokulu'nda öğrenim gören 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Deney grubu (32) 4/A, kontrol grubu (33) ise 4/B öğrenci olmak üzere toplam 65 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda, Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretildiği deney grubunun tutum puanlarında artış olduğu görülmüş ve deney grubu lehine anlamlı farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle yürütülen değer öğretiminin öğrencileri etkilediği ve ilgili değerin öğrenimini kolaylaştırdığı tespit

edilmiştir. Deneysel işlem sonrasındaki bulgulara göre deney grubu öğrencilerinin kültürel değerlere sahip çıkan, aile geçmişlerini öğrenmeye istekli bireyler oldukları tespit edilmiştir. Deney grubu öğrencileri Türk büyüklerini kendilerine örnek almanın faydalı olacağını belirtmişlerdir. Yaşadıkları vatanın topraklarının kolay kazanılmadığının bilincinde oldukları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer Eğitimi, Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değeri, İlkokul, Sosyal Bilgiler, Karma Yaklaşıma Dayalı Etkinlikler

Sayfa Adedi: 350 sayfa

Danışman: Doç. Dr. Bekir BULUÇ

TEACHING OF VALUES TO IMPORTANT TURKISH PEOPLE IN HISTORY, ATTACHING IMPORTANCE TO FAMILY UNION AND PATRIOTISM IN PRIMARY SCHOOL 4TH GRADE SOCIAL STUDIES COURSE WITH ACTIVITIES BASED ON MIXED APPROACH

(Ph. D. Thesis)

OĞUZHAN GÜMÜŞ

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

February – 2016

ABSTRACT

In the research, in primary 4th grade social studies course the important Turkish people in history, attaching importance to family union and patriotism values of teaching with mixed approach based on activities influence on students' attitudes were identified and the findings obtained from the teaching these values were evaluated. In the research, a mixed approach based on value education through activities studies being applied in the experimental group and not applied in control group. Pretest-posttest control group experimental methods were used to bring up the difference between two group's attitudes. Quantitative and qualitative data collection tools were used in the research. The attitude scale developed by the researcher with the quantitative data of the study were obtained. Opinion determining forms were developed to obtain qualitative data with each activities and with this forms the data were obtained. In analysis of the quantitative data, unrelated samples independent t-test was used and content analysis approach was used in qualitative data analysis. The study group was constituted with the students who were studying at secondary school 4 in the 2012-2013 education year the district Mamak Ankara Özkent Akbilek School. Experimental group 32 (4 / A) and control group 33 (4 / B) were composed of students from a total of 65 students. In conclusion, of the important Turkish people in history, attaching importance to family union and patriotism values teaching with mixed approach based on activities the experimental group students´ attitudes scores have been shown in increase and significant differences have been identified in favor of experimental group. The conducted value of teaching with mixed approach based on activities affected the students and it was determined that facilitate learning about values.

According to the findings during the experimental procedure, it was found that the experimental group students protected the culturel values and they were willing individuals to learn their family history. The experimental group students identified that it would be useful own to get an example of the important Turkish people in history. It was understood that they were aware of whether the soil of the motherland won easily in they live.

Key Words: Values Education, Value of The Important Turkish People in History, Attaching Importance to Family Union and Patriotism, Primary School, Social Studies, Mixed Approach Based On Activities

Page number: 350 pages

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Bekir BULUÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZ v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xii
ŞEKİLLER LİSTESİ xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ xvi
BÖLÜM 1 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 3
1.2. Araştırmanın Amacı 10
1.2.1. Alt Problemler 10
1.3. Araştırmanın Önemi 11
1.4. Varsayımlar 13
1.5. Sınırlılıklar 13
1.6. Tanımlar 13
BÖLÜM 2 15
KURAMSAL ÇERÇEVE 15
2.1. Sosyal Bilgiler 15
2.1.1. Sosyal Bilgilerin Genel Amaçları 17
2.1.2. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı 19
2.1.2.1. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Temel Yaklaşımı 20
2.1.2.2. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Yapısı 21
2.2. Değerler 22
2.2.1. Değer Kavramı 22
2.2.2. Değerlerin Önemi 24
2.2.3. Değerlerin Sınıflandırılması 27

2.3. Değer Eğitimi 31
2.3.1. Değer Eğitimi Yaklaşımları 39
2.3.1.1. Değer Açıklama (Değer Belirginleştirme) 41
2.3.1.2. Değer Analizi 42
2.3.1.3. Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin) 44
2.3.1.4. Ahlaki Muhakeme (Ahlaki İkilem) 45
2.3.1.5. Örtük Program 47
2.3.2. Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi 49
2.4. Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değerleri 51
2.4.1. Türk Büyüklerine Saygı 52
2.4.2. Aile Birliğine Önem Verme 52
2.4.3. Vatanseverlik 53
2.5. Değerlerin Etkinlik Temelli Eğitimi 53
2.6. Tutum 55
2.7. İlgili Araştırmalar 56
2.7.1. Yurt İçi Araştırmalar 57
2.7.1.1. Sosyal Bilgiler ile İlgili Araştırmalar 57
2.7.1.2. Değerler ve Değer Eğitimi ile İlgili Araştırmalar 62
2.7.1.3. İçeriğinde Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değerleri Olan Araştırmalar 71
2.7.2. Yurt Dışı Araştırmalar 75
BÖLÜM 3 79
YÖNTEM 79
3.1. Araştırmanın Modeli 79
3.2. Çalışma Grubu 82
3.2.1. Deneysel İşlem Basamakları 82
3.2.1.1. Deney Grubu İşlem Süreci 84
3.2.1.2. Kontrol Grubu İşlem Süreci 86
3.3. Veri Toplama Araçları 86
3.3.1. Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği 86
3.3.1.1. Ölçeğin Kapsam Geçerliği 87

3.3.1.2. Faktör Analizi ve Güvenirlik Çalışması 88
3.3.2. Görüş Belirleme Formu 92
3.4. Verilerin Analizi 93
BÖLÜM 4 95
BULGULAR VE YORUM 95
4.1. Nicel Verilere İlişkin Bulgular 95
4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum 95
4.1.1.1. Birinci Alt Problemin Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular ve Yorum 97
4.2. Nitel Verilere İlişkin Bulgular 101
4.2.1. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum 101
BÖLÜM 5 302
SONUÇ VE ÖNERİLER 302
5.1. Sonuçlar 302
5.1.1. Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Sonuçlar 302
5.1.2. Uygulama Sürecinden Elde Edilen Sonuçlar 304
5.2. Öneriler 308
KAYNAKÇA 310
EKLER 333

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Değerlerin Velilerce Tercih Edilme Sayıları 9
Tablo 2. Değer Öğretimi Etkinliklerinin Analizi 11
Tablo 3. İlkokul Sosyal Bilgiler Programı 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri 19
Tablo 4. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğrudan Verilecek Değerler 21
Tablo 5. Farklı Kurum ve Ülkelerin Belirledikleri Ortak Değerler Listesi 30
Tablo 6. Değer Öğretimi Hareketleri 38
Tablo 7. Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Basamakları (evreleri) 46
Tablo 8. Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Desen 79
Tablo 9. Araştırmada Uygulanan Deneysel Model 80
Tablo 10. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları 82
Tablo 11. Deney Grubu Çalışma Süreci 84
Tablo 12. Ölçek İfadelerinin Puanlama Aralıkları 87
Tablo 13. KMO ve Barlett's Test Sonuçları 88
Tablo 14. Tutum Ölçeğinin Faktör Öz Değerleri, Faktör İçi Madde Sayıları, Açıklanan Varyanslar ve Faktör Eklendikçe Artan Varyans Değerleri 89
Tablo 15. Ölçekteki Her Bir Maddeye İlişkin Faktör Yük Değeri 90
Tablo 16. Alt Faktörlerde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayıları 91
Tablo 17. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması 95
Tablo 18. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Son Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması 96
Tablo 19. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön-Son Test Tutum Puanlarına İlişkin İstatistikler 96
Tablo 20. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Türk Büyüklerine Saygı"* Alt Boyutuna İlişkin Ön Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması 97

Tablo 21. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Türk Büyüklerine Saygı"* Alt Boyutuna İlişkin Son Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması 97
Tablo 22. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Aile Birliğine Önem Verme"* Alt Boyutuna İlişkin Ön Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması..... 98
Tablo 23. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Aile Birliğine Önem Verme"* Alt Boyutuna İlişkin Son Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması 98
Tablo 24. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Vatanseverlik"* Alt Boyutuna İlişkin Ön Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması 99
Tablo 25. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Vatanseverlik"* Alt Boyutuna İlişkin Son Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması..... 99
Tablo 26. 1. Oturum Ders Planı 102
Tablo 27. 2. Oturum Ders Planı 111
Tablo 28. 2. Etkinlik Genel Temaları 122
Tablo 29. 3. Oturum Ders Planı 123
Tablo 30. 3. Etkinlik Genel Temaları 136
Tablo 31. 3. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 136
Tablo 32. 4. Oturum Ders Planı 137
Tablo 33. 4.- 5. Etkinlik Genel Temaları 152
Tablo 34. 4.- 5. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 152
Tablo 35. 5. Oturum Ders Planı 153
Tablo 36. 6. - 7. Etkinlik Genel Temaları 166
Tablo 37. 6. - 7. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 167
Tablo 38. 6. Oturum Ders Planı 167
Tablo 39. 8.- 9. Etkinlik Genel Temaları 177
Tablo 40. 8.- 9. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 178
Tablo 41. 7. Oturum Ders Planı 178
Tablo 42. 10.- 11. Etkinlik Genel Temaları 192
Tablo 43. 10.- 11. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 193
Tablo 44. 8. Oturum Ders Planı 193
Tablo 45. 12. Etkinlik Genel Temaları 201
Tablo 46. 12. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 201
Tablo 47. 9. Oturum Ders Planı 202
Tablo 48. 13. Etkinlik Genel Temaları 215
Tablo 49. 13. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 216

Tablo 50. 10. Oturum Ders Planı 216
Tablo 51. 14. Etkinlik Genel Temaları 229
Tablo 52. 14. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 236
Tablo 53. 11. Oturum Ders Planı 237
Tablo 54. 15. Etkinlik Genel Temaları 250
Tablo 55. 15. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 250
Tablo 56. 12. Oturum Ders Planı 251
Tablo 57. 16.- 17.- 18. Etkinlik Genel Temaları 269
Tablo 58. 16.- 17.- 18. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait görüşler 269
Tablo 59. 13. Oturum Ders Planı 270
Tablo 60. 19. Etkinlik Genel Temaları 284
Tablo 61. 19. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 285
Tablo 62. 14. Oturum Ders Planı 286
Tablo 63. 20. Etkinlik Genel Temaları 299
Tablo 64. 20. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler 300

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sosyal Bilgilerin Kapsamı 16
Şekil 2. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması 28
Şekil 3. Örtük Program Temel Özellikleri 47
Şekil 4. Basit Çeşitleme Araştırma Modeli 81
Şekil 5. Deney Grubu Sınıf Krokisi 101

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

NCSS	National Curriculum Social Studies
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

BÖLÜM 1

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, alt problemlerine, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve tanımlara yer verilmiştir.

GİRİŞ

Değerler, davranışlarımıza rehberlik eden temel ilke ve inançlardır (Lewis, Mansfield ve Baudains, 2008). Değer, arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tutumu demektir. Değerler, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımız, davranışlarımıza yön gösteren ölçülerdir. Diğer bir tanımla, değer, bir nesneye, varlığa veya faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük demektir (Aydın, 2010).

Schwartz'a (2012) göre, değerler sadece sosyolojide önemli rol oynamasına rağmen psikoloji, antropoloji ve disiplinlerle ilgilidir. Değerler kültürel grupların, toplumların ve bireylerin karakterize olmaları sürecindeki değişimi izlemek, tutum ve davranışların motivasyon temellerini açıklamak için kullanılır. Thornberg (2008), toplumsal yapı olarak belirttiği gündelik hayatın ve içerdiği bilginin, kuralların, değerlerin, pratiklerin ve alışkanlıkların insanların birbirleriyle paylaştıkları dilin ve sosyal etkileşimlerden meydana getirdiğini belirtmektedir. Lang'a (2000), göre değerler ahlaki açıdan iyi ya da kötünün üzerine ne gibi hükümler alındığını bildiren ilkelerdir. Tutumlar da başka insanlar ve onların eylemlerine karşı elimizde tuttuğumuz eğilimler ve değer verdiklerimize büyük ölçüde olan bağdır. Turan ve Aktan (2008), değer verme terimini, genel olarak bir nesne, olgu veya davranışın bir değere sahip olması şeklinde açıklamışlardır. Davranış değer verme düzeyinde sınıflandırılmışsa, inanç veya tutumun niteliklerini gösterecek düzeyde tutarlı ve sürekli olarak kabul edilmektedir. Öğrenildiğinde tutarlı olarak gözlenmesi,

davranışın değere sahip olduğunun göstergesidir. Davranış, kişinin değerleri doğrultusunda şekillenir. Sánchez, Díaz, Domínguez ve Mateos (2005), değerlerin sosyal grupları ayırt ederken tutumları anlamak için önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir.

Eğitimciler çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde daha fazla durulması gerektiğini belirtmektedirler (Milliren ve Messer, 2009). Çocuklar hayatlarında erken yaşlarda değerleri ilk ailelerinden ve aynı zamanda medya, akranlar, oyun grupları, bakıcılar, yerel topluluklar ve diğer kurumlardan da öğrenmeye başlar (Halstead ve Taylor, 2000). Glasser (1999), anaokulundan fakülteye kadar her dönemde öğrencilere, öğrendikleriyle yaşamları arasındaki ilişkinin gösterilmesinin ya da kendilerinin görmeleri için yardım edilmesinin üzerinde dururken, Beil (2003), bireyin emir ve yasaklara körü körüne uymak yerine, artık gerek eskiden kalma, gerekse yeni değerler yelpazesiyle karşı karşıya gelip, kendi doğrusunu bulmak ve seçtiği ahlak ilkeleri doğrultusunda devraldığı toplumsal sorumluluğun bilincine varmasının zorunda olduğunu belirtmektedir. Beil (2003), değerlerin, bireyin bunları kendi isteğiyle özgürce onaylaması ve örnek almasıyla ahlakın sağlam bir dayanağına dönüşeceğini belirtmektedir. Fraenkel'in (1971), değerler üzerine görüşü; "*Değerler şeyler değildir. Onlar bireylerin bir kısmını onayladığı, yaşatmak ve sürdürmek istediği davranış standartları, güzellik, verimlilik ve değerdir. Değerler kendi başlarına yoktur, bireylerin kendilerine özgü değer iddialarını yansıtmaktadırlar"* şeklindedir.

Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir. Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder (Akbaş, 2008). Aileler ve yerel topluluklarla temas halinde olması nedeniyle okullar; eğitimde değerler üzerine olan endişeleri gidermek ve okul çevresi yerel toplumlara bazı ipuçları vermek için özel bir konumda bulunmaktadır (Taylor, 2000). Toplumların geleceği iyi yetişmiş bireylerle sağlanır. Toplumda huzurun oluşması da bazı değerleri benimseyen, içselleştirip davranış haline getiren bireylerle gerçekleşir. Toplumsal yaşamda meydana gelen bazı değişimler değerlerin öğretimine olan ihtiyacı daha da artırmıştır. Çocuğun değerleri kazanma süreci öncelikle ailede başlar. Okula başlama yaşına kadar ailede ve sonraki dönemlerde de

okulda verilen eğitimlerle devam eder. Bundan dolayıdır ki okulda verilen değerler eğitimi, bu eğitim nasıl verildiği, uygulanan tekniklerin ve oluşturulan etkinliklerin yeterliliği son derece önem arz etmektedir. Bu bağlamda değerleri öğrencilere kazandırırken eğitim sisteminin yeterli olmadığı düşünülmektedir. Oysaki değer eğitiminde her yeni etkinlik, kalıcı değer öğretimi için gereklidir. Bu açıdan çalışmada, ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilere kazandırmak istediği değerlerden biri olan Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değeri, değer eğitimi yaklaşımlarına bağlı hazırlanan etkinliklerle kazandırılmaya çalışılmıştır.

1. 1. Problem Durumu

Değerler kültür, siyasi ve dini sistemler gibi sistemlerden türetilmiştir (Zegwaard, 2009). Kültürde, değerlerde, bireysellik ve yaşam tarzında büyük bir tehdit bulunmaktadır. Herhangi bir toplumda kültür; değerler, yaşam tarzları ve kavramların değişim göstermesine rağmen teknolojik gelişmelerden büyük ölçüde etkilenmiştir. Buna bağlı olarak da genç bireylerin düşüncelerinde neye inanalım, nasıl inanalım ve hangi yaşam tarzını benimseyelim şeklinde sorular oluşmaktadır (Gill ve Jaswal, 2010). İşcan Demirhan'ın (2011) da ifade ettiği gibi, değerler konusu kuramsal yönden olduğu kadar, hızla değişen dünya içinde yerini arayan toplumumuzu yakından ilgilendirmesi açısından da önem taşımaktadır. Sosyo-ekonomik gelişmelerin kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıkan yeni toplumsal düzenlemelerin sağlıklı işleyebilmesi, bireylerin sahip oldukları değerlerin gerçekleştirilen toplumsal düzenlemelerle uyumlu olmasıyla yakından ilişkilidir. Ayrıca günümüz dünyasında çoğumuzun köreldiğini, yok olduğunu bahsettiğimiz "bireyin, birbirine yakın ya da uzak olan tüm insanların ve doğanın yararı için bencil amaçlarından vazgeçmesine yönelik değerleri" kazanması ve bunları yaşamında kullanabilmesi öne çıkmaktadır. Aydın (2003), değerler hakkında söylenenleri, şu şekilde özetlemiştir:

- İnanışlar içeren ve dolayısıyla da alışkanlıklar taşıyan olgulardır.
- Fertlerin yapıp ettiklerini rasyonelleştirip içselleştirmelerine imkân verirler.
- Genelde ilgi gösterilen, arzu edilen şeylerdir.
- Her alanla ilgilidirler ama alanların kendine özgü değerleri vardır.
- Farklı kaynak ve içeriklere sahip olsalar da bir biçimde sosyaldirler.

Yiğittir ve Öcal'ın (2010), Ziebert'ten (2007), aktardıklarına göre bireylerin değer yönelimleri, uzun zaman dönemlerini kapsayan, toplum ve ev yaşamını düzenleyen, beşeri eylemleri ve karşılıklı ilişkileri etkileyen kanaatleri de göstermektedir. Değer yargılarındaki değişiklikler göstermektedir ki, görev ve düzen değerleri etrafında gelişen yönelimler önemini yitirirken, kişisel gelişimi vurgulayan değerler popülerlik kazanmaktadır. Değerlerdeki değişim analizi, birey merkezli değerlere doğru bir eğilimi ortaya koymaktadır.

Öğrenciler öğrenmenin değerli olduğuna inandıkları zaman kendi eğitimlerine değer verirler (Magno, 2010). Bireyde değer duygusunun oluşmasını amaçlayan bir eğitim, değerlerin dışsal ve toplumsal gerekçelerinden çok bireysel ve duygusal yaşantılara ağırlık verecektir. Bir temellendirme toplumsal ve kurumsal açılardan ne kadar değerli olursa olsun, bireysel açıdan o kadar anlamlı görünmeyebilir. Bir yasayı öğretir gibi bir değeri bireye öğretmek bu ikisinin arasındaki farkı kaçıracaktır. Anlamlı bir değerin bireyler tarafından benimsenmesi amaçlanıyorsa, her bireyin duygusal olarak öznel biçimde onu deneyimlemesine imkân tanıyan yöntemler izlenmelidir (Evkuran, 2009). Eğitim kurumları olan okullarda öğrencilerin akademik yönden gelişiminin sağlanmaya çalışılması ile birlikte öğrencilere ders içi ve ders dışı etkinliklerle çeşitli değerlerin kazandırılması büyük bir önem taşımaktadır. Eğitimin insanlarda demokratik tutum, alışkanlık ve inançlar geliştirerek iyi ve etkili vatandaşlar yetiştirme gibi amaçları da bulunmaktadır. Son yıllarda tüm dünyada olmakla birlikte, Türkiye'de de yaşanan olumsuz toplumsal olayların, insanların değerleri yeterince kazanamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Okulda öğrenilenler ile yaşam arasındaki ilişki Sosyal Bilgiler dersi için düşünüldüğünde değer kavramının önemi bir kere daha artmaktadır (Deveci ve Ay, 2009).

Doğanay'ın (2007) da belirttiği gibi, Sosyal Bilgiler eğitiminin genel amacı bireylere öncelikle kendini ve fiziksel ve sosyal çevresini anlamalarına yardımcı olmaktır. Ayrıca bireylerin kendilerine ve sosyal-fiziksel çevrelerine karşı olumlu değer ve tutumlar geliştirmektir. Yine Doğanay (2007), değerler açısından olgunlaşamamanın sonucunda, insanlar yalnızca çevrelerine karşı değil, kendilerine ve diğer insanlara karşı da olumsuz eylemlerde bulunabilmektedir. Kendi kendine ve sağlığına saygı duymadan, kendine zarar veren insanlar vardır. Tüm bu olaylar, Sosyal Bilgiler eğitiminin bir parçası olarak değerler eğitiminin gereğini ve önemini vurgulamaktadır. Taylor da (2000), okul düzeyinde

değerler eğitiminin giderek artan bir kültürel çeşitlilik ve çoğulcu bir toplumda gerçekleştiğini belirtmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi, tarihsel bir içeriğe sahip olması, farklı kültürleri ve yaşam hikâyelerini anlatması yönüyle iyi değerlerin verilmesi bakımından önemlidir. Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli olması da, değer öğretimi bakımından bir zenginlik sayılabilir (Kan, 2010). Bahsedilen özellikleri ile açıklanmaya çalışılan değer ve eğitiminin 21. yüzyıl Sosyal Bilgiler dersi vizyonunda ulaşmak istediği bazı amaçları MEB (2011), şu şekilde açıklamıştır.

Sosyal Bilgiler programı 21. yüzyıl vizyonunda Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimseyen, Türk tarih ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirmektir. Buna bağlı olarak da; Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamaları ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır. Lovat (2009), ise kişisel ve sosyal değerler temel alınmış bir şekilde yapılandırılan öğrenme ve öğretme sürecinin, eğitimde potansiyeli artıracağını bu şekilde de kaliteli bir eğitim sağlanabileceğini belirtmektedir.

Değerler eğitimi şu anda eğitimin heyecan verici ve ilgi gören alanlarından biridir. Değerler eğitimi öğretmenler ve öğrencilerin ilgisini ve çektiği gibi psikologların, sosyal psikologların, sosyologların, filozofların ve bilim adamlarının da ilgisini çekmektedir (Superka, Hedstrom, Ford ve Johnson, 1976). Değerler ve öğretimi Sosyal Bilgiler dersi için üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Doğanay (2007), *değerleri niçin öğretmeliyiz?* sorusunun cevabını; genelde eğitimin, özelde ise Sosyal Bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme, var olan değerlerinin farkına varma ve bunların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerini nasıl etkilediğinin bilincine varmalarına yardımcı olma sorumluluğu şeklinde cevaplamaktadır. Zegwaard (2009), değerlerin öğretiminde iki önemli yön üzerinde düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu yönler; kurulan değer sistemlerinin bilgilerinin aktarılması diğeri de değer sistemlerinin uygulanmasıdır.

Değerlerin nasıl kazandırılması gerektiği ile ilgili geçmişten günümüze çok çeşitli yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntemlerden bir kısmı değerlerin telkin, öğüt, kıssadan hisse vb. yollarla doğrudan öğretimine yönelik; bir kısmı ise akıl yürütme, sorgulama, yansıtıcı düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir. Değerlerin kazanımı ile ilgili olarak öne çıkan diğer önemli bir yaklaşım da, değerleri tek tek ele alarak öğretmek yerine, daha bütüncül bir yaklaşımla tüm okulun bir parçası haline getirmektir. Böylelikle amaç, okulda tüm demokratik değerlerin yaşandığı ahlaki bir topluluk yaratarak öğrencilerin demokratik değerleri yaşayarak öğrenmelerine katkı yapmaktır (Doğanay, 2007). Değer eğitimi ile ilgili olarak 1960-1970 yılları arasındaki gelişmelere bakıldığında, bu dönemde değerin öğretimi ve öğretmenin model olması yerine öğrencileri kendi değerlerini açıklamaya cesaretlendirme, ahlaki muhakeme ve değer analizi becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar vardır (Kirschenbaum, 1995).

Okullarda değerler eğitimine şiddetle ihtiyaç vardır. Değerler, soyut kavramlardan oluşan bir yapıdır. Bu soyut kavramları, öğrencilerin içselleştirmeleri zordur. Bu yüzden öğretilecek olan değerle ilgili etkinlik temelli eğitim yapılmalıdır. Değerler eğitiminde öğrencilerin ilgisinin canlı tutulması, örnek etkinlikler verilmesi gerektiğinde, mümkün olduğunca olumlu örneklerden hareket edilmesi, öğrencilerin yaş, beceri, yetenek ve bulundukları çevrenin dikkate alınması, belirli bir mesafede bu çocuklarla dostluk ve arkadaşlık kurulması, öğretmenin örnek model davranışlar içinde bulunması hususları değerlerin öğretiminde önemli ve dikkat edilmesi gereken noktalardır (Aktepe, 2010).

Dilmaç'a (2002) göre, değer eğitiminin grup halinde yapılması, yaşamış oldukları aile birimi, bir kulüp, bir grup veya bir toplum içinde yaşadıkları için davranışlarını yönlendirebilir. Çocuklar işbirliği ve huzur içinde birlikte olmak gibi temel değerlerin geliştirilmesine ihtiyaç duyarlar. Çocuklar birlik halinde dinleme, düşünme, birlik halinde hareket etme, oynama ve çalışma alışkanlıkları kazanırlar. Grupla yapılan etkinlikler sayesinde tüm insani değerler geliştirilebilir.

Türkiye'de değerler eğitimi değişik evrelerden geçmiştir. Değerler eğitimi kimi zaman ayrı bir ders olarak karşımıza çıkmış, kimi zamanda diğer derslerin içerisinde öğrencilere verilmeye çalışılmıştır. Günümüzde ise değerler eğitimi, diğer derslerin konuları içerisinde verilmeye çalışılmaktadır. Bu durum etkili bir değerler eğitimi verilebilmesi için her şeyden önce tesadüfî olmayan, planlı bir eğitim anlayışına duyulan ihtiyacı ortaya

çıkartmaktadır (Yazıcı, 2006). Aydın (2010), sevgi, saygı, dürüstlük, paylaşma, işbirliği, hoşgörü, önyargısız yaklaşma, şiddetten kaçınma vb. konuları kapsayan eğitim programlarının geliştirilmeye başladığını belirtmektedir. Bu programlarla amaçlanan, çocukları bu kavramlarla erken yaşlarda tanıştırmak, kendi akran grubuyla birlikte çeşitli masal, hikâye ve grup etkinliklerinden de yararlanarak bu kavramlar konusunda düşündürmektir. Doğal olarak bu, daha çok bilişsel süreçlere hitap eden bir yaklaşımdır. Fakat değerler yaşantıyla öğrenilir. Bu nedenle sadece bu tarz bir eğitimle değerleri öğretmemiz mümkün değildir. Hayatın içinde uygulamalara da ihtiyaç vardır. Sosyal ortam olan okullarda değerler, çocukların davranış ve tutumlarının sonucunda çevrelerinden gördükleri tepki ve yorumlarla gelişirler.

Akbaş (2008), değer kazandırmada iki temel yol olduğunu söylemektedir. Bunlardan biri değerlerin gizli bir programla öğretilmesidir. Bu yaklaşımda değerler, bir ders ve içerik olarak görülüp planlı bir şekilde öğretilmek yerine; okul atmosferi, törenler ve kurallar yoluyla kazandırılmaya çalışılır. Doğrudan değer öğretiminde ise, değerler öğretim programlarında yer bulur, program değerleri belirlenir ve farklı öğretim yaklaşımlarıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programlarında değerler yer bulmuş ve doğrudan öğretim yaklaşımı benimsenmiştir. Bu gelişme ile değer öğretim yaklaşımları ve etkinlikler önem kazanmıştır. Her iki yaklaşımın birlikte kullanılmasıyla öğrenciler değerleri fark eder, içselleştirir, davranışa dönüştürür.

MEB (2011), değer öğretimi yaklaşımlarını farklı yazarların (Akbaş, 2004; Bacanlı, 2006; Crain, 2004; Çiftçi, 2007; Doğanay, 2006; Gültekin, 2007) görüşlerine dayanarak yapmış olduğu sentezlemeyle dört farklı yaklaşım olarak açıklamıştır. Bu yaklaşımlar, değerlerin doğrudan öğretimi, değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakemedir. Bu yaklaşımlar kısaca şu şekilde belirtilmiştir.

Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, yetişkinlerin çocuklara değerleri doğrudan söyleyerek çocukların değerleri öğrenmelerinin sağlanmaya çalışıldığı bir yöntemdir. Telkin veya değer aşılama olarak da adlandırılan bu yöntemde öğrencilere neyin iyi neyin kötü olduğu söylenmektedir. Bu yaklaşımın etkili olabilmesi için davranış değiştirme yöntemiyle de uygulanabileceği belirtilmektedir. Davranış değiştirme edimsel koşullamanın değer öğretimine uygulanmış şeklidir. Öğrenci kazandırılmak istenen değere uygun davranış sergilediğinde ödüllendirilmektedir (MEB, 2011). Bu yaklaşımda öncelikle

kazandırılacak değer belirlenir ve programlanmış etkinlikler aracılığıyla değer kazandırılmaya çalışılır (Doğanay, 2007).

Değer açıklama yaklaşımı, öğrencilerin biçimlenmiş ve yükselen değerlerinin farkına varmalarına yardım etmelerine yönelik bir yöntemdir. Yaklaşım, bireyin hayatlarında neyin önemli olduğunu fark etmelerini sağlamalarına dayanmaktadır. Değer açıklama yaklaşımı öğrencinin kişisel alanına girme tehlikesi, öğretmenin bir psikolojik danışman gibi hareket etmesi gereği, ahlaki ve ahlaki olmayan konuların ayrımında başarısızlık doğurabilmesi ve bütün değerlerin eşit doğrulukta olduğu varsayımından yola çıkıldığı gibi noktalar açısından eleştirilen bir yaklaşımdır (MEB, 2011). Bu yaklaşımda öğrenciler problemlerle karşı karşıya gelir ve çeşitli kararlar alırlar. İnsanlar kararlar alırken inançları, değerleri ve tutumlarını kullanırlar (Akbaş, 2008).

Değer analizi, sosyal bilimler eğitimcileri tarafından geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Amaç, öğrencilerin karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır. Değerleri, problem çözme süzgecinden geçirerek karar vermeyi sağlamaktadır. Değer analizi yaklaşımında değer soruları üzerinde duygusal olmadan akılcı, mantıklı ve sistematik bir şekilde değerlendirme yapılmaktadır. Örnek olaylar ve bunlar üzerinde problem çözme becerilerinin uygulanması süreci söz konusudur (MEB, 2011).

Ahlaki muhakeme, ahlaki gelişim konusunda önemli isimlerden biri olan Lawrence Kohlberg, ahlaki değerlerin kazanımının değerlerin başkaları tarafından değil, kişinin bilişsel ahlaki gelişim düzeyine göre şekillenen akıl yürütmesi sonucunda oluştuğunu belirtmektedir. Ahlaki muhakeme yaklaşımında öğretmenin rolü ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektedir. İkilem iki farklı değer ilkesinin çatıştığı gerçek yaşam problemleridir (MEB, 2011). Zhu'nun (2011) da belirttiği gibi, okullarda müfredat dışında da öğretmen ve öğrenciler arasında veya öğrencilerin kendi arasında normal bir iletişim yoluyla, değerler iletilebilir ve öğrenilebilir. Hartsell (2006), öğretmenlerin değerleri açıklama becerilerini öğretmek yerine, değerlerin kendilerini öğretmeleri gerektiğini söylemektedir.

Değerlerin okul müfredatı içinde ve öğrencilere değerleri kazandıracak etkinlik temelli bir eğitim yaklaşımıyla verilmesinin kalıcı değer kazanımı açısından önemi büyüktür. Moser ve Hanson (1996), ders etkinliklerinin öğrencilerde bilgiyi uygulayarak eleştirel ve yaratıcı

düşünmenin, sorgulamanın, problem çözme ve karar verme becerilerini kullanmanın ve öğrencilerin gerçek hayata adapte edilebilmelerinin sağlanması gibi amaçlara sahip olmasının gerekliliğinden bahsetmektedir. Yiğittir (2010), *İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler* isimli çalışmasında 317 öğrenci velisinden veriler elde etmiştir. Elde edilen verilerin analiz sonuçlarına göre, Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değeri ailelerce tercih edilen değerler arasındadır. Bu araştırmayla ilgili veli tercihlerinin frekansları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Değerlerin Velilerce Tercih Edilme Sayıları

Değer	f	%
Aile Birliğine Önem Verme	186	58,7
Vatanseverlik	143	45,1
Türk Büyüklerine Saygı	50	15,8

Kaynak: Yiğittir (2010).

Yiğittir'in (2010), elde ettiği sonuçlardan da anlaşılmaktadır ki, bu araştırmaya konu olan değerler, veliler tarafından önemsenmektedir. Dolayısıyla da bu değerin öğretimi, üzerinde önemle durulan bir noktadır.

Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerleri bu araştırmanın konusu olarak belirlenmiştir. Yaşamış Türk büyüklerini ve onların hayatlarını öğrencilerin kendilerine örnek alarak yetişmelerine rehberlik etmek bu çalışmanın bir amacıdır. Yine eğitimin ailede başladığından hareketle öğrencilerin ailelerine bağlı, sağlam aile birliğinin de topluma fayda sağladığını bilen bireyler olarak yetişmelerine rehberlik etmek de araştırmanın bir diğer amacıdır. Ülkesine ve milletine bağlı, ulusal değerlerine sahip çıkmanın bilincinde olan, vatan toprağının değerini kavrayan, onu koruyan ve ona sahip çıkan bireyler olarak yetişmelerine rehberlik etmek araştırmanın diğer bir amacını oluşturmuştur. Araştırmanın konusu belirlenirken, ilgili literatür incelemesine bağlı yapılan değerlendirmelere göre; değer kelimesinin anlamının ve değer eğitimiyle ilgili çalışmaların ilkokullarda daha yeterince yer almadığı belirlenmiştir. Buna bağlı olarak da değerlerin sınıf ortamında kalıcı olarak kazandırılamadığı da düşünülmektedir. Araştırmada ele alınan değerlerin de ilkokul 4. sınıf programınca belirlenen mevcut etkinliklerle tam olarak kazandırılamadığı da düşünülmektedir. Bundan dolayıdır ki; değer öğretiminde kullanılan

yaklaşımların karma bir şekilde sınıf ortamına farklı etkinliklerle indirgenmesiyle değerlerin kalıcı olarak kazandırılacağı düşünülmüştür. Bu nedenle araştırmada "İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme ve Vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi ve öğrencilerin değerlere ilişkin tutumlarına etkisi nedir?" sorusuna cevap aranmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme ve Vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi ve öğrencilerin değerlere ilişkin tutumlarına etkisini belirlemektir. Bu amaçla şu alt problemlere cevap aranmıştır.

1.2.1. Alt Problemler

1. İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi, "Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme ve Vatanseverlik" değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.1 "Türk büyüklerine saygı" alt boyutunun karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2 "Aile birliğine önem verme" alt boyutunun karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3 "Vatanseverlik" alt boyutunun karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi, "Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme ve Vatanseverlik" değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin bulgular nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Değer, davranışa rehberlik yapan, karar sürecinde etkisi olan, davranışların değerlendirilmesinde rolü olan ilke, inanç, idealler ve tutumdur (Halstead, 1996). Değerler eğitiminin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Çünkü değerlere ve değerlerin öğretimine toplumun ihtiyacı artmaktadır. Buna bağlı olarak okullarda değerler eğitiminin gerekliliği ve önemi de yeni eğitim anlayışında önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayıdır ki, değerlerin öğrencilere kalıcı bir şekilde kazandırılması için de ders ortamlarında farklı uygulamaların yapılması gereklidir. Verilen değerin yaparak ve yaşayarak öğrenilip kazanımı ve kalıcılığı, öğrenme ortamı ve buna bağlı öğrenme süreci açısından oldukça önemlidir.

Yaptığı çalışmada ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler programındaki değerlerin öğretiminde her öğrenme alanı için kullanılan etkinlikleri ayrı ayrı araştıran Kılıç (2012), kullanılan etkinliklerin değer öğretimindeki yeterliliğinin ve sayısının az olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca kazanımların bir kısmıyla da etkinlikler arasında bağlantı kurulamadığı görülmüş, programdaki etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımlarından birkaçını içerdiği belirlenmiştir.

Kılıç'ın (2012), çalışmasında bu araştırmaya konu olan değerlerle ilgili belirttiği etkinlikler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Değer Öğretimi Etkinliklerinin Analizi

Verilecek Değer	Kazanımla İlişkisi	Etkinlikler	Yaklaşım	Değerlendirme
Aile Birliğine Önem Verme	Aile tarihi oluşturma	Evimizde röportaj Aile tarihim	Açıklama	Öz Değerlendirme
	Aile ve çevresinde milli kültürü yansıtan öğeler	Eşyaların Sırrı	Açıklama	Öz Değerlendirme
		Ailemdeki Birliktelik	Açıklama, Ahlaki muhakeme	Öz Değerlendirme
Türk Büyüklerine Saygı	Milli mücadelede ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk'ün rolü	Kahramanlarıma Mektuplar Türk Büyüklerine Saygı Haber Tarıyorum	Ahlaki muhakeme	Öz Değerlendirme
Vatanseverlik	Milli mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler	Dünyalara Değişmem Vatanseverlik	Açıklama, Ahlaki muhakeme	Öz Değerlendirme Örnek Verme

Kaynak: Kılıç, (2012).

Tablodan da anlaşıldığı üzere Sosyal Bilgiler programında araştırmaya konu olan değerlerle ilgili yeterince etkinlik olmadığı belirgindir. Ayrıca bu etkinliklerin oluşturulmasında değer eğitimi yaklaşımlarının hepsinin de kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Değerler öğretilirken etkinliklerin farklı öğretim yaklaşımlarını bir arada kullanarak oluşturulması yararlı olacağı düşünülmektedir. Etkinlikler yoluyla gerçekleştirilen bir öğrenme; öğrencilerin yaptıkları çalışmaların farkında oldukları, öğrendiklerini sorguladıkları, sorumluluk duygusuna sahip bilinçli bireylerin oluştuğu bir öğrenmedir. Ayrıca bu ortam, değerlerin farklı bakış açılarına bağlı yöntemlerle kazandırıldığı bir öğrenme ortamı olmaktadır. Yaşamış Türk büyüklerinden öğrencilerin haberdar olmalarını sağlamak önem arz etmektedir. Aile tarihi hakkında bilgi sahibi olan ve aile ilişkileri kuvvetli bireylerin yetiştirilmesi de önemlidir. Diğer bir önemli nokta da vatansever bireylerin yetiştirilmelerini sağlayabilmektir.

Bu çalışma; Sosyal Bilgiler dersi içinde kazandırılmak istenen değerlerin önemini kavrayabilen, öğrenci merkezli eğitim anlayışında kendini rahatça ifade edebilen, yordama yapabilen, ikili ilişkilerinde ahlak seviyesi yüksek, araştıran, öğrenen ve uygulayan bireylerin yetiştirilmesi açısından, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ve değerlere karşı olan tutumlarını olumlu yönde etkilemesi bakımından, ilgili literatüre katkı sağlaması bakımından ve öğrencilerin Türk büyüklerine ve onlardan bizlere kalan emanetlere saygı gösteren, aile birliğine önem veren, ailesinin geçmiş tarihinden haberdar olan ve vatanseverlik bilincine sahip bireyler olarak yetişmesi açısından önem taşımaktadır. Çünkü ilkokul çağından itibaren öğrencilerde gerekli kazanımları oluşturmak sağlıklı bir toplum yetiştirmek bakımından önemlidir. Değer kazanımı da bu önemin bir parçasıdır.

Araştırmada kullanılmak üzere karma yaklaşımlara göre oluşturulan etkinliklerin de değerler ve eğitiminde önem teşkil ettiği düşünülmektedir. Araştırmada, deneysel bir çalışma olarak nitel ve nicel boyutlarla öğretim süreci ve bu süreçte öğrencilerin tutumlarının değerlendirilmesine çalışılmıştır. Bu sebeple araştırma, Sosyal Bilgiler dersi içinde kazandırılmak istenen değerlerin öğretimi üzerine katkı getirebileceği ve yeni araştırmalara ışık tutabileceği düşüncesiyle önem taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar

1. Sosyal Bilgiler ders programında belirlenen ders saatleri boyunca yapılan Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik değerlerinin öğretimiyle ilgili çalışmalar öğrencilerin seviyelerine uygundur.
2. Görüş belirleme formlarına öğrenciler samimi cevaplar vermişlerdir.
3. Ölçme aracının hazırlanması aşamasında başvurulan uzman görüşleri yeterlidir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2012–2013 eğitim-öğretim yılı Ankara ili Mamak ilçesi Özkent Akbilek Ortaokulu 4/A (deney grubu), 4/B (kontrol grubu) sınıfı öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Araştırma, Sosyal Bilgiler dersi "Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik" değerleri ile sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma, Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik değerleriyle ilgili karma yaklaşıma dayalı etkinlikler, Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik tutum ölçeği ve görüş belirleme formu ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Değer: Bir kişinin ya da diğer sosyal varlıkların hayatlarına yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, önemi değişen, durumlar ötesi arzulanan amaçlardır (Schwartz, 1994).

Değerler Eğitimi: Formal eğitim içerisinde verilmesi gereken, yeni nesillerin kişilik gelişimine, toplumsallaşmasına katkı sağlayan bir alandır (Gültekin, 2007).

Tutum: Bireyin iyi ve kötü algısı, olumlu ve olumsuz bakışı tüm insani yanlarını ifade eder. Tutumlarda; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tepkilerin alt yapısını bulabiliriz (Tavşancıl, 2002).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde Sosyal Bilgiler, değerler ve değerler eğitimi ile ilgili literatür araştırılarak bir bütünlük çerçevesinde sunulmuştur.

2.1. Sosyal Bilgiler

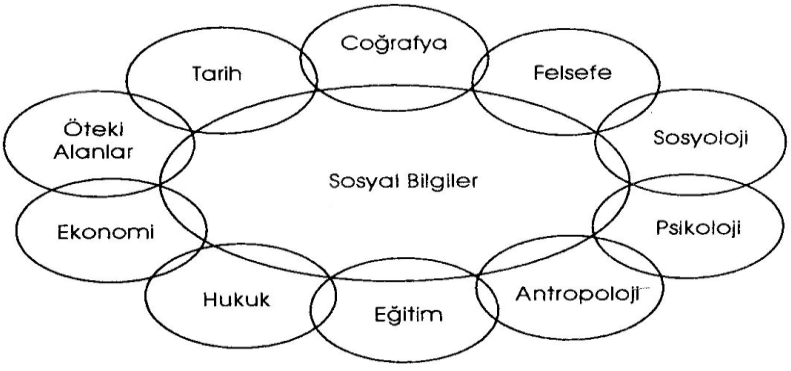
Sosyal Bilgiler kavramı ile ilgili yerli ve yabancı literatür incelendiğinde birçok tanımın var olduğu görülmektedir. Önal ve Kaya'ya (2006) göre, Sosyal Bilimler insanların diğer insanlarla ve toplumla olan ilişkilerini inceleyen bir disiplinler topluluğudur. Sosyal Bilgiler ise, Sosyal Bilimlerin bulgu ve ayrıştırmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsamaktadır. Bir toplumu oluşturan bireylerin, o toplumdaki yaşayışı, ilişkileri, kültürü, öteki toplumlarla olan ilişkiler içindeki yerini ve bu konulardaki ortak ve temel bilgilerin oldukça kapsamlı bir bölümünü Sosyal Bilgiler oluşturur. Akdağ'a (2009), göre Sosyal Bilgilerin temel kaynağı sosyal bilimlerdir. Tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji, eğitim vb. sosyal içerikli ve başlı başına bir ilim olan bu alanların belli konularından da sosyal bilgiler oluşmaktadır. Sosyal bilgiler öğretim amacıyla sosyal bilimlerden seçilmiş, basitleştirilmiş ve düzenlenmiş konular ve bilgiler bütünüdür.

Öztürk' ün (2007), Sosyal Bilgiler tanımı ise hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır. NCSS'nin (1994) tanımına göre sosyal bilgiler sosyal ve beşeri bilimler ile sivil yetkinliği geliştiren entegre bir çalışmadır. Okul programı bünyesinde sosyal bilgiler arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji,

din, sosyoloji ile beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerini sistematik çalışma ile koordine eder.

Sosyal Bilgiler dersi bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB 2005). Safran da (2008), Sosyal Bilgileri sosyal bilimler disiplinlerinden ilköğretim dönemi çocuklarının seviyesine uygun olarak seçilmiş bilgilerin, disiplinlerarası bir yaklaşımla verildiği bir müfredat programıdır şeklinde tanımlamıştır.

Sosyal Bilimlerin büyük ölçüde ortak ve birbirini tamamlayıcı yönlere sahip bulunması, disiplinlerarası yaklaşımı desteklemekte, ayrıca bunu gerekli kılmaktadır. İşte Sosyal Bilgiler dersi, daha önce de belirtildiği gibi, böyle bir yaklaşıma olanak tanırken temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinlerarası bir yaklaşımla alıp yoğurmakta; ilköğretim düzeyine ve kendi yapısına, kendi doğasına uygun bir anlayışla varlığını bütünleştiren bir ders olarak programdaki yerini almaktadır (Sözer, 1998).

Şekil 1. Sosyal bilgilerin kapsamı (Sözer, 1998).

Sosyal Bilgiler ile ilgili verilen tanımlardan yola çıkarak Sosyal Bilgiler dersinin bireyin toplumsallaşmasına yardımcı olmaya yönelik hazırlanmış bir ders olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte yine Sosyal Bilgiler dersiyle birey, temel hak ve hürriyetlerine sahip, vatandaşlık bilincinin farkında olarak yetiştirilmektedir.

2.1.1. Sosyal Bilgilerin Genel Amaçları

Türk Eğitim Sistemi içinde Sosyal Bilgiler dersi 4., 5., 6., ve 7. sınıflarda uygulanan bir derstir.

NCSS'nin (1994) açıkladığı şekliyle Sosyal Bilgilerin birincil amacı gençlerin birbirine bağımlı bir dünyada çok kültürlü bir demokratik toplum vatandaşı olarak kamu yararı için bilinçli ve mantıklı kararlar almalarına yardımcı olmaktır. Öztürk (2007), Sosyal Bilgilerin tanımını yaparken bu dersin amacına da tanımında şöyle yer vermiştir: Sosyal Bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı içeriği disiplinlerarası bir yaklaşımla kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır. Sözer'e (1998) göre, ilköğretimdeki "Sosyal Bilgiler" dersinin öğretiminde en önemli amaç, öğrenciye "toplumsal kişilik" kazandırmaktır. Toplumsal kişiliğin de en önemli özelliği "iyi bir yurttaş" olmaktır. Burada, iyi bir yurttaş olmaktan amaç, kişinin görev ve sorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olmasıdır. Sosyal Bilgiler dersi, bireyin gerek kendisine, gerekse ailesine, çevresindeki diğer insanlara, yasalara ve devlete karşı görev ve sorumluluklarının neler olduğunu ve özellikle toplumsal çevresine etkili bir biçimde nasıl uyum yapılacağını öğretir. MEB'in (2005), belirlediği genel amaçlara göre 7. sınıfın sonunda öğrenci:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.

5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafî özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiyesi üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

NCSS (1994), Öztürk (2007), Sözer (1998) ve MEB'in (2005) açıkladığı amaçlardan yola çıkarak Sosyal Bilgiler dersinin amacını; "bireyi iyi huylu ve sorumlu bir vatandaş olarak yetiştirerek kültürel ve sosyal yönden topluma hazırlamaktır" şeklinde belirtmek mümkündür.

2.1.2. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı

Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, toplumsal cinsiyet alanında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerelleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk hâline gelmiştir. Sosyal Bilgiler programı, dünyada yaşanan tüm bu değişimler ve gelişmelerle birlikte, mevcut programların değerlendirmelerine ilişkin sonuçları ve ihtiyaç analizlerini dikkate almaktadır. İlkokul Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 4. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır MEB (2005). 4. sınıf Sosyal Bilgiler programı öğrenme alanları, üniteler ve süreleri Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. İlkokul Sosyal Bilgiler Programı 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayıları	Oran (%)	Süre /Ders Saati
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	6	11	12
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	4	14	15
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	4	11	12
	Toplam	46	100	108

Kaynak: MEB, (2005).

2.1.2.1. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Temel Yaklaşımı

MEB'in (2005), yeni Sosyal Bilgiler programı, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler Programı;

1. Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
5. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
6. Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
8. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.

12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

2.1.2.2. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Yapısı

Sosyal Bilgiler Programını oluşturan temel ögeler: beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlardır. MEB'in (2005), belirlediği şekliyle beceri bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir. Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. İnsan hayata ve dünyaya verdiği anlamı "dil" aracılığıyla yapılandırır, ifade eder ve başkalarıyla yine dil ile paylaşır. Bu anlamın yapılandırılması, dört ana evreyi içermektedir. Bu evreler "olgu-kavram-genelleme ya da ilke-kuram" dır. Kavramlar insan düşüncesinin temel taşlarıdır. Nesne ya da olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşurlar. Zihinsel bir sınıflama oldukları için gerçek dünyada değil, düşüncelerimizde vardır.

Sosyal Bilgiler programında değerler konusu geniş bir yer teşkil etmektedir. Bu yüzden çalışmada değerler konusu ana bir başlık içinde verilmiştir. Değer kavramı, değerlerin özellikleri, önemi ve sınıflandırılması ile değerler eğitimi ve değerler eğitimi yaklaşımları alt başlıklar şeklinde araştırmada yer bulmuştur. İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde doğrudan verilecek değerler Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Doğrudan Verilecek Değerler

Öğrenme Alanı	Doğrudan Verilecek Değer
Birey ve Toplum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü
Kültür ve Miras	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğa sevgisi
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Temizlik ve Sağlıklı olmaya önem verme
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Yardımseverlik
Güç, Yönetim ve Toplum	Bağımsızlık
Küresel Bağlantılar	Misafirperverlik

Araştırmaya konu olan Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değeri Kültür ve Miras öğrenme alanı içinde verilmiş değerdir.

2.2. Değerler

Değerler, insanların son yıllarda üzerinde önemle durdukları, tarih boyunca da toplumların benimsemeye çalıştığı olgular topluluğudur. Buna bağlı olarak da değerin ne olduğu, nasıl oluştuğu ve kabul edilebilirliği de tartışmalar ve araştırmalarda yer bulmaktadır. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersi bünyesinde değer ve değerin öğretimi önemlidir. Frydaki'nin de (2009), belirttiği gibi değerler ne reddedilebilir ne de müzakere edilebilir, değerler mutlak, evrensel, ebedi varlıklar olarak algılanmaktadır.

Aladağ'ın (2009) da Sosyal Bilgiler dersi genel amaçlarına bakıldığında, vatanını ve milletini seven, temel değerleri benimsemiş, yaşadığı topluma uyum sağlayan, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren yani etkin birer vatandaş yetiştirmeyi amaçlamaktadır şeklindeki görüşü de değerlerin gerekliliğini belirtmektedir.

2.2.1. Değer Kavramı

Değerler, insan hayatına şekil vermesi ve bu hayatı etkilemesi bakımından farklı bilim insanlarının ilgi alanlarına giren bir konudur. Bu durum, değer kavramıyla ilgili olarak yerli ve yabancı literatürde çeşitli tanımlara çokça yer verilmesini sağlamıştır.

Keskin, Öksüz, Gelen ve Yılmaz'a (2012) göre, değer ve değerler üzerinde yapılan çalışmalara sosyal bilimciler yoğunlaştığından felsefeden, sosyolojiye, eğitime ve davranış bilimine kadar birçok sosyal bilim disiplini bu kavramı kendi zaviyesinden kullanmıştır. Bunun bir sonucu olarak da çeşitli değer tanımları ortaya çıkmıştır. Bu tanımlardan bazı örnekler aşağıda belirtilmiştir.

Sosyal Bilgiler programı değer kelimesinin anlamını maddeleştirerek şöyle belirtmektedir (MEB, 2011).

- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

Değerler insanların hisleri ve duygularına göre beliren, yazılı ve sözlü özel kodlamalarla dizayn edilirken insan faaliyetleri ile insan çabasının ürünü olarak ifade edilir (UNESCO,

2005). Meydan ve Bahçe'nin (2010), tanımıyla değer; insanların davranışlarına ilişkin tercihlerinde, bu davranışlarını doğrulamada ve kendileri de dahil tüm insanları ve olayları değerlendirmede kullandıkları kriterlerdir. Doğanay (2007), değerleri kısaca yaşamımızı etkileyen, yaşamda önem verdiğimiz düşünceler şeklinde tanımlamaktadır. Değer ifadesini Uysal (2003), doğruluk, namuslu olma, iyilikseverlik... kutsallığı olan, sahip olunduğu takdirde insanı yücelten; bunlara sahip olmayanlarla kıyaslandığında kendi varlık alanında ona bir ayrıcalık ve erdem kazandıran ilkelerdir şeklinde tanımlamaktadır.

Değerler insanların ve toplumların neleri değerli göreceklerine ve nasıl yaşayacaklarına karar verirken bağlı oldukları davranış, tecrübe ve amaçlardır (Hill, 2004). Nath' ın (2005) kısa tanımıyla değerler, arzu ettiklerimiz, hoşlandıklarımız ve tercihlerimizdir. Keskin ve Keskin'in (2009) tanımıyla değer, bireyin kendisine ve çevresindekilere huzur dolu bir ortamı sağlayan duyuşsal düşüncelerdir. Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt'a (2012) göre, değerler, çevredeki olayları belirli bir süzgeçten geçirip, davranışlara yön vermeyi sağlayan olgulardır. Bireyin değerlerinin bilinmesi, yaşantısındaki durumlar karşısında onun davranışlarının tahmin edilmesine yardımcı olabilir.

Powney vd. (1995), değer kavramı üzerine düşüncelerini şu şekilde belirtmişlerdir: değerler dini ve ahlaki inanç alanlarını içerir aynı zamanda nasıl yaşadığımızla, hayatımızı nasıl yönlendirdiğimizle ve deneyimlerimizle ilgili görüşlerle ilgilidir. Değerler bizim biliş, duygu ve davranışlarımızla da meşgul olabilir. Bir diğer tanım da Yeşil ve Aydın'ın (2007), değer insanın herhangi bir varlık ya da olaya bakış açısını ve verdiği önemi yansıtan, benimseme esasına dayalı, davranışlara yön verme gücüne sahip psikolojik, sosyal, ahlaki ve estetik boyutlu inanç ve kanaatler bütünüdür şeklindeki tanımıdır.

Değer ferdin kişi olması için gerekli unsurdur. Değer, bilinçli tecrübe olarak kişiliğin bir vasfıdır ve kişilik olmadan değer yoktur. Kişisel bilinçli tecrübe olan değer herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir zamanda gerçekten hoşlanılan, takdir edilen, kıymet verilen, arzu edilen, uygun bulunan veya beğenilenlerin tümüdür (Gökalp, 2014). Değerle ilgili bir diğer tanımı da Kaya (2013), sözcük olarak en genel manada bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin sahip olduğu kıymet, yüksek ve yararlı nitelik şeklinde yapmaktadır.

Değer tanımını, Aktepe ve Yel (2009), hayata bakış acımızı ve amaçlarımızı belirleyen aldığımız kararları etkileyen, inançlarımızı yansıtan ve prensiplerimizi oluşturan bir tercih şeklinde yaparken, Erdem (2003), değer kelimesini, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımı, Scalfino'nun (2005), *kişisel değerlerimiz ve inançlarımız genel eğilimlerimizi etkilemektedir; hayatımız boyunca yaptığımız seçimler de kendimizi farklı durumlara yöneltmektedir* şeklindeki düşüncesi de destekler niteliktedir. Solomons ve Fataar (2011), literatürde değerlerle ilgili farklı terimlerin kullanılmakta olduğunu, değerler eğitimi ifadesinin değerleri anlatmada yaygın olarak kabul gören bir ifade olduğunu belirtmektedir.

2.2.2. Değerlerin Önemi

Değerler zevke göre kişisel tercih değildir; değerler insanların çevreleriyle ilgili az ya da çok, açık ve sistematik fikirlerine dayalı kararlardır (Veugelers ve Vedder, 2003). Nath (2005) ise değerlerin sadece sosyal iklimi ve ulusal kültürü belirlemediğini, toplumsal değişimin hızını ve büyüme sürecini de hızlandırdığını söylemektedir. Peterson ve Deal (2009), da insanların önemli gördüklerini kabullendiklerini, bu bağlamda değerlerin davranışı, karar vermeyi ve dikkati biçimlendirdiğini belirtmiştir.

Söylemez ve Kırkkılıç'ın (2015) da belirttiği üzere değerler, bireyleri bir arada tutan temel toplumsal bağlardır. Bu bağlarda yaşanacak bozulmalar, toplumsal yapıda önemli çözülmelere yol açar. Aynı toplumda yaşayan insanların kültürel mirası olarak da ifade edebileceğimiz değerler, önceki nesillerden sonraki nesillere aktarılarak millet olma bilincini da sağlamaya çalışır. Kültürel değerler, bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan temel özelliklerdir. Bu bağlamda her toplumun kendini diğer toplumlardan farklı kılan bazı temel değerlere sahip olduğu söylenebilir. O kültürü yaşayan insanlar bu temel değerler çerçevesinde hayatlarına şekil verir ve toplumsal hassasiyetlere saygı gösterirler.

Schwartz vd. (2012), değerlerin çeşitli kültürel gruplar arasında benzer şekillerde yapılandırıldığından bahseder. Bu da insan motivasyonunun evrensel bir organizasyonunun var olduğunu gösterir. Mahmud, Warchal, Masuchi, Ahmed ve Schoelmerich, (2009), değerlerin nesneler ya da durumlara karşı daha belirgin tutumları üstlendiğini belirtmektedirler. Barbour, Barbour ve Scully, (2005) çocuklar yaşamlarında amaç ve yön hissine çokça ihtiyaç duyduklarını bunun da evlerinde belirlenmiş değerlerle başladığını

belirtmişlerdir. Dönmez ve Yazıcı'nın (2009), belirttiği değerlerin özellik ve işlevleri değerlerin önemi başlığı içinde aşağıda verilmiştir.

Değerlerin özellikleri:

1. Değerler inançlardır
2. Değerler, bireyin amaçları (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlik, yardımseverlik) ilişkilidirler.
3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar.
6. Değerler değişime açık yapılardır.
7. Değerler, bağlı oldukları kültürlere göre değişir. Hatta ait oldukları kültürlerin içinde dahi ayrılılık gösterebilirler. Farklı iki toplum aynı değere sahip olabilir ama o değere verdikleri önem derecesi farklı olabilir.

Değerlerin fonksiyonları (işlevleri):

1. Bireye amaç ve yön tayin eder.
2. Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin esaslarını ve genel yönünü verir.
3. Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.
4. Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklendiğini bilmesini sağlar.
5. Bireyin doğru ve yanlışı, haklı ve haksızı, hoşa giden ve gitmeyeni, ahlaki ve ahlaki olmayanı ayırt etmesini sağlar.

Kaynak: Dönmez ve Yazıcı, (2009).

Değerler bir inanç halidir. Ait olunmak istenilen veya kabul gören bir durumdur. Bazı durumları aşmaya yönelik olup, olayların ve insanların davranışlarını belirlemede veya gelişiminde rehberdir. Eski değer sistemlerini, diğer değerlerde oluşturduğu öneme göre düzenler (Schwartz, 1994). Değer, bir birey ya da toplumun değerli olduğunu düşündüğü bir kişisel inanç ise, o zaman ahlak, inancı göstermede kullanılan davranışa özgü bir koddur (Hartsell, 2006). Değerler, toplumun sosyo-kültürel öğelerine anlam veren en önemli ölçütlerdir. Bu yüzdendir ki, toplumsal kişi ve bu kişinin davranış örüntüleri sosyolojik incelemelerin başlangıç noktasını oluştururlar (Özensel, 2003). Çetin (2004) ise değerlerin, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren

standartlar olarak işlev gördüğünü belirtmektedir. Aktepe ve Yel'e (2009) göre, değerler sosyal rollerle öğrenilerek bir sonraki kuşaklara aktarılırlar. Sosyal roller içinde mesleki, cinsel, sosyal, kişisel gibi kimlik yapıları da yer almaktadır. Sosyal rollerle biçimlenen kimlik yapılarının oluşmasında değerler önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Belirli bir sosyal rolde kişilerin neler yapması, neler yapmaması ve nelere kıymet vermesi öğrenilir ve bunlar bir yaptırım da olabilir.

Değerler duygu yüklüdür, fikir ve anlayışımız için güç verir, bireysel ve grup davranışlarımızın arkasındaki itici gücü oluşturur. Değerler insan kişiliğinin fiziksel, zihinsel, ahlaki, etik, estetik, sosyo-kültürel, ekonomik, politik ve ruhani boyutlarını içermektedir. Dolayısıyla, ahlaki değerler eğitimi, eğitimin önemli bir parçasını oluşturur (UNESCO, 2005). Aydın ve Gürler (2014), değerlerle ilgili yapılan tanımlardan ve değerlerin işlevlerinden yola çıkarak değerler hakkında aşağıda belirtilen öz bilgileri oluşturmuşlardır.

- Tarihi birikimlerden oluşan köklü inançlardır.
- Üzerinde görüş birliğine varılmış kabullerdir.
- Sosyal hayatı düzenleme rolleri vardır.
- Karar vermede kullanılan ölçütlerdir.
- Sosyal kontrol unsurlarıdır.
- Kültürün devamlılığını sağlarlar.
- Çevreyle etkileşim sonucunda işlevsellik kazanırlar.
- Tutumların alt yapısını oluştururlar.
- Güdüleyici ve özendiricidirler.
- Bireylerin sosyal rol seçmelerine rehberlik ederler.
- Dışlanmışlık ve yalnızlık karşısında koruyucudurlar.
- Farklılıkların çarpıştığı noktada ortak anlaşma zemini oluştururlar.
- Kalıtsal değil yaşayarak öğrenilirler. Dolayısıyla öğrenilebilir ve öğretilebilir olgulardır.
- Ahlaki olgunluğa ulaştırırlar.
- Bütünleyici ve birleştiricidirler. Hızlı ve bilinçsiz değişimlerde çatışmaya da yol açabilirler.
- Dayanışma araçlarıdır.
- Değerleri yaşayan ve yaşatan insanlardır bu yönüyle değerler insanidir. Bireylere amaç ve yön belirlemede etki ederler.

- Nitel özelliklere sahiptirler.
- Değerler birbirleriyle ilişkilidirler.
- Bireye ayırt etme, ilke oluşturma ve uyum sağlama yetileri kazandırırlar.
- Toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemleri sınırlandırırlar.
- Değerler kişilere bakış açısı sağlarlar.
- Soyutturlar.
- Bilişsel yapıdan çok duyuşsal alana hitap ederler.
- Farklı disiplinlerde farklı anlam çerçevesini çağrıştırırlar.
- Dinamiktirler, değişme gösterebilirler.

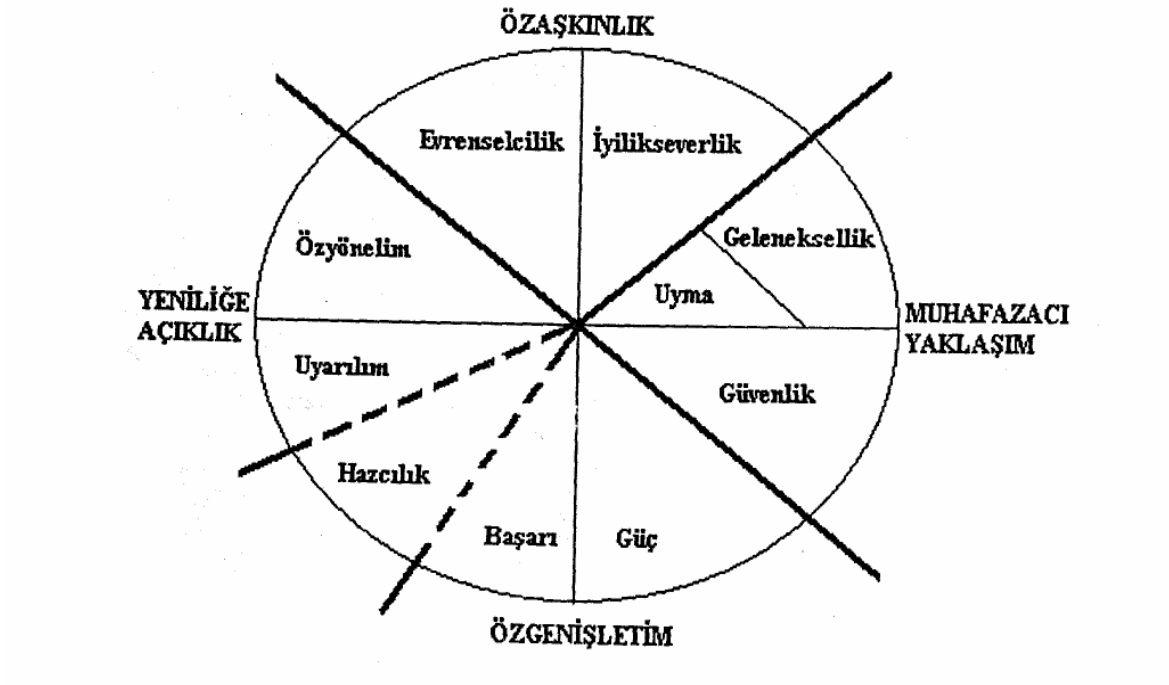
2.2.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Değer kavramının farklı tanımlamaları ve değerlerin önemi belirtildikten sonra değerlerin literatürde yer alan sınıflandırmalarına da değinilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. İlgili başlık altında farklı bilim insanlarınca belirlenen ve literatürde kabul gören sınıflandırmalara yer verilmiştir.

Keskin vd. (2012), değerlerin birbirinden ayrılmasının oldukça güç olduğunu bu nedenle değerleri daha iyi anlayabilmek amacıyla bazı özellikleri ve işlevlerine göre sınıflandırmanın mümkün olduğunu belirtmektedir. Acat ve Aslan (2012), değerlerin sınıflandırılmasının bireylerin ve toplumların değer profillerini ortaya koymada yol gösterici olduğunu söylemektedir. Kahle (1983), değerler listesi ölçeği sonucunda dokuz değerlik bir liste oluşturmuştur (aktaran Beatty, Kahle, Homer ve Misra, 1985). Bu değerler aşağıdaki gibidir.

- Ait Olma Duygusu *(Sense of Belonging)*
- Hayattan Zevk Alma *(Fun & Enjoyment)*
- İnsanlarla Sıcak İlişkiler Kurma *(Warm Relationships with others)*
- Kişisel Gelişim *(Self-fulfillment)*
- Toplumdan Saygı Görmek *(Being well-respected)*
- Heyecan Dolu Yaşama *(Excitement)*
- Başarma Duygusu *(Sense of Accomplishment)*
- Kendini Güvende Hissetme *(Security)*
- Kendine Saygı Duymak *(Self-respect).*

Belirtilen dokuz değer üç ana gruba ayrılmaktadır. Kişisel gelişim, kendine saygı duymak, başarma duygusu, insanlarla sıcak ilişkiler kurma içsel değerler, kendini güvende hissetme, ait olma duygusu, toplumdan saygı görmek dışsal değerler, heyecan dolu yaşama ve hayattan zevk alma değerleri ise kişiler arası değerler şeklindedir (Altıntaş, 2005). Değer sınıflandırması kabul gören isimlerden bir diğeri de Schwartz'dır.

Şekil 2. Schwartz'ın değer sınıflandırması (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Schwartz (2012), değer sınıflandırmasını on farklı değer belirleyerek oluşturmuştur. Schwartz'ın sınıflandırmasındaki değerler şu şekildedir.

- Öz yönelim *(Self-Direction),* Hedefin tanımlanması: Bağımsız düşünce ve eylem keşfetmek, yaratmak, seçmek.
- Uyarım *(Stimulation),* Hedefin tanımlanması: Heyecan, yenilik ve değişken hayat.
- Hazcılık *(Hedonism),* Hedefin tanımlanması: Kendisi için zevk ya da duygusal haz: hedefe tanımlanma.
- Başarı *(Achievement),* Hedefin tanımlanması: Sosyal standartlara göre yetkinliğini gösterme yoluyla kişisel başarı.
- Güç *(Power),* Hedefin tanımlanması: Sosyal statü ve saygınlık, insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol veya üstünlük.

- Güvenlik *(Security),* Hedefin tanımlanması: Toplumun, ilişkilerin ve bireyin kendisinin emniyeti, uyumu ve istikrarı.
- Uyma *(Conformity),* Hedefin tanımlanması: Başkalarına zarar verme ya da üzme ve muhtemel eylem ve eğilimleri kısıtlama, sosyal beklenti ve normları ihlal etme.
- Gelenek *(Tradition),* Hedefin tanımlanması: Saygı, bağlılık ve kişinin kültür ya da din sağlayan töre ve fikirlerin kabulü.
- Yardımseverlik *(Benevolence),* Hedefin tanımlanması: Korunması gerekli olanların yaşam kalitesinin yükseltilmesi için kişisel iletişim halinde olma.
- Evrenselcilik *(Universalism),* Hedefin tanımlanması: Tüm insanların ve doğanın refahı için anlayışlı, hoşgörülü olma ve koruma.

Spranger (1914), insanların değer yönelimlerini altı başlık halinde belirlemiştir. Bunlar, "*kuramsal", "ekonomik", "estetik", "sosyal", "politik"* ve "*dini"* değer yönelimleridir.

- *Kuramsal değerlere yönelen birey,* gerçeğin keşfiyle ilgilidir. Bu amaç peşinde o birey karakteristik bilişsel tutumları alır, kimlik ve farklılıkların peşindedir. Gözlem ve muhakeme yapar.
- *Ekonomik değerlere yönelen birey,* neyin yararlı olduğuyla ilgilidir. Bu tip iyice 'pratik' ve işadamlığına hâkim bir klişe iyi uyumludur.
- *Estetik değerlere yönelen birey,* uyum ve şekil bakımından yaptığı en yüksek değeri görür. Her deneyimini zarafet, simetri, ya da uygunluk açısından değerlendirilir.
- *Sosyal değerlere yönelen birey,* için en yüksek değer insan sevgisidir. Nazik, sempatik ve özverilidir.
- *Politik değerlere yönelen birey,* öncelikle herhangi bir alandaki lider genellikle yüksek güç değerine sahiptir. Kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir.
- *Dini değerlere yönelen birey,* dini en yüksek değer bilir. O, tasavvufidir ve kendini evrenle bir bütün olarak ilişkilendirir (aktaran Stewart, 1998).

Rokeach (1973), değerleri iki ana başlıkta toplamış, her bir başlık altında da on sekiz değer gruplamıştır. Ana değerleri, terminal ve araçsal olarak sınıflamıştır. *Terminal değerler*, hayatın amacını belirleyen ve buna hizmet eden değerler şeklinde açıklanabilir. Ona göre bir bireyin herhangi bir sosyal değerinde gerçekleşecek yükselme veya düşmenin diğer sosyal değerlerinde de yükselmeye veya düşmeye yol açacağını savunur. *Araçsal değerler*, amaca ulaşmada kullanılan aracı değerlerdir. Rokeach (1973), araçsal değerleri de "ahlaki

ve yeterlilik" olmak üzere ikiye ayırmıştır. Ahlaki değerler yaşamın amacıyla olmaktan çok davranış biçimleriyle ilintilidir. Yeterlilik değerleri ise sosyal olmaktan çok bireyseldir (aktaran Turan ve Aktan, 2008). Doğanay (2007), farklı ülke ve kurumların belirledikleri ortak değerleri Tablo 5'te şu şekilde belirtmiştir.

Tablo 5. Farklı Kurum ve Ülkelerin Belirledikleri Ortak Değerler Listesi

Ülke	Ortak Değerler
Türkiye	Adil olma, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Eşitlik, Hoşgörü, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Misafirperverlik, Sorumluluk, Temizlik, Vatanseverlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme, Yardımseverlik, Aile Birliğine Önem Verme
Yeni Zelanda	Doğruluk, İtaat Etme, Başkalarını Düşünme, Dürüstlük, Saygı, Sorumluluk, İyi kalplilik, Merhamet,
Avustralya	Tarafsızlık, Gerçeğe Saygı, Akıl Yürütmeye Saygı, Adalet, Eşitlik, Başkalarının iyiliğini Düşünme Özgürlük, Çeşitliliği kabul etme, Çatışmalara barışçıl çözümler arama
NCSS (ABD)	Özgürlük, Gizlilik, Doğruluk, Hukukun üstünlüğü, İnsan onuru, Adalet, Sadakat, Uluslar arası insan hakları, Hakkaniyet, Eşitlik, Sorumluluk, Dürüstlük, Çeşitlilik, Otoriteye saygı

Kaynak: Doğanay, (2007).

Prencipe ve Helwig (2002), ise değer sınıflandırmasını altı grupta toplamıştır.

- Başkalarının hak ve adaletlerinin refah durumları veya sorunlarıyla direkt ilgili olarak ahlaki değerler,
- Refah veya haklar ve bireysel kişilik ya da karakter özellikleriyle ilgili değerlerden oluşan ahlaki karakter değerler,
- Bireyler ya da kültürel değer sistemleri tarafından kişisel erdemler olarak tanımlanan karakter özellikleri ile ilgili ahlaki olmayan değerler,
- Siyasi alanda adalet ve eşitlik için potansiyel etkileri olan politik-ahlaki değerler,
- Vatanseverlik ya da ülke aşkı gibi siyasi değerleri içeren geleneksel siyasi değerler,
- İnanç veya uygulamaların dini bir sistem kararlılığını yansıtan dini değerler.

Ulusal literatüre bakıldığında değerlerin sınıflandırılmasına yönelik çalışmaların olduğu görülmektedir. Yaşar, Kasa ve Bayır'ın (2015), çalışmasında halk oyunları değerinin ulusal değer, bilimsellik değerinin evrensel değer, adil olma değerinin ise hem ulusal hem de evrensel değer olarak sınıflandırıldığı görülmüştür. Çalışmasında değerleri ulusal ve evrensel değerler olarak belirleyen Ercan (2001), ulusal değerleri; millet, ordu, devlet, vatan, cumhuriyet, kahramanlık, dil, gelenek görenekler ile ulusal marş, bayrak ve ulusal simgeler olarak belirlemiştir. Demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri, bağımsızlık,

uygarlık, barış, hoşgörü, saygı, sevgi, anlayış, uzlaşma, bilim, eşitlik, çevre duyarlılığı, sanat değerleri ise evrensel değerler şeklindedir. Suvirananda (2005), değer kavramını birinin yaşamı için gerekli şeyler ve kişinin göz önünde tuttuğu mülkün değeri şeklinde tanımlamaktadır. Ona göre, para, mülk, arazi ve farklı türdeki zenginlikler insanlar için maddi değerlerdir. Hakikat, aşk, özgürlük vb. değerler de vardır. Bunlar ise ahlaki veya insani değerler olarak adlandırılmaktadır. Eğitim arzu edilen bu değerleri çocuklarda geliştirmeyi kendine iş olarak görmelidir.

Kan (2009), vatandaşlığın bazı değerlere sahip olmayı gerektirdiğini belirtmektedir. Bunlar ulusal ve evrensel olan değerlerdir. Demokrasiyi benimsemiş olan ülkelerde, ulusal ve evrensel değerler birbirine tezat olamaz. Ulusal ve evrenselin bütünleştiği değerlerden bahsedilebilir. Gültekin'e (2007) göre, değerin gerek tanımı gerekse sınıflamaları üzerinde fikir birliği bulunmamaktadır. Araştırmalar ile çoğunlukla farklı toplumlara özgü değerlerin, hangi değerlerin hangi toplumlarda daha fazla önemsendiğinin ve evrensel olan değerlerin belirlenmesi yönünde bulgulara ulaşılmaya çalışılmaktadır.

2.3. Değer Eğitimi

Etkili bir değer eğitimi programında toplumun ve ailenin tüm kurumları arasında etkin bir koordinasyon gerekmektedir. Genel olarak eğitim kurumlarının ve öğretmenlerin bu süreçte oynayacağı rol büyüktür (Mohajer, 2005).

Değerler eğitimi, modern öncesi toplumlarda vatandaşların yaşam biçimlerini şekillendirmede ve belirli bir toplumun sosyal ahlakına uymalarında kullanılmıştır (Adeyemi, 2012). Eğitimin amacı ve okulların işleyişini yeniden tanımlamanın bir zorunluluk haline gelmesinin temelinde, toplumsal yapıdaki "inanç, değer ve tekniklerin" değişmesi vardır (Özden, 2005).

Değişen ve gelişen dünyada öz benliğini kaybetmeden değişime ve gelişmelere ayak uyduran bireyler yetiştirmenin zorlukları eğitimciler tarafından bilinmektedir. Bir yanda, dünyada her an bulunan yeni teknolojik buluşlar ve bu buluşların toplum tarafından kullanılmasıyla toplumun yapısındaki sosyolojik ve kültürel değişiklikler, diğer yanda ise devletin sağlamlığı açısından gerekli olan milli birlik ve beraberlik duygusunu genç nesillere aşılama sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluk değerlerin genç nesillere

aktarılması ile yerine getirilebilir (Elbir ve Bağcı, 2013). Değerler arzu ettiklerimiz, isteklerimiz ve atfettiklerimizdir. İnsanoğlu her türden değere sahiptir ve hayatın farklı alanlarında değerleri uygulamaktadır. Kadın ya da erkek her birey kendi değerlerini belirlemede özgürdür (Ryan ve Bohlin, 1999).

Bir toplum değerlerinden uzaklaşmışsa, değerleri ile olan bağı kopmuşsa o toplumun ayakta durması zorlaşacaktır. Günümüz toplumunda da şiddet, sorumsuzluk, saygısızlık, hırsızlık, dolandırıcılık, sigara ve alkol kullanımı, madde bağımlılığı, kurallara uymama, bencillik, argo kelimelerin kullanılması vb. gibi birtakım değerlerden yoksun olumsuz davranışların giderek yaygınlaşmasına engel olmak amacıyla; gençlere sevgi, saygı, sorumluluk, hoşgörü, duyarlılık, çalışkanlık gibi değerlerin kazandırılmasında değer öğretimi bir zorunluluk olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında değerler eğitimi kavramı daha fazla önem kazanmakta ve bu kavram olumlu değerlerin uygun yöntem, teknik ve stratejiler kullanılarak öğretilmesini içermektedir (Aladağ, 2009).

Çocuklara iyi bir gelecek hazırlamanın yolu, onların olumlu davranışlarının aile içinde pekiştirilerek sağlıklı bir kişilik ve karaktere sahip olmasının sağlanmasıdır. Çocukların sağlıklı bir kişilik geliştirebilmeleri için ailede verilen eğitimin yanında okulda yürütülen değerler eğitiminin etkili bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Toplumda, insanların huzurlu ve mutlu olmasını sağlayan, birlik ve beraberliklerini pekiştiren değerlerin bireylere kazandırılmasında değerler eğitimi önemli bir yer tutar. Toplumun temelini oluşturan aile değerlerin ana kaynağını oluşturmaktadır (Aktepe, 2014).

Toplumun desteklediği birçok değer, çocuklara yaşantıyla aktarılabilirken artık sadece yaşantı yeterli olmamakta anne-babaların bu konuyu bilinçli olarak çocuklarına aktarmaları için çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Çünkü çocuğun üzerideki tek etken artık sadece aile değildir, sadece okul ya da arkadaş çevresi de değildir. Bir toplumun değerler kültürünü ailenin, eğitimin, iş yaşamının ve devlet yönetiminin içine koymadıkça gerçek anlamda uygar ve çağdaş bir toplum olamaz. Son yıllarda hızla yok olmaya doğru giden değerlerimizi korumak, çocuklarımıza daha yaşanabilir bir dünya bırakmak anne babaların ve eğitimcilerin temel görevidir. Çocuklara karakter eğitimi vermek, onlara akademik dersleri öğretmek kadar önemlidir. Değerlerin okulda öğretilmesi, sağlıklı bir toplum oluşturmak açısından gerekli bir eğitim çalışmasıdır (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010).

Çocuklara değerlerin öğretilmesinde anne, baba ve öğretmenlerin etkilemeleri ve öğretici rolleri vardır. Babanın, annenin ve öğretmenin değerlerle ilgili davranışları doğru, tutarlı ve sürekli olursa çocukların bu yönde davranışlar geliştirmeleri daha kolay olacaktır. Bu nedenle değer eğitimi önemsenmeli ve planlanmalıdır (Aydın ve Gürler, 2014).

Çocuklarda değerleri teşvik etmek; eğitimcilerin, politika teorisyenlerinin, psikologların, velilerin toplumsal yapıyla ilgili çoğu yetişkin ve sivil toplum iştirakçilerinin önemli amacıdır (Prencipe ve Helwig, 2002). Ulusal değerlerini öğretmekten vazgeçen ülkeler ulus olmaktan da vazgeçmek zorunda kalırlar (Gözütok, 2010).

Çalık ve Sezgin'e (2005) göre, bu noktada yapılması gereken şey, küreselleşmenin bir gerçek olduğunu kabullenmek, küreselleşen dünyada ayakta kalabilmek için gerekli bilgi, beceri, tutum, değer ve davranışları insanlarımıza kazandırmak ve küresel değerler karşısında milli benliği korumak ile evrensel değerlere adapte olmak arasındaki ince çizgiyi çok iyi anlamaktır. Elbette, küreselleşen dünyada varlığımızı sürdürmek ve uluslararası arenada rekabet edebilmek gerekir. Ancak bu, milli değerlerden, milli kimlik, milli kültür ve öz bilinçten ödün vermek anlamında olmamalıdır. Böyle bir ortamda, eğitim sistemimizin amacı, milli değerler ile küresel gerçekler arasındaki dengeyi sağlayabilecek yeterliğe sahip bireyler yetiştirmek olmalıdır. Allchin (1999), ise ahlaki ve toplumsal değerler ile bilimsel değerlerin sıkça entegre edilmesine ihtiyaç duyulduğunu belirtir.

İnsanın yaşamdaki temel değerleri kazanması, sahip olduğu olanakları özgürce geliştirmesi bireysel bağlamda; toplumsal ihtiyaçların giderilmesi ise sosyal bağlamda eğitimi zorunlu kılar (Evkuran 2009). Yaşamın pek çok alanında olduğu gibi eğitim alanında da değerlerin pek çok işlevi söz konusudur. Bunlar, bireye amaç ve yön tayin etme, bireysel ve toplumsal eylemin esaslarını genel yönünü belirleme, doğru-yanlış, haklı-haksız, hoşa giden ve gitmeyeni, ahlaki olanı ve ahlaki olmayanı belirlemeye yardım etme gibi temel noktalarda toplanabilir (Bulut, 2009).

Değerler eğitimi, bugün eğitimin en sıcak meselesidir (Lickona, 1991). Değerlerin önemli bir özelliği, doğuştan kalıtsal olarak bireyle birlikte gelmeyip yaşamın içinde kazanılmasıdır. Birey, ileriki dönemlerde kişiliğini, bakış açısını, davranışlarının yönünü belirleyecek, onun tanınmasında temel ölçütler olarak işlev görecek değerleri yaşarken kazanır. Bu yüzden bireyin belirli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve kişiliğine mal ederek davranışları ile sergilemesi başlı başına bir eğitim

sorunudur. Buna kısaca değerler eğitimi denilmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007). Değerler eğitiminin amacı çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır (Aydın ve Gürler, 2014).

Kirschenbaum'a (1995) göre değer eğitimi gençlerin değer geliştirmelerine yardımcı olur ve bireyin tatmin edici yaşam bir sürmesine hizmet eder. Okullarda iki temel değer mutlaka verilmelidir. Bu değerler; saygı ve sorumluluktur. Bu değerler; evrensel, ortak bir ahlakın temelini oluşturmaktadır. Ona göre, saygı ve sorumluluk değerleri sağlıklı bir kişisel gelişim, kişilerarası ilişkileri önemseme, insancıl ve demokratik bir toplum, adil ve barışçıl bir dünya için gerekli değerlerdir (Lickona, 1991). Kirschenbaum (1995), değer eğitiminin iki hedefinin olduğunu söylemektedir. Hedeflerin ilki, genç insanların ve tüm insanların daha karakterli hayat sürmeleri ve hayatlarından memnun olmalarını sağlamaktır.

Değerler, hem doğrudan hem de dolaylı olarak okullarda öğretilmektedir (Titus, 1994). Milletlerin kültürlerinde önemli bir yer tutan değerlerin kurum ve birey düzeyinde benimsenmesi ve yaşatılmasında eğitim sistemlerinin rolü büyüktür (Gülseren, 2009). Bu büyük role ek olarak, Ozolins (2009), eğitimin bir amacının da insanlara, toplum içerisinde birlikte yaşadıkları diğer kişilerle büyük bir dayanışma ruhu aşılayan değerlerin aktarılması olduğunu belirtmektedir.

Değer eğitimi Sosyal Bilgiler programının önemli bir parçası olmuştur (Cho, 1989). Eğitim, geliştirilmiş sosyal beceriler, insan başarılarında daha büyük farkındalık ve kültürel çeşitliliğe de takdir olmak üzere öğrenciler için çok çeşitli faydalar sunar (Hill, Hoffman ve Rex, 2005). Uygulamalı bir sosyal bilim dalı olarak eğitim, bilginin gerek edinilmesi ve gerekse yayılmasıyla hemen her alanda yapılması gereken değişme ve gelişmelerin temel aracıdır (Genç ve Eryaman, 2007). Bireylerin toplum içerisinde sosyalleşmelerinin sağlanmasında, değerlerin bireylere öğretilmesi önemlidir. Bu öğretim sürecinde değerlerin dolayısıyla değer yargılarının bireylerce doğru algılanması gerekmektedir. Değerlerin zamana ve gelişmelere göre tanımlanması ve bireylere öğretilmesi bireylerin sosyalleşmelerinde önemli motor güç olacaktır (Özkan, 2010). Veugelers ve Vedder

(2003), değer eğitimi kavramını sosyal, politik, kültürel ve estetik değerleri öğretmek şeklinde tanımlamaktadır.

Seshadri (2005), değerlerin, eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ve onların eklentiler olmadığını belirtmektedir. Eğitimi, kişinin yaşam tarzına uygun olarak düşündüklerine, hissettiklerine ve hareketlerine göre istendik değişiklikleri meydana getirme süreci olarak tanımlamış, eğitimin de değerlerin aktarılmasını mutlaka içermesi gerektiğini belirtmiştir. Değer eğitimini, öğrenmeyi teşvik etmek için bir eğitim süreci olarak görmektedir. Değer eğitimini dogmaların, nasihatlerin veya otoriter propagandaların telkin süreci olmadığını belirtmektedir. Değerleri dışarıdan bireye bir otorite tarafından öğretilebilir şeyler olmadığını söyleyen Evkuran (2009), bunların her birey tarafından kişisel olarak keşfedilmesi, yaşanması ve içselleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Değerlerin eğitimin odak noktalardan biri olması onun eğitim ve öğretim süreci içerisinde öğretim programlarında yer alması sonucunu doğurmuştur. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte bilgi bombardımanına maruz kalındığı, değer yargılarının özellikle de ahlaki yapının değiştiği günümüzde toplumlar kendi değer yargılarını gelecek kuşaklara eğitim aracılığıyla doğru ve etkili bir şekilde aktarma çabası içerisindedirler. İhtiyaçların giderek farklılaştığı küreselleşen dünyada insanların düşünceleri ve değer yargıları da değişmektedir. Bu değişim kaçınılmaz olmakla birlikte var olması gereken bazı değerlerimizin sürdürülebilmesi ve önemini yitirmemesi şüphesiz ki eğitimle mümkün olacaktır. Bu da değerler eğitiminin bilinçli bir şekilde okullarda verilmesi ile mümkündür (Türk ve Nalçacı, 2011). Avustralya Eğitim ve Bilim Bakanlığı (2005), değerler eğitimini açık veya örtük program bünyesinde okul temelli etkinlikler olarak açıklamaktadır. Değerler eğitimiyle öğrencilerin değerleri öğrendiklerini, becerilerinin ve eğilimlerinin geliştiğini, birey olarak ve topluluk üyeleri olarak belirli değerleri hayata geçirebildiklerini belirtmektedir.

Şimşek'in de (2013) belirttiği gibi, öğrencilerin toplumsal yaşama uyum sağlamasında, kendi kişiliğini oluşturmasında değerleri benimsemiş olmaları önemli bir husustur. Hiç kuşku yok ki bahsedilen değerlerin benimsenmesinde bireyin içerisinde yetiştiği çevresel koşullardan önce, kendi ailesinin değer mefhumuna bakış açısı önemli ölçüde belirleyicidir. Bireyin toplumsal yaşama uygun davranışlarının pekiştirilerek, takdir

edilmesi kötü kabul edilen bir davranışta bulunduğunda uyarılması bu dönemde değer yerleşimine olumlu yönde tesir edecektir.

Ryan ve Bohlin'in (1999), değer eğitiminde ailelerin çocuklarında iyi bir karakter oluşturmaları için verdikleri tavsiyeler şu şekildedir (aktaran Yiğittir, 2010).

1. Öncelikle iyi bir örnek ve model olunuz.
2. Bu ağır yükü tek başınıza taşımayarak yardım alınız.
3. Çocuğunuzun okul hayatında etkili olmalısınız.
4. Çocuğunuzun aklına ve kalbine nelerin girdiğini kontrol etmelisiniz.
5. Temel kuralların, değerlerin öğrenilmesi konusunda sabırlı olmalısınız.
6. Ceza verirken dahi çocuğunuzu seven bir kalple cezalandırmalısınız ve ceza gerekebilecek durumda çocuk nedenini bilmeli.
7. Konuşmalarınıza dikkat etmelisiniz ve ahlaki bir dil kullanmalısınız.
8. Karakter eğitimini yalnızca kelimelere indirgememelisiniz.
9. Evinizde iyi karakterin oluşmasının önemli bir önceliği olmalı.

Bahsedilen bu tavsiyelerin değer eğitimi sürecindeki yeri ve gerekliliği önemlidir. Tavsiyelerin uygun biçimlerle yerine getirilmesi de değer eğitimi sürecinin başarılı geçmesini sağlayacaktır. Kaya (2013), değerler eğitimini, kişinin verilmek istenen değeri davranışa dönüştürdüğü takdirde amacına ulaşmış sayılacağı bir süreç olarak ifade etmektedir. Bu bakımdan muhataba söz konusu değer kavramlarının içeriğinin öğretilmesi kadar bu değerin muhatap tarafından içselleştirilip davranışa aksettirilmesi de önem arz etmektedir. Olyai (2005), değer eğitiminin bizleri cahil fanatizminin, bağnazlık, önyargı ve yanlış anlamaların sebep olduğu hasarlardan koruduğunu belirtmektedir.

Kişilik tohumlarının atıldığı ve önemli ölçüde netleştiği ilk çocukluk dönemi değerler eğitimi açısından çok önemlidir. Kalıtsal olarak nesilden nesile geçme gibi bir özelliğe sahip olmadığı için başlı başına bir eğitim sorunudur. Buna göre değerler eğitiminin istenilen düzeyde yapılması; belirli değerlerle donanık bireylerin yetiştirilmesi için, çocukluk döneminde sağlam bir temelin atılması gerekir. Okul öncesi dönemde aile, okul döneminde ise hem aile hem de okul başta olmak üzere medya, arkadaş çevresi gibi bireyi eğitme ve yönlendirme gücüne sahip tüm kişi, kurum ve kuruluşlar bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Değerler eğitiminin etkin olarak verilmesi, hedeflenen değerlerin hakim olduğu bir eğitim ortamını, bu değerlerle donanık eğitimcileri ve yine bu değerleri görme

ve yaşama fırsatı veren eğitim yöntemlerini gerektirmektedir. Hedeflenen değerlerin bireylerde kişilik özelliğine dönüşmesi için bu öğeler arasında işbirliği bulunmalıdır (Yeşil ve Aydın 2007).

Okullarda değerler eğitimi verilirken öğretmenlerin üstleneceği görevler de önemlidir. Arabacı ve Akgül'e (2013) göre, okulun amaçlarının gerçekleştirilmesinde yönetimce belirlenen değerler kadar, işgörenlerin ve çevrenin değerleri de önemlidir. Değerler, öğretilebilir ve öğrenilebilen olgulardır ve her şeyden önce bir eğitim konusudur. Okullar, öğrencilerin hayatı öğrenip toplumsal değerleri benimsedikleri örgütlerdir. Değerler eğitiminde en önemli rol öğretmene düşmektedir. Bu konuda aileyi de eğitmek, işbirliği yapmak ve çocuklara iyi bir model olmak, değerlerin öğretilmesinde bir örneklik sağlamak, öğretmenin dikkate alması gereken hususlardır. Bir eğitimcinin üzerinde durduğu değer, diğer öğreticiler ve aileler tarafından paylaşılmıyorsa, o değerin kazandırılması zor olacaktır.

Değerler eğitimi toplumun tümünü ilgilendirdiğinden çok boyutlu ele alınması gerekmektedir. Bu açıdan eğitim sistemini oluşturan tüm unsurların bu konuda duyarlılık ve bilinç kazanmasına ihtiyaç vardır. Öğretmenlerin de öğretim programlarının uygulayıcıları olmalarının yanında öğrencilere değerleri kazandırmada öncü rol ve görevleri de bulunmaktadır (Çelikkaya, Filoğlu ve Öktem, 2013).

Saygı, sevgi ve güvenin olmadığı okullarda öğretmenlerin özveriyle çalışmalarını özellikle de kaliteli yetişmiş kişilerin bu mesleği seçmelerini sağlamak güçtür. Eğer iyi öğretmenleri bu mesleğe çekmek veya bu meslekte tutmak istiyorsak değerler eğitimi yapmak zorundayız. Öğretmenlerin çalışma koşullarını iyileştirmenin ve akademik başarıyı geliştirmenin en önemli yolu budur (Meydan, 2014).

Veugelers (2000), öğretmenlerin, öğrencilerde değerlerin gelişimi ile ilgilenirken aynı zamanda bilişsel stratejiler ve eleştirel düşünme stratejileri üzerinde yoğunlaşabildiklerini belirtmiştir. Ayrıca değerler öğretimi sırasında öğretmenleri, kullandıkları öğretim stratejilerine göre dörde ayırmıştır:

- Kendi değerlerini ifade etmeye çalışmayan öğretmen.
- Önem verdiği değerleri açıklayan öğretmen.
- Önem verdiği değerleri ifade etmeden değerler arasındaki farklılıkları vurgulayan öğretmen.

- Önem verdiği değerleri ifade ederek değerler arasındaki farklılıkları vurgulayan öğretmen.

Öğretmenlerin değerler konusunda tarafsız olma durumu ifade edilebilir; ancak bu, başarılamaz. Çünkü tüm öğretmenler, her zaman benimsedikleri değerleri ifade ederler. Bunun sonucunda eğitimde, öğrencilere kendi değerlerini geliştirme becerilerinin öğretimi ile öğretmenin kendi değerlerini özendirmesi yöntemlerinin birleşimi önerilmiştir (aktaran İşcan Demirhan, 2011). Kirschenbaum (1995), değer eğitimi ile birlikte değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve ahlak eğitimi adıyla dört hareketin daha ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu hareketler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Değer Öğretimi Hareketleri

Değerleri Gerçekleştirme	Karakter Eğitimi
*Kendini bilme, hislerini, inanışlarını ve önceliklerini bilme *Özsaygı *Hedef Belirleme Yeteneği *Düşünme becerisi-kritik düşünme, yaratıcı düşünme *Karar verme becerisi *İletişim becerisi *Sosyal beceriler *Dünya hakkında bilgi	*Saygı- başkalarına, kendine, ortam mülkiyetine. *Sorumluluk- güvenilir ve dürüst olmak *Merhametli, nazik, yardımsever, arkadaşça, insancıl, toleranslı empatik olmak *Öz disiplinli, azimli, tutumlu olma *Sadakatli, *cesaretli, *İş ahlaklı
Vatandaşlık Eğitimi	**Ahlak Eğitimi**
*Bilgi. Tarihi, demokratik sistemi anlama *Takdir. Miras, hak ve sorumluluklar, kültürel çeşitlilik *Eleştirel düşünme becerisi *İletişim becerisi *İşbirliği becerisi *Çatışma çözme becerisi	*Ahlak bilgisi. Ahlaki gelenek, yargı, adalet, etiği anlama * Ahlaki muhakeme. Yüksek seviyeli muhakeme, rolleri çevirme, sorgulayan bilinç *Şefkat ve fedakârlık * Moral eğilimi. Vicdan, iyiden hoşlanma, kendini kontrol, alçakgönüllülük, ahlaki alışkanlık

Kaynak: Kirschenbaum, (1995).

Kirschenbaum (1995), değerleri gerçekleştirmenin ilk büyük değer eğitimi hareketi olarak 1980'de Sidney B. Simon tarafından uygulandığını belirtmektedir. Bu öğretim hareketi insanların yaşam değerlerine ulaşmalarında bireyleri belirlemek, tanımak, hareket ve uygulamalarına yardımcı olmak için tüm bu yaklaşımları kapsamaktadır. Değerler eğitimi ve ahlak eğitiminin ortak hedeflerinden biri olup, tatmin edici bir yaşama doğru hareket işlemidir. Kirschenbaum (1995), ahlak eğitiminin, gençlere iyi ve ahlaklı olmakla ilgili bilgi, inanç, tutum ve davranış becerisini kazandırdığını belirtirken, vatandaşlık eğitiminin ise, bir ülkede kanuni ve siyasi ilkelere göre oluşan toplumsal değerlerin öğretiminde kullanıldığını belirtmektedir. Genel olarak vatandaşlık eğitimi tarih ve Sosyal Bilgiler sınıfları ve derslerinde yer alır.

Ryan ve Bohline (1999), karakter ifadesini entelektüel ve ahlaki alışkanlıkların toplamı şeklinde belirtirken, Lickona (1991), ise karakter eğitimini insanların temel etik değerleri anlayıp, önemseyerek bu doğrultuda davranış göstermesi için harcanan çaba olarak değerlendirmektedir.

Değerler ve karakter eğitimi çok boyutlu bir olaydır. Ders konuları ve sınıf etkinlikleri ile değer kazandırmaya çalışırken okul kültürü oluşturmadan etkili bir karakter eğitiminin gerçekleştirilmesi zordur. Bu yüzden değerler eğitimini genel anlamda değerler arasında tercih yapabilme yeteneğine indirgeyen değer açıklama; ahlaki ikilemleri çözümlemeye odaklanan ahlaki muhakeme veya ahlaki problemleri somut bilimsel meseleler gibi ele alan analiz yöntemleri ya da gencin bireyselliğini görmezden gelerek eğitimi telkin ve örnek olmaya inhisar eden değer aktarma yaklaşımlarının hiç birisinin tek başına istenen sonuca ulaşması beklenemez (Meydan, 2014).

Yaptıkları çalışmada değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü çalışmaları değerlendiren Elbir ve Bağcı (2013), bu alanda üzerinde araştırma yapılabilecek konuların var olup olmadığını tespit etmişlerdir. Sonuç olarak, değerler eğitimi üzerine yapılan tezlerin çoğunda araştırmacılar Türkiye'de değerler eğitiminin yeteri kadar özümsenmediğini belirterek değerler eğitimi alanında bulunan bu boşluğun bir an önce doldurulması konusunda aynı görüşü paylaşmışlardır.

Son yıllarda değerler eğitimine verilen önemin artmış olmasına rağmen Elbir ve Balcı'nın (2013) elde ettiği sonuçların, ülke genelinde değerler eğitiminin yeterince önem kazanmadığına bir işaret olduğu söylenebilir. Burada akla gelebilecek bir soru da değerlerin öğretiminde kullanılan yaklaşımların eğitimciler tarafından yeterince bilinip bilinmediği veya uygulanıp uygulanamadığıdır. Etkili bir değer eğitimi için değer eğitimi yaklaşımlarının önemi ve gerekliliği fazladır.

2.3.1. Değer Eğitimi Yaklaşımları

Değer eğitimi alanında farklı yaklaşımlar bulunmakta ve bu yaklaşımlar araştırmacılar tarafından çeşitli bakış açılarına göre sınıflandırılmaktadır. Değerler eğitiminde yaklaşımlar:

- İnsanın doğasını ve insan-toplum/çevre ilişkilerini tanımlamaları,

- Değer kazanma süreçlerini açıklamaları,
- Değerlerin kaynağı üzerine görüşleri,
- Değerler eğitiminde belirledikleri temel ve ileri amaçları,
- Uyguladıkları metotlar, açısından birbirlerinden farklılıklar göstermekte ve bu farklılıklara bağlı olarak da sınıflandırmalar yapılmaktadır (Meydan, 2014).

Eğitimin kişisel gelişim, sosyokültürel eğitim ve sosyoekonomik hazırlık görevi vardır. Bu görevler sadece analitik ayırt edilebilir ve eğitim uygulamalarında birlikte hareket ederler (Veugelers, 1996). Eğitim sisteminde yeni arayışlara yol açan yeni paradigmalar, toplumsal yapıdaki inanç, değer ve tekniklerin değişmesi sonucu ortaya çıkan yeni anlayış ve yaklaşımlardır (Özden, 2005). Dünya çapında çocuklar, giderek artan şiddet, sosyal sorunlar ile birbirlerine ve çevrelerindeki dünyaya karşı saygı eksikliğinden etkilenmektedir. Birçok ülkede aile ve eğitimciler bu endişe verici eğilimin etrafını çevirmek için yardım istemektedir. Onların çoğu çözüm olarak değerler eğitimini vurgulamaktadır (Tillman, 2000).

Değerlerin eğitimine verilen önemin artması ve bu eğitime olan ilginin güçlenmesiyle birlikte değer eğitiminde farklı yaklaşımların eğitim literatüründe yerini aldığı görülmektedir. Değerler eğitimi bu yüzden büyük bir öneme sahiptir. İlgili literatürden elde edilen verilere göre değer eğitimiyle ilgili kabul gören yaklaşımlar bu bölümde belirtilmiştir. Doğanay'ın (2007) da belirttiği gibi değerler eğitimiyle ilgili geçmişten günümüze bu alanda çok farklı yaklaşımların kullanıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımların bir kısmı değerlerin doğrudan öğretimine, bir kısmı da akıl, yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir.

Kirschenbaum (1995), değer öğretimi yaklaşımlarını telkin, değer açıklama, ahlaki muhakeme ve değer analizi şeklinde belirtmektedir. MEB (2011), en çok bahsi geçen ve sınıf etkinliklerinde ve ders içinde uygulanabilme imkânının yüksek olduğu yaklaşımların değerlerin doğrudan öğretimi, değer açıklama (Değer Belirginleştirme), değer analizi ve ahlaki muhakeme (ikilem tartışması) olduğunu belirtirken, Akbaş (2008), ise değer öğretimi yaklaşımlarını değeri telkin etmek, değer açıklamak, ahlaki muhakeme ve değer analizi şeklinde belirtmektedir. Superka vd. (1976), değerler eğitiminde telkin, değer

açıklama, eylem öğrenme, ahlaki gelişim ve değer analizi olmak üzere beş yaklaşım belirtmişlerdir.

İlgili literatür derlenerek değer eğitimi yaklaşımları olarak Değer Açıklama (Değer Belirginleştirme), Değer Analizi, Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin), Ahlaki Muhakeme (Ahlaki İkilem) ve Örtük Program yaklaşımları aşağıda belirtilmiştir.

2.3.1.1. Değer Açıklama (Değer Belirginleştirme)

Değer açıklama yaklaşımı, öğretmene kullanabileceği geniş öğretim metotları sunar. Bu yaklaşımda öğretmen, grup tartışmaları, rol yapma, gerçek veya kurgu örnek olaylar, şarkı, oyunlar, röportajlar gibi yeni tekniklerden yararlanabilir (Kupchenko ve Parsons, 1987). Bu yaklaşımda değer belirginleştirme çalışma kâğıtları da kullanılmaktadır. Değer belirginleştirme çalışma kâğıtları herhangi bir problem, konu ya da olay hakkında hazırlanmış bir paragraflık yazı olabileceği gibi tek bir söz de olabilir (Doğanay, 2007).

Yaklaşıma göre, öğrencilere kişisel davranış örüntülerini incelemede ve kendi değerlerini belirginleştirip gerçekleştirmede hem mantıklı düşünme hem de duygusal farkındalığı kullanmak için yardım edilir. Öğrenciler; değerleri ve değerleri arasındaki ilişkinin farkına varıp tanımlama, kişisel değer çatışmalarını ortaya koyup çözme, diğer insanlarla değerlerini paylaşma ve değerlerine uygun olarak davranma konularında cesaretlendirilirler. Bu yaklaşımın öncülerine göre "değerleri geliştirme veya gerçekleştirme süreci" ise kendini gerçekleştirme sürecidir. Kendini gerçekleştirme süreci şunlardan oluşur: Seçenekler arasından serbestçe seçim yapma, bu alternatiflerin sonuçları üzerinde dikkatli biçimde düşünme, değer verme, bildirme ve tercihine göre hareket etme (İşcan Demirhan, 2007).

Kirschenbaum (1995), değer açıklama yaklaşımında üzerinde durulması gereken süreçlerden bahsetmiştir. Birincisi, kişi kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmalıdır. İkinci süreç, kendini kabul ve takdir etme öğelerini içeren özsaygıdır. Üçüncüsü, insanlar etkin bir hayat için kendilerine hedef belirlemelidir. Yaratıcı ve eleştirel düşünebilme bir diğer unsurdur. Yaratıcı ve eleştirel düşünenlerin değer seçimleri de etkilidir. Diğer unsur, karar verme becerisidir. Kişi karar verirken seçim yapmaktadır.

İletişim becerileri ve sosyal beceriler diğer bir unsurdur. Birey gerçek dünyaya ilişkin bilgi sahibi de olmalıdır.

Bu yaklaşımda, diğer değer eğitim yaklaşımlarından daha fazla sayıda yöntem ve teknik kullanılmaktadır. Büyük ve küçük grup tartışmaları, bireysel ve grup çalışmaları, yapmacık ve gerçek ikilemler, dinleme teknikleri, şarkılar ve resimler, oyun ve taklitler, kişisel haber ve röportajlar yöntem ve tekniklerden bazılarıdır (Superka vd., 1976). Kirschenbaum (2000), bu yaklaşımın oluş şeklini şu şekilde açıklar; değer açıklama yaklaşımında önce öğretmen, öğrenci veya bir başkası tarafından konu belirlenir. Konu herhangi bir olayla ilgili olabilir. Öğrenciler bu konu hakkında okuyarak, düşünerek, yazarak birtakım aktiviteler yerine getirir. Sonra öğretmen, herkesin kendi düşüncesini ve değer tercihini yapmasını isteyerek tartışmayı başlatır. Bu süreçte, başkalarının görüşlerini kabullenme önemlidir. Herkes konu hakkındaki kendi değerini açıklar. Bu aşamaların bitiminde oluşan değerlerle davranışlar şekillenir. Değer açıklama etkinliklerini uygularken kesinlikle yapılmaması gerekenleri Oliner (1976), şu şekilde belirtmiştir.

- Öğrencilerin belirttikleri değerler kesinlikle eleştirilmemeli ya da öğretmen kendi değerini öğrenciye belirtmemeli.
- Öğrencilere cevap vermeleri için baskı oluşturulmamalı.
- Tartışmalar çok uzun tutulmamalı.
- Grup için uygun olabilecek bir soru, bireysel olarak sorulmamalı.
- Öğrencilerin sahip olduğu duyuşsal özelliklerin hepsi, değer belirginleştirme için kullanılmamalı (aktaran Doğanay, 2007).

2.3.1.2. Değer Analizi

Değer analizi yaklaşımı sosyal bilimler eğitimcileri tarafından geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın temel amacı öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır. Diğer bir deyişle, değer içeren değer ya da sorunları, mümkün olduğunca duyguları katmadan akıl yürütmeye dayalı olarak inceleyerek karara varmadır (Doğanay, 2007).

Değer analizi yaklaşımında, sosyal problemleri içeren olaylar doğrudan ya da hikâyeler yoluyla ele alınarak incelenir. Neden-niçin-nasıl sorularının cevapları alınır, sosyal olaydaki benzerlikler ve farklılıklar analiz edilir. Hikâyede geçen olaylar mantıklı, sistemli bir şekilde incelenir. Öğrencilere, mantıklı ve bilimsel düşünme ile değer konusunda karşılaşılan sorunlara çözüm üretmeyi hedefler. Konuları mantıksal ölçüde analiz ederek hüküm vermeyi sağlar ve öncelikle toplumsal değerlerle ilgilenir. Değer analizi yaklaşımı, öğrencilerin değer kazanımları ile ilgili yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olur. (Aktepe, 2010). Oliver ve Newmann, Shaver ve Larkins ile Metcalf tarafından geliştirilen bu yaklaşımda değere ilişkin olarak öğrencilere mantıksal düşünmelerinde ve bilimsel inceleme yapmalarında, değerleri kendilerince yorumlamalarında ve mantıksal süreç izlemelerinde yardım edilmektedir (Superka vd., 1976). Welton ve Mallan (1999) değer analizi yaklaşımında kullanılan süreci 8 aşama olarak belirtmişlerdir (aktaran Doğanay, 2007).

- Değer sorununu belirleme.
- Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma.
- Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama.
- Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme.
- Olası çözüm yollarını belirleme.
- Çözüm yollarının her birinin olası doğurgularını belirleme ve değerlendirme.
- Seçenekler arasından birini seçme.
- Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma.

Bu yaklaşımın uygulanma süreciyle ilgili olarak Meydan (2014), yaptığı sıralamada değer analizi uygulanırken ilk olarak öğretmenin öğrencilere problemi sunduğunu veya öğrencilerin sorunu belirlediğini belirtmiştir. Ardından sırasıyla sorunu açıklama, soruna ilişkin bilgi ve kanıtlar toplama ve kanıtların doğruluğunu değerlendirme, olası çözüm yollarını belirleme ve değerlendirme, alternatif çözüm yolları arasından seçim yapma ve seçim doğrultusunda eylemde bulunma aşamaları izlenir. Sunum ve sınıf içi diyaloglarda öğretmen sorularıyla ufuk açıcı bir rol üstlenir.

Değer analizi yaklaşımında, karşılaştıkları değer çatışmalarına göre öğrencilerin kendi değerlerini geliştirmelerine yardımcı olunmaktadır (Kupchenko ve Parsons, 1987).

2.3.1.3. Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Telkin)

Yüzyıllardır okullarda benimsenen değerlerin doğrudan öğretimi anlayışında eğitim, yetişmiş neslin yetişmekte olan nesle bilgi, kültür, norm ve değer aktarımı şeklinde anlaşılmıştır. Bu anlayışın temelinde, okulun ve yetişkinlerin görevi çocuklara toplumun değerlerini doğrudan öğreterek onları erdemli bireyler olarak yetiştirmektir (Aydın ve Gürler, 2014).

MEB (2011), farklı yazarların görüşlerinden (Akbaş, 2004; Doğanay, 2006; Gültekin, 2007) derlediği şekliyle değerlerin doğrudan öğretimini şu şekilde açıklamıştır. Doğrudan öğretim yaklaşımı, yetişkinlerin çocuklara değerleri doğrudan söyleyerek çocukların değerleri öğrenmelerinin sağlanmaya çalışıldığı bir yöntemdir. Yaklaşım uygulanırken öncelikle kazandırılacak değer belirlenmekte ve etkinlikler aracılığıyla değer kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşım farkında olarak veya olmayarak en çok ve en eskiden beri uygulanan değer öğretim yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu yöntemde öğrencilere neyin iyi neyin kötü olduğu söylenmektedir.

Bu yaklaşım Blanchette (1970) ve Bensley (1974) tarafından geliştirilmiştir. Yaklaşımın amacı, öğrencilere belirli değerleri içselleştirilmelerini sağlamak ve sahip oldukları değerlerde değişiklik yapmaktır. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak kullanıldığı hem de uygulamalı olduğu için telkin muhtemelen değerler eğitimi için en yaygın kullanılan yaklaşımdır (aktaran Superka vd., 1976).

Telkin yaklaşımının okulda uygulanmasında ilham verici hikâyeler okuma öğretmenler tarafından anlatılan ahlaki durumları dinleme, törenlere katılma ve halka hizmet organizasyonlarında bulunmalar vardır (Akbaş, 2008). Superka vd. ’ne (1976) göre, çeşitli yöntemler değerleri telkin için kullanılır olmuştur. En yaygın olarak kullanılan ve etkili yöntemlerden biri pekiştirmedir. Pekiştirmede öğretmen, belli bir değere göre davranan öğrencisini övmesi gibi durumlarda olumlu pekiştirme; değerin aksine davrananı cezalandırdığında ise olumsuz pekiştirme sergilemektedir. Telkin yaklaşımında son derece etkili bir diğer yöntem ise model olmadır. Öğretmenin arzuladığı değerleri öğrencilerine kabul ettirmede belirli kişiler model olabilmektedir. Rol yapma, oyunlar oynama ve taklitler de bu yaklaşım içinde kullanılan diğer etkinliklerdir. Kupchenko ve Parsons, (1987) bu etkinliklerin tek tek veya beraberce kullanılabileceğini belirtmektedir. Michaelis ve Garcia (1996), doğrudan değer öğretimi yaklaşımlarından birinin de davranış değiştirme

olduğunu belirtmektedir. İstenilen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi için bireylere sırasıyla amacın belirlenmesi, ölçütün belirlenmesi, yöntemin seçilmesi, yöntemi uygulama, değerlendirme ve gerektiğinde tekrar işlemler uygulanır (aktaran Doğanay, 2007).

2.3.1.4. Ahlaki Muhakeme (Ahlaki İkilem)

Ahlak gelişimi, kişinin toplumsal değer yargılarını edinerek içinde bulunduğu çevreye uyumunu; fakat sonul olarak kendi ilke ve değer yargılarını oluşturmasını amaçlar. Ahlak gelişimi toplumun adalet, gelenek ve göreneklerinin içselleştirilmesi sürecidir. Toplum içinde nasıl davranması gerektiğinin farkında olmaktır (Özden, 2003).

Ahlak gelişim yaklaşımında gerçek veya kurmaca ikilemli bir hikâye öğrencilere sunulur. Kısa bir okuma veya filmde öğrencilere ahlaki ikilemde kalmış bir veya daha fazla karakterin hikâyesi sunulur. Öğrencilerden, hikâyedeki kişinin ne yapması gerektiğinin sebepleri ve bu sebepleri diğerleriyle tartışmaları istenir (Superka vd., 1976).

Ahlaki Muhakeme yaklaşımında, öğrencilere örnek olay verilerek, grup çalışması yapılır, ahlaki ikilemler oluşturulur ve öğrenciler bu çerçevede düşünür, tartışır ve verilen yargıda sağlıklı bir değere varmaya çalışılır. Burada önemli olan değerle ilgili verilen karar değil, karara varıncaya kadar geçirilen sürede neleri düşündüğü ve konuştuğudur. Verilecek değer öykülerle öğretilebilir. Öykünün sonunda öğrencilerin görüşleri alınır. Burada öğrencinin çözümü önemli değildir. Önemli olan, çözüme ulaşırken kullandığı akıl yürütme ve neden o çözüme ulaştığıdır (Aktepe, 2010).

Fenton, iyi bir ahlaki ikilemin şu özellikleri taşıması gerektiğini belirtmiştir (aktaran Doğanay, 2007).

- İkilem derste ele alınan Sosyal Bilgiler dersi konularıyla ilişkili olmalıdır.
- İkilem mümkün olduğunca basit olmalıdır.
- İkilem açıkça belirgin tek bir yanıt yerine, farklı yanıt seçeneklerini içerecek şekilde açık uçlu olmalıdır.
- İkilem öğrencilerin olgular bilgiler üzerine değil, çatışmanın akıl yürütme boyutuna odaklanılmasına yardımcı olmalıdır.
- İkilemler öğrencilerin düzeylerine uygun olmalıdır.

Kohlberg, kısa ikilem durumları ve bunlara ilişkin sorular kullanarak, ahlaki gelişim basamaklarını belirlemiştir (aktaran Uzunkol, 2014). Kupchenko ve Parsons (1987), bu yöntemde çocukların sorgulama yaparak evreleri tamamladığını belirtmektedir. Kohlberg'in ahlaki gelişim basamakları (evreleri) Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Basamakları (evreleri)

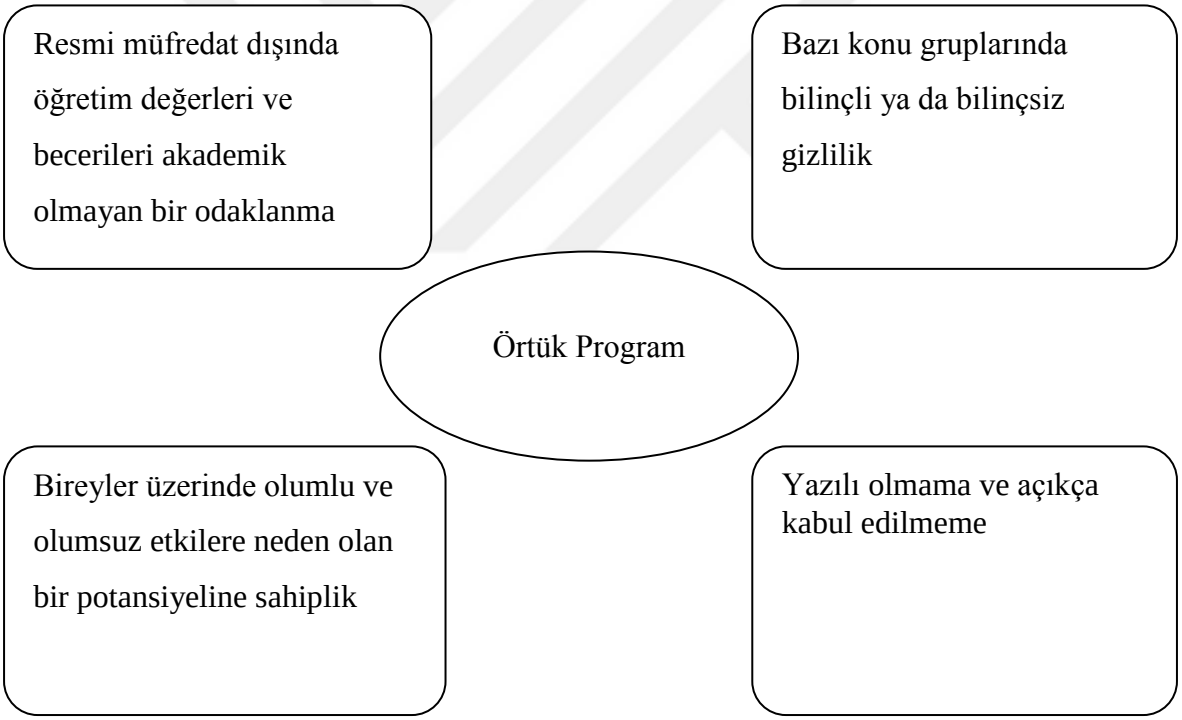
Basamaklar (Evreler)	Basamakların (Evrelerin) Özellikleri
GELENEK ÖNCESİ EVRE	1. Dönem: İtaat ve ceza eğilimi Doğru ve yanlışın, eylemin fiziksel sonuçlarına göre belirlendiği, itaat ve cezanın ağır bastığı dönemdir.
	2. Dönem: Çıkarcılık Eğilimi İhtiyacı karşılayan veya ödül getiren davranışların doğru kabul edildiği, çıkarcılığın egemen olduğu dönemdir.
GELENEKSEL EVRE	3. Dönem: İyi çocuk olma eğilimi İyi çocuk olmanın ağır bastığı grup tarafından kabul edilme güdüsünün yoğun yaşandığı dönemdir
	4. Dönem: Kanun ve düzen eğilimi Kanun ve düzen eğiliminin ağır bastığı, kurallar uyulması için vardır düşüncesinin yoğun olduğu dönemdir.
GELENEK SONRASI EVRE	5. Dönem: Toplumsallaşma eğilimi Toplumsal kuralların yararının özümsendiği fakat gerektiğinde bu kuralların değişebileceğine inandığı dönemdir.
	6. Dönem: Evrenselleşme eğilimi Hak adalet, özgürlük kavramları doğrultusunda kendi doğru ve yanlışlarını belirlediği dönemdir.

Kaynak: Özden, (2003).

Bu yaklaşımın amaçları, üst düzey değer dizisine dayanan karmaşık ahlaki muhakeme geliştirmede öğrencilere yardım etmek, öğrencilerin, sadece nedenlerini başkalarıyla paylaşması değil, aynı zamanda muhakeme düzeylerindeki değişimi geliştirmektir. Öğrencilerin, değerleri ile ilgili seçimleri ve görüşleri için nedenleri tartışmaya dikkatleri çekilir. Bu yaklaşımda, küçük gruplarla göreli olarak yapılandırılmış ve tartışmalı olan ahlaki ikilem bölümleri/öyküleri kullanılır (İşcan Demirhan, 2007).

2.3.1.5. Örtük Program

Horn (2003), örtük programı, okullarda ve dersliklerde öğrenme sürecinin bir parçası olan, tanınmayan ve bazen istenmeyen bilgi, değerler ve inançların tümünü içeren geniş bir kategori olarak tanımlamaktadır (aktaran Konieczka, 2013). Örtük program, kamu veya özel ilkokul, ortaokul, lise veya üniversite olsun her okulda görünmektedir. Bu şekilde öğrencilere iyi bir vatandaş olmak ve toplumun normlarına uymak öğretilir. Örtük program eğitimin sosyalleşme süreci olarak kabul edilmektedir. Bazı açılardan örtük programın normal müfredattan daha önemli olduğu söylenebilir fakat bu program bireylerce her zaman onaylanmamaktadır (Konieczka, 2013). Çobanoğlu ve Demir'in (2014), okullarda örtük programı bulmaya muhtemel yardımcı olarak ortaya koydukları ayırt edici özellikler Şekil 3'de verilmiştir.

Şekil 3. Örtük program temel özellikleri (Çobanoğlu ve Demir, 2014).

Okullarda resmi anlamda uygulanan ve Yazılı Program ya da Formal Program adı verilen eğitim programlarının dışında kalan, ancak; yine de öğrencileri etkileyen değişik birçok unsur bulunmaktadır. Üstelik bunların yazılı metinleri veya ortamdan ortama değişiklik göstermeyen ortak özellikleri de olmadığı için onlara "Saklı Program", "Örtük Program" gibi tanımlamalar getirilmektedir. İlkeleri, uygulamaları, hedefleri açıkça yazılmamış olan

bu programı okulun fiziksel koşulları, psikolojik ortamı, yöneticilerin ve öğretmenlerin yazılı olmayan, hatta kararlılık içinde olmayan tutum ve davranışları oluşturmaktadır. Örtük program, çoğu zaman bilinçsizce öğretilmekte, öğrenciler de bunları farkına varmadan edinmektedirler (Cemiloğlu, 2006).

Okullarımızda değerler eğitimi bazı öğretim programları içerisinde ve okulun örtük programı çerçevesinde yapılmaya çalışılmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Düşünce Eğitimi, Türkçe gibi öğretim programlarında ve diğer ders programlarında açık ve örtük olarak değerlerin eğitimine yer verilmektedir. Ancak değerler eğitiminin öğrenme alanlarının içerisine serpiştirilmesi ve bunun örtük programa bırakılması, değerlerin eğitim ve öğretiminin ihmaline neden olabilmektedir (Uygun, 2013).

Yazılı olmayan ancak belki de yazılı programdan özellikle değerlerin kazanımı sürecinde daha etkili olan örtük programın etkisinin okulda başta yöneticiler ve tüm personel olmak üzere bilincinde olması gerekir. Bu konuda hem sınıfta hem de sınıf dışında okulu tam demokratik bir yaşam kültürünün oluştuğu küçük bir toplum birimi gibi düşünmek ve bunu gerçekleştirmeye çalışmak gerekir (Doğanay, 2007).

Örtük programın en önemli fonksiyonu hiç şüphesiz ki öğrencilerin özellikle duyuşsal niteliklere ulaşması ve topluma uyum sağlamasında oynadığı önemli rol olarak belirten Yüksel' e (2002) göre, gerçekten de örtük programın öğrencilerin siyasi, ekonomik ve sosyal kurumların istek ve beklentilerine uygun duygu, düşünce, fikir ve tutumlar geliştirmesinde büyük etkisi bulunmaktadır. Böylece öğrenciler örtük program yoluyla kendilerine kazandırılan bu duygu, düşünce, fikir ve tutumlar sayesinde ülkedeki etkin kurumların taleplerini benimsemektedir.

Gizli program vasıtasıyla değer öğretiminde, değerler bir ders, bir bölüm veya öğretim etkinliği olarak görülüp planlı bir şekilde kazandırılmak yerine, okuldaki kurallar, yönetimin tavrı ve öğretmen davranışları ile verilmeye çalışılır (Akbaş, 2009).

Yeşilyurt ve Kurt'un (2012) yaptığı çalışmada, kişisel ve evrensel değerler ile milli değerlerin öğrencilere kazandırılmasında resmi ve örtük program ile okul dışı etmenlerin üçünün de çok etkili olduğu tespit edilmiştir. İstatistiksel açıdan aralarında fazla bir fark olmamasına rağmen, değerlerin kazandırılmasında birinci derecede okul dışı etmenlerin,

ikinci derecede resmi programın, üçüncü derecede ise örtük programın daha etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Değerlerin kazandırılması yollarında da benzer bir sonuca varılmıştır. Elde edilen başka bir sonuç ise, resmi ve örtük program ile okul dışı etmenlerin milli değerlerin öğrencilere kazandırılmasında daha yüksek düzeyde etkili olduğudur.

2.3.2. Sosyal Bilgilerde Değer Eğitimi

Sosyal Bilgiler programında ulusal ve uluslararası değerlere yer verilmiştir. İlkokulun ilk üç sınıfında Hayat Bilgisi dersi bünyesinde, dördüncü sınıftan itibaren de Sosyal Bilgiler dersi bünyesinde değerlerin verildiği görülmektedir. Müfredat bünyesindeki bu değerlerin eğitiminde yeterli seviyeye ulaşılamadığı da bir gerçektir.

Sosyal Bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlığa sıkı bir biçimde bağlı vatandaşlarda bazı tutum ve değerleri geliştirmeyi amaçlar. Değerlere ilişkin beceriler şu şekildedir (Öztürk, 2007).

- Başka insanlara, grup kültürlere, etnik, ırki ve diğer farklılıklara karşı olumlu tutum sahibi olma/geliştirme.
- Adalet, eşitlik, otorite, katılım, gerçeklik, vatanseverlik gibi birleştirici değerlere, özgürlük, farklılık, mahremiyet, hak edilen süreç mal ve insan hakları gibi bireysel ve kamusal değerlere bağlı olma.
- Anayasal güvenceleri, demokratik değer ve davranışları, farklı grupların kültürümüze olan katkılarını, toplumumuz ve diğer toplumlarda bulunan sosyal, ekonomik ve siyasal kurumların görevlerini takdir etme,
- Uzlaşmazlıkları analiz ederken ve adalet, eşitlik ve demokratik değerlerde yargıya varırken değer verme sürecini kullanma.
- İnsan ilişkilerinde sorumluluk, işbirliği, başkaları için endişelenme, açık fikirlilik ve yaratıcılığın önemini bilme.

Eğitimin bireylere yaşadığı toplumun değerlerini aktarma ve bireylerin topluma uyum sağlamalarına yardımcı olma görevi vardır. Eğitim bu görevi yerine getirme işini farklı eğitim programları ile yapmaktadır. Eğitim programları incelendiğinde değerler eğitiminin başta Sosyal Bilgiler olmak üzere birçok dersin kapsamına girdiği görülmektedir (Tay, Durmaz ve Şanal, 2013). Naylor ve Diem (1987), ilköğretim kurumlarında öğrencilerin

sosyal yaşama hazırlanması istenen değerlerin öğrencilere kazandırılması görevini birinci kademede Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinin üstlendiğine işaret ederek değerler eğitiminin sosyal bilgilerin gerekli ve önemli bir parçası olduğunu söylemektedir (aktaran Kaptan Yarar, 2015).

İnsanlara karşı saygı göstermek, hoşgörülü olmak, çalışkan olmak ve vatansever olmak gibi değerler, kendisine yapılamasını istemediği bir şeyi başkasına yapmama gibi ahlaki değerler duyuşsal alan boyutundadır. Toplum için gerekli değer ve ahlaki ilkelerin kazandırılmasında etkili derslerden biri Sosyal Bilgilerdir (Akbaş, 2008).

Sosyal Bilgiler dersi ile davranış ve bilgi yanında değer aktarımı yapılmaktadır. Sosyal Bilgiler programı, bu şekilde öğrencilere tutum, inanç ve değerleri keşfetme ve analiz etmeleri konusunda yardımcı olur. Ayrıca değerleri, muhakeme etmelerine ve bunlar arasında seçim yapma konusunda bilgilenmelerine yardım eder. Kısaca, Sosyal Bilgiler dersi değer eğitimi bakımından önemlidir. Öğrencilerin değeri öğrenmesine yardımcı olması, genel değerlerin verilmesi, ders içeriğinin değerlerle beslenmesi ve öğrencilerin değerleri bilmesine onları analiz ve muhakeme etmelerine yardımcı olması bakımından önemlidir (Kan, 2010).

Parker (2001), Sosyal Bilgiler dersinin, değerlerin öğretilmesi bakımından bazı kolaylıklar sağladığını belirtmektedir. Çünkü;

1. Sınıf ortamı günlük yaşamda özgürlük, eşitlik, bağımsızlık, sorumluluk, insana değer verme gibi bazı değerleri vurgular.
2. Tarih veya ülkenin gelişimi ile ilgili konular, onlara bu konuda çaba harcamaları konusunda esin kaynağı olur.
3. Konular içinde geçen bireylerin yaşamları hakkındaki biyografiler, ulusun genel değerleri ile ilgili şeyler kazandırır.
4. Anayasa, hukuk, adalet sistemi gibi konular da değerler bakımından önemlidir.
5. Önemli günlerle ilgili kutlamalar, bu değerlere katkı sağlar.
6. Toplumda yerleşmiş fakat değerlerle ilgili olmayan bazı durumlar hakkında, farkındalığın oluşmasına yardım eder.
7. Farklı toplumlarla ilgili konular, değerler arasındaki farkı görmek bakımından önemlidir (aktaran Kan, 2010).

Doğanay (2008), Sosyal Bilgiler öğretiminin değer temelli olduğunda etkili olduğunu belirtmektedir. Değerler her ne kadar programın genel yapısı içinde belirtilmişse de, etkinliklerde hangi değerin nasıl kazandırılacağı açık ve net değildir. Değer, tüm etkinliklerin bir parçası olmalıdır. Bir başka deyişle, değerler ayrı bir etkinlikten ziyade, her etkinlikte ilgili değerler vurgulanmalıdır.

2.4. Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değerleri

İnsanlığın refah seviyesi yükselmesine rağmen kültürel boyutta değer problemleri ortaya çıkmakta ve nihayetinde toplumsal yapı zarar görmektedir. Bu sıkıntıların aşılmasında etkin yollardan birisi, genç nesillere içinde yaşadıkları toplumla kaynaştıracak değerlerin kazandırılmasıdır. Yeni yetişen bireylere çağın problemleri ile baş etmelerinde yardımcı olacak değerler ise okullarda ya da farklı ortamlarda, etkili ve doğru bir şekilde planlamış değer eğitimleri ile kazandırılabilir. Bu eğitimlerde temel ve niteleyici kavram ise, değer kavramıdır (Çekin, 2012). Tarihsel geçmişine meraklı, ülkesel ve ailesel geçmişiyle ilgili bilgileri öğrenmeye meyilli olan, geçmiş dönem Türk büyüklerinin hayatlarından örnekler alan ve kendiyle özdeşleştiren bireylere ihtiyaç duyulduğu bu dönemde vatanına, topluma ve ailesine bağlı, aile kavramının değerini bilen, vatansever olan bireyler olarak yetiştirilmek, eğitim bünyesinde verilen değer eğitiminin amaçlarındandır. Bahsedilen bu niteliklerin çocuklara kazandırılmasında gerekli görülen değer ise bu araştırmanın konusuna esas olan Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerleridir.

MEB (2011), araştırmaya konu olan bu değeri şu şekilde açıklamaktadır. Türk tarihindeki büyük değerlere göstereceğimiz büyük saygı ancak onları örnek almakla, onların yaptıklarını daha ileriye götürmekle anlam kazanacaktır. Aile toplumun en küçük birimi olmakla birlikte toplumun temel taşıdır. Beden, ruh ve akıl sağlığı yerinde bireylerin yetişmesi ailenin mutlu, huzurlu olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Aile bireyleri arasındaki saygı, sevgi ve bağlılık ailenin devamlılığını sağlar. Çocuklar sevgi ve saygıyı önce ailede öğrenirler. Bir toplumun üzerinde yaşadığı, kültürel birikimini oluşturduğu toprak vatandır. Vatanı sevmek, vatanı için çalışmak, onu korumak onun için fedakârlıkta bulunmak her vatanseverde bulunması gereken niteliklerdir. Ülkesinin geleceği için çalışmak, vergi vermek, askerlik görevini yerine getirmek, devlet malını korumak da vatanseverlik kapsamındadır.

2.4.1. Türk Büyüklerine Saygı

Atalara ve büyüklere saygı, Türk Kültürünün temel ögelerinden birisidir. Evlerimizin duvarlarında aile büyüklerine ait resimler bu kültürün halk içinde hala devam ettiğini göstermektedir. Ülkemizde başta Atatürk olmak üzere diğer Türk büyüklerine duyulan büyük saygı ve sevgi, gelecek nesillere kimlik ve vatandaşlık bilinci kazandırmada büyük rol oynamaktadır (Bal ve Yiğittir, 2012). Ersoy'un da (2011) belirttiği gibi, Türk büyükleri, milli kültürümüzün önemli bir bölümünü teşkil etmektedirler. Milli kültür, toplumları bir arada tutan değerleri oluşturmakta, toplumda duygu birliği sağlamakta ve vatanseverlik duygusunu geliştirmektedir. Millet olabilmek ortak bir kültürel birikim ile meydana gelmektedir. Türk büyükleri bu ortak yaşanmışlığın bir parçası olarak toplumun her kesimine mal olmuş kişiliklerdir. Keskin ve Ersoy'un da (2012), belirttiği gibi önemli kişilerin öğretilmesi, onların katkıda bulunduğu kültürümüzün öğrenciler tarafından tanınması anlamına gelmektedir.

2.4.2. Aile Birliğine Önem Verme

Aile, çocuğun doğduğu anda kendini içinde bulduğu, bakım, duygusal ve psikolojik gelişim, karakter gelişimi, değer kazanımı açısından birincil çevredir. Aile çocuk için eşsiz bir eğitim yeridir. Çocukların davranış biçimi kazanmasında, değerleri tanıması ve içselleştirmesinde ilk kurumdur. Aile, çocuğun doğuştan getirdiği güzel duyguların uyandırılması ve doğru, güzel, iyi davranışların kazandırılması yoluyla değerler eğitimi görevini yerine getirir. Çocukların kişilik gelişimi için ailenin elverişli bir ortam olması çok önemlidir. Ailenin bilinçli ve sağlıklı olması toplumun geleceğinin teminatıdır (Aydın ve Gürler, 2014).

Aile düzeni, toplumsal düzenin teminatıdır. Çünkü insan sevgisi, vatan sevgisi, millî değerler, örf ve âdetler basit şekliyle öncelikle aile yuvasında öğrenilir. Aile, ferdin ilk ve temel okuludur. Burada öğrenilen bilgiler, alınan terbiye ve meydana gelen karakter ömür boyu ferdin hafızasından silinmez (Çavdarcı, 2002). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında aile konusunun nasıl yer aldığını Nazıroğlu (2014), farklı yazarların görüşlerinden (Akgül vd., 2012; Koç vd., 2012), derleyerek şöyle açıklamaktadır: 4. sınıf ders kitabında sevgi ve saygı değerleri üzerinden ebeveynin her zaman çocuklarının iyiliğini isteyeceği dile getirilmektedir. Ayrıca aile büyüklerinin uyarılarının dikkate

alınması gerektiği üzerinde durulmakta; bunun hem ailenin hem de toplumun huzuru için gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Ortaöğretim programında ise aile içi ilişkilerin sevgi, saygı, görev ve sorumluluklar üzerinden düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Aile içinde her bireyin kendine düşen görev ve sorumlulukların bilinciyle hareket etmesi; anne-babanın çocuklara karşı şefkat ve merhamet göstermesi, çocukların da ebeveyne saygı duyması, bu mükemmelleşme arzusunun pratik kodlarını ortaya koymaktadır.

2.4.3. Vatanseverlik

Vatanseverlik, insanın ülkesine sadakat ahlakı prensibi üzerine kurulmuştur. Vatanseverlik hakkında eğitim içerik ve yöntemleri, eğitim kurumundan başka bir kuruma, belirli bir toplumdan başka bir topluma farklı olabilir (Thomas, 1993). Vatanseverlik kişinin ülke sevgisidir. Vatanseverliğin bir yararı vatandaşlık görevini yapmak için insanların motivasyonunu tamamlamaktadır (Hand, 2011). Elban (2015), vatanseverliği her insanın doğuşundan doğal olarak var olan bir sevgiyle doğduğu ve büyüdüğü ülkenin tüm maddi ve manevi unsurlarına karşı duyduğu olumlu hislerin sözel ve davranışsal bir yansıması şeklinde tanımlamaktadır.

Yine Elban'nın (2015), bir diğer çalışmasında belirttiği gibi vatanseverlik millî eğitimlerin öğrencilere kazandırılacak önde gelen amaçlarındandır. Bu amaçların sistemsel olarak ortaya çıkışı millî devletlerin doğuşuyla yakından ilişkilidir. Çünkü millî devletlerin temel esaslarından biri bireylerin devletle olan vatandaşlık bağıdır. Vatandaşlık, bu bağın daha çok bilgi düzeyini oluştururken; vatanseverlik, duygusal boyutunu oluşturmaktadır. Vatanseverlikle ilgili genel düşünceyi Huddy ve Khatib (2007), bireyin ülkesine duyduğu bağlılığın, ülkesine karşı olan sevgi derecesi olarak açıklamaktadır.

2.5. Değerlerin Etkinlik Temelli Eğitimi

Etkinlik kavramının tanımı; bir konunun öğrenilmesine yönelik olarak, öğretmen ya da öğretmen ile öğrenciler tarafından aktif öğrenme ilkelerine uygun şekilde planlanan, içeriğinde çeşitli yöntem ve tekniklerin yer aldığı üst düzey düşünme becerileri de dâhil çeşitli becerilerin kullanılmasını gerektiren, bir süre ve konuyla sınırlandırılmış, sınıf içinde ya da başka öğrenme ortamlarında gerçekleşen öğrenci faaliyetleridir (Özür 2010).

Değerler eğitimiyle ilgili etkinliklerde dikkat edilmesi gereken bazı noktaları açıklayan Aydın'a (2013) göre, değerler öğretilebilir ve öğrenilebilen olgulardır. Değerler sadece okunarak ya da dinlenerek öğrenilemez. Değerlerin kazanımı için yaşantıya, empatiye, modellemeye, problem çözmeye, buluşa dönük etkinlikler hazırlanmalıdır. Değerleri öğretmeye dönük etkinlikler değerin fark edilmesi, hafızada dikkat teşkil etmesi, sevdirilmesi, tutum haline gelmesi ve öneminin anlaşılması hususunda önemli bir yere sahiptir. Değerler eğitiminde öğretmen olumlu, kabul edici, öğrenci merkezli bir sınıf iklimi oluşturmalıdır. Öğrencilerin etkinlikleri eğlenerek yapması önemlidir.

Aydın (2013), değer öğretiminde dikkat edilmesi gereken bazı hususları şöyle açıklanmıştır:

1. Herhangi bir değeri öğretmeye başlarken, önce o değer net bir şekilde tanımlanmalıdır. Söz konusu kavramla eş ve zıt anlamlı kelimeler üzerine konuşarak kavram netleştirilebilir. Öğrencilere iyi, kötü, görev, sorumluluk, sorumsuzluk, erdem hakkında açık ve tam bilgiler verip bunların fikirleri oluşturulmalıdır. Bununla beraber onlardaki değerlerin gerçeğini sahtesinden ayırt etme, gerçek değere sevgi ve bağlılık duyma yetenekleri de geliştirilmelidir.
2. Değerler açıklanırken, söz konusu değere sahip insanların davranışları somut bir şekilde ortaya konmalıdır.
3. Değerler öğretilirken, söz konusu değere sahip olursa ne kazanacağımız ve sahip olmazsak ne kaybedeceğimiz örneklerle somut bir şekilde ortaya konmalıdır.
4. Değerlerle ilgili tavsiyelerde bulunurken emir veren bir dil kullanmak yerine, bu konudaki örnek kişi ve öykülerden yararlanarak dolaylı olarak vurgu yapılmalıdır.
5. Değerlerimiz konusunda öğrencilerin tartışması sağlanabilir.
6. Öğrencilerden değerlerle ilgili örnekler bulmalarını istemek konuyu daha iyi vurgular.
7. Değerlerle ilgili etkinlikler hazırlanabilir. Öğrencilerin değerlerle ilgili kompozisyon, şiir, öykü yazmaları resim yapmaları, bulmaca hazırlamaları istenebilir.
8. Öğrencilerin değerlerle ilgili yazılı materyal taraması yaptırılabilir.
9. Ödül ve ceza verirken duygusal değil, adaletle hareket edilmelidir.

2.6. Tutum

Tutum kavramı genel olarak bireyin çevresindeki herhangi bir olgu veya nesneye ilişkin sahip olduğu tepki eğilimini ifade eder. Başka bir deyişle tutum, bireyin bir durum, olay ya da olgu karşısında ortaya koyması beklenen olası davranış biçimi olarak tanımlanabilir (İnceoğlu, 2010).

Tutum, bazı kişi, nesne ya da konuların değerlendirilmeleri sonucunda oluşan kalıcı genel algılardır (Cacioppo, Petty ve Stephen, 1994). Jowell'e (2005) göre, inançlar geniş bir dünya görüşüne ilişkin daha genel ve daha kararlı olma eğiliminde iken tutumlar bir nesne veya davranışa özel olarak tanımlanmaktadır. Anderson (1988), beş önemli duyuşsal niteliği; "his", "uyum", "hedef", "yön" ve "yoğunluk" tutumla ilişkilendirerek açıklamaktadır. His ve uyum dışında, diğer nitelikler tutumu diğer duyuşsal özelliklerden ayırmaktadır. İnsanlar birtakım şeyleri yaparak ilgilerini geliştirirler. Değerin en genel hedefi ise bir fikirdir. Böylece tutumun hedefi somut olurken, diğerlerinin oldukça soyut olmaktadır. Tutumlar yön yoluyla da diğerlerinden ayrılırlar. Tutumun yön belirtileri olumlu ya da olumsuz olmalarıdır. İlgi için ilgili ya da ilgisiz, değer için önemli veya önemsiz kabul edilebilirlik ya da kabul edilmezlik belirtileri gösterilebilir. Tutum, bireyi bir obje ile karşılaştığında olumlu ya da olumsuz tarzda kararlı cevap vermeye hazırlayan, uygun hale getiren bir his olmaktadır (aktaran Köklü, 1995).

Psikoloji ve sosyal psikoloji literatürü tutum kavramı üzerine bol tanım sunmaktadır fakat çoğu yaklaşım tutumun şu üç unsuru içermesi gerektiğinden bahsetmektedir. Bunlar, bilişsel veya inanç bileşeni, etkileyici ve duygusal bileşeni ile gayret ifade eden ya da davranış yönlendirme bileşenidir (Jackman, 1977). Kişilerde var olan tutum, inanç ve değerler sistemi, değişmeye oldukça dirençli olmakla beraber, geçirilen değişik yaşantılar, inanç ve değerler sisteminde değişikliklere yol açabilir (Kabadayı ve Aladağ, 2010). Tavşancıl (2014), tutumlarla ilgili şu özelliklerden bahsetmektedir.

- Tutumlar doğuştan gelmez, sonradan yaşanılarak kazanılır.
- Tutumlar geçici değillerdir, belli bir süre devamlılık gösterirler.
- Tutumlar, birey ve obje arasındaki ilişkide bir düzenlilik olmasını sağlarlar.
- İnsan-obje ilişkisinde, tutumların belirlediği bir yanlılık ortaya çıkar.
- Bir objeye ilişkin olumlu ya da olumsuz bir tutumun oluşması ancak o objenin başka objelerle karşılaştırılması sonucu mümkündür.

- Kişisel tutumlar gibi toplumsal tutumlar da vardır.
- Tutum bir tepki şekli değil, daha çok bir tepki gösterme eğilimidir.
- Tutumlar olumlu ya da olumsuz davranışlara yol açabilir.

Toplumbilimsel bir kavram olarak değerler, bireyin içinde yaşadığı toplumun yönlendirmesi sonucu, bir değerler sistemi olarak ortaya çıkar. Birey için "anlamlı" olan toplumsal değerler, hemen herkes için ortak değerlerdir. Bu nedenle, aynı şeylerin, toplumun tüm bireyleri tarafından, aynı biçimde değerleneceği kabul edilebilir. Böylece değerler, ulaşılması kolaylıkla olası olanı değil, ulaşılması gereken ideal hedeflerin, ideal göstergeleridir. Bazı sosyal psikologlar tutumlarla değerleri benzer kabul ederken, diğerleri, değerlerin tutumlardan daha temel kavramlar olduğunu ve çoğu kez tutumları etkilediklerini belirtirler. Değerlerin, inanç ve tutumlara temel oluşturdukları için, önem kazandıklarını vurgularlar. Değerlerin araç değil amaç olduklarını ileri sürerler (İnceoğlu, 2010). Tutumun eğitimciler tarafından dikkate alınması gereken bir kavram olduğu söylenebilir. Öğrenme ortamında, öğretilen konuya karşı öğrenciler tarafından olumlu veya olumsuz bir tutum oluşacaktır. Olumlu ya da olumsuz tutumun öğrenmeyi etkileyen bir unsur olduğu düşünülürse, tutumu etkileyen durumların belirlenmesi, değerlendirilmesi ve elde edilen sonuçlara göre önlemlerin alınması, eğitimin istenilen amacına ulaşması için gereklidir (Avcı, Coşkuntuncel ve İnandı, 2011).

İlgili literatürden anlaşıldığı üzere Sosyal Bilgiler dersi içinde değerler ve değerlerin öğretimi önemli görülmektedir. Okulların değer öğretimi sürecinde önemli görevleri olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda öğretmenlerin de değer öğretiminde ilgili yaklaşımlardan haberdar olmaları da gerekli görülmektedir. Yurt içi ve yurt dışı literatürde yer alan değer sınıflandırmalarına uygun eğitim öğretim faaliyetleri ve etkinlikleri oluşturmak öğrencilerin değer kazanımlarını sağlamada faydalı olacaktır. Bu etkinlikler aynı zamanda öğrencilerin değerlerle ilgili tutumlarında da değişmelere sebep olabilecektir. İlgili literatürden bu değerlendirmeler anlaşılmaktadır.

2.7. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ilgili veri tabanları ve basılı kaynakların taranması sonucunda elde edilen veriler; Sosyal Bilgiler dersi, Sosyal Bilgiler dersinde değerler ve bu değerlerin öğretimi ile araştırmaya konu olan Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve

Vatanseverlik değerinin ele alındığı çalışmalara göre değerlendirilmiş ve özetler halinde sunulmuştur.

Yurt içi ve yurt dışı literatüre bakıldığında değerler eğitimiyle ilgili yapılan çalışmalarda genellikle çalışmaların öğretmenlerin, öğretmen adaylarının ve öğrencilerin değerler ve değerler üzerine algılarına yönelik görüşlerini almaya dayanan çalışmalar olduğu belirlenmiştir. Değer kavramının eğitim sisteminin içindeki önemi her geçen gün artmaktadır. Bu durum da araştırmacıların yönelimlerini değerlerin öğretimi üzerine değiştirmekte ve son yıllarda bu yönde yapılan araştırmalara rastlanmaktadır. Ulaşılabildiği kadarıyla yurt içi ve yurt dışı literatürde araştırmaya konu olan değerlerin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimiyle ilgili çalışmalara rastlanamamıştır.

2.7.1. Yurt İçi Araştırmalar

2.7.1.1. Sosyal Bilgiler ile İlgili Araştırmalar

Karakuş, Aslan ve Ergüven (2014), sınıf öğretmenlerinin ilkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına yönelik görüşlerini değerlendirdikleri çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim desenini kullanmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu Elazığ, Kahramanmaraş ve Hatay illerinde görev yapan 21 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma verileri açık-uçlu sorulardan oluşan anket formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler; ilkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğrencilerin günlük hayatta kullanacakları pratik bilgiler kazandırdığını, bazı ünitelere ait kazanımların öğrenci seviyelerinin üstünde olduğunu, ünitelerin içeriğinin öğrenci seviyesine uygun olduğunu belirtmişlerdir. Yine öğretmenler, ders kitabındaki metinlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığını, öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan araç-gereçlerin yetersiz olduğunu, geleneksel ölçme-değerlendirme araçlarını kullandıklarını, dersle ilgili araç-gereçlerin temin edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tural ve Gürgil (2012), çalışmalarında Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlere ilişkin görüşlerini belirlemişlerdir. Veri toplama aracı olarak öğretmen adaylarının programdaki değerlere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla "Değer Ölçeği'' ve 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır. Uşak ve

Kastamonu Üniversitelerinin Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 100 öğretmen adayıyla çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının çoğunluğu, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında değerlerin yeterli biçimde var olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Memişoğlu (2012), İlköğretim 4. ve 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırma betimsel içerikli bir çalışma olup veriler 40 sorudan oluşan anket yoluyla elde edilmiştir. Araştırma Bolu Merkez ilçede 23 İlköğretim okulundaki 114 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma anketi programın kazanım, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutlarına ilişkin soruları kapsamıştır. Sosyal Bilgiler ders programına ilişkin öğretmenlerin görüşlerinde cinsiyet, okuttukları sınıf, hizmet içi eğitim değişkenine göre fark bulunmamıştır. Ancak kıdem ve mezuniyet durumuna göre görüşleri arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Şeker ve Yılmaz (2011), çalışmalarında öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları göz önüne alan, öğrenme stillerine uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılmasının öğrencilerin öğrenme düzeyleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Veri toplama aracı olarak öğrenme stilleri ölçeği ve Sosyal Bilgiler başarı testi kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerine uygulanan başarı testinin ön ve son test sonuçlarına göre, öğrenme stillerine uygun öğretim etkinlikleri öğrencilerin öğrenme düzeylerinde artış meydana getirmiştir. Deney grubu lehine artış gösteren son test başarı puanları üzerinde öğrencilerin demografik değişkenlerinin (yaş, cinsiyet, veli eğitim düzeyi ve veli mesleği) etkili olmadığı ama öğrenme stillerine göre oluşturulmuş öğretim programının etkili olduğu belirlenmiştir.

Aykaç ve Adıgüzel (2011), yaptıkları araştırmada İlköğretim 4.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" öğrenme alanına bağlı "Hep Birlikte" temasının yaratıcı drama yöntemiyle işlenmesinin, öğrencinin başarısına olan etkisini araştırmışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2007–2008 öğretim yılında Ankara ili, Keçiören ilçesinde, Şehit Mehmet Altanlar İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Nitel ve nicel verilerin kullanıldığı bu araştırmada deney ve kontrol gruplarının son test toplam puanları arasında fark olduğu ve bu farkın yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu lehine olduğu görülmüştür. Yaratıcı drama yönteminin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılmasının öğrenci başarısı üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hamlı (2011), ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Yaşadığımız Yer ünitesi süresince, İkili Denetim tekniğinin akademik başarıya etkisini test ettiği çalışmasında deney grubunda araştırmacı tarafından hazırlanan İkili Denetim tekniğine uygun çalışma kâğıtları ve gerekli materyaller; kontrol grubunda ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullara gönderilen öğretmen kılavuz kitabındaki etkinlikler kullanılmıştır. Araştırma, 2009–2010 öğretim yılı birinci döneminde Çankırı ili merkez İsmet İnönü İlköğretim Okulu'na devam eden dördüncü sınıf öğrencilerinden 78'inin katılımı ile gerçekleşmiştir. Ön test-son test kontrol gruplu model kullanılan araştırmada veriler; başarı testi ve öğrenci görüş alma formu ile toplanmış ve aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız t Testi ve bağımlı t testi, kovaryans analizi (Ancova) ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda uygulanan son testte, İkili Denetim tekniğinin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin akademik başarısı, kontrol grubu öğrencilerinin akademik başarısından istatistiksel olarak farklılaşmıştır.

Akengin ve Demirsoy (2011), çalışmalarında ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda okuyan öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersine ilişkin görüşlerini tespit etmek, programın beklentileri ile öğrencilerin ders hakkındaki görüşlerini karşılaştırmışlardır. Tarama modelli ve karşılaştırmalı bir durum tespiti olan çalışmada nicel ve nitel veri toplama teknikleri ile elde edilen sayısal değerler kullanılmıştır. 2008–2009 eğitim-öğretim yılında tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilen sekizi 4. sınıf, sekizi 5. sınıf olmak üzere toplam 16 sınıfta öğrenim gören 559 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Araştırmanın nicel verileri anketle toplanmış, nitel veriler ise örneklemden rastgele seçilen 40 öğrenciye yöneltilen açık uçlu sorulardan elde edilmiştir. Açık uçlu sorulara yazılı ve sözlü cevap alınmıştır. Elde edilen verilere göre öğrencilerin %87,8'i Sosyal Bilgiler dersini sevdiğini belirtmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin her zaman zevkli geçtiğini düşünenlerin oranı %71'dir. Sosyal Bilgiler dersi günlük hayatla ilgilidir maddesine %78,5 oranında katılım varken, "Öğretmenimizin bizi araştırmaya yönlendirmesi derse olan ilgimizi arttırmaktadır," maddesine katılım oranı %84,3'tür. Sosyal Bilgiler dersi ile sorumluluklarımızı öğreniriz" maddesine %87,5 ve "Sosyal Bilgiler dersinde toplumun kurallarını öğreniriz" maddesine de %85,2 oranında katılım olmuştur.

Ay Selanik (2010), doktora çalışmasında ilköğretim okullarındaki Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan yerel toplum çalışmalarının nasıl uygulanacağını belirlemeye çalışmıştır. Araştırma 2008-2009 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili Alpu İlçesi merkezi Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu'nda 5/A sınıfındaki 13 öğrencinin tümü üzerinde

uygulanmış; katılımcı olarak üç odak öğrenci belirlenmiştir. “Toplum için Çalışanlar” ve “Bir Ülke Bir Bayrak” ünitelerinde 11 hafta süren uygulamada veriler kişisel bilgi formu, video kayıtları, yarı-yapılandırılmış görüşme, öğrenci günlükleri, araştırmacı günlüğü ve tutum ölçeği ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda toplum çalışmalarının nasıl olması gerektiği üzerine öneriler getirilmiş uygulanan Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği verilerine göre öğrencilerin tutumları yerel toplum çalışmalarıyla işlenen Sosyal Bilgiler dersi sonunda olumlu yönde değişmiştir.

Çelikkaya ve Kuş (2009), çalışmalarında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler dersinde kullandıkları yöntem-teknikleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Veri toplama aracı olarak “Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler” anketi kullanılmıştır. 2008-2009 eğitim öğretim yılında Kırşehir il merkezinde gerçekleştirilen araştırmaya 20 sosyal bilgiler öğretmeni, 410 öğrenci ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü 4. sınıf öğrencisi 20 gözlemci katılmıştır. Araştırmanın sonuçlara göre öğretmenlerin en çok kullandığını belirttiği yöntem ile öğrenci ve gözlemcilerin belirttiği görüşler arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Yazıcı (2009), araştırmasında öğretim programlarının ve kaynaklarının elde edilmesinin ardından, Yeni Zelanda ve Türkiye Sosyal Bilgiler öğretim programlarını yapı ve içerik açısından incelemiştir. Her iki ülkenin Sosyal Bilgiler öğretim programları incelenmesi neticesinde şu sonuçlara ulaşmıştır. Yapı olarak her iki ülkenin Sosyal Bilgiler öğretim programları, öğrenme alanları kullanılarak oluşturulmuştur. Ancak Yeni Zelanda’da Sosyal Bilgiler öğretim programı, Sosyal Bilgiler süreçleri, Türkiye’de ise kavram, beceri ve değer boyutları üzerinden yapılandırılmıştır. Her iki ülkenin Sosyal Bilgiler öğretim programların incelenmesi sonucunda, kavram ve değer boyutları ile değerlendirme sürecinin ülkemizde yürürlükte olan Sosyal Bilgiler öğretim programında, beceri boyutunun ise Yeni Zelanda Sosyal Bilgiler öğretim programının daha kapsamlı ve işlevsel bir biçimde oluşturulduğu söylenebilir denilmektedir. Sosyal Bilgiler öğretim programlarında yer alan araç-gereçlerin benzer oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Akdağ (2008), çalışmasında ilköğretim II. Kademe 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin başarı ve tutumlarına etkisini araştırmıştır. 2004 – 2005 eğitim – öğretim yılında Konya ili merkez Selçuklu, Karatay ve Meram İlköğretim Okullarında 600 öğrenciye araştırmacı tarafından geliştirilen Sosyal

Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği uygulanarak Duyuşsal Giriş Özelliklerinin tespiti yapılmıştır. Ayrıca öğrencilerin bir önceki yıla ait Sosyal Bilgiler dersi yılsonu notlarının ortalaması ile Bilişsel Giriş Davranış Özelliklerinin tespiti, 2004 – 2005 eğitim – öğretim yılında Sosyal Bilgiler dersinden aldıkları notlarla da başarılarının tespiti yapılmıştır. Verilerin analizinde öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özellikleri ile başarı düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla korelasyon tekniği kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine ve sınıf düzeylerine göre başarı düzeylerinin farklılaşma durumu t testi ile analiz edilmiş, öğrencilerin yaşlarına göre başarı düzeylerinin farklılaşma durumu f testi (Anova) ile test edilmiştir. Araştırma sonucunda bilişsel giriş davranış özellikleri ve duyuşsal giriş özelliklerinin öğrenci başarısında önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmış öğrenciler açısından ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinde ön öğrenmelerin etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gedik Demirkaya (2008), doktora tezinde ilköğretim 4-7. sınıf öğrencilerinin kitle iletişim araçlarını kullanma durumlarını, güncel olaylara ilişkin görüşlerini ve farkındalık düzeylerini tespit etmiştir. Ankara'nın üç farklı ilçesinde birer ilköğretim okulunda yürütülen çalışmada veri toplama aracı olarak anket ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği uygulanmıştır. Kitle iletişim araçlarını kullanma düzeyinin öğrencilerin cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin güncel olaylarla ilgili farkındalıklarının cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmanın bir diğer sonucu da ilköğretim Sosyal Bilgiler öğrencilerinin en önemli gördükleri güncel konuların başında siyasi konular, gündemdeki kişilerden en önemli gördükleri kişilerin başında da siyasetçiler gelmektedir. Öğrencilere göre gelecek yıllarda yaşanabilecek en önemli sorun kuraklıktır.

Başaran (2006), çalışmasında Erzurum ili merkezindeki bazı ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler dersinin amaç ve konularına göre hazırlanan bir demokratik bilinç ve davranış anketi uygulamıştır. Çalışmada Sosyal Bilgiler dersinin, mevcut haliyle demokratik bilinç ve davranış kazandırmada kısmen yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.7.1.2. Değerler ve Değer Eğitimi ile İlgili Araştırmalar

Albayrak (2015), yüksek lisans tezinde ilkokul Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılan değerlerle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşlerini değerlendirmiştir. Araştırma, olgu bilim modelinde olup betimsel bir çalışmadır. 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Elazığ ili Maden İlçesinde görevli 27 sınıf öğretmeni ile yürüttüğü çalışmasında açık uçlu sorularla elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin mevcut Sosyal Bilgiler programının içeriğini yeterli görmediği belirlenmiş, programda yer alan değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmadığı, öğrencilerin kişilik ve karakter gelişimini olumlu yönde geliştirdiği fakat programın yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Değerlerin öğretiminde genelde uygun yöntem ve tekniklerin kullanılmadığı; soru cevap, anlatım ve gözlem gibi uygun olmayan yöntemlerin kullanıldığı, öğrencilerin ailede ve arkadaş çevrelerinde önceden edindikleri olumsuz davranışların, şiddet ve saldırganlık içeren yayınların değerler eğitimini genelde olumsuz etkilediği sonucu da araştırmanın diğer sonuçları şeklindedir.

Kaptan Yarar (2015), doktora tezinde İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretiminin öğrencilerin tutumlarına etkisi tespit etmiş, öğrencilerin hoşgörü değerine ve değer eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemiştir. 2013-2014 eğitim yılında Rize ili Çayeli ilçesi 9 Mart İlkokulu dördüncü sınıf öğrencileri ile yürüttüğü çalışmasında uygulanan tutum ölçeği ve formlarla, ön-son mülakatlar, yapılandırılmamış gözlemler, kompozisyonlar, araştırmacı ve öğrenci günlükleri ile veriler elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle değer öğretiminin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin tutum puanları yükselmiş ve deney grubu öğrencileri lehine anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deney öncesi ve deney sonrası hoşgörü değeri tutum puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle hoşgörü değerinin öğretiminin, değer öğretim sürecini somutlaştırmakla beraber öğrencilere eğlenceli ve kalıcı bir öğretim süreci yaşattığı gözlenmiştir.

Serin ve Buluç (2014), yaptıkları çalışmalarında sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemişlerdir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışma olan bu araştırmanın örneklemi seçkisiz oranlı

örnekleme yöntemi ile belirlenen 350 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak Schwartz (1992) tarafından geliştirilen değer ölçeği ile DiPaola, Tarter & Hoy (2005) tarafından geliştirilen örgütsel vatandaşlık ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki söz konusu iken değer algılarının örgütsel vatandaşlık davranışları üzerinde düşük düzeyde bir yordayıcılığa sahip olduğu görülmüştür.

Uzunkol (2014), hayat bilgisi öğretiminde uygulanan saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisini incelediği doktora çalışmasında nitel ve nicel yöntemleri bir arada kullanmıştır. Denkleştirilmemiş öntest – sontest kontrol gruplu desen kullanılarak nicel verilere ulaşılmış, içerik analizi ile de nitel veriler elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeylerini artırmada etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Deney grubunda yer alan öğrenciler yapılan çalışmayı yararlı bulduklarını belirtmişlerdir.

Çelikkaya, Filoğlu ve Öktem (2013), çalışmalarında Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimine yönelik yapılabilecek olan uygulamaların öğretmenler tarafından uygulanma düzeylerini belirlemişlerdir. Araştırmanın örneklemi, seçkisiz örnekleme kullanılarak oluşturulmuştur. 2011-2012 eğitim-öğretim Adana il ve ilçe merkezindeki 60 ilköğretim okulundaki 4 ve 5. sınıf öğretmeni ile Sosyal Bilgiler öğretmeni çalışmaya katılmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen 38 maddelik ölçek ile elde edilmiştir. Araştırmada değerler eğitimine yönelik yapılabilecek olan etkinliklerin uygulanma durumlarının cinsiyete, branşa, görev yerine, mesleki kıdem ve değerler eğitimi alma durumuna göre farklılaşıp-farklılaşmadığı incelenmiştir. Sonuç olarak; öğretmenlerin boyutlarının sırasına göre en çok yaptıkları etkinlikler; öğrencilere değerleri kazanmalarını sağlayacak kitaplar önermek, dersin konusu ilgili önemli bireylerin biyografilerini hazırlatıp tartışma konusu olarak sunmak, örnek davranış sergileyen öğrencileri sınıf ortamında ödüllendirmek, değerler eğitiminde öğrencilerin kendilerini başkalarının yerine koyma (empati) becerisini kazanmalarını sağlamak ve öğrencileri, olumlu değerlere sahip olması için telkin yoluyla(nasihat ederek) uyarmak şeklindedir. Kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre belirginleştirme boyutundaki etkinlikleri daha iyi düzeyde

uygulamaktadır. İlçe merkezinde görev yapan öğretmenler il merkezinde görev öğretmenlerden hem belirginleştirme hem de toplam boyuttaki etkinlikleri daha iyi düzeyde uygulamaktadır.

Yazar ve Erkuş (2013), okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerini değerlendirdikleri çalışmayı 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerindeki anaokullarında görev yapan 72 okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen verilerin çözümlenmesi içerik analiziyle yapılmıştır. Araştırma sonucunda; saygı, sevgi ve paylaşım değerlerinin öğretilmesi gereken öncelikli değerler olduğu belirlenmiştir. Okulöncesi öğretmenlerine göre, okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmen inisiyatifi dahilinde verildiği ve yetersiz bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde; öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin değerler eğitiminde yeterli bilinçte olmamaları, değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması gibi sebeplerden dolayı güçlük çektikleri saptanmıştır.

Balcı ve Yelken (2013), çalışmalarında ilköğretim Sosyal Bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmenlerin görüşlerini almayı amaçlamışlardır. Çalışma, 2006-2007 eğitim öğretim yılında, 152 sınıf ve Sosyal Bilgiler öğretmeninin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak programda bulunan değerlerle ilgili öğretmenlerin görüşlerini almak üzere hazırlanan anket kullanılmıştır. Bulgulara göre öğretmenlerin Sosyal Bilgiler programında belirtilen değerlerin tümünü çok önemli buldukları ve bu değerlerden "adil olma", "barış", "dürüstlük" ve "duygu ve düşüncelere saygı" değerlerinin ise önem derecesi açısından ilk sıralarda yer aldığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin değer öğretiminde en etkili buldukları yöntemin örnek olay incelemesi olduğu, en az etkili yöntemin ise geleneksel telkin yöntemi olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin değer eğitimine en çok değindikleri dersin Sosyal Bilgiler, en çok ilişkilendirdikleri ara disiplinin rehberlik ve psikolojik danışma olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin değerlerin kazanılmasının orta düzeyde güç olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, araştırmaya katılan öğretmenlerin değer eğitiminde sorun kaynağı olarak ilk sırada "ailenin sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerini gördükleri belirlenmiştir. Bu sorunların çözümü ile ilgili önerilerinde ise "çocuğa değerli olduğunu hissettirmek" görüşünün birinci sırada yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Yiğittir ve Öcal (2011), çalışmasında ortaöğretim tarih öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşlerini incelenmiştir. Farklı illerden 83 tarih öğretmeninin ve lise öğrencilerinin bazı değerlere sahip olma durumları ve tarih derslerinde değer eğitiminin nasıl olması gerektiği konusundaki görüşleri araştırılmıştır. Betimsel tarama modelinde desenlenen bu çalışmada, veriler hem nicel hem de nitel olarak toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak 29 maddelik değerler anketi ile üç sorudan oluşan görüşme formları kullanılmıştır. Çalışmaya katılan tarih öğretmenlerine göre ilköğretim (4-7. Sınıflar) Sosyal Bilgiler ve 8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilere doğrudan kazandırılması amaçlanan 29 değerin, ortaöğretim öğrencilerinde genel olarak gözlemlendiği anlaşılmaktadır. Tarih öğretmenleri öğrencilerine "vatan ve millet sevgisi, tarih bilinci ve şuuruna sahip olma, tarihsel ve kültürel mirasa duyarlı olma, milli ve manevi değerlere sahip olma, birliktelik, saygılı olma, bağımsızlık, İstiklal Marşı ve bayrağa saygılı olma, çalışkanlık" gibi milli değerleri kazandırmak istemeleri araştırmanın sonucunda elde edilmiştir. Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin değer eğitiminde telkin, örnek olay ve kitap analizi, belgesel ve film izletme, tarihi yerleri ve müzeleri gezdirme, biyografi inceletme, araştırma yaptırma, model-örnek olma gibi farklı değer öğretim uygulamaları yaptıkları anlaşılmaktadır.

Aktepe (2010), doktora çalışmasında yardımseverlik değeri üzerine çalışmış ve araştırma sonucunda; Yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretimin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin tutum puanlarının yükseldiği sonucuna ulaşmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deney öncesi ve deney sonrası yardımseverlik değeri tutum puanları cinsiyete göre ve ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Etkinlik temelli yardımseverlik değer eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulguları incelendiğinde; yardımseverlik değerinin etkinlik temelli öğretiminin süreci somutlaştırdığı ve yaşam örneklerini doğrudan sunduğu için öğrenciler üzerinde etkili olduğu, yardımseverlik değerini öğrenmelerini kolaylaştırdığı ve eğitim sürecini zevkli bir hale getirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Çengelci (2010), doktora çalışmasında ilköğretim 5. sınıfta değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla, yapılandırılmamış gözleme dayalı bir betimsel durum çalışması desenlenmiştir. 2008-2009 öğretim yılında Eskişehir ili Ahmet Olcay İlköğretim Okulu'nda 22 öğrenciden oluşan bir sınıf gözlemlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, değerler eğitiminde yaklaşımların daha çok telkin, soru-yanıt,

değer belirginleştirme şeklinde olduğu ve örtük program aracılığıyla da değerler eğitiminin yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenin sosyal bilgiler dersinde değerleri kazandırmaya çalışırken yaşamdan örnekler verme, atasözleri ve deyimlerden yararlanma, model olma, örnek öğrencileri model olarak gösterme, belirli gün ve haftalardan yararlanma, drama, güncel olaylardan yararlanma, empati, benzetimden yararlanma, yakın çevreden yararlanma, diğer ders ve disiplinlerden yararlanma, aileden yararlanma, ödevlerden yararlanma, sivil toplum kuruluşları, dernek ve vakıfların çalışmalarını örnek gösterme, internetten yararlanma ve sınıf dışı etkinliklerden yararlanma gibi etkinlik ve çalışmalardan yararlandığı belirlenmiştir. Değerlerin eğitiminde en fazla kullanılan materyallerin ders kitapları olduğu, hikâye ve resimlerden de yararlanıldığı belirtilmiştir. Değerlendirmede gözlem, ödev kontrolü ve özdeğerlendirme tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür.

Balcı ve Yelken (2010), "Kendi düşüncelerinize göre değer nedir?" sorusunu öğretmenlerden yazılı olarak cevaplamalarını istemiştir. Elde edilen veriler içerik analizi aşamaları izlenerek değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre "ölçüt olarak değer", "birey ve toplum ilişkilerini düzenleyen unsur olarak değer", "davranışlar bütünü olarak değer", "maddi ve manevi unsurlar olarak değer", "kurallar bütünü olarak değer", "nitelik olarak değer" ve "değer eğitiminin işlevleri" olarak adlandırılan yedi tema grubuna ulaşılmıştır.

Gelen, Yılmaz ve Kurtulmuş (2010), yaptıkları araştırmada, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyo ekonomik düzeyleri ile Sosyal Bilgiler dersinde kazandıkları değerler arasındaki ilişkileri belirlemişlerdir. Araştırma korelasyonel bir çalışma olup, Hatay il merkezinde bulunan 32 ilköğretim okulu arasından rastgele örnekleme metodu ile seçilen 5 ilköğretim okulunda öğrenim gören 140 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanması amacıyla, 36 maddelik anket kullanılmıştır. Verilerin analizinde korelasyonel istatistik tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sosyo ekonomik düzeyleri ile değer kazanım düzeyleri arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki tespit edilmiştir.

Özmen (2010), tarama modelinde olup nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı doktora çalışmasında Sosyal Bilgilerin amacı, içeriği ve yöntemi konusunda öğretmen görüşlerini incelenmiştir. Araştırmanın nicel bölümünün verileri Kayseri ilinde görev

yapan 444 Sosyal Bilgiler ve Sınıf öğretmeninden elde edilmiştir. Araştırmanın nitel bölümünün verileri de yine Kayseri ilinde görev yapan 89 Sosyal Bilgiler ve Sınıf öğretmeninden elde edilmiştir. Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak, 45 soruluk "Sosyal Bilgiler Dersine Yaklaşım Ölçeği" kullanılmıştır. Nitel çalışma için araştırmacının hazırladığı "8" soruluk görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler, yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler yaklaşımlarının amaç içerik ve yöntemine ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği, ancak vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımının yöntem boyutuna ilişkin öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca yansıtıcı inceleme olarak Sosyal Bilgilerin amaç boyutuna yönelik öğretmen görüşleri benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin branş, mezun olunan bölüm, mezun olunan okul ve mesleki kıdemlerine göre görüşlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Yalar (2010), doktora çalışmasında Sosyal Bilgiler Programında yer alan değer eğitimiyle ilgili öğretmen görüş ve önerilerini belirleyerek yapılandırmacı yaklaşıma göre değer eğitimiyle ilgili bir program modülü geliştirilmesini amaçlamıştır. Diyarbakır'da görev yapan 320 sınıf öğretmeni çalışmada yer almıştır. Araştırmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmenler kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve saldırganlık içeren bazı yayınların okulda verilen değerler eğitimini olumsuz yönde etkilediğini bildirmiş, okulda verilmeye çalışılan değerlerin ailede ve sosyal çevrede yeterince pekiştirilmediği yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenler hizmet öncesi eğitimde değer eğitimi dersi almalarının yararlı olacağını düşünürken etkili bir değerler eğitimi için görsel-işitsel araç-gereçlerin eksiksiz olarak okullarda bulunması gerektiği görüşünde birleşmişlerdir. Erkek öğretmenlerin değerleri kazandırmak için kadın öğretmenlerden daha fazla görsel-işitsel araç gereçleri kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bitirdiği yüksek öğretim alanı "diğer" olan öğretmenlerin drama tekniğini "sınıf öğretmenliği" alanındaki öğretmenlere oranla daha çok kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Fırat (2010), çalışmasında ilköğretim okullarında görev yapan okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürüne ve değer sistemlerine ilişkin algılarının ne olduğunu ve aralarındaki ilişkileri ortaya çıkarmıştır. Tabakalı rastgele örnekleme yönteminin

kullanıldığı araştırmada, İzmir'deki 50 okul müdürü ile 902 öğretmen "Okul Kültürü Ölçeği" ile "Portre Değerler Ölçeği"ni doldurmuşlardır. Bulgulara göre, okul müdürleri, okul kültürünü öğretmenlerden daha olumlu algılamaktadırlar. Okul müdürleri "İyilikseverlik" değer boyutuna öğretmenlerden, öğretmenler de "Hazcılık", "Özyönelim" ve "Güvenlik" değer boyutlarına okul müdürlerinden daha fazla önem yüklemişlerdir. Hem okul müdürlerinin hem de öğretmenlerin okul kültürüne ilişkin algıları ile değer sistemlerine ilişkin algıları arasında önemli ilişki saptanmıştır.

Aladağ (2009), doktora çalışmasında ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde uygulanacak olan değer öğretim programının öğrencilerin "sorumluluk" değerini kazanma ve gösterme düzeyine etkisini belirlemiştir. Ön test – son test kontrol gruplu deneme modelinde olan bu çalışma, 2008–2009 öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçesindeki bir ilköğretim okulu 5. sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Verilerin analiz edilmesiyle elde edilen sonuçlarda, deney grubu ve kontrol grubu öğrencilerin uygulama sonrası "sorumluluk" değerine ilişkin, Sorumluluk Ölçeği, Bilişsel Düzey Ölçeği ve Duyuşsal Düzey Ölçeğinden elde edilen puanlarda deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur. Cinsiyete göre, öğrencilerin Sorumluluk Ölçeği ve Bilişsel Düzey Ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamış, ancak Duyuşsal Düzey Ölçeği son test puanları arasında deney grubu kız öğrencileri lehine anlamlı fark bulunmuştur. Deney grubunda, ailenin sosyo ekonomik ve kültürel özellikleri değişkeni açısından, sadece öğrencilerin Sorumluluk Ölçeği son test puanları ile anne eğitim düzeyi arasında ve Bilişsel Düzey Ölçeği son test puanları ile ailenin gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Diğer değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Fidan Kurtdede (2009), çalışmasında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencilerinin değer öğretimi hakkındaki görüşlerini belirlemiştir. Öğretmen adaylarının değer öğretimi konusundaki görüşlerini ölçmek amacıyla Akbaş tarafından geliştirilen "değer öğretiminde kullanılan etkinlikler ve değer öğretimine ilişkin görüşler ölçeğini kullanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan 206 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının çoğunluğu, değer öğretimi için en önemli şeyin değerleri yaşamak olduğunu, değer öğretiminin bilgi kadar önemli olduğunu, derslerimizin yapısının bilgi temelli olduğunu, bireylerin değere verdikleri anlamların farklı olduğunu ve sorunlar

yaşandığını, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğrenmenin etkisini azalttığını belirtmişlerdir.

Baydar (2009), çalışmasında öğrencilere uygulanan ahlaki ikilem formlarına göre sosyo-ekonomik düzeyin değer kazanımında farklılık yaratmadığını belirlemiştir. Öğrencilerin adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık değerlerinin kazanım düzeylerinin Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre ikinci düzey olan geleneksel düzeyde yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenler ise öğrencilerin değer kazanımında yetersiz olduklarını ve bunun ailelerin öğrenim düzeylerinden kaynaklı olabileceğini belirtmişlerdir. Alt sosyoekonomik düzey ve üst sosyo-ekonomik düzey öğrencilerin değer kazanımında kimi zaman olumlu bir etken iken, kimi zaman olumsuz etken olarak ortaya çıkmıştır.

Koca (2009), yüksek lisans tezinde üniversite öğrencilerinin bireysel değerler ile kariyer tercihleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu amaç çerçevesinde bireysel değerlerin alt boyutları olan "sükunet", "evrensellik", "bireysellik", "olumlu olma" ve "başarma" ile kariyer tercihinin alt boyutları olan "teknik", "fonksiyonel", "bağımsızlık", "saygınlık", "rekabetçilik", "özel yaşam", "girişimcilik" ve "güvenlik" arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca bu alt boyutlar ile demografik değişkenler arsındaki ilişkiler de incelemeye tabi tutulmuştur. Çalışma evrenini Çukurova Üniversitesi'nin İşletme, İnşaat Mühendisliği, Türk Dili ve Edebiyatı ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümlerinde öğrenim gören 192 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın temel bulgusuna göre kariyer tercihinde en etkili değerlerin "evrensellik" ve "başarma" olduğu gözlenmiştir.

İşcan Demirhan ve Senemoğlu (2009), İlköğretim 4. sınıf evrensellik ve iyilikseverlik değerlerini kazandırmaya yönelik hazırlanan değerler eğitimi programının; öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özelliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada Ankara'daki bir devlet okulunda, seçkisiz olarak 4-A sınıfını deney grubu, 4-B sınıfını ise kontrol grubu olarak belirlemişlerdir. Bazı derslerle bütünleştirilerek değerler eğitimi programının uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin değerlere ilişkin bilişsel davranışları kazanma düzeyleri, kontrol grubu öğrencilerinden anlamlı bir biçimde yüksek bulunmuştur. Deney grubundaki öğrencilerin duyuşsal özelliklere ilişkin puanları ile kontrol grubundaki öğrencilerin puanları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Ancak, deney grubundaki öğrenciler,

gerçekleştirilen görüşmelerde, kontrol grubu öğrencilerine göre değerlerin özelliklerini yansıtan daha fazla ifade kullanmışlardır. Araştırmada deney grubu öğrencileri, kontrol grubu öğrencilerine göre, programın uygulanması sırasında değerlere ilişkin daha çok olumlu nitelikte davranış sergilemiştir.

Sarı (2007), doktora çalışmasında Adana ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarının okul yaşam kalitesi düzeylerinin belirlenmesi ve okul yaşam kalitesi düzeyi düşük ve yüksek olan iki okulda temel demokratik değerlerden olan eşitlik, insan onuruna saygı ve çevreye saygı değerlerinin kazanılması sürecinde örtük programın işlevini irdelemiştir. Nicel ve nitel araştırma desenlerinin bir arada kullanıldığı bu araştırmanın evrenini (nicel veriler için) 2004 – 2005 öğretim yılında Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği uygulanarak gözlem ve görüşmeleri yapmak üzere her iki okuldan birer 5. sınıf şubesi belirlenmiştir. Gözlemler bittikten sonra her iki okuldan sayıları eşit olmak üzere 10 öğretmen, 16 öğrenci ve 10 veliyle görüşmeler yapılmıştır. Veriler, araştırma kapsamında geliştirilen "Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği" (OYKÖ), "Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği" (DDBÖ), görüşme formları, kişisel bilgiler formu ve yapılandırılmamış gözlemler aracılığıyla toplanmıştır. Gözlem ve görüşme bulgularına göre, yüksek OYK'sine sahip okulda sınıfında gözlem yapılan öğretmen, düşük OYK (Okul Yaşam Kalitesi) düzeyine sahip okuldaki öğretmene göre eşitlik ve insan onuruna saygı değerine uygun davranışları daha çok sergilemektedir. Buna paralel olarak, OYK düzeyi yüksek olan okuldaki öğrencilerin eşitlik ve insan onuruna saygı değerlerine, OYK düzeyi düşük olan okuldaki akranlarından daha yüksek düzeyde sahip oldukları belirlenmiştir. Bunların yanısıra iki okuldaki öğretmen – öğrenci iletişimi, kural belirleme süreci ve kuralların yaptırımları, okulda düzenlenen sosyal etkinlikler, okul – aile işbirliği ve öğrencilerin aile ortamının niteliği bakımından da okul yaşam kalitesi düzeyi yüksek olan okuldaki örtük programın, düşük yaşam kalitesine sahip okula göre daha olumlu özellikler gösterdiği belirlenmiştir. Bununla birlikte, iki okuldaki örtük program, okul yöneticilerinin gerek öğrenci gerekse öğretmenlere karşı bir takım antidemokratik davranışlar sergilemeleri, öğretmenlerin çevreye saygı değerine ilişkin model davranışları az sayıda sergilemeleri, sınıflarda geleneksel sıra düzeninde oturma biçimlerinin tercih edilmesi, öğrenciler arasında görevlendirme ve işbölümü yapılırken öğrenci ilgi, istek ve yeteneklerinin yeterince dikkate alınmaması ve okulun fiziksel koşullarının yetersiz bulunması gibi etkenler bakımından benzer özellikler taşımaktadır. Sonuç olarak, dozu farklı olmakla birlikte, her iki okuldaki örtük programın demokratik değerlere uymayan özellikler taşıdığı

söylenebilir. Araştırmada ele alınan değişkenlerin çoğu bakımından, düşük OYK düzeyine sahip okuldaki örtük program daha antidemokratik özellikler taşımaktadır. Buna paralel olarak bu okuldaki öğrencilerin de antidemokratik davranışları daha sık sergilediklerinin belirlenmiş olması, okuldaki örtük programın öğrencilerin temel demokratik değerleri kazanmaları bakımından önemli bir işleve sahip olduğunu göstermektedir.

2.7.1.3. İçeriğinde Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değerleri Olan Araştırmalar

Araştırmada konu edinilen değerlerin öğretimi üzerine incelenen yerli literatürde yapılmış çalışmanın olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen çalışmaların genellikle bu değerle ilgili görüşleri belirlemeye yönelik olduğu ya da Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik ifadelerinden birinin öğretimi üzerine yapıldığı saptanmıştır. Bu çalışmalardan; Sağlam ve Genç (2015), öğretmen görüşlerine göre, ilkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan değerlerin kazandırılması sürecinde karşılaşılan güçlüklerin neler olduğunu belirlemişlerdir. 102 sınıf öğretmeni ile yürütülen bu çalışmanın sonuçlarının öğretmen görüşlerine göre; dördüncü sınıf öğrencilerinin değerleri kazanımlarını arkadaş çevresi, ailenin eğitim düzeyi ve medyanın önemli ölçüde etkilediği, değerlerin öğretimi sürecinde en çok uygulanan yöntem tekniğin açıklama ve anlatma, soru-cevap ve model olma olduğu, öğretim sürecinde en çok karşılaşılan güçlüklerin okul dışı çevrenin olumsuz etkisi, yetişkinlerin değer konusunda yeterli örnek olamaması ve öğrenci çalışma kitabında değerlerle ilgili yeterli etkinlik olmaması, dördüncü sınıf öğrencilerinin sosyal yaşamlarında en yüksek düzeyde kullandıkları değerlerin "Misafirperverlik", "Vatanseverlik" ve "Aile birliğine önem verme" olduğu, değerlerin ne düzeyde kazanıldığını belirlemek için, ölçme değerlendirme türlerinden en çok kullanılanların yazılı ve sözlü anlatım, soru-cevap ve gözlem yapma olduğu tespit edilmiştir.

Sağlam (2014), ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazanım düzeylerini tespit ettiği ve öğretmen görüşlerine göre kazanım sürecinde karşılaşılan güçlüklerin neler olduğunu belirlediği yüksek lisans tezini nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde betimsel bir çalışma şeklinde yapmıştır. Araştırmanın örneklemini 2012-2013 eğitim öğretim yılında Çanakkale merkez ve ilçelerinden 536 öğrenci ile 32 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada verileri toplamak

amacıyla, öğrencilere yönelik "Değerler Eğitimi Anketi" ve öğretmenlere yönelik olarak Baydar'ın (2009) anketi geliştirilerek kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin; yaşı, ailelerindeki kişi sayısı ve televizyonda izledikleri program türüne göre dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan değerleri kazanım düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğrencilerin; cinsiyet, anne-babalarının öğrenim durumu, anne-babalarının mesleği, ailelerinin ortalama aylık gelir düzeyi ve evlerindeki oda sayısı değişkenlerine göre değerleri kazanım düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğretmenler, dördüncü sınıf öğrencilerinin değerleri kazanımlarında arkadaş çevresi, ailenin eğitim düzeyi ve medyanın önemli ölçüde etkili olduğunu, değerler öğretilirken açıklama ve anlatma, model olma ve soru-cevap yöntemlerinin kullanıldığını belirtmişlerdir. Yetişkinlerin değerler konusunda yeterli örnek olamaması, okul dışı çevrenin olumsuz etkisi, öğrenci çalışma kitabında değerlerle ilgili yeterli etkinlik olmaması ve ailenin olumsuz etkisi olduğu karşılaşılan güçlükler olarak belirlenmiştir. Yine öğretmenler, öğrencilerin sosyal yaşamlarında "Vatanseverlik", "Misafirperverlik" ve "Aile birliğine önem verme" değerlerini yüksek düzeyde kullandıklarını belirtmişlerdir.

Sönmez (2014), çalışmasında atasözlerini Sosyal Bilgiler programında yer alan değerlere göre analiz etmiştir. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda dördüncü sınıftan yedinci sınıfa kadar devam eden sekiz öğrenme alanını ve 20 değeri kapsayan toplam 516 atasözüne ulaşılmıştır. Betimsel tarama modeli ile yapılan çalışmada, "aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik" değerleri ele alınmıştır. Değerlerde en fazla ulaşılabilen 103 atasözü ile adil olma değeri, en az ise bir atasözü ile vatanseverlik ve bağımsızlık değeri olmuştur.

Yiğittir (2014), Türk destanlarında hangi değerlerin vurgulandığı ve sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin destanlarda vurgulanma durumunu tespit ettiği çalışmasında doküman inceleme yönteminden yararlanmıştır. Doküman analizi yapılırken Gökdağ ve Üçüncü'nün (2007) "Başlangıçtan Günümüze Türk Destanları" çalışmasındaki destanlar esas alınmıştır. Araştırmada Türk destanlarında 79 farklı değerin 180 defa vurgulandığı; en fazla adil olma, kahramanlık, Türk büyüklerine saygı ve cesaret değerlerinin vurgulandığı belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde adil olma, Türk büyüklerine saygılı olma, aile birliğine önem verme, vatanseverlik, yardımseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, barış,

çalışkanlık, misafirperverlik, doğa sevgisi, dürüstlük, bağımsızlık, dayanışma ve estetik değerlerinin destanlarda yer aldığı ve Türk destanlarının Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitiminde kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013), çalışmalarında İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf programında yer alan değerlerin öğretmen ve veliler tarafından algılandığı öneme ilişkin görüşler arasındaki olası farklılıkları ortaya koymuşlardır. Çalışma betimsel bir alan araştırmasıdır. 92 öğretmen ve 460 velinin katılımıyla yapılan bu çalışmanın veri toplama aracı öğretmen ve veli anketleridir. Araştırmada öğretmenler vatanseverlik, sorumluluk ve adil olma değerlerini önemli görürken, veliler dürüstlük, çalışkanlık ve saygı değerlerini önemli görmüştür. Buna karşılık hem öğretmenler, hem de veliler en az önemli gördükleri değerleri estetik ve misafirperverlik olarak belirtmişlerdir. Hoşgörü ve bağımsızlık değerleri sosyo-ekonomik seviyesi yüksek ailelerin sosyo-ekonomik seviyesi orta ve düşük ailelere göre önemli gördükleri değerlerdir. Buna karşılık sosyo-ekonomik seviyesi düşük ailelerin hem sosyo ekonomik seviyesi orta hem de sosyo ekonomik seviyesi yüksek velilere göre en çok önem verdikleri değerler ise çalışkanlık, misafirperverlik, saygı ve temizliktir. Araştırmada öğretmen ve velilerin en önemli gördükleri değerlerin örtüşmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım'ın (2013), yüksek lisans tezinde Aksaray il merkezinden ve merkeze bağlı köy ve kasabalarından yurt dışına çeşitli sebeplerle göç etmiş ve bu sebeple ebeveynlerinden birinden ya da her ikisinden ayrı kalmış 11-15 yaş grubundaki öğrencilerin değer algılarını tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Aksaray ilindeki ortaokullara devam eden parçalanmış ailelere mensup 11-15 yaş grubundaki öğrenciler oluşturmaktadır. Bu bağlamda 122 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Çalışmada veriler, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem ile elde edilmiştir. Nicel veriler, Schwartz ve arkadaşlarının (2001) geliştirdiği Portre Değerler Ölçeği (PDÖ) ile toplanmıştır. Nitel veriler ise yapılandırılmış görüşme formları ile elde edilmiştir. Buna göre, öğrencilerin en fazla dindar olma, sağlıklı olma, iyilik yapma, anne-baba ve yaşlılara saygılı olma, düzenli olma ve doğayı koruma değerlerine önem verirken, en az zengin olma, hayattan zevk alma, risk alma ve lider olma ifadelerine yer vermişlerdir. Araştırmada ölçek toplam puanları ile cinsiyet değişkeni, sınıf düzeyi, yaş değişkeni, anne ve baba öğrenim düzeyi ve anne-baba meslek durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmanın nitel verilerine göre, öğrenciler çevresindeki insanlarda 43 farklı değerin (özelliğin) bulunmasını

istemektedir. Bu değerler içinden öğrencilerin en fazla hoşgörü, adalet, anlayışlı olma, yardımseverlik, sevecenlik, nezaket, sevgi, saygı, barışçıl olma, doğaya duyarlı olma, temizlik ve dürüst olmak değerlerini tercih etmişlerdir.

Ersoy'un (2011), araştırmasında; erken çocukluk dönemindeki çocuklara, içinde yer aldığı kültürde yaşamış ve önemli katkıları bulunmuş Türk büyükleri tanıtılarak kimlik gelişimine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaçla, öğrencilerin hatırlaması hedeflenen dokuz ünlü Türk büyüğü ile ilgili hazırlanan 37 etkinlik uygulanmıştır. Çalışma 2009-2010 eğitim- öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçesine bağlı bir devlet okulu anasınıfında bulunan 17 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılarak toplanan veriler; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi sonucunda; öğrencilerin ünlü Türk büyüklerini ve bu Türk büyüklerinin yaptıklarını hatırlarken geçmişi algıladığı ortaya konulmuştur.

Elban (2011), yüksek lisans tezinde ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumları ile tutucu ve yapıcı vatanseverlik tutumları arasındaki ilişkileri incelemiştir. 2009-2010 Eğitim-Öğretim yılında Ankara-Kazan ilçesi 3 ortaöğretim okulunda 11. sınıf, 240 öğrenci ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak Tarih Dersi Tutum Ölçeği ve Yurtseverlik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma bitiminde öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarıyla yapıcı vatanseverlik tutumları arasında orta düzeyde anlamlı, tutucu vatanseverlik tutumlarıyla da düşük düzeyde anlamlı korelasyona sahip bulgular elde edilmiştir. Öğrencilerin vatanseverlik tutumları yüksek düzeyde yapıcı vatansever tutumlara, orta düzeyde tutucu vatansever tutumlara sahiptir. Yapıcı veya tutucu vatanseverlik tutumlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptanmıştır, okul türüne göre öğrencilerin yapıcı vatanseverlik tutumlarında anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir. Uygulamaya katılan öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumları incelendiğinde ise tarih dersine yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Cinsiyet açısından bakıldığında, erkek öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının kız öğrencilere göre anlamlı olduğu bulgusuna ulaşılmış, öğrenim gördükleri alan türüne göre tarih dersine yönelik tutumlarında fark elde edilmemiştir.

Yiğittir (2010), çalışmasında ailelerin okulda çocuklarına kazandırılmasını istedikleri değerlerin neler olduğunu tespit etmiştir. Bu amaçla İlköğretim 4-7. sınıflar Sosyal Bilgiler

Dersi Öğretim Programı'nda kazandırılması gereken değerler temel alınarak oluşturulan değerler listesi içinden velilerin çocuklarına en çok kazandırılmasını istedikleri 10 değeri sıralayacakları anket oluşturulmuştur. Tarama modelindeki bu araştırmada 317 velinin görüşü alınmıştır. Araştırma sonucunda; ailelerin okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Şen (2008), altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmiş ve bu değerlerin kitaplara göre dağılımlarını belirlemiştir. Araştırmada beş yayınevi kitabı tarama modeliyle incelenmiştir. "Değerler İnceleme Formu"; ders kitaplarındaki metinlere uygulanmış, bu yolla değerler tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda ders kitaplarında yer alan metinlerin belirlenen değerleri iletmede yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarındaki metinler en çok sevgi, duyarlılık ve vatanseverlik değerlerini iletirken, misafirperverlik, aile birliğine önem verme ve barış değerleri ise en az iletilen değerlerdir.

2.7.2. Yurt Dışı Araştırmalar

Weisman, Levy ve Knafo (2014), araştırmalarında ebeveynlerin kendi kişisel değerleri ve sosyalleşme değerleri arasındaki ayrımı ortaya çıkaracak farklılaşma sürecine odaklanmışlardır. Araştırmanın diğer bir odak noktası da ebeveynlerin toplumsallaşma değerlerinin çocukların değerlerine olan katkısı üzerine olmuştur. Araştırmada kişisel ve sosyalleşme değer ölçüleri 603 İsrailli ergen ve ebeveynlerine uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlardan ebeveynlerin kişisel ve sosyalleşme değerleri arasında farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, ergenlerin sosyalleşme değerleri üzerine anne babaların değerlerinin belirli bir katkısı olduğu da araştırmanın bir diğer sonucu şeklindedir. Araştırma bulguları, sosyalleşme sürecini yalnız aileler tarafından etkilenen tek yönlü bir süreç olarak değil, ebeveynler ve ergen çocukları arasındaki etkileşimin sonucundaki bir süreç olarak düşünülmelidir kavramına yeni destek sağlamıştır.

Barni ve Knafo (2012), ebeveynlerin ve onların ergen çocuklarının geniş bir dizi değerlere yükledikleri ampirik anlamları incelemişlerdir. Anne, baba ve ergen çocuklardan oluşan 381 İtalyan çalışmada "Schwartz'ın Portre Değerler Anketini" cevaplamışlardır. Çok

boyutlu ölçekleme analizleri sonucuna göre ebeveynler ve ergenler arasında benzer sayıda ayırt edici değer boyutları ortaya çıkmıştır. Ancak değerlerin örgütlemesi konusunda ebeveynler ve ergen çocuklar arasında bazı tutarsızlıkların ortaya çıktığı sonucuna da ulaşılmış, değer iletim çalışması için bu bulguların etkileri tartışılmıştır.

Singh (2011), *Değer Eğitimi Etkilerinin Değerlendirilmesi: Bazı Örnek Çalışmalar* isimli çalışmasında, değerler eğitiminin uygulandığı eğitim kurumlarının genel durumlarının yanı sıra öğrencilerin akademik performanslarının da bir değerlendirmesini yapmıştır. Çalışmada, Yeni Zelanda ve Avustralya'da yapılan iki programın sonuçları değerlendirilmiştir. Yeni Zelanda'da 2004 ve 2007 yılları arasında karakter eğitiminin etkileri üzerine okullara gönderilen anketlerle veriler elde edilmiştir. Sonuçlara göre her kurumun genel niteliklerinde artış olmuştur. Avustralya'daki bir diğer projede Değerler Eğitimi uygulamaları ve kaliteli eğitim çıktıları arasındaki bağlantılar hakkında niceliksel ve savunulabilir veri sağlamak amaçlanmıştır. Bu projede "Deneysel olarak test edilip güvenilir bir şekilde uygulanan değerler eğitiminin öğrenci başarıları ve davranışlarının yanı sıra öğretim ve okul kültürü üzerine etkisi olabilir mi?" sorusuna cevap aramıştır. Sonuç olarak gözlem raporları, değer eğitiminin derinlemesine potansiyel bir öğrenme ortamı oluşturmasının yanı sıra okulun kültürü, tutarlılığı ve kapsayıcılığını da etkilediğini göstermiştir. Buna ek olarak öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öğretmen arasındaki ilişkileri güçlendirerek sosyal kalkınmayı teşvik ettiği de yine gözlem raporlarından anlaşılmıştır.

Soriano, Franco ve Sleeter (2011), çalışmalarında Güney İspanya'da Roman gençlerin kendini gerçekleştirme, benlik kavramı ve benlik saygısı duyguları üzerinde değerler eğitimi programının etkisini analiz etmişlerdir. Çalışmada deney grubuna değerler eğitimi uygulanmış, kontrol grubuna uygulanmamıştır. Değerler eğitimi programı Roman kültürüne uyarlanılarak gerçekleştirilmiştir. Öz-bilinç, öz-kavramı ve her iki grubun benlik saygısı, Benlik Kavramı ve Gerçekleşme Anketi kullanılarak değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre deney ve kontrol grupları arasında öz-bilinç, öz-kavram ve benlik saygısı bakımından deney grubu lehine anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gill ve Jaswal (2010), çalışmalarında kentsel çocuklara öğretim değerleri programının etkisini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Çalışma Ludhiana şehrinde rastgele seçilmiş bir okulda 450 çocuk ile gerçekleşmiştir. Değerlerin öğretim programı öyküler, şarkılar, tartışma ve sanat yoluyla çocuklarda on bir evrensel değeri telkin için tasarlanmıştır.

Kendinden yapılandırılmış değerleri öğretim anketi veri toplama aracı olarak kullanılmış, sonuçlar tüm yaş düzeylerinde deney ve kontrol grubundaki çocukların puanları arasında anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Deney ve kontrol grubunda cinsiyete göre 5-7 yaş arası çocuklar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. İstatistiksel olarak anlamlı farklılıklar da tüm yaş düzeyleri arasında deney ve kontrol grubu çocuklar arasında yer almıştır.

Schick (2005), "Güney Kore'de değer kavramlarının öğretimi" isimli çalışmasında 20 öğrenci ile 10 haftalık bir çalışma programı uygulamıştır. Buradaki öğrencilerin işsizlik ve cinsel ayrımcılık gibi sosyal sorunları olduğu; buna bağlı olarak da eğitim, aile ilişkileri ve stresle baş etme zorunluluklarının olması da çalışmanın diğer bir sebebi olarak belirtilmiştir. İkinci dil olarak kavramların İngilizce öğretilmesi amacıyla geliştirilen dersleri içeren çalışmasında; sevgi, barış, mutluluk, özgürlük, işbirliği ve dürüstlük değerlerini kullanmıştır. Öğretim materyali olarak da, ısınma turları, tartışma soruları, skeçler, oyunlar, görselleştirme, resim, müzik, şiir, konsey davranışları kullanılmıştır. Öğrencilerde konuşma becerilerini geliştirmenin yanında; dinleme, okuma, yazma ve dilbilgisi de öğretilmiştir. Çalışma sonucunda, materyallerin kullanımlarına bağlı olarak değerlerin tek bir kültüre ait olmadıkları, evrensel oldukları kavratılmıştır. Araştırmacı, Kore'de halen ırksal önyargının var olduğunu, kız erkek arası ayrımın devam ettiğini, erkeklerin daha ön planda olduğunu belirtmektedir. Ön yargıları ortadan kaldırmak ve öğrencilerin hayata uyumunu sağlamak için bu tarz çalışmaların önemini vurgulamıştır.

Richert (2005), çalışmasında 53 öğretmene okullarda uygulanan karakter ve ahlak eğitimi ile ilgili anket uygulamıştır. İki bölümden oluşan anketin birinci bölümünde katılımcılar verilen ifadelere katılma ya da katılmama derecelerini belirtmişlerdir. İkinci bölümde ise devlet okullarında öğretilmesi gereken en önemli değerleri sıralamaları istenmiştir. Çalışma sonucunda öğretmenler devlet okullarında ahlaki değerlerin zorunlu olması gerektiğini belirtmişlerdir. Okullarda öğretilmesi gereken en önemli değer olarak ise "dürüstlük" değerini belirtmişlerdir (aktaran Aladağ, 2009).

Harder (2003), çalışmasında ergenlerde alkol ve diğer uyuşturucu maddelerin kullanımını önlemek amacıyla değerler eğitimine dayalı ve bu eğitimin etkisini araştıran kapsamlı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda veliler, eğitimciler ve toplum üyelerine de bazı öneriler getirmek amaçlanmıştır. Çalışmada, ergenlerde yaşam stresi, baş etme yolları,

ilaç kullanımları ve ergenler arası gelişimsel değerlerin oluşumuyla ilgili literatür taramasına bağlı olarak bir değer eğitimi programı oluşturulmuştur. Literatür taraması sonucunda, gençlerin sağlıklı yetişmelerinde yaygın olarak isimlendirilen 40 adet değerin varlığı tespit edilmiştir. Bunlardan 31 tanesine sahip her gencin sağlıklı bir gelişim gösterebileceği sonucuna ulaşılmış fakat çalışma sonucunda gençlerde ortalamadan çok az sayıda; 18 gelişimsel değere ulaşılmıştır.

Knafo (2003), araştırmasında ailenin çocukların değerleri üzerindeki etkisini inceleyerek, ailedeki otoriterliğin, çocukları değerler açısından nasıl etkilediğini ele almıştır. 82 otoriter ve 252 otoriter olmayan İsrailli baba ve onların ergen çocukları araştırmaya katılmıştır. Araştırmada otoriter babaların çocuklarının güç değer türüne daha fazla önem verdikleri, evrensellik değer türüne daha az önem verdikleri saptanmıştır. Yine araştırma sonuçlarına göre, otoriter babalar, çocuklarının iyi bir vatandaş olarak sosyalleşmeleri için çaba sarf etmişler fakat çocuklarının değerlerini etkileyememişlerdir.

Prencipe (2001), çalışmasında ahlaki, dini ulusal ve politik değerlerin öğretimine ilişkin çocukların görüşlerini almak istemiş, çalışmasını 160 kişiden oluşturmuştur. 8,10,13 yaşlarında çocukların ve de yetişkinlerin olduğu dört farklı grup çalışmada yer almıştır. Katılımcılardan toplumca paylaşılan ve yasaklanan değerlerin öğretimi üzerine görüş belirtmeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda, çocuklar değerlerin öğretimini içerik, bağlam ve değerlerin sosyal kabullülüğünü önemseyerek değerlendirme yapmışlardır. Bulgular, bilişsel gelişim ve karakter eğitimi yaklaşımları ile değerler eğitimi arasında teorik olarak tartışılmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, uygulama süreci, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin beraber kullanıldığı karma yöntemli bir araştırmadır.

Araştırmada, Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin etkinlik temelli eğitimle kazandırıldığı deney grubu ile bu eğitimin uygulanmadığı kontrol grubunun tutumları arasındaki farkı ortaya çıkarmak amacıyla öntest-sontest kontrol gruplu deneysel yöntem kullanılmış ve araştırmanın nicel boyutu bu şekilde oluşturulmuştur. Bu desen Tablo 8'de belirtilmiştir.

Tablo 8. Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Desen

	Grup	Öntest	İşlem	Sontest
R	D (Deney)	O_1	X	O_3
R	K (Kontrol)	O_2		O_4

Tablo 8'de belirtilen ifadelerin anlamları aşağıda açıklanmıştır.

R: Deneklerin gruplara yansız (random) atandığını gösterir.

O_1: Deney grubu öntest ölçümünü gösterir. **O_3:** Deney grubu sontest ölçümünü gösterir.

O_2: Kontrol grubu öntest ölçümünü gösterir. **O_4:** Kontrol grubu sontest ölçümünü gösterir.

X: Deneysel işlemi gösterir.

D: Deney grubu **K:** Kontrol grubunu gösterir.

Öntest-sontest kontrol gruplu desen; eğitim ve psikolojide çok sık kullanılan deneysel desenlerden biridir. Burada ilk olarak daha önce belirlenen denek havuzundan seçkisiz atama ile iki grup oluşturulur. Gruplardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak seçkisiz bir şekilde belirlenir. Daha sonra iki grupta yer alan deneklerin uygulama öncesinde bağımlı değişkenle ilgili ölçümleri alınır. Uygulama sürecinde ise etkisi test edilen deneysel işlem deney grubuna verilirken kontrol grubuna verilmez. Son olarak gruplardaki deneklerin bağımlı değişkene ait ölçümleri aynı araç ya da eş formu kullanılarak tekrar elde edilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Dimitrov ve Rumrill'e göre (2003), öntest-sontest deseni yaygın olarak davranışsal araştırmalarda öncelikle grupları karşılaştırma amacı veya deneysel işlemlerde değişen sonuçların ölçülmesinde kullanılır.

Deneysel araştırmada araştırmacı bir araştırma ortamı oluşturmaktadır. Oluşturulan bu ortam içinde araştırmacı, ilgili olduğu olay, değişken ve etkenleri ayarlamak, değiştirmek, ortadan kaldırmak gibi yollarla istediği duruma getirmekte yani kontrol etmektedir (Kaptan, 1993). Araştırmada uygulanan deneysel model Tablo 9'da verilmiştir.

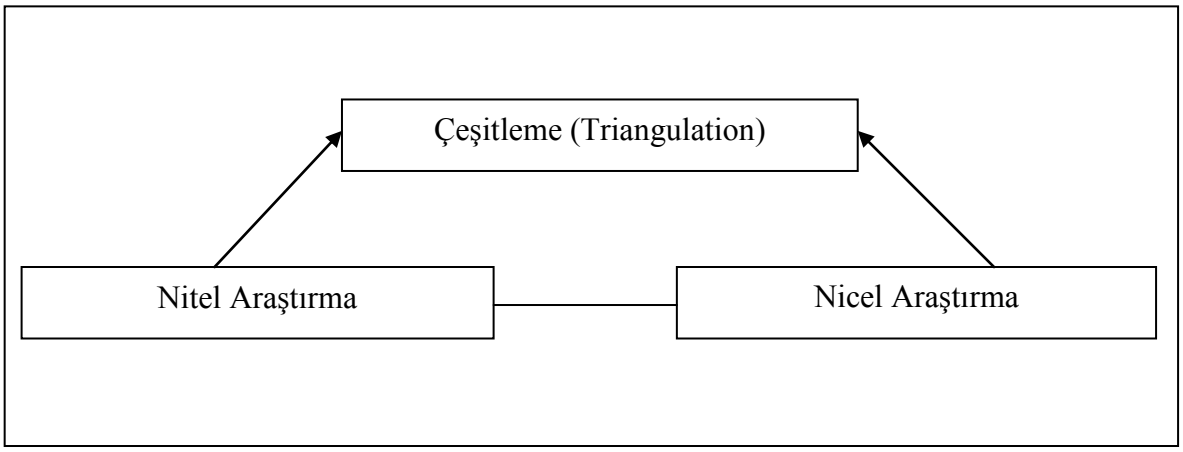
Tablo 9. Araştırmada Uygulanan Deneysel Model

Gruplar	Öntest	İşlem	Sontest
Deney Grubu	Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği	Sosyal Bilgiler dersine Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi + Görüş Belirleme Formlarına cevapların alınması	Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği
Kontrol Grubu	Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği	MEB müfredatının uygulanması	Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği

Uygulanan deneysel araştırma modelinde görüldüğü üzere 4. sınıf programında yer alan Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin kazandırılmasına yönelik hazırlanan karma yaklaşıma dayalı etkinlikler deney grubuna

uygulanmıştır. Kontrol grubunda dersler, MEB müfredatına ek çalışmalar yapılmadan yürütülmüştür. Deney grubu ve kontrol grubuna deneysel işlemden önce ön-test olarak Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği uygulanmış, aynı ölçek deneysel işlemin sonunda gruplara son-test olarak tekrar uygulanmıştır. Araştırmada, deney ve kontrol grupları nicel verilere dayalı olarak karşılaştırılmışlardır. Bunun yanı sıra, deney grubu öğrencilerinden derinlemesine veriler elde edilebilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüş belirleme formları kullanılarak araştırmanın nitel boyutu sağlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması türündedir. Yıldırım ve Şimşek (2008), durum çalışmasının en temel özelliğini bir ya da birkaç durumun derinliğine araştırılması şeklinde açıklamıştır. Bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri üzerine odaklanılır.

Araştırma, nitel ve nicel veri toplama yöntemlerinin birlikte kullanılmasıyla çeşitlemeye (Triangulation) gidilmiş bir araştırma şeklindedir. Tiainen ve Koivunen'e göre (2006), çeşitlemenin amacı araştırma yorumlarını bir bağlamda toplama ve çeşitli benzeyen veya benzemeyen bakış açılarını keşfetmek üzere veri kapsamını artırmak için iki ya da daha fazla karşılaştırılabilir işlemi araştırmada kullanmaktır. Yıldırım ve Şimşek'in (2008), tanımıyla da çeşitleme farklı veri kaynakları, farklı veri toplama ve analiz yöntemleri kullanarak araştırma sonuçlarının inandırıcılığını arttırmaya yönelik çabaların bütünüdür. Çeşitlemeyi, Yeasmin ve Rahman da (2012), çeşitli bakış açıları ve yöntemleri dâhil ederek geçerliliği artıran doğrulama süreci olarak tanımlamaktadırlar.

Şekil 4. Basit çeşitleme araştırma modeli (Yeasmin ve Rahman, 2012).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Mamak ilçesi Özkent Akbilek İlköğretim Okulu (daha sonra ortaokula dönüşümü yapılmıştır) 4. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme tekniklerinden tipik durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır (Büyüköztürk vd., 2010). Araştırmada tercih edilen tipik durum örnekleme yöntemini Büyüköztürk vd. (2010), araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıdaki durumdan tipik olan bir durumun belirlenerek bu örnek üzerinden bilgi toplanan bir yöntem olarak belirtmektedirler. Okulun 4/A sınıfı deney grubu, 4/B sınıfı ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubu öğrencileri 18'i erkek ve 14'ü kız olmak üzere toplam 32 kişiden oluşmaktadır. Kontrol grubunun öğrenci sayıları ise 16'sı erkek, 17'si kız olmak üzere toplam 33 kişidir. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Gruplar	Kız	Erkek	Öğrenci Sayısı
Deney	14	18	32
Kontrol	17	16	33
Toplam	31	34	65

Tablo 10'da görüldüğü üzere, cinsiyete göre öğrencilerin dağılımları dengeli bir görüntü çizmektedir. Araştırmada deney ve kontrol grubu toplam öğrenci sayısı 65'dir.

3.2.1. Deneysel İşlem Basamakları

Araştırmanın deney grubu, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde 4/A sınıfında öğrenim gören 32 öğrenciden oluşturulmuştur. Bu sınıfta karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin öğretimi yapılarak süreç gözlenmiş ve öğrencilerin bu değere yönelik tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma boyunca gerçekleştirilen tüm işlemler şu şekildedir.

1. İlk olarak literatür taraması yapılmış ve Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerleri araştırma kapsamına alınmıştır.
2. Araştırma kapsamına alınan değerlerin müfredatta yer aldığı temayla ilgili kazanımlar değerlendirilmiştir.
3. Kazanımlara uygun nitelikte etkinlikler tasarlanmış ve geliştirilmiştir.
4. Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum ölçeği geliştirilmiştir.
5. Deney grubu öğrencilerine değer eğitimi çalışmalarına başlamadan önce çalışma süreci hakkında bilgiler verilmiştir. Kontrol grubunda ders, sınıfın kendi öğretmenince temanın normal süresi içinde işlenmiştir.
6. Deney ve Kontrol grubu öğrencilerine "Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği" ön test olarak uygulanmıştır.
7. Deney grubunda araştırmanın amacına uygun şekilde geliştirilen karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle değer öğretimi yapılmış, kontrol grubunda ise sınıf öğretmeni tarafından yürütülen Sosyal Bilgiler derslerinde normal müfredatın dışına çıkılmayarak ek bir çalışma gerçekleştirilmemiştir.
8. Deney grubunda yürütülen çalışma 25/02/2013-31/05/2013 tarihleri arasında 14 oturumda gerçekleştirilmiştir.
9. Deney grubunda uygulama sürecinde bir ders saati 40 dakika olup, haftada bir oturum gerçekleştirilmiştir. Deneysel işlem süreci Tablo 11'de sunulmuştur.
10. Etkinliklerin uygulanma sürecinde bir oturum en az üç, en çok beş ders şeklinde gerçekleştirilmiştir.
11. Haftanın ilk dersinde etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanarak görüşler alınmıştır. İkinci ders; dersin işlenmesine, ilgili etkinliğin uygulanmasına ve görüşlerin alınmasına ayrılmıştır. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüş belirleme formunun uygulanarak etkinlik öncesi ile sonrası arasındaki genel yargılara ulaşılmaya çalışılmıştır.
12. Deney ve Kontrol grubu öğrencilerine çalışmanın bitiminde "Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği" son test olarak tekrar uygulanmıştır.
13. Ölçek verileri analiz edilerek deney ve kontrol gruplarının ön test-son test tutum puanları arasında farkın oluşup oluşmadığı değerlendirilmiştir.

14. Deney grubu öğrencilerinin görüş belirleme formlarına vermiş oldukları cevaplar içerik analizi yöntemiyle değerlendirilerek yorumlanmıştır.

3.2.1.1. Deney Grubu İşlem Süreci

Araştırma kapsamında deney grubu öğrencilerine "Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik" değerleri karma yaklaşıma dayalı olarak hazırlanan etkinliklerle kazandırılmaya çalışılmıştır. Tablo 11'de deney grubu ile yapılan çalışma süreci belirtilmiştir.

Tablo 11. Deney Grubu Çalışma Süreci

Hafta	Tarih	Etkinlik	Oturum Etkinliğinin Adı
1. Hafta	25-28/02/2013	Etkinlik 1	*Tutum Ölçeği (ön test) Üniteye Genel bakış*
2. Hafta	04-08/03/2013	Etkinlik 2	*Her Ailenin Bir Hikâyesi Var Mı?"*
3. Hafta	11-15/03/2013	Etkinlik 3	*Keşke*
4. Hafta	18-22/03/2013	Etkinlik 4-5	*Bayram Sevinci ve Tükenen Değerler*
5. Hafta	25-29/03/2013	Etkinlik 6-7	*Atatürk Diyor ki!, Kültürel Eserlerimiz ve Değerlerimiz*
6. Hafta	01-05/04/2013	Etkinlik 8-9	*Benimle Oynar mısın?*
7. Hafta	08-12/04/2013	Etkinlik 10-11	*Haydi Bir Görev Üstlenelim*
8. Hafta	15-19/04/2013	Etkinlik 12	*Mustafa Kemal'i Tanıyorum*
9. Hafta	22-26/04/2013	Etkinlik 13	*Atatürk İle Çoban*
10. Hafta	29/04-03/05/2013	Etkinlik 14	*Ben Eğilmem!*
11. Hafta	06-10/05/2013	Etkinlik 15	*Bayrak*
12. Hafta	13-17/05/2013	Etkinlik 16-17-18	*Atatürk Diyor ki!, Fedakârlık* ve *Rolüm Ne?*
13. Hafta	20-24/05/2013	Etkinlik 19	*Geldikleri gibi giderler*
14. Hafta	27-31/05/2013	Etkinlik 20	*Edincikli Mehmet Er, İnsanlık Dersi* *Tutum Ölçeği (son test)*

Deney grubu öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışma 14 haftalık bir süreci kapsamıştır. Deney grubu ile yapılan tüm çalışmalar araştırmacı tarafından yürütülmüştür. Hazırlanan etkinlikler karma yaklaşıma dayalı olarak hazırlanmıştır. Etkinlikler, değer eğitimi yaklaşımları bazen tek olarak, bazen de birkaç yaklaşımın birlikte kullanılmasıyla karma yaklaşım şeklinde yapılandırılmıştır. Bunun sebebi ise her farklı yaklaşımın kullanımıyla öğrencilerin değere karşı farklı görüşler oluşturabileceği düşüncesidir. Etkinlik uygulamaları yapılırken tek etkinlik haftada üç ders saati içinde, iki etkinlik haftada dört ders saati içinde tamamlanmıştır. Çalışmanın 10. ve 12. haftasında etkinliklerin fazla olması nedeniyle sadece bu haftalara özgü, ders saati sayısı beşe çıkarılmıştır. Etkinliklerin ilk haftası deney grubuna tutum ölçeğinin ön test olarak uygulanmasıyla başlamıştır. Araştırmacı tarafından işlenen derslerde öğrencilerin rahat olmaları ve formları samimi bir şekilde cevaplayabilmeleri için gerekli ders içi ortam sağlanmıştır. Etkinliklerin uygulamaları yapılırken ilk ders öğrencilerin var olan görüşlerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formlarının uygulanmasına ayrılmıştır. Bu işlem tüm etkinliklerde aynı şekilde olmuştur. Etkinlik öncesi görüş belirleme formlarında genellikle en az bir, en çok dört soru öğrencilere yöneltilmiş ve görüşler alınmıştır. Etkinliklerin öncesindeki bu formun maksimum cevaplanma süresi 40 dakikadır. Etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrasındaki formlarda cevaplandırılan tüm sorular her bir çalışmada yeni ve farklı sorulardan oluşturulmuştur. Formlar açık uçlu sorulardan oluşmuştur.

Haftanın diğer dersi etkinlik çalışmasının yapılmasına ayrılmıştır. Oluşturulan etkinlikler genel olarak yaşanmış hikâyelerden ders çıkarma, örnek olayları içselleştirme, hikâye yorumlama, görseli yorumlama ve değerlendirme, cümle tamamlama ve tahmin yürütme gibi türleri içermiştir. Bu türlere göre oluşturulan etkinliklerde öğrencilerin görüşlerine tekrar başvurulmuştur. Haftanın son çalışmasında random yöntemiyle belirlenen beş öğrenciye etkinlik sonu görüş belirleme formu doldurtulmuştur. Her etkinlik bitiminde etkinlik sonu görüş belirleme formu farklı öğrencilerce cevaplanmıştır. Değerin öğretilmesine ilişkin genel değerlendirme, formlara verilen cevapların analizlerinden ortaya çıkan durumlara göre yapılmıştır. Deney grubu işlem sürecinde, araştırmaya konu olan değerlerin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimi 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı doğrultusunda ders kitabında konuların verildiği sıraya göre gerçekleştirilmiştir.

3.2.1.2. Kontrol Grubu İşlem Süreci

Çalışmanın gerçekleştiği 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde 4/B sınıfı 33 öğrenci ile kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunda dersler sınıf öğretmeni tarafından işlenmiştir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı doğrultusunda ders ve öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklere göre dersler işlenmiştir. Bu süreçte sınıf öğretmenine müdahalede bulunulmamıştır. Kontrol grubunda ünitenin süresi 15 ders saatinde tamamlanmıştır. Deney grubu ile eş zamanlı olarak Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği son test olarak tekrar uygulanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında nitel ve nicel veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutumlarını belirlemek üzere araştırmacı tarafından geliştirilen Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Nitel veri toplama aracı olarak araştırmacının hazırladığı soruları içeren yarı yapılandırılmış görüş belirleme formları kullanılmıştır.

3.3.1. Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği

Araştırmanın nicel verilerin toplanmasında Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin öğretimine ilişkin deney ve kontrol gruplarının tutumlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen tutum ölçeği kullanılmıştır. Tutum ölçeği geliştirilme aşamaları aşağıda ayrıntılı şekilde belirtilmiştir.

Ölçeğin geliştirilme sürecinde ilk olarak değer eğitimi ve bu araştırma kapsamında seçilen Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerleri ile ilgili yurt içi ve yurt dışı literatür ayrıntılı şekilde taranmıştır. Bu süreçte konu ile ilgili geliştirilen tutum ölçekleri incelenmiştir. Bunun yanında ölçeğin geliştirilmesi sürecinde ölçekte yer alacak maddelerin belirlenmesinde konu alanı uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur.

3.3.1.1. Ölçeğin Kapsam Geçerliliği

Tutum ölçeğinin oluşturulma aşamasında ilk olarak 59 maddeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu haliyle madde havuzu, içerik ve soru kökleri bakımından değerlendirilmiş birbirine yakın ifadelere sahip ve aynı içeriği belirttiği düşünülen bazı maddeler madde havuzundan çıkarılmıştır. Taslak şeklinde 47 madde olarak 3'lü likert tipinde hazırlanan ölçek ön uygulaması yapılmadan önce alan uzmanlarınca değerlendirilmiştir. Tavşancıl (2014), ölçme aracı geliştirilirken ilk başvurulan geçerlik türünün ölçeğin yüzeysel (görünüş) geçerliği olduğunu belirtmektedir. Ona göre, bu geçerlik türü, bir ölçme aracının hangi özelliği ölçtüğü hakkındaki uzman görüşüdür ve geçerlik düzeyi sayısal değerlerle belirlenemez, kanaatlere göre bir kabul söz konusudur. Konu uzmanlarının görüşlerine başvurarak ölçme aracının kullanılacağı amaç için uygun olup olmadığına, gerekli veriyi toplayacak durumda olup olmadığına ilişkin görüş alınır.

Geçerlik ve güvenirlik tüm araştırmaların temel unsurlarıdır (Brink, 1993). Geçerlilik araştırma bileşenlerinin anlamlılığı ile ilgilidir (Drost, 2011). Geçerlik, testin bireyin ölçülmek istenen özelliğini diğer özelliklerle karıştırmadan ne derece doğru ölçtüğüyle ilgilidir. Bir başka anlatımla ölçme sonuçlarının geçerliliği, amaçlanan ölçmenin gerçekleştirilebilme derecesidir (Büyüköztürk vd., 2010).

Ölçeğin geçerlik çalışmaları yapılırken kapsam ve yapı geçerliğinin oluşumu da sağlanmıştır. Tavşancıl'a (2014), göre kapsam geçerliliği ölçme aracı içindeki maddeler veya soruların ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı konuları dengeli bir şekilde temsil etme derecesidir. Alan uzmanlarınca yapılan değerlendirme sonucu ölçekte yer alan madde sayısı 38'düşürülmüştür. Ölçek maddeleri 3'lü likert tipinde düzenlenmiştir. Ölçekte yer alan ifadeler ise "Katılmıyorum", "Biraz Katılıyorum" ve "Katılıyorum" şeklindedir. Ölçek ifadelerini puanlama aralıkları Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12. Ölçek İfadelerinin Puanlama Aralıkları

Puan	İfadeler	Sınır Değeri
1	Katılmıyorum	1.00 - 1.66
2	Biraz Katılıyorum	1.67 - 2.33
3	Katılıyorum	2.34 - 3.00

Tablo 12 incelendiğinde, ölçek ifadelerinin puanlamalarının Katılmıyorum=1, Biraz Katılıyorum=2 ve Katılıyorum=3 şeklinde olduğu görülmektedir. Katılmıyorum ifadesinin sınır değerinin 1.00-1.66, Biraz Katılıyorum ifadesinin 1.67-2.33 ve Katılıyorum ifadesinin sınır değerinin 2.34-3.00 aralığında olduğu anlaşılmaktadır.

38 maddelik taslak halindeki ölçek, 137 ilkokul 4. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Uygulamadaki amaç ölçeğin maddelerin hangi boyutlardan meydana geldiğini ve ölçek maddelerinin ölçüm amacını ne derece sağladığını belirlemek üzere faktör analizi yapmaktır. Faktör analizinden önce ölçeğin veri ölçümleri için uygun olup olmadığı KMO ve Bartlett's test sonuçlarına göre belirlenmiştir. Tablo 13'de KMO ve Barlett's Test sonuçları ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 13. KMO ve Barlett's Test Sonuçları

KMO Örneklem Yeterliliğinin Ölçümü	.797	
Bartlett's Testi Ki- Kare Değeri	943,587	p=.000

Tablo 13'de yer alan KMO ve Barlett's Test sonuçları analiz edildiğinde ölçeğin KMO değeri ,797 iken Barlett's Testinin 943,587 ($p<.01$) olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar ölçeğin faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir.

3.3.1.2. Faktör Analizi ve Güvenirlik Çalışması

Faktör analizi ile maddelerin birbirleriyle olan korelasyonları hesaplanmaktadır. Belirli bir faktör, toplam değişkenlik içinde diğer faktörlerden daha çok ağırlık kazanmaktadır ve faktör yükü düşük olan maddeler belirlenerek ölçekten çıkarılmaktadır. Maddeler arasındaki korelasyon yüksek ise maddeler homojen olduğundan güvenirlik de yükselmektedir (Tavşancıl, 2014). KMO ölçümü ve Barlett's testinin faktörleşmeye uygun sonuçlarının elde edilmesinin ardından ölçeğin faktör analizi aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada; temel bileşenler analizi (principle compenent analysis) yöntemi ile dik döndürme yöntemlerinden varimax yöntemi kullanılmıştır.

Tavşancıl (2014), faktör örüntüsünün oluşturulmasında, 0.30 ile 0.40 arasında değişen faktör yüklerinin alt kesme noktası olarak alınabileceğini belirtmektedir. Buna göre 38

madde analize alınmıştır. Faktör yükleri 0.30 ve üstü maddeler ölçek kapsamında bırakılmış, bu değerin altındaki maddeler çıkarılmıştır. Bazı maddelerin de madde faktör toplam korelasyon değerlerinin birden fazla faktöre girdiği gözlenmiş ve durumda olan maddeler de ölçekten çıkarılmıştır. Faktör sayısına karar verilirken öz değeri 1'in üzerinde olan faktörlerden ölçeğin oluşturulması sağlanmıştır. Faktör analizi çalışmalarının sonunda Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği toplam 27 maddeden oluşmuştur. Tutum ölçeğinin faktör öz değerleri, faktör içi madde sayıları, açıklanan varyanslar ve faktör eklendikçe artan varyans değerleri Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14. Tutum Ölçeğinin Faktör Öz Değerleri, Faktör İçi Madde Sayıları, Açıklanan Varyanslar ve Faktör Eklendikçe Artan Varyans Değerleri

Faktörler	Öz Değerler	Faktör İçerisinde Yer Alan Madde Sayısı	Açıklanan Varyanslar	Faktör Eklendikçe Artan Varyans Değerleri
Misafirperverlik	7,274	5	26,940	26,940
Kültürel ve Tarihsel Geçmişe Bağlılık	2,065	6	7,647	34,586
Tarihsel Değerleri Koruma ve Öğrenme	1,598	5	5,918	40,504
Vatan Sevgisi	1,580	4	5,852	46,356
Tarihi Eserlere Duyarlılık	1,324	4	4,904	51,260
Türk Büyüklerine Saygı	1,265	3	4,687	55,946

Tablo 14'de yer alan sonuçlar analiz edildiğinde analize alınan tutum maddelerinin öz değeri 1'den büyük olan altı faktör altında toplandığı görülmektedir. Beş maddeden oluşan Misafirperverlik faktörünün öz değeri 7,274 ve faktör eklendikçe artan varyans değeri 26,940 çıkmıştır. Altı maddeden oluşan Kültürel ve Tarihsel Geçmişe Bağlılık faktörünün öz değeri 2,065 ve faktör eklendikçe artan varyans değeri 34,586'dır. Beş maddeden oluşan Tarihsel Değerleri Koruma ve Öğrenme faktörünün öz değeri 1,598 ve faktör eklendikçe artan varyans değeri 40,504 çıkmıştır. Vatan Sevgisi faktörünün madde sayısı dört, öz değeri 1,580 ve faktör eklendikçe artan varyans değeri 46,356'dır. Tarihi Eserlere Duyarlılık faktörünün madde sayısı dört, öz değeri 1,324 ve faktör eklendikçe artan varyans değeri 51,260'dır. Üç maddeden oluşan Türk Büyüklerine Saygı faktörünün öz değeri 1,265 ve faktör eklendikçe artan varyans değeri 55,946 çıkmıştır. Ölçekteki her bir maddeye ilişkin faktör yük değeri Tablo 15'de sunulmuştur.

Tablo 15. Ölçekteki Her Bir Maddeye İlişkin Faktör Yük Değeri

Madde	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
20	,766					
13	,737					
21	,718					
2	,551					
22	,510					
1		,686				
51		,679				
38		,637				
58		,571				
28		,522				
54		,422				
37			,722			
49			,683			
44			,666			
45			,532			
59			,493			
17				,685		
4				,648		
57				,626		
48				,480		
36					,677	
53					,630	
41					,628	
40					,551	
7						,777
10						,653
5						,489

Faktör analizinin ardından ölçeğin güvenirliğine bakılmıştır. Carmines ve Zeller (1979), güvenilirliği deneysel bir testin veya herhangi bir ölçüm prosedürünün tekrar eden ölçüm denemelerinde aynı sonuçları vermesi olarak belirtmektedirler. LeCompte ve Goetz (1982), ise güvenirliğin tekrarlanan ölçüm çalışmalarıyla ilgili bir ifade olduğunu belirtmişlerdir. Bir araştırmacının aynı yöntemleri kullanarak önceki çalışma ile aynı sonuçları elde edebildiğini, güvenirliğin de bunu gerektirdiğini belirtmektedirler. Tavşancıl (2014), ise ideal olarak ölçülmek istenen özellikte ölçümleri etkileyen bütün özellikler değişmiyor ve tekrarlanan ölçmelerde hep aynı değerde ölçümler veriyorsa ölçeğin güvenirliğinin tam olduğunu belirtmektedir. Faktör analizi sonucunda 27 maddelik son halini alan ölçeğin güvenirliğine bakılmış ve Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ,900 olarak bulunmuştur. Bu haliyle ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Ölçekte her bir alt faktörde yer alan maddeler ve alt faktörlerin Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. Alt Faktörlerde Yer Alan Maddeler ve Faktörlerin Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayıları

Aile Birliğine Önem Verme	1. FAKTÖR: MİSAFİRPERVERLİK Cronbach Alpha: ,731
	2. Geçmişime her zaman bağlı kalmaya gayret ederim.
	13. Doğum, düğün, hastalık ve bayram ziyaretlerine mutlaka giderim.
	20. Evimize gelen misafirlere saygıyla, sevgiyle ve güler yüzle hitap ederim.
	21. Evimize gelen misafirlerden hoşlanmam.
	22. Arkadaşlarıma her zaman samimi davranırım.
Türk Büyüklerine Saygı	2. FAKTÖR: KÜLTÜREL VE TARİHSEL GEÇMİŞE BAĞLILIK Cronbach Alpha: ,788
	1. Türk büyüklerinin yaşantılarını kendime örnek alırım.
	28. Ülkeme sevgimi, gelenek ve göreneklerimizi koruyarak gösteririm.
	38. Bazı illerimize ait tarihi spor oyunlarının (cirit, güreş vb) varlığını sürdürmesi beni mutlu eder.
	51. Atatürk'ün liderlik becerilerini örnek alarak, her işimizi başarabiliriz düşüncesindeyim.
	54. İşbirliği ve dayanışmayla her şeyin üstesinden geleceğimize inanırım.
	58. Tarihi olaylardan aldığım derslerle kendimi geliştiririm
Vatanseverlik	3. FAKTÖR: TARİHSEL DEĞERLERİ KORUMA VE ÖĞRENME Cronbach Alpha: ,748
	37. Büyüklerimin oynadığı çocuk oyunlarını oynamaktan zevk alırım.
	44. Topraklarımızın her karışının değerli olduğuna inanırım.
	45. Bu vatan için canını verenlere her zaman minnet duyarım.
	49. Vatanı korumak için çok çalışmak gerektiğine inanırım.
	59. Tarihi geçmişimizi öğrenmek için araştırma yapmaktan hoşlanmam.
Türk Büyüklerine Saygı	4. FAKTÖR: VATAN SEVGİSİ Cronbach Alpha: ,587
	4. Türk büyükleriyle ilgili etkinliklerde görev almaktan hoşlanmam.
	17. Yapılan göçlerle insanların yeni kültürleri öğrendiğine inanırım.
	48. Atatürk ve silah arkadaşlarından kalan bu vatanı, en büyük mirasımız olarak görürüm.
	57. Türk çocuğunun tarihsel değerleri iyi benimsemesi gerektiğine inanırım.
Vatanseverlik	5. FAKTÖR: TARİHİ ESERLERE DUYARLILIK Cronbach Alpha: ,534
	36. Müzelere gitmekten hoşlanmam.
	40. Tarihi yerleri ve müzeleri gezmekten zevk alırım.
	41. Tarihi eserlerin korunmasının gereksiz olduğunu düşünürüm.
	53. Kurtuluş mücadelesiyle ilgili hikâyeler beni heyecanlandırmaz.
Türk Büyüklerine Saygı	6. FAKTÖR: TÜRK BÜYÜKLERİNE SAYGI Cronbach Alpha: ,506
	5. Yaşamış Türk büyüklerini övünç kaynağımız olarak görürüm.
	7. Türk büyüklerini anma günlerini gereksiz bulurum.
	10. Yaşamış Türk büyüklerinin hayatlarını öğrenmeyi gereksiz bulurum.

Tutum ölçeğinin 4. - 5. ve 6. faktörlerinde yer bulan madde sayılarının az olmasından dolayı güvenirlik katsayıları ,587 - ,534 ve ,506 çıkmıştır. Ölçeğin tamamının Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının ,900 olması ve bu faktörlerin uzmanlar tarafından önemli görülmesi nedeni ile ölçekte yer almasına karar verilmiştir. Sonuç itibariyle Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği (EK 2) geçerlik ve güvenirliğe sahip 27 maddelik bir ölçme aracı olarak araştırmanın nicel verilerini toplamada kullanılmıştır.

3.3.2. Görüş Belirleme Formu

20. yüzyılın son çeyreğinde, niceliksel yaklaşımın bazı sosyal olguları açıklamadaki yetersizliğinden hareketle, niteliksel araştırma yaklaşımı gelişmiş ve hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Niteliksel yaklaşım, sosyal bilimlerin ilgi alanını oluşturan sosyal gerçeklikle, fen bilimlerinin ilgi alanını oluşturan fiziksel gerçekliği birbirinden ayırmaktadır. Sosyal gerçekliğin nesnellik kadar öznellik de içerdiği ve her bireyin algılayış biçimine bağlı olarak farklılaştığı; dolayısıyla sosyal verilerin ancak yorumlandıkları zaman anlam kazandığı kabul edilmektedir (İftar Kırcaali, 1999). Nitel araştırma, bireylerin yaşamlarındaki rutin ve problematik anları ve anlamları tanımlayan çalışmaları ve çeşitli empirik materyal setini-vaka incelemesi, kişisel deneyim, içebakış, yaşam öyküsü, görüşme, gözlemsel, tarihsel ve görsel metinler içermektedir (Kuş, 2009).

Hoepfl (1997), nicel ve nitel yöntem arasında, araştırmacının rolü bakımından önemli fark bulunduğunu belirtir. Ona göre, nicel yöntemde araştırmacı, olay ve olgulara dışarıdan nesnel bir tavırla bakan kişi rolündedir. Nitel araştırmada ise araştırmacı, olay ya da olguları katılımcı bir tavırla izleyen kişidir. Yıldırım ve Şimşek (2008), nitel araştırmada yaygın olarak görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi şeklinde üç tür veri toplama yönteminin var olduğunu belirtmektedir.

Bu araştırmada nitel verilerin elde edilmesi yazılı doküman incelemesi yöntemi şeklinde gerçekleşmiştir. Araştırmada nitel veri toplama aracı olarak görüş belirleme formları kullanılmıştır. Görüş belirleme formları her oturumda etkinlik öncesinde, etkinlik esnasında ve etkinliğin bitiminde olmak üzere üç kez uygulanmıştır. İlk iki uygulamada da formlar deney gurubu öğrencilerinin geneline; son uygulamada ise rastgele belirlenen beş öğrenciye verilmiş, ilgili soruların cevaplanması sağlanarak nitel veriler elde edilmiştir. Görüş belirleme formlarında açık uçlu sorular kullanılmıştır. Açık uçlu soruların kullanılma nedeni ise cevap istenen soru hakkında öğrencilerin var olan görüşlerini dar bir kalıp içinde bırakmamaktır. Bir başka neden de öğrenciler tarafından formlarda belirtilen görüşlerin tekdüze standart bir şekilde olmasının istenmemesidir.

Açık uçlu veya serbest tepki soruları herhangi bir seçenek tarafından takip edilmez. Cevaplayıcı genellikle bir sayı, bir kelime veya kısa bir metin girerek ya da bir yanıt vererek cevap vermek zorundadır (Siniscalco ve Auriat, 2005). Yıldırım ve Şimşek'in de (2008), belirttiği gibi açık uçlu sorular araştırmacıya, araştırma sorularının daha ayrıntılı

hale getirilmesi konusunda önemli bir esneklik sağlamaktadır. Daha önce hiç araştırılmamış ya da incelenmemiş konular için açık uçlu sorularla araştırma sürecine başlamak ve toplanan verilere göre gerek alt araştırma sorularına, gerekse araştırmada kullanılacak diğer yöntem ve tekniklere karar vermek yerinde olacaktır. Açık uçlu sorular, araştırmacıya keşfetme ve toplanan verilerden yola çıkarak kuram oluşturma olanağı sağlar. McLeod (2014), açık uçlu soruların bireylerin kendi kelimeleriyle detaylı cevapların oluşumuna olanak sağladığını belirtmektedir. Roberts vd. (2014), açık uçlu bir yanıtla, yanıtlayıcının kendi düşüncesinin doğrudan bir görünümünün sağlandığını belirtmektedirler. Büyüköztürk vd.'ne (2010) göre, açık uçlu sorular katılımcılardan serbestçe cevap vermelerinin istenmesi durumunda tercih edilir. Yapılandırılmamış sorular olarak da bilinen açık uçlu sorularda cevaplayıcı, soruya serbestçe cevap verir. Bu tür soruların avantajı, araştırmacının beklemediği veya planlamadığı cevapları da alabilmesi ve böylece konu hakkında daha geniş ve ayrıntılı bilgiye sahip olunabilmesidir.

Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarıyla ilgili olarak görüş belirleme formunda sorular oluşturulurken uzun cümleler oluşturmaktan kaçınılmıştır. Kısa ve öğrenciler tarafından anlaşılabilirliği kolay sorular olmasına dikkat edilmiştir. Oluşturulan soruların iç geçerliğinin sağlanması amacıyla alan uzmanları ve öğretmenlerce değerlendirilmiş, anlaşılmayan ve gereksiz olduğu düşünülen ifadeler formdan çıkarılmış veya üzerinde düzeltmeler gerçekleştirilmiştir. Her etkinlik öncesinde oluşturulan soruların farklı öğrenciler tarafından anlaşılma durumuna bakılmış, öğrencilerin sorulardan neler anladıkları ve soruları nasıl yorumladıkları kontrol edilmiştir. İlgili düzeltmelerin gerçekleştirilmesiyle her oturum için görüş belirleme formları oluşturulmuştur. Bu şekliyle son hali verilen formlar her oturumda uygulanmıştır. Görüş belirleme formlarına öğrencilerin görüşleri alınırken, rahat ve sessiz bir sınıf ortamının oluşması için araştırmacı gerekli önlemleri almıştır. Görüşlerini almadan önce öğrencilere, bunun bir sınav olmadığı söylenerek soruları cevaplarken rahat olmaları sağlanmıştır. Aynı zamanda sorularla ilgili görüşlerinin araştırmacı için önemli olduğu belirtilmiş, her bir soruyu dikkatlice okuyup değerlendirmeleri ve cevaplamaları istenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada nicel ve nitel verilerin analizi yapılmıştır. Çalışmanın birinci alt probleminin analizinde Tutum ölçeği ile elde edilen nicel veriler Bağımsız T testi kullanılarak analiz

edilmiştir. Birinci alt problemde, karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle eğitim alan deney grubu ile eğitim almayan kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve sonrasındaki tutum puanları arasındaki farka bakılmıştır. Birinci alt problemin alt boyutlarında ise deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları arasındaki farka bakılmıştır.

Nitel verilerin elde edildiği ikinci alt problemde görüş belirleme formları içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel içerik analizini, Hsieh ve Shannon (2005), metin verilerini analiz etmek için kullanılan çok sayıda araştırma yöntemlerinden biri şeklinde tanımlamaktadır.

Araştırmada öğrencilerin, görüş belirleme formlarına verdikleri tüm cevaplar hiçbir ekleme veya çıkarma yapılmadan aynen verilmiş ve bu cevaplardan yola çıkılarak yorumlamalar yapılmıştır. Araştırmada içerik analiziyle yorumlanan verilerden belirli kavram kategorileri oluşturulmuş ve bu kategoriler genel bir tema içinde değerlendirilmiştir. Bu yorumlama her etkinlikte; etkinlik öncesinde ve sonrasında yapılarak, nitel bulgularda etkinlik öncesi ve sonrası temaların genel karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre, araştırmacının görüş ve yorumları, nitel araştırmada toplanan verilerin açıklanmasına ve anlamlandırılmasına yardımcı olmaktadır.

Deney grubu öğrencilerinin görüş belirleme formlarına verdikleri cevapların analizleri yapılırken erkek öğrenciler için Ö.E. (öğrenci erkek), kız öğrenciler için de Ö.K. (öğrenci kız) kodlaması kullanılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, ilkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle yapılan öğretimine ilişkin nicel ve nitel veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Nicel Verilere İlişkin Bulgular

4.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ilk alt problemi, *İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi, "Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik" değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?* şeklinde oluşturulmuştur. Bu amaçla da deney ve kontrol gruplarının öncelikle işlem öncesi tutum puanları arasında fark olup olmadığı ölçeğin genelinde analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması

Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	32	2.57	.3067	63	-.778	.440
Kontrol	33	2.62	.3286			

p>.05

Tablo 17'deki sonuçların analizi yapıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi tutum puanlarının (t= -.778 ve p>.05) karşılaştırmalarına bakıldığında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Her iki grubun da işlem öncesinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerine yönelik tutumlarının aynı sevilerde olması grupların benzer şartlara sahipliği açısından önemli ve olumlu görülmektedir. Araştırmada bu aşamadan sonra deney grubunda değer eğitimi uygulamaları gerçekleştirilerek deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerine ilişkin deneysel işlem sonrası tutumlarını tespit etmek amacıyla araştırmacının geliştirdiği tutum ölçeği son test olarak tekrar uygulanmış, elde edilen sonuçlar Tablo 18' de sunulmuştur.

Tablo 18. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Son Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması

Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	32	2.80	.1106	63	4.96	.000
Kontrol	33	2.62	.1854			

p<.05

Tablo 18'deki sonuçların analizi yapıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası tutum puanlarının (t= 4.96 ve p<.05) karşılaştırmalarına bakıldığında deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle uygulanan değer eğitimi çalışmalarının deney grubu öğrencilerinin genel tutumlarını olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir. Tablo 19'da deney ve kontrol gruplarının işlem öncesi ve sonrası tutum puanlarına ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir.

Tablo 19. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön-Son Test Tutum Puanlarına İlişkin İstatistikler

		Ön Test		Son Test		Fark
Grup	n	$\bar{x}$	ss	$\bar{x}$	ss	
Deney	32	2.57	.3067	2.80	.1106	.23
Kontrol	33	2.62	.3286	2.62	.1854	-

Tablo 19 incelendiğinde, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve sonrası tutum puanları arasında deney grubunda artış oluşmuşken; kontrol grubu puanları arasında bir değişim meydana gelmemiştir. İşlem öncesinde kontrol grubunun puan ortalaması

deney grubundan daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuçlar göstermektedir ki, karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle yapılan değer eğitimi çalışmaları deney grubu puanlarına olumlu yönde artış sağlamış ve deney grubu lehine bir fark oluşmuştur.

4.1.1.1. Birinci Alt Problemin Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Ölçekte yer alan alt boyutlara göre yapılan değerlendirmede birinci alt problemin ilk alt boyutu; *"Türk Büyüklerine Saygı" alt boyutunun karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?* şeklinde oluşturulmuştur. Bu amaçla da deney ve kontrol gruplarının öncelikle işlem öncesi tutum puanları arasında fark olup olmadığı analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Türk Büyüklerine Saygı"* Alt Boyutuna İlişkin Ön Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması

Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	32	2.56	.3096	63	-1.084	.283
Kontrol	33	2.65	.3749			

p>.05

Tablo 20'deki sonuçların analizi yapıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi "*Türk Büyüklerine Saygı"* alt boyutu tutum puanlarının (t= -1.084 ve p>.05) karşılaştırmalarına bakıldığında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Aynı alt boyutun son test puanlarına ilişkin sonuçlar Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Türk Büyüklerine Saygı"* Alt Boyutuna İlişkin Son Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması

Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	32	2.81	.1295	63	4.181	.000
Kontrol	33	2.62	.2145			

p<.05

Tablo 21'de görüldüğü üzere deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası "*Türk Büyüklerine Saygı"* alt boyutu tutum puanlarının (t= 4.181 ve p<.05)

karşılaştırmalarına bakıldığında deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kontrol grubu ortalamalarında son test puanlarının ön teste göre düşüş gösterdiği görülmektedir.

Birinci alt problemin ikinci alt boyutu; *"Aile Birliğine Önem Verme" alt boyutunun karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?* şeklinde oluşturulmuştur. Bu amaçla da deney ve kontrol gruplarının öncelikle işlem öncesi tutum puanları arasında fark olup olmadığı analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Aile Birliğine Önem Verme"* Alt Boyutuna İlişkin Ön Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması

Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	32	2.62	.3959	63	-.744	.460
Kontrol	33	2.68	.2348			

p>.05

Tablo 22'deki sonuçların analizi yapıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi "*Aile Birliğine Önem Verme"* alt boyutu tutum puanlarının (t= -.744 ve p>.05) karşılaştırmalarına bakıldığında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Ön test ortalamalarında kontrol grubunun daha yüksek değere sahip olduğu görülmektedir. Aynı alt boyutun son test puanlarına ilişkin sonuçlar Tablo 23'de verilmiştir.

Tablo 23. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Aile Birliğine Önem Verme"* Alt Boyutuna İlişkin Son Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması

Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	32	2.80	.1831	63	4.131	.000
Kontrol	33	2.54	.3011			

p<.05

Tablo 23'deki sonuçların analizi yapıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası "*Aile Birliğine Önem Verme"* alt boyutu tutum puanlarının (t= 4.131 ve p<.05) karşılaştırmalarına bakıldığında deney grubu lehine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ön test ortalamalarında kontrol grubunun daha yüksek değere sahip olduğu görülmektedir. Birinci alt problemin üçüncü alt boyutu; *"Vatanseverlik" alt*

boyutunun karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır? şeklinde oluşturulmuştur. Bu amaçla da deney ve kontrol gruplarının öncelikle işlem öncesi tutum puanları arasında fark olup olmadığı analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 24'de verilmiştir.

Tablo 24. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Vatanseverlik"* Alt Boyutuna İlişkin Ön Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması

Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	32	2.54	.3379	63	-.188	.852
Kontrol	33	2.56	.3947			

p>.05

Tablo 24'deki sonuçların analizi yapıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi "*Vatanseverlik"* alt boyutu tutum puanlarının (t= -.188 ve p>.05) karşılaştırmalarına bakıldığında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Ön test ortalamalarında kontrol grubunun daha yüksek değere sahip olduğu görülmektedir. Aynı alt boyutun son test puanlarına ilişkin sonuçlar Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin "*Vatanseverlik"* Alt Boyutuna İlişkin Son Test Puanlarının Bağımsız T Testi ile Karşılaştırılması

Grup	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
Deney	32	2.80	.1716	63	3.397	.001
Kontrol	33	2.64	.1966			

p<.05

Tablo 25'deki sonuçların analizi yapıldığında deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası "*Vatanseverlik"* alt boyutu tutum puanlarının (t= 3.397 ve p<.05) karşılaştırmalarına bakıldığında deney grubu lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.

Literatürde de farklı değer öğretimi çalışmalarının etkilerine göre araştırmanın birinci alt problemlerinin bulguları ile örtüşen ve bu bulguları destekleyen çalışmalar mevcuttur. Tahiroğlu, Yıldırım ve Çetin'in (2010), yaptığı çalışma değer eğitimi yöntemlerine uygun olarak geliştirilen çevre eğitimi etkinliğinin, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumları üzerindeki etkisine yöneliktir. Analiz sonucunda deney ve kontrol

grubunun sontest ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmış, uygulanan etkinlik öğrenci tutumları üzerinde olumlu bir etki göstermiştir. El Hassan ve Kahil'in (2005), yaşayan değerler eğitimi programı'nın ilköğretim öğrencilerinin davranış ve tutumlarına etkisini belirledikleri çalışmalarında uygulama sonrasında, değerler eğitimi programının öğrenciler üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elazığ ilinde uygulanan etkinlik temelli değer eğitimi uygulamalarını değerlendiren Arabacı ve Akgül (2013), etkinliklerin değer kazanımında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmalarında Çanakkale savaşlarına yönelik çalışma kâğıtları uygulayan Uygun ve Dönmez'in (2009), elde ettikleri bulgulara göre 4. ve 5. sınıf öğrencileri vatanseverliği yüksek düzeyde öğrenmişlerdir. Özür (2010), çalışmasında sınıf dışı etkinlikler hazırlamış, bu etkinliklerin öğrenci başarısına etkisini araştırmıştır. Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin uygulanmasının öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Şeker ve Yılmaz'ın (2011), çalışmasında öğrenme stillerine uygun öğretim etkinlikleri öğrencilerin öğrenme düzeylerinde artış meydana getirmiştir. Deney grubu lehine artış gösteren son test başarı puanları üzerinde öğrencilerin demografik değişkenlerinin etkili olmadığı ama öğrenme stillerine göre oluşturulmuş öğretim programının etkili olduğu belirlenmiştir. Izgar ve Beyhan (2015), çalışmasında değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına olan etkisini belirlemişlerdir. Araştırma sonucunda uygulanan değerler eğitimi programının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Elban'ın (2015) çalışmasında öğrenciler, yüksek düzeyde yapıcı vatansever tutum, orta düzeyde kör vatansever tutum göstermişlerdir. Cinsiyetler arasında bir fark olup olmadığı da tespit edilmiş, kız ve erkek öğrencilerin yapıcı vatanseverlik tutumları cinsiyete göre farklılık göstermemiştir. Kör vatanseverlik boyutunda da erkek ve kız öğrencilerin tutum düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucu çıkmıştır.

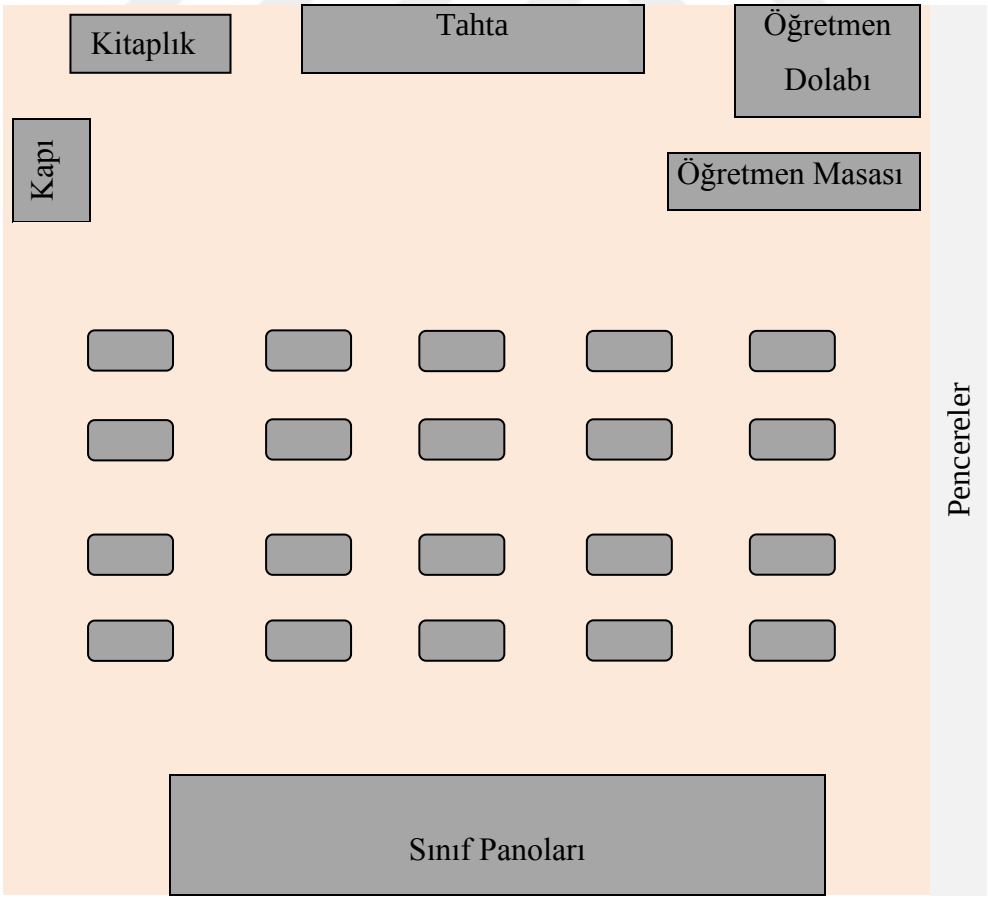
Lau, Lam ve Leung (2008), çalışmalarında kız ve erkek öğrencilerin milli kimliklerine yönelik algılamalarını eşit değerde bulmuşlardır. Keskin vd. (2012), çalışmalarında en yüksek düzeyde değer kazanımları arasında yüksek düzeyden düşüğe doğru sıralama yapmışlar; erkek öğrencilerin "saygı", "kültürel değerleri koruma ve geliştirme" ve "özsaygı" değer kazanımları ilk üçte yer alırken; kızlar arasında "doğruluk", "özsaygı" ve "kültürel değerleri koruma ve geliştirme" ilk üçte yer almıştır. Değer öğretimi

yaklaşımlarından değer analizini konu alan bir çalışma da Kurtulmuş'un (2009) çalışmasıdır. Bu çalışmanın sonunda elde edilen bulgulara göre deney ve kontrol grubunun "İstiklal Marşı ve bayrağa saygı", "dayanışma", "akademik dürüstlük" ve "adil olma" değeri son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

4.2. Nitel Verilere İlişkin Bulgular

4.2.1. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt problemi, *İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi, "Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik" değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin bulgular nelerdir?* şeklinde oluşturulmuştur. Karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle, *Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik* değerlerinin öğretimi çalışmaları 14 haftalık bir süreçte tamamlanmıştır. Çalışmanın yürütüldüğü deney grubu sınıf krokisi Şekil 5'te sunulmuştur.

Şekil 5. Deney grubu sınıf krokisi

Araştırma sürecinde yapılan çalışmalar ve bu çalışmalardan elde edilen bulgular detaylı bir şekilde her oturum için sunulmuştur.

1. OTURUM

Bu haftada ünitenin tanıtımı, derslerin nasıl işleneceğine dair bilgilendirmeler, ders etkinliklerinin ne şekilde tamamlanacağına ilişkin anlatımlar ve üniteye giriş çalışmaları yapılmıştır.

1. ETKİNLİK 25-28/02-01/03/2013

Araştırmanın 1. oturumunda, öğrencilere öncelikle Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerleri ile karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle derslerin nasıl işleneceği üzerine gerekli bilgiler verilmiştir. İlgili plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 26'da birinci oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 26. 1. Oturum Ders Planı

1. OTURUM 25-28/02-01/03/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer açıklama KAZANIMLAR: Ünitenin tüm kazanımlarının öğrencilere belirtilmesi MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, görseller, sözlük SÜRE: 40'+40'+40' AMAÇLAR: Ünitenin tüm amaçlarını kazanmak için yapılacak çalışmaları belirtmek YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, soru cevap, görsel okuma ve yorumlama ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Tutum ölçeği ön test olarak uygulanır. Ünitenin tanımı ve tanıtımı yapılır. Ders kitabında işlenecek konularla ilgili gerekli açıklamalar yapılır. İlgili amaçlar ve kazanımlar belirtilir. Derslerin nasıl işleneceği üzerine öğrenciler bilgilendirilir. Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin teker teker öğrencilerde ne anlama geldiği üzerine konuşulur ve etkinlik çalışmaları yapılır.

Birinci oturumda üniteye genel bakış ve ilgili değerin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler üç gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Üç güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının değer açıklama yaklaşımı doğrultusunda dersi işlemesine ve üniteyle ilgili

kavram ve cümleleri içeren etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmış ve değerlendirilmiştir.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce tek soruluk görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruyu dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Sınıfın geneli, yöneltilen soruyu ders saati içinde tamamlamaya gayret göstermiştir. Soruyu yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Etkinlik öncesi görüş belirleme formunda *"Tarihsel ve kültürel geçmişimizi öğrenmenin bizlere faydaları olabilir mi?"* şeklindeki sorunun *Evet faydalı olur diyorsan hangi faydaları olabilir? hayır faydalı olmaz diyorsan neden?* şeklindeki ifadelerine öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde şu sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Ö.E1: Evet. Çünkü ailemin geçmişini öğrenirim. Eski yemekler ve kıyafetleri öğrenirim,

Ö.K1: Evet faydalı olurdu. Çünkü tarihimizi geleceğe kadar getirelim ki kültürümüz hayat boyu sürsün. Faydası kültürümüzü yaşatmaktır. Kültürümüz yaşasın ve unutulmasın,

Ö.E2: Evet. Kültürel faaliyetlerimizi öğreniriz,

Ö.K2: Ailemin geçmişini öğrendiğimde eskiden ne yerlerdi, ne içerlerdi öğrenirim. Büyüklerimin eskiden yaşadığı zorlukları öğrenirim,

Ö.E3: Evet faydası olur,

Ö.K3: Eski kültürümüzü öğrenince tarihte neler yaşandığını öğreniriz,

Ö.E4: Evet ailemin eski yaşantısını öğrenmek faydalı olur. Geleneklerimizi ve göreneklerimizi öğrenmiş oluruz. Göç etmişler mi? nerelerde yaşamışlar? Bunların cevaplarını bulmak isterim. Büyüyünce geleneklerimizi bazı kişilere tanıtabiliriz,

Ö.K4: Evet. Çünkü hem bilgilerimizi yenilemek hem de eskileri yaşamış gibi oluruz,

Ö.E5: Eski zamanlardaki giysiler, göçler, eşyalar bize fikir verir. Onlar müzelerde sergilenir,

Ö.K5: Evet faydası olur. Çünkü geçmişimizi öğrenmek, geleneklerimizi bilmek isterim. Tarihi eserleri merak ederim,

Ö.E6: Evet faydası olur. Çünkü eskiden yapılan şeyleri şimdi yapabiliriz. Geçmişimizi öğrenebiliriz. İnsanlar eskiden neler yaşamış onları biliriz. Eskilerin yaşamlarını öğreniriz,

Ö.K6: Benim için faydası olur. Eskiden ailem ne oyunlar oynardı, hangi kıyafetleri giyerdi, nasıl eğlenirlerdi?,

Ö.E7: Olabilir. Ailem nasıl yaşıyordu? Ailem nereden geldi? Mutlular mıydı? Hangi oyunları oynadılar? Eski yıllarda olmak belki güzel olabilirdi,

Ö.K7: Evet faydası olur. Bende eski giysileri, eski oyunları merak ediyorum,

Ö.E8: Geçmişimi öğrenmek benim için önemlidir. Geçmişte insanlar nasıl giyinir, nasıl yaşar merak ederim,

Ö.K8: Eskiden mesela oyunlar olurdu. Hep beraber oynanırdı,

Ö.E9: Eski yaşam ile kendi yaşamımızı karşılaştırmak bize faydalı olur,

Ö.K9: Eski yaşamlar da güzel geçmiştir,

Ö.E10: Geçmişimizi öğrenmek için. Geçmişimizi öğrenirsek hayatımızı öğreniriz demektir,

Ö.K10: Faydası olur. Çünkü eski zamanlarda elbise değişikliği olmuştur. Büyüklerime sorular soruyorum geçmişte hangi oyunları oynuyordunuz? diye,

Ö.E11: Evet, faydası olur. Çünkü merak ediyorum. Bunlar bana kültürümü ve tarihimi kazandırır. Tarihsel ve kültürel geçmişim, ailemin geçmişini öğrenmek bana yön gösterir,

Ö.K11: Faydası olur. Tarihsel geçmişimizi öğrenmeliyiz. Ailemin göç edip etmediğini, mutlu olup olmadığını, geçmişte nasıl giyindiğini ve ne oyunlar oynadığını merak ediyorum,

Ö.E12: Faydası olur. Çünkü ben eskiden insanların ne oyunlar oynadığını, ne yemek yaptığını, nasıl giyindiğini ve hangi halk oyunları oynadığını merak ediyorum. Göç edip etmediklerini, ettilerse neden ettiklerini merak ediyorum,

Ö.K12: Evet olur. Dedem eskiden mum yakar, gölgecilik oynayarak vakit geçirirmiş,

Ö.E13: Evet faydası olur. Her insanın öz geçmişi olduğundan dolayı ben de ailemin hangi oyunlar oynadıklarını, nerelerden nerelere gittiklerini merak ederim,

Ö.K13: Olabilir. Önceden ailem nereden nereye göç etti, neden göç ettiler merak ederim. Göç ettilerse mutlu oldular mı? merak ederim. Yaşadıkları ortamlar nasıldı merak ederim,

Ö.E14: Olmaz. Ben şu an geleceğimi düşünüyorum,

Ö.K14: Evet faydası olur. Bir yere göç edersen evinden, arkadaşlarından uzak kalırsın,

Ö.E15: Eskinin yemekleri, giysileri, sanatlarını öğreniriz,

Ö.E16: Bana faydası şu olurdu. Eskilerde yaşayanların kültürel zenginlikleri varmış, hayatları zorluklarla geçmiş, oyunları saklambaç, güreş, cirit gibiymiş.

İlk soruyla ilgili cevapların analizinde bir öğrenci dışında diğer öğrenciler, tarihsel ve kültürel geçmişi öğrenmenin kendileri için faydalı olacağını belirtmişlerdir. Tarihsel ve kültürel geçmişi öğrenmekle öğrenciler; eski dönemlerde ailelerin nerelerde ve nasıl yaşadıklarını, hangi kıyafetleri giydiklerini, kültürel faaliyetlerinin neler olduğunu, hangi sanatlarla uğraştıklarını, geleneklerimizin neler olduğunu, hangi oyunları oynayıp hangi yemekleri yediklerini öğrenebileceklerini belirtmişlerdir. Bir öğrencinin *Evet faydalı olurdu. Çünkü tarihimizi geleceğe kadar getirelim ki kültürümüz hayat boyu sürsün. Faydası kültürümüzü yaşatmaktır. Kültürümüz yaşasın ve unutulmasın,* şeklindeki ifadesi de bu soruya verilen cevaplar içinde önem arz edebilecek bir değerdedir. Bu soru için olumsuz yanıt veren öğrencinin düşüncesi, geleceğine daha fazla önem verdiğini belirttiğidir. Alınan bu yanıtlardan deney grubu öğrencilerinin çalışma öncesinde tarihsel ve kültürel geçmişi öğrenmeye karşı hevesli oldukları çıkarımını yapmak mümkündür. Haftanın diğer dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Aile Birliğine Önem Verme değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları şu şekildedir.

1. ETKİNLİK ÜNİTEYE GİRİŞ (GEÇMİŞİMİ ÖĞRENİYORUM)

Etkinlik Amacı: Üniteyle ilgili kavramları kavrayabilme ve ünite hakkında görüş oluşturma.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- ❖ Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Geçmişimi öğreniyorum ifadesi üzerine" söz hakkı verilir ve konuşmaları sağlanır.
- ❖ Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- ❖ Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- ❖ Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

ETKİNLİK 1 ÜNİTEYE GİRİŞ (GEÇMİŞİMİ ÖĞRENİYORUM)

Bu kelimeleri tanımlayabilir misin?

Aile:……

Milli Kültür:……

Cumhuriyet:……

Gelenek:……

Vatan:……

Dayanışma:……

Değişim:……

Süreklilik:……

Ailenin geçmişiyle ilgili neler biliyorsun?

……

……

……

Atatürk'ü tanımlar mısın?

……

……

……

Cumhuriyetimizin kuruluşunda Türk halkının yaptıklarıyla ilgili neler söyleyebilirsin?

……

……

……

Bizlere kalan emanetlere sahip çıkmak ne derece önemlidir?

……

……

……

Kültürümüzde, yaşantımızda fark edebildiğin değişmeler var mı?

……

……

……

Etkinlik araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin sorulara farklı görüşler verebileceği

düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikte ünite ile ilgili bazı kavramların tanımlanmasıyla oluşan cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler kavramlara ilişkin tanımlamaları dikkatlice yapmışlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte *aile, milli kültür, Cumhuriyet, gelenek, vatan, dayanışma, değişim, süreklilik* kelimelerinin öğrenciler tarafından tanımlamaları yapılmış ve *Ailenin geçmişiyle ilgili neler biliyorsun?, Atatürk'ü tanımlar mısın?, Cumhuriyetimizin kuruluşunda Türk halkının yaptıklarıyla ilgili neler söyleyebilirsin, Bizlere kalan emanetlere sahip çıkmak ne derece önemlidir?* ve *Kültürümüzde, yaşantımızda fark edebildiğin değişmeler var mı?* şeklindeki sorulara da cevaplar alınmıştır. Bazı öğrencilerin kavramlarla ilgili ya da sorularla ilgili yanıtları olmamıştır. Yanıtlarda ortak ifadeler verildiği için öğrencilerin kodlamaları verilmeden yanıtları verilmiştir.

Aile, kavramına yönelik yanıtlarda; *anne, baba ve çocukların beraber yaşadıkları topluluk, sıcacık yuva, anne baba kardeş ve büyükler, aile olmadığında akrabalık ve kardeşlik olmaz, aile birliğine önem vermek, benim için önemli kişiler, saygılı olmak ve düzenli davranmak, birey, dede babaanne ve büyük topluluk, birbirine bağlı olan kişiler, sevgi ve saygı çoktur, bizi büyütenler* şeklinde ortak yanıtlar alınmıştır.

Milli kültür, kavramına yönelik yanıtlarda; *bizlere kalan eşyalar, gelenek, millet ve vatan, kendi kültürümüz, kına gecesi, milli bayramlar, zengin kültürümüz, önemli ve güzel, eski oyunlar ve yöreler, büyük büyük dedelerin bizlere emanetleri, dayanışma örf ve adetler, tarihi eserler, gelenek ve görenekler, kültürel zenginlik, çok zengin özel yörelerimiz, kültürel değerlerimizdir* şeklinde ortak yanıtlar alınmıştır.

Cumhuriyet, kavramına yönelik yanıtlarda; *Atatürk kurdu, demokrasi ve özgürlük demektir, Atatürk ve Meclis, Cumhuriyetteki gelişmeleri bilmeliyiz, özgürlük demektir, milletin kendi kendini yönetmesi, Atatürk, Büyük Millet Meclisi, meclis açıldı, Atatürk'ün kurduğu yenilik, korumak, özgürlüğümüzü sağlayandır, vatan, Cumhuriyet özgürlüğün sembolüdür, atamızın bize verdiği haklar, kurulmuş bir millet, bağımsızlık, bir vatan topluluğu, dayanışmadır* şeklinde ortak yanıtlar alınmıştır.

Gelenek, kavramına yönelik yanıtlarda; *büyüklerimizin sürekli yaptıklarıdır, yöre, kültürümüz, eskiden kalanlar, bir ülkenin yöresinde olan, geleneksel şeyler, görenek,*

geleneklere saygı duyalım, eskiden olmuş şeyler, eskileri anlatan şey, eskiden yapılan adetler, halay kına gecesi, eskilerde yapılan kurallar, devamlı yapılanlar şeklinde ortak yanıtlar alınmıştır.

Vatan, kavramına yönelik yanıtlarda; *insanlar, millet, vatanımızı koruyalım, vatan Türkiye'dir, ülke, vatanseverlik, her şeyi yapmak, bizim için önemli, vatansever olmak, büyük millet, vatanını seven kişiler, yurt, ulus, ülkenin topraklarına sahip çıkmak, millet, vatan sevgisi, ulus millet, Atatürk'ün kazandığı toprak, insanlar vatanını sever, milletin simgesidir* şeklinde ortak yanıtlar alınmıştır.

Dayanışma, kavramına yönelik yanıtlarda; *kardeşlik, zorlukları beraber aşmak, birlik olma, Cumhuriyette dayanışma vardır, insanlar arasındaki sevgi, insanların birbirine yardım etmesi, yardımcı olmak, birbirimize yardım etmek, sevgi saygı, birbirine yardım etmek, herkesin birbirine olan yardımı, insanların beraber yaptıkları işler, beraberce ilerlemektir* şeklinde ortak yanıtlar alınmıştır.

Değişim, kavramına yönelik yanıtlarda; *değişen bir şeyler, değişmek, değişen değişik olan, hep aynı olmayan, insanların farklı olması, yenilik, Atatürk'ün yaptığı değişimler, yapılanları değiştirme, gelenek göreneklerin değişimi, yenilik, eski ile yeninin değişmesi* şeklinde ortak yanıtlar alınmıştır.

Süreklilik, kavramına yönelik yanıtlarda; *devamlılık, sürekli yapılan, sürekli olan, atalarımızdan kalan emanetleri sürekli korumalıyız, sürekli olan hiç bitmeyen, sürekli bir şey yapmak, bir şeyin hiç değişmemesi, emanet, her zaman sık sık yapılan, sürekli olan hareket, her işi sürekli yapmak, hep aynı yapılan işler, sürekli yapılandır* şeklinde ortak yanıtlar alınmıştır. Öğrencilerin ortak yanıtlarından çalışmalar öncesinde üniteyle ilgili kavramlara yönelik bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır.

Ailenin geçmişiyle ilgili neler biliyorsun? sorusuna yönelik alınan yanıtlardan; *büyük dedesinin mesleğini* bilen, *ailedekilerin yaptıkları evlilikleri* bilen, *hayatlarını kaybedenleri* bilen, *akrabası Kurtuluş Savaşı'nda öleni* bilen, *büyüklerinin eğitim düzeylerini* bilen, *oynadıkları oyunları* bilen, *önceki soyadını ve yeni soyadlarının nasıl alındığını* bilen, *büyüklerinden kalan bazı kültürel eşyaları* bilen, *yapılan göçleri* bilen, *giydikleri kıyafetleri* bilen, *sahip oldukları mal ve mülkü* bilen ile ailesiyle ilgili hiçbir bilgisi olmayan öğrencilerin olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan da aile büyüklerinin aile hikâyelerini çocuklara anlattıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Atatürk'ü tanımlar mısın? sorusuna *harp okulunda okudu, vatanı çocuklara armağan etti, insanlara iyi davranan ve çok okuyan biri, çocukları severdi, Kurtuluş Savaşı'nı başlattı,*

vatanseverdir, dürüst, akıllı, vatansever ve önder biridir, baş öğretmen, ileri görüşlü ve yardımseverdi, savaşçı, cesur, büyük bir liderdir, yenilikçi bir liderdir şeklinde yanıtlar alınmıştır. Bunlara ek olarak ailesiyle ilgili bilgi veren öğrenciler de olmuştur. Bu sonuçtan da Atatürk hakkında öğrencilerin geniş bir bilgiye sahip oldukları genellemesi yapılabilir.

Cumhuriyetimizin kuruluşunda Türk halkının yaptıklarıyla ilgili neler söyleyebilirsin? sorusuna yönelik alınan yanıtlardan; *savaşta kadınlar cepheye mermi taşıdı, çok savaştılar çok şehit verdik, 1923'te ilan edildi, Latin alfabesi kabul edildi, birçok yenilik oldu, seçme ve seçilme hakkı herkes bu hakka sahiptir, Atatürk çok duyarlı bir insandı, Cumhuriyet'i Atatürk kurdu, okular açıldı, Cumhuriyet'in kurulmasında insanlar çok emek harcadılar, herkes Atatürk'e yardım etti, Seyit Onbaşı, Türk halkı Atatürk'e yardım etti, Türk halkı çok destek verdi* şeklinde yanıtlar alınmıştır. Bu yanıtlardan da öğrencilerin Cumhuriyet'in kurulma aşamasında Atatürk'e halkın çok yardım ettiğini bildikleri anlaşılmaktadır.

Bizlere kalan emanetlere sahip çıkmak ne derece önemlidir? sorusuna yönelik alınan yanıtlardan; *sahip çıkalım kaybolmasınlar, bize emanet edilenlere çok iyi bakmalıyız, onlara sahip çıkalım, korunmalılar, onların değerlerini bilelim, emanetleri düzenli olarak korumalıyız, eskilerin gelenek ve göreneklerine sahip çıkmak önemlidir, bize verilen önemli şeylerdir, Anıtkabir bizlere kalan emanetlerden biridir, onlar önemlidir koruyalım, onlar atalarımızdan kalmıştır, çok değerlidirler, milli kültürümüzdür* şeklinde yanıtlar alınmıştır. Deney grubu öğrencileri kendilerine kalan emanetlere sahip çıkılması gerektiğinin bilincindedirler.

Kültürümüzde, yaşantımızda fark edebildiğin değişmeler var mı? sorusuna yönelik alınan yanıtlardan; *önceden Arapça konuşulurdu daha sonra Latin alfabesine geçildi, eskiden soyadı yoktu şimdi herkesin var, gelenek ve görenekler farklılaşmıştır, kılık kıyafetler, eşyalar değişti, teknoloji ilerledi, eski adetler değişti, kültürel farklılıklar oluştu, önceden gelinler deveye bindirilirdi* şeklinde yanıtlar alınmıştır. Bir öğrencinin, "*Kültürümüz atalarımızdan kaldığı için değişmez ama Cumhuriyet ile yaşantımız değişti"* şeklindeki ifadesi bu soru için önem arz eden bir yanıt olmuştur.

1. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı soruya görüşleri alınmıştır. Öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Ders saati süresince de çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Bazı öğrenciler anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Uygulama genel değerlendirmesi beş öğrenciyle yapıldığından dersin süresi

bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenciye etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan farklı sorularla öğrencilerin değerlere yönelik kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun sorusu *Sana göre Tarihsel ve kültürel emanetlerimize sahip çıkmanın bizler için en önemli faydası ne olur? Niçin?* şeklindedir. Öğrenci cevapları aşağıdaki gibidir:

Bir öğrenci, *Kültürümüzü öğreniriz. Örneğin atasözleri bizim ders çıkarmamızı sağlar. O atasözlerinden yola çıkarak geleceğimizi kurarız. Geçmişte yaptığını bilen bir kişi bunları tekrarlamaz. Kültürel emanetler örf, adet ve gelenekler açısından önemlidir* şeklinde yanıt vermiştir. Öğrencilerden bir diğerinin cevabı, *Kültürel emanetler korunmalıdır. Geçmişimizi öğrenmeliyiz. Geçmişte yapılan iyiyi ve kötüyü anlamalıyız. Millet kendi kültürünü bilmeli ve yaşatmalıdır* şeklindedir. Bir diğer öğrenci, *Kültürel emanetlerimize sahip çıkmalıyız. Kültürel zenginliklerimiz biz insanları zincir gibi birbirimize bağlar. Ülkemiz daha da zenginleşir. Tarihsel emanetleri de korumalıyız. Eskilerde yaşanan olaylardan dersler çıkarmalıyız* demiştir. Bir diğeri, *Tarihsel ve kültürel emanetlere sahip çıkmalıyız. Çünkü tarihimiz paha biçilmez bir değerdedir. Kültürel değerlerimiz de öyledir. Bunlara sahip çıkılmaz ise vatanımız korunamaz. Geçmişini bilmeyen, geleceğini bilemez* şeklinde yanıtlamıştır. Bir diğer öğrenci de, *Tarihsel ve kültürel emanetlerimizi korumak bizim görevimizdir. Onlar tarihi eser olduğu için çok önemlidir. Milletin bağlarını kuvvetlendirir, geçmişini bilen kişi geleceğine yön verir* cevabını vermiştir. Öğrencilerin cevaplarından kültürel ve tarihsel emanetlere sahip çıkmanın önemli olduğu anlaşılmaktadır. Cevaplardan çıkarılabilecek ortak bir görüş, öğrencilerin bu emanetlerin Türk milletini birbirine bağladığı yönündeki görüşleridir.

2. OTURUM

Bu haftada "Aile Birliğine Önem Verme" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı ikinci etkinlik uygulanmıştır.

2. ETKİNLİK 4-8/03/2013

Araştırmanın ikinci oturumunda, öğrencilerin Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturmalarını sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Aile Birliğine Önem Verme değerinin bu amaçlarının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve

uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 27'de ikinci oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 27. 2. Oturum Ders Planı

2. OTURUM 4-8/03/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer analizi KAZANIMLAR: Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Eski aile fotoğrafları, kişisel eşyalar, aile kişileri(sözlü tarih yoluyla evde bilgiler edinilir) SÜRE: 40'+40'+40' AMAÇLAR: Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturmak Bu çalışma ile Öğrencilerin yapılmış olan göçlerin nedenleri üzerine değerlendirmeler yapabilmeleri ve göçlerin insan hayatındaki etkilerini daha iyi kavrayabilmeleri beklenir. YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, soru cevap, görsel okuma ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Kendinden büyüklere danışarak bilgi almanın sözlü tarih şeklinde tanımlandığı açıklanmıştır. Getirilen fotoğraflar ve eşyalar tüm sınıfa gösterilmiştir. Getirilenler üzerine öğrencilerin konuşmaları sağlanmıştır. "*Ailenin hikâyesini biliyor musun?"* sorusuyla öğrencilerin dikkatleri toplanmış ve konuya olan farkındalıkları bulunmaya çalışılmıştır. *"Ailen hakkında bilgi sahibi olmak için büyüklerinden neler öğrenebilirsin?"* sorusuna öğrenci cevapları alınmıştır. Öğrencilere ailelerinin geçmişiyle ilgili bilgileri üzerine söz hakkı verilmiştir. Anlatılanlardan yola çıkarak, öğrencilerin aile hikâyelerindeki ortak noktalar belirlenmiştir. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Verilen hikâyeyi okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Hikâyede anlatılanlar üzerine öğrencilerin görüşleri alınıp ve ders sonlandırılmıştır. Bu haftanın etkinliği; *Her Ailenin Bir Hikâyesi Var Mı?* isimli kısa hikâyedir.

İkinci oturumda Aile Birliğine Önem Verme değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler üç gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Üç güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir. Bu haftaki çalışmada öğrencilerin Aile Birliğine Önem Verme değeriyle ilişkili olarak "Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturmalarını sağlamak" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer analizi yaklaşımını içeren ders planı hazırlanmış, "*Her Ailenin Bir Hikâyesi Var Mı?"* başlıklı kısa bir paragraf ders etkinliği olarak belirlenmiştir. Etkinlikler haftada üç güne yayılarak üç ders saati içinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının değer analizi yaklaşımı doğrultusunda dersi işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyesinin sorularıyla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Aile Birliğine Önem Verme

değerine bağlı olarak "ailelerinin tarihi geçmişini" betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce iki sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Sınıfın geneli yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamaya gayret göstermiştir. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun *"İnsanların yapmış oldukları göçler hayatlarına ne gibi etki etmiş olabilir?"* şeklindeki ilk sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde şu sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Ö.E1: Sevdiklerini özleyebilirler. Hayatlarına yeni bir sayfa açmışlardır. Arkalarında bir sürü insan bırakmış olabilirler. Geri dönme istekleri olabilir,

Ö.K1: İnsanlar göç ederken yerlerini bırakmak istemezler. Bu durum hayatlarına etki etmiş olabilir,

Ö.E2: Ben ailemle göç ettim. Bu durum ailem için çok üzücüydü. Yeni yeri tanımadığım için çok korkmuştum,

Ö.K2: İnsanların yaşadıkları yerlerde güzel anıları varsa oraları bırakmak istemezler. Yeni bir yere gidenler zorlanırlar,

Ö.E3: Her şeyimizi bırakıp biz de göç ettik,

Ö.K3: Çok kötü etkilemiştir. Göç ettiğin zaman geride arkadaşlarını bırakırsın,

Ö.E4: Anne ve babasız kalırsam çok kötü olurum,

Ö.K4: İnsanlar bazı sorunlardan kurtulmak için göç ediyor olabilirler,

Ö.E5: Yeni insanlar tanımış olabilirler, yeni şeyler öğrenebilirler, yeni hayatları olur,

Ö.K5: İnsanlar yeni yerlere alışamazlar, korkarlar,

Ö.E6: Yeni bir yere taşındık ve bütün arkadaşlarımdan uzaklaştım,

Ö.K6: İnsanlar göç ettiklerinde bir şeylerini bırakabilirler,

Ö.E7: Yeni yerleştikleri yerlere alışamazlarsa insanlar onlara zarar verebilirler,

Ö.K7: Üzülür. Mutlu olmaz,

Ö.K8: İnsanlar yeni çevrelerine uyum sağlayamaz ve yanlış şeyler yapabilirler. Bu durum onları çok etkiler,

Ö.E8: İnsanlar göç ettiklerinde iyi dostlarını geride bırakırlar. Birbirlerini hep hatırlamak isterler,

Ö.K9: Arkadaşları ile bağ kuramaz ve arkadaşlıktan uzaklaşır. Hep sıkıntı yaşarlar,

Ö.E9: İnsanlar göçlerle arkadaşlarını bırakırlar. Yeni yerlerde hayatlarında değişikler olur,

Ö.K10: Birçok kişiden ayrılırlar. Geride birçok insan bırakırlar. Memleketinden ayrılması kendini kötü hissettirir,

Ö.E10: Şehirden şehre yapılan göçlerle insanlar geride birçok şey bırakmışlardır. Giderken de zorluklarla karşılaşmışlardır,

Ö.K11: İnsanlar kendilerini kötü hissederler. Bundan dolayı da zorluk çekerler,

Ö.E11: Orayı tanımadığı için zorluk çeker. Oradakileri tanımadığı için iyi vakit geçiremeyebilir,

Ö.K12: Göçlerden sonra mutlu olan ve üzüntü yaşayanlar olabilir,

Ö.E12: Yeni bir ülkeye gidenler oranın geleneklerini öğrenirler. İlk başta da zorlanabilirler. Eski ülkesinde yaşadıklarını orada yapamayabilir,

Ö.K13: Göç ederek savaş olan yerden uzaklaşabiliriz,

Ö.E13: İnsan yaşadığı yere alışır. Göç edince orada çok şey bırakmış olur. Çünkü orada çocukluğunu geçirmiştir. Göç edenler yeni yerlerine alışamazlar,

Ö.K14: Göç ettikleri yere ayak uyduramazlar. Yeni yerlerinde yerleşecek bir yer bulmak zordur. Göç ettikleri yerin kültürüne göre davranmak zaman alır,

Ö.E14: Yerlerini, arkadaşlarını ve ailelerini bırakmış olurlar,

Ö.E15: Yeni yerlerine alışmaları çok zaman alır,

Ö.E16: Geride bıraktıklarını özlerler.

İlk soruyla ilgili cevapların analizinde, öğrencilerin genelinde göç sonrasında insanların zorlanacakları düşüncesi belirgindir. Yeni yerlere uyum sağlayamama, yeni kültürleri kabullenmek zorunda kalma, kültürleri kabullenmede zorlanma, arkadaşlarından ayrı kalma, korku yaşama, hemen yerleşme imkânı bulamama, iyi vakit geçirememe göçlerin insan hayatını etkilediğinde ortaya çıkan genel durumlar olmuştur. Bu durumlar yapılan göçlerin insan hayatına olumsuz etkileri olarak değerlendirilebilir. Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere öğrencilerin göç etmeyle ilgili genel düşünceleri olumsuz ve karamsar yapıdadır. Bir öğrenci de bu ifadelerden farklı olarak *"Yeni insanlar tanımış olabilirler, yeni şeyler öğrenebilirler, yeni hayatları olur"* şeklinde olumlu bir görüş belirtmiştir. İkinci soruda insanları göç etmeye zorlayan sebeplerin neler olduğu sorulmuş alınan cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E1: Aileden birinin gitmek zorunda kalması olabilir diğeri de savaş olabilir,

Ö.K1: Ev yıkımları, savaşlar olabilir,

Ö.K2: Oralarda savaşlar olabilir,

Ö.E2: İş ya da okumak amacıyla göç olabilir,

Ö.K3: Okumak için göç ederler,

Ö.E3: Aile sıkıntısı, iş durumu,

Ö.K4: İnsanlar iş bulmak için başka yerlere göç ederler,

Ö.E4: Çalışmak için,

Ö.K5: İklim bozuklukları ve meydana gelen savaşlar,

Ö.E5: Savaşlar ve anlaşmazlıklar,

Ö.K6: İş yokluğundan. Yaşadığı yerde savaşların olmasından,

Ö.E6: Savaşlarda insanlar zor durumda kalıp göç ederler. Yaşadıkları yere ayak uyduramazlar. Bu yüzden göç ederler,

Ö.K7: Savaşlar,

Ö.E7: İnsanlar savaşlar yüzünden yakınlarını ve evlerini kaybetmiş olabilirler bunun için de göç etmek zorunda kalırlar,

Ö.K8: Savaşlar. Çünkü savaş olan yerde insanlar duramazlar,

Ö.E8: Savaşlar yüzünden göç ederler,

Ö.K9: Yaşadığı yerde mutlu olamayanlar başka yerlere göç ederler,

Ö.E9: Çıkan savaşlar insanları göç ettirir,

Ö.K10: Savaşlarda insanlar birçok şeyi kaybettikleri için göç ederler. Depremde veya selde evlerini kaybedenler de göç ederler,

Ö.E10: Toplumda bir takım sıkıntılar yaşayanlar göç ederler,

Ö.K11: Savaş ve bazı doğal afetler göç ettirir,

Ö.E11: Savaşlarda çatışmalar olunca insanlar ölür bu yüzden de göçler olur,

Ö.K12: Çevre ve iş bakımından sıkıntısı olan insanlar yaşadıkları yeri bırakırlar,

Ö.E12: Savaşlar ve iş imkânları yüzünden göçler olur,

Ö.E13: Yeni işlerde çalışma ve savaşlar,

Ö.E14: Savaşlardan kaçma,

Ö.K14: Maddi sıkıntı içinde olanlar ve savaşlardan korkanlar göç ederler,

Ö.E15: Savaşın olduğu yerde yaşamak istemezler.

İkinci soruyla ilgili cevaplar analiz edildiğinde, öğrencilerin çoğu yapılan göçlerin sebebi olarak savaşları görmektedir. Savaşın olduğu yerde insanların duramayacağını, zorlanacaklarını ve bazı kayıplar vereceklerini ifadelerinde belirtmişlerdir. Buna ek olarak göçlerin yapılma sebebine; okuma isteği, iş bulma ihtiyacı, doğal afetler, aile durumları gibi sebepleri de belirten öğrenciler olmuştur. Bu ifadeleri, sorunun kavram kategorileri olarak değerlendirmek mümkündür ve bu ifadeler *Göçlerin Sebepleri* şeklinde kodlanabilir. Oluşan bu kodlama *Göç* teması içinde değerlendirilebilir. Öğrencilerin etkinlik öncesi görüş belirleme formuna verdikleri cevaplarda, sınıfın genelinde göçlerin insan hayatına olumsuz etkiler yaptığı görüşü hâkimdir. Buna ek olarak insanların yeni yerlere uyum sağlamada yaşayacakları zorluklar da ifadelerde bahsedilmektedir. Göçlerin sebebi olarak da savaş ortamlarından uzaklaşma daha belirgin bir sebep olmuştur. Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Aile Birliğine Önem Verme değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

2. ETKİNLİK HER AİLENİN BİR HİKAYESİ VAR MI?

Etkinlik Amacı: Göçlerin insan hayatına yaptığı etkileri kavrayabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Göç etmek zorunda kalırsanız ne hissederdiniz?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Etkinlikle ilgili çeşitli görsellerin incelenmesi sağlanır.

- ❖ Görsellerle ilgili öğrencilerden gelen sorular cevaplanır.
- ❖ Görsellerle ilgili soruların anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- ❖ Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

Resimlerdeki gibi bir göç durumuyla karşılaşmış olsaydın neler yaşardın?

.....

.....

.....

Resimdeki insanlar geride nelerini bırakmış, kaybetmiş olabilirler?

.....

.....

.....

Sizce, kaybettiklerine tekrar ulaşmak isteseler ne yapmaları gerekir?

.....

.....

.....

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin sorulara farklı görüşler verebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, görseli yorumlayarak ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte yaşanmış bir göçü anlatan görsel kullanılmıştır. İlgili görsel, zorluklarla karşılaşan insanların yaşadıkları durumları anlatmaktadır. Böylelikle öğrencilerin dikkatlerini çekmek amaçlanmıştır. Soruları cevaplamadan önce görsel üzerine konuşulmuş, *"Göç tek seçenek midir?"* sorusunu öğrencilerin yorumlamaları istenmiştir. Bu etkinliğin uygulanmasındaki amaç, göç ederken insanların yaşadıkları zorlukları öğrencilerin hafızalarında canlandırmaktır. "*Her Ailenin Bir Hikâyesi Var Mı?"* isimli etkinlikte üç soru öğrencilere yöneltilmiştir. İlk soru "*Resimlerdeki gibi bir göç durumuyla karşılaşmış olsaydın neler yaşardın?"* şeklindedir. Soruya verilen cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E1: Çok zor şeyler yaşardık. Her şey karmakarışık olurdu. İnsanlar evini yurdunu kaybediyor. En çok üzülürdüm. Can kaybı verebilirdik,

Ö.K1: Biraz üzülürdüm tanıdığım kişilerden ayrıldığım için; bir yandan da sevinirdim çünkü yeni kişilerle tanışacağım için,

Ö.K2: Her bir eşyayı taşırdım ve çok yorulurdum,

Ö.E2: Üzülürdüm. Çünkü memleketimden ayrılacağım,

Ö.K3: Biraz üzülürüm. Zor bir gidiş olur,

Ö.E3: Zorluklar yaşardım. Başımıza kötülükler gelebilirdi,

Ö.K4: Böyle bir göç durumu yaşasaydım, çocuklarıma anlatacağım hikâyelerim olurdu,

Ö.E4: Yoksulluk, açlık, yorgunluk,

Ö.E5: Yorgunluk, bitkin düşme, açlık, susuzluk, hasret çekme,

Ö.K5. Çok üzülürdüm. Çünkü arkadaşlarımı hiç göremeyeceğimi bilmek üzücü,

Ö.K6: Hasta olurdum, üşürdüm, çok yorulurdum,

Ö.E6: Üzülürdüm hem kendime, hem de başkalarına üzülürdüm,

Ö.K7: Her şey karışırdı ve çok zor şartlar altında yaşardık,

Ö.E7: Ben göç durumuyla karşılaşmış olsaydım, yorulurdum, susardım ve acıkırdım,

Ö.K8: Çok zor şeyler yaşardık. Günler, aylar, yıllar geçer ve orayı çok özlersin,

Ö.E8: Yürüyerek yol almak çok yorucudur,

Ö.K9: Herkes kaçacağım diye birbirlerini ezerdi ve ölümler de olabilirdi,

Ö.E9: Böyle bir durumla karşılaşmak bana çok zor gelirdi. Çünkü göç çok zor,

Ö.K10: Çok zorlanırdım,

Ö.E10: Her şeyimi alırdım ve yola çıkardım,

Ö.E11: Biraz telaşlı olurduk. Bazı eşyalarımızı orada bırakırdık,

Ö.K11: Göç ederken ben de her şeyimi kaybederdim,

Ö.K12: Her şeyimi toplarım ve göçe başlarım,

Ö.E12: Değişik bir şey olurdu. Garip olurdum herhalde,

Ö.K13: Çok şeyler yaşardım,

Ö.E13: Günlerce sürer ve yorulurum,

Ö.K14: Çok zorlanırdım,

Ö.E14: Bir şey yaşamazdım, üzülmezdim,

Ö.E15: Çok zorlanırdım. Yorulurdum. Çok üzgün olurdum,

Ö.E16: Ayrıldığım yerdeki bıraktığım sevdiklerim için üzülürdüm.

Etkinliğin ilk sorusuyla ilgili cevapların analizi yapıldığında öğrencilerin yapılan göçlerden zarar görecekleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin görüşlerinden, göç esnasında ve sonrasında aç ve susuz kalacakları, üzülecekleri, yorulacakları, zorluk çekecekleri, evlerini terk edecekleri, geride sevdiklerini bırakacakları, eşyalarını kaybedecekleri ve çok yorulacakları anlaşılmaktadır. Bu soruda iki öğrenci sınıfın genel görüşünden farklı düşüncededirler. Öğrencilerden biri, "*Biraz üzülürdüm tanıdığım kişilerden ayrıldığım için; bir yandan da sevinirdim çünkü yeni kişilerle tanışacağım için"* ifadesiyle yeni insanlarla tanışmanın onu sevindireceğinden bahsetmektedir. Bir diğeri de *"Bir şey yaşamazdım, üzülmezdim."* ifadesiyle yapılan göçün kendisini etkilemeyeceğinden bahsetmiştir. Etkinliğin ikinci sorusu "*Resimlerdeki insanlar geride nelerini bırakmış, kaybetmiş olabilirler?"* şeklindedir. Bu soruyla ilgili cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E1: Çok şeylerini kaybetmişlerdir. Evlerini, yurtlarını kaybetmişlerdir. Belki de çocuklarını, babalarını, annelerini kaybetmişlerdir,

Ö.K1: Sevdiklerini, topraklarını, yurtlarını, hayatlarını kaybetmiş olabilirler,

Ö.K2: Çok önemli bir eşya ya da bir büyüğünü bırakmış olabilirler,

Ö.E2: Değerli eşyalarını geride bırakmış olabilirler,

Ö.K3: Evlerini kaybetmiş olabilirler. Eski eşyalarını da kaybetmiş olabilirler,

Ö.E3: Bazıları ailelerini, bazıları da evlerini kaybetmiş olabilirler,

Ö.K4: Eşyalarını,

Ö.E4: İnsanlar tüm eşyalarını, akrabalarını geride bırakıp göç ediyorlar,

Ö.K5: Ülkelerini ve evlerini,

Ö.E5: Sevgisi, eşyaları ve ailesini kaybetmiş olabilir,

Ö.K6: Topraklarını, arkadaşlarını kaybetmiş olabilirler,

Ö.E6: Ülkelerini bırakıyorlar. Topraklarını bırakıyorlar,

Ö.K7: Eşya, yemek bırakmış olabilirler,

Ö:E7: Şehirlerini ve hayvanlarını kaybederlerdi. Bu yüzden alabildiklerini alsınlar,

Ö.K8: Resimdeki insanlar kendi toprağını, köyünü ve evlerini bırakmış olabilirler,

Ö.E8: Manevi değeri olan eşyalarını kaybetmiş olabilirler,

Ö.K9: Evlerini bırakmış, akrabalarını bırakmış olur. Çocuklar arkadaşlarını bırakmış olurlar,

Ö.E9: Evlerini, çocuklarını, eşyalarını bırakmış olabilirler,

Ö.K10: Evlerini, eşyalarını ve birçok şeylerini bırakmış olabilirler,

Ö.E10: Her şeylerini bırakmışlardır,

Ö.K11: Lamba, kolye, yüzük, çorap,

Ö.E11: Evlerini ve ağır olan tüm eşyalarını bırakmışlardır,

Ö.K12: Evlerini ve eşyalarını kaybetmişlerdir,

Ö.E12: Bazı şeyleri unutmuş olabilirler. Ağır olanları götüremezler,

Ö.K13: Evlerini bırakırlar,

Ö.E13: Hayvanlarını kaybetmişlerdir,

Ö.K14: Birçok şey bırakmışlardır,

Ö.E14: Evlerini ve sevdiklerini,

Ö.E15: Evlerini, yaşadıkları yerleri ve akrabalarını bırakmışlardır,

Ö.E16: Birçok eşya bırakmış ve kaybetmiş olabilirler.

İkinci soruyla ilgili cevaplar analiz edildiğinde, öğrenciler yapılan göçlerin sonunda insanların evlerini, yurtlarını, eşyalarını, şehirlerini, ülkelerini, ailelerini, arkadaşlarını geride bıraktıklarını belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak sevdiklerini, topraklarını, köylerini, hayvanlarını ve hayatlarını geride bıraktıklarından veya kaybettiklerinden bahseden öğrenciler de olmuştur. Etkinliğin üçüncü sorusu "*Sizce, kaybettiklerine tekrar ulaşmak isteseler ne yapmaları gerekir?"* şeklindedir. Cevapların analizi yapıldığında insanların göç ederek kaybettiklerine bazı çabalar harcayarak ulaşılabileceklerini düşünen öğrenciler olmuştur. Öğrencilere göre bu çabalar; kaybedilenleri arama, parayla tekrar satın alma, çalışma veya savaşma ve kaybedilenlere ulaşmak için her şeyi feda etme şeklindedir. Üç sorudan alınan cevapları *Göçlerin Etkileri* teması altında değerlendirmek mümkündür. Üçüncü soruya verilen cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Kaybettiklerine ulaşmaları için çok çalışmaları ve savaşmaları gerekir. Bu durum çok zaman alır ve çok uğraştırır,

Ö.E1: Kaybettiklerini yeniden almak için uğraşırlar,

Ö.K2: Başka bir yere göç ederler ve paraları varsa tekrar her şeylerini alabilirler,

Ö.E2: Göç ettikleri yerlerde kaybettiklerinin aynılarını bulmaya çalışırlar,

Ö.K3: Tekrar ulaşmak isteseler her şeylerini feda ederler,

Ö.E3: Bulmaları gerekir,

Ö.K4: İyice arayıp bulmaları gerekir,

Geri dönerek kaybedilenlere tekrar kavuşulacağını düşünen öğrenciler de olmuştur. Öğrencilerin görüşleri şöyledir:

Ö.E4: Geri dönmeliler,

Ö.E5: Dönüş yapmaları gerekir,

Ö.K5: Tekrar geri dönmesi gerekir ulaşmaları için,

Ö.K6: Tekrar aynı ülkeye dönmeleri gerekir,

Ö.E6: Ülkelerine bir daha geri dönmemek üzere tekrar geri gelmeleri gerekir,

Ö.K7: Tekrar geri dönmelidir,

Ö.E7: Onları tekrar ziyaret etmelidir,

Ö.K8: Ülkelerini özlerlerse geri dönerler,

Ö.E8: Tekrar geri gelmeliler,

Ö.K9: Oraya geri dönebilirlerse alabilirler,

Ö.E9: Geri dönmeleri gerekir. Çünkü kaybettikleri her şey oradadır,

Ö.K10: Göç etmekten vazgeçip evlerine geri dönmeleri gerekir. Çünkü kaybettiklerini geri alabilmeleri için,

Ö.E10: Geri dönmeleri gerekir,

Ö.K11: Geri dönmeliler,

Ö.E11: Geride bıraktığım eşyalarımı alırım,

Ö.K12: Geri dönmeleri ve bazı kişilerden yardım almaları lazım. Tek başlarına yapamazlar,

Ö.E12: Evlerine geri dönmek zorundadırlar,

Ö.K13: Bıraktıkları şehre geri dönerek alabilirler,

Ö.E13: Geri dönerler ama bu göç olmaz,

Ö.K14: Yıllar sonra geri dönerek tekrar alabilirler,

Ö.E14: Bıraktıkları yerlere tekrar dönmelidirler,

Ö.E15: Dönüş yapmalıdırlar,

Ö:E16: Kaybettiklerine tekrar ulaşmak isteseler, geri dönüp almaları gerekir.

Etkinlikte verilen görsel bir göç manzarasından örnektir. Öğrencilere görsel ile insanların göç esnasında yaşadıklarını anımsatmak amaçlanmıştır. Etkinliğin sorularıyla ilgili cevaplardan göçün zararlarından öğrencilerin çok fazla bahsettikleri görülmektedir. Buna bağlı olarak da göçle ilgili *üzüntü, kayıplar, özlem, terk etme, dönüş, korku* kelimelerini genellemek mümkündür. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

2. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınmıştır. Öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür.

Ders saati süresince de çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Bazı öğrenciler anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenciye etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan farklı sorularla öğrencilerin değerlere yönelik kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun ilk sorusu *Göç kelimesini duyduğunda zihninde hangi kelimeleri çağrıştırıyor?* şeklinde oluşturulmuştur. Öğrenci cevapları aşağıdaki gibidir:

Bir öğrenci bu soruya, *Bir yeri terk etmek, oraya geri dönmemek, o yeri unutmaya çalışmak ve o yerden biri ile konuşmamak* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrencinin bu soru için cevabı; *orayı tamamen bırakmak, ayrılmak, özlem, her şeyi geride bırakmak ve oradan gitmek* şeklindedir. Bir diğer öğrenci; *yeni hayat, yeni şeyler, ağlamak, şehir, hayat yeniliği, terk etmek, üzülmek* kelimelerini belirtmiştir. Diğer bir öğrenci; *üzülmek, ayrılmak, heyecan ve sevdiğim kişiler* şeklinde cevaplarken, bir diğeri *ayrılmak, şehirden uzaklaşmak, başka ülkeye gitmek ve yeniden doğmak* ifadelerini kullanmıştır. Öğrencilerin cevaplarından göçün anlamını doğru belirten ifadeler alınmıştır. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun ikinci sorusu *Göç etmek zorunda olsan seni üzen ve heyecanlandıran durumlar neler olurdu?* şeklindedir. Öğrencilerin bu soruya ilişkin görüşleri şöyledir.

Bir öğrenci, *Beni üzen şeyler, arkadaşlarımdan ayrılmak ve o çevre ile alakamı kesmek. Beni heyecanlandıran şeyler, orada edineceğim arkadaşlarım, o çevre ile yaşayacağım şeyler beni heyecanlandırır* demiştir. Bir diğer öğrencinin ifadesi, *Beni üzen durum, arkadaşımdan ayrılmak, oradan ayrılmak üzer. Beni heyecanlandıran durum ise orayı merak etmek, yeni arkadaşlarla tanışmaktır* şeklindedir. Bir diğer öğrenci, *Yeni gezecek yerler, yeni iş, yeni ev ve yeni hayat beni heyecanlandırır. Tabi ki arkadaşlarımdan, okulumdan ve evimden ayrılmak beni üzer* şeklinde cevaplarken, bir diğeri, *Arkadaşlarımdan ve okulumdan ayrıldığım için üzülürdüm. Sevdiklerimden ayrılmak kendimi kötü hissetmeme sebep olur. Beni heyecanlandıran ise uzak bir yerde yeni arkadaşlarım olacağı için sevinirim. Yeni bir okulda okuyacağım için de sevinirdim* şeklinde görüş belirtmiştir. Bir diğer öğrencinin ifadesi, *Sevdiklerimden ayrılmak beni üzer, sevmediklerimden ayrılacağım için de mutlu olurum ve bu beni rahatlatır* şeklindedir. İkinci soruda öğrencilerin göçün kendilerini heyecanlandıran yönünü de belirtmeleri

istenmiştir. Alınan cevaplardan öğrencilerin gidecekleri yerlerde yeni arkadaşlar edinerek ve yeni okullarda okuyarak mutlu olacakları anlaşılmaktadır. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre, deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden ders plânındaki kazanımlara, amaçlara ve ders işleniş süreci aşamalarına uygun görüşler alındığı belirlenmiş, alınan görüşlerin de etkinlik öncesindeki çalışmayla tutarlı olduğu görülmüştür. Etkinlikte ve etkinlik sonrasında ulaşılan ifadeleri sorunun kavram kategorileri olarak değerlendirmek mümkündür ve bu ifadeler *Göçlerin Sonuçları* şeklinde kodlanabilir. Oluşan bu kodlama *Göç* teması içinde değerlendirilebilir. Etkinliğin tüm çalışmalarında göç teması genel bir tema şeklinde oluşmuştur. Göçlerin Sebepleri ve Göçlerin Sonuçları şeklindeki kodlamalar *Göç ve Göçün Etkileri* temaları içinde değerlendirilebilir. Tablo 28, etkinlik öncesinde ve sonrasında oluşan temaları göstermektedir.

Tablo 28. 2. Etkinlik Genel Temaları

2. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	**ETKİNLİK SONRASI**
Göç	Göçün Etkileri

Tüm etkinlik çalışmalarında sorulan soruların farklı olmasına rağmen alınan görüşlerin birbirleriyle ilgili oldukları görülmüştür. Öğrencilerde genel düşünce, göçün insan hayatında olumsuz bir yer ettiğidir. İfadelerde geçen terk etmek, üzülmek ve ayrılmak sözcükleri de bu olumsuzluğun birer göstergesidir. Etkinliğin öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi oturumun sonunda da göçün insan hayatına yaptığı etkilerden bahsedilmiştir. Farklı soruları benzer düşüncelerle yorumlamaları, öğrencilerin çalışmaya gereken önemi verdiklerinin bir göstergesidir.

3. OTURUM

Bu haftada "Aile Birliğine Önem Verme" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı üçüncü etkinlik uygulanmıştır.

3. ETKİNLİK 11-15/03/2013

Araştırmanın üçüncü oturumunda, öğrencilerin Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark edebilmelerini ve Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Aile Birliğine Önem Verme değerinin bu amaçlarının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan

etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 29'da üçüncü oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 29. 3. Oturum Ders Planı

3. OTURUM 11-15/03/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Ahlaki muhakeme KAZANIMLAR: Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, çalışma kâğıtları, görseller SÜRE: 40'+40'+40' AMAÇLAR: Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark etmek. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar göstermek. Bu çalışma ile Öğrencilerden, değerli ve önemli gördüğümüz her şeyi sahiplenmeleri ve onları korumaları beklenir. YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, anlatım, soru cevap. ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Öğrencilerden, *"Evinizde dikkatlice ve özenle saklanan bir eşya var mı*?" sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Bazı eşyaların aile içinde önemli ve değerli olduğundan bahsedilmiştir. "Aile yadigârı*"* ifadesinin ne anlama geldiği sorularak alınan cevaplar değerlendirilmiştir. İfadenin ne anlama geldiği açıklanarak öğrencilerin dikkatleri sağlanmıştır. İnsanların bir problemle karşılaştığında hangi çözüm yollarına neden ve nasıl ulaştığı belirtilmiştir. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Verilen hikâyeyi okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Hikâyede anlatılanlar üzerine öğrencilerin görüşleri alınıp ve ders sonlandırılmıştır. Bu haftanın etkinliği; *Keşke* isimli kısa hikâyedir.

Üçüncü oturumda Aile Birliğine Önem Verme değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler üç gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Üç güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir. Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, "Aile Birliğine Önem Verme" değeriyle ilişkili olarak "Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark edebilmelerini ve Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterebilmelerini sağlamak" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından ahlaki muhakeme yaklaşımını içeren ders planı hazırlanmış, "*Keşke"* başlıklı bir kısa paragraf ders etkinliği olarak belirlenmiştir. Etkinlikler haftada üç güne yayılarak üç ders saati içinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının dersi işlemesine ve ahlaki muhakeme yaklaşımı doğrultusunda hazırlanan etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

Etkinlik hikâyesinde hazırlanan sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Aile Birliğine Önem Verme değerine bağlı olarak "kültürel mirası korumayı" betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Deney grubu öğrencileri, yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamıştır. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

İlk soru olan; *Kendini kültürel öğelere sahip çıkan biri olarak görüyor musun? nasıl?* sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Kendimi kültürel öğelere sahip çıkan biri olarak görüyorum. Değerlerini yitirmek üzere olan kültürel öğeleri yaşatmaya çalışırım,

Ö.E1: Evet. Babama babasından kalan bir eşya var, babam için çok önemli ve ben ona sahip çıkarım,

Ö.K2: Eski yılların anısı vardır onlarda. Mesela bir ceket yırtıldı, atarım. Eskiden kalma bir ibrik kırılsa çok üzülürüm,

Ö.E2: Evet. Benim dedemde bir köstekli saat var. Dedeme babasından kalmış. Bana da dedemden kalacak,

Ö.K3: Kültürel değerlerimiz çok güzeldir. Onun için onları kırmamalıyız,

Ö.E3: Annemin derslerini yaparken kullandığı bir gaz lambası duruyor. Dedemin de eski bir kömbe çantası vardır,

Ö.K4: Benim de öyle bir eşyam olsa en güzel yerde saklarım,

Ö.E4: Evimizde eski değerli eşyalar yok. Olsaydı ben de onları korurdum,

Ö.K5: Kendi eşyalarımı çok dikkatli koruyorum,

Ö.E5: Evimizde yok ama olsaydı korurdum,

Ö.K6: Evet, sahip çıktığıma inanıyorum,

Ö.E6: Evet görüyorum. Dedemin babasından kalan bir çorba kâsesi var ona sahip çıkıyorum,

Ö.K7: Bizde herhangi bir eşya yok ama bir arkadaşımın böyle bir eşyası olduğunda koruması için onu uyarırım,

Ö.E7: Kendimi kültürel öğelere sahip çıkan biri olarak görüyorum,

Ö.K8: Bizim evimizde de çok eski bir tuzluk var. Bende ona sahip çıkıyorum,

Ö.E8: Köstekli saat, dedemden babama, ondan bana, benden çocuğuma kalacak ve devam edecek,

Ö.K9: Kendimi kültürel öğelere sahip çıkan biri olarak görüyorum,

Ö.E9: Büyükbabamın babasından kalan bir saat var evimizde. Evimizin en değerli şeyi, insanlar hariç,

Ö.K10: Babamdan bana kalan bir şey var,

Ö.E10: Bizim evde yok, büyüklerimin evlerindekilere sahip çıkıyorum,

Ö.K11: Evet. Dedemin dedesinden kalan bir saat var. Ona çok önem veriyorum,

Ö.E11: Görüyorum. Eski eserleri müzelerden takip edebiliriz ve onları dokunmadan koruruz,

Ö.K12: Evet, görüyorum,

Ö.E12: Evet. Dedemin babasından kalan bir sandık var ve ben ona önem veriyorum,

Ö.K13: Çok eski hatıralar vardır onlarda. Onun için korurum,

Ö.E13: Evet. Çünkü kendime çok güveniyorum ve kültürel öğelere sahip çıkan biri olarak görüyorum kendimi,

Ö.K14: Evet görüyorum. Dedemden babama kalan, ondan da bana kalacak olan, benden de çocuğuma kalacak bir duvar saatimiz var,

Ö.E14: Bizde yok ama olsaydı o eşyayı korurdum,

Ö.E15: Sahibini bulamadığımız eski bir kültürel öğeyi biz sahiplenelim ve koruyalım.

Öğrencilerin, ifadelerinden kültürel öğelere bağlı olduklarını ve onları koruyan bireyler oldukları anlaşılmaktadır. İfadelerinde, eski eserlerin değerli olduklarını ve bu eserlerin korunmalarının gerekli olduğunu belirtmektedirler. Öğrencilerin ifadelerinden, kendi

ailelerinde de büyüklerinden onlara kalan, onların da gelecek kuşaklara bırakacakları eserlerin var olduğu anlaşılmaktadır. Etkinlik öncesi uygulanan görüş belirleme formundaki ilk soruyla ilgili cevapların değerlendirmesinde; öğrencilerin büyük çoğunluğunun cevaplarından yola çıkarak, "yaşatmak", "korumak", "değer", "hatıra", "sahiplenmek" ve "saklamak" gibi kavram kategorilerini oluşturmak mümkündür. Bu kategorilerden yola çıkarak; oluşan bu kavramları *Miras* şeklinde kodlama yapmak mümkündür. Kodlamalar, *Kültürel Miras* teması altında toplanabilir. İkinci soru; *Ailende kültürel öğelere sahip çıkan, koruyan birileri var mı? Varsa kimler?* sorusunun analizinde öğrencilerin cevapları teker teker belirtilmemiştir. Cevaplara bakıldığında kültürel öğeleri koruyanlar için *annem, amcam, babaannem, anneannem, dedem, babam, halam, teyzem, kardeşim* yanıtları verilmiştir. Öğrencilerin ailelerinde; *yüzük, testi, köstekli saat, heybe, para, semaver, demir tas, sandık* ve *tespih* korunan kültürel öğelere örneklerdir. Bir öğrenci de aile içinde kültürel öğeleri koruyan biri olmadığını belirtmektedir. Bir önceki soruda öğrencilerin kültürel eserleri koruyan kişiler olmalarında bu soruda belirttikleri büyüklerini örnek aldıkları düşünülebilir bir durumdur. Üçüncü soru; *Sana göre kültürel geçmişe ait eserleri, nesneleri nasıl değerlendirmek gerekir?* şeklindedir. Öğrencilerin soruya vermiş oldukları cevaplar ve analizleri şu şekildedir.

Ö.K1: Bana göre çok eski kültürel öğeler müzelere verilmelidir. Herkes onları ziyaret edebilir,

Ö.E1: Bana göre kültürel geçmişe ait eserleri özenle koruyarak, saklayarak değerlendirmek gerekir,

Ö.K2: Bu kültürel eserler büyüklerimizden kalma eserler olduğu için çok değerli olduklarını düşünürüm. Onları korumak hepimizin görevidir,

Ö.E2: Bana göre kültürel eserlerimizin değerini bilip onları korumalıyız ve onların değerini anlatmalıyız,

Ö.K3: Güzel bir yerde kırılmayacak şekilde tutmalıyız,

Ö.E3: Saklamalıyız ve kimseye vermemeliyiz,

Ö.K4: Kültürel geçmişe ait eserleri müzelere vererek değerlendiririz ya da saklayarak değerlendiririz,

Ö.E4: Bana göre kültürel geçmişe ait eserleri saklayarak değerlendirmeliyiz. Çünkü hasar görebilir,

Ö.K5: Onları saklamalı, korumalıyız. Bir kenara atıp, fırlatmamalıyız,

Ö.E5: Saklamalıyız,

Ö.K6: Saklarız. Bazen de kullanabiliriz ama kullanırken dikkatli olmamız gerekir,

Ö.E6: Bana göre onlar çok önemli ve değerlidir,

Ö.K7: O eserleri iyi saklamalı ve korumalıyız. Aile içinde tutmalıyız veya müzelere verebiliriz,

Ö.E7: Koruyarak ve saklayarak değerlendirebiliriz,

Ö.K8: Evimizde bir odada değerlendirebiliriz,

Ö.E8: Koruyarak değerlendirebiliriz. Çünkü günümüzde onlardan çok az var,

Ö.K9: Kırmadan güzelce saklamak ya da herkesin görmesi için müzelere vermek gerekir,

Ö.E9: Eski değerlerimiz çok güzeldir. Onun için hepsini çok güzel korumalıyız,

Ö.K10: Çocukların ulaşamayacağı yerlerde durmalıdır,

Ö.E10: Saklamak. Bir çocuktan ötekine kalabilir,

Ö.K11: Ona gözüm gibi bakarak. Ailede diğer kişilere miras kalmasını isterim,

Ö.E11: Evde en güvenilir yerde tutmalıyız,

Ö.K12:Tarihi müzelere verip herkesin görmesi sağlanabilir,

Ö.K13: En güvenilir koruma bence müzelerde olur. Oraya konulmalıdır,

Ö.E13: Evimizde saklayarak koruyabiliriz,

Ö.E14: Zarar görmemelerini sağlamak gerekir,

Ö.E15: Saklamak ve korumak gerekir.

Öğrencilerin üçüncü soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde, oluşan ortak kanı kültürel geçmişe ait eserlerin korunması, saklanması ve onlara değer verilmesidir. Öğrenciler, korunma ve saklama işinin evlerde yapılabileceğini söylemektedirler. Böylelikle de aile içinde diğer kişilerce de görünebileceklerini, büyüklerden küçüklere kalarak korunabileceklerini belirtmişlerdir. Müzelerde korunması gerektiğini belirten öğrenciler de olmuştur. Böylelikle de müzelerde herkesin görmesi sağlanabilir. "*Miras olarak kalacaktır"* şeklinde görüş belirten bir öğrenci de olmuştur. Öğrenciler, bu soruda "saklamak", "korumak" ve "müzelerde sergilemek" ifadelerini çokça kullanmışlardır. Bu sorunun kavram kategorileri bu ifadelerden oluşmuştur. Bu kategori *Emanet* kodlaması altında düşünülebilir. *Emanetlerimizi Koruyalım* teması içinde kategori ve kodlama değerlendirilebilir. Dördüncü soru; *Kültürel öğelerin her zaman önemini koruyabilmesi için sana göre neler yapılmalıdır?* şeklindedir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ve analizleri şu şekildedir.

Ö.K1: Onu özenle kullanmalı, korumalı ve her yıl bakım yapmalıyız,

Ö.E1: Onların değerli olduklarını her zaman anlatmalıyız,

Ö.K2: Onları kaybetmemek için elimizden geleni yapmalıyız,

Ö.E2: Dikkat edilmelidir, korunması gereklidir,

Ö.K3: Dikkatlice korumalıyız,

Ö.E3: Kaybedilmemeli ve hiç kimseye verilmemeli,

Ö.E4: Evde iyi bir yerde saklanmalıdır,

Ö.K4: Onları eski eşya gibi görmeyelim ve onları atmayalım,

Ö.K5: Müzeye vermeliyiz,

Ö.E5: İyi yerlerde saklanmalıdır,

Ö.K6: Evin içinde çok özel yerlerde saklamalıyız,

Ö.E6: Onlara çok iyi bakmalı ve korumalıyız,

Ö.K7: Değerli oldukları için her zaman korumalıyız,

Ö.E7: Çok değer vermeliyiz, güvenli ve korunaklı bir yerde tutmalıyız,

Ö.K8: Müzeye veririm,

Ö.E8: Bana göre müzede saklanmalı. Çünkü orada herkes görür, ilgisini çekebilir,

Ö.K9: Saklanabilir, müzelere verilebilir, büyüklerden küçüklere aktarılabilir,

Ö.E9: Yeni şeyler icat edilirken, bunların önemleri de yitirilmemeli,

Ö.K10: Evimin en güvenilir yerinde saklarım. Çocuğuma, ondan da çocuğuna miras kalsın,

Ö.E10: Saklamalı ve korumalıyız. Böylelikle de gelecek nesillere bırakabiliriz,

Ö.K11: İnsanların önüne çıkarmalı ve kültürel öğelerin herkes tarafından tanınmasını sağlamalıyız,

Ö.E11: Onları dikkatlice korurdum,

Ö.K12: Kültürel öğelerimize önem vermeliyiz,

Ö.E12: Müzeye verirdim. Orada güvende olurdu,

Ö.K13: Değerli oldukları için korumalıyız ve herkese anlatmalıyız,

Ö.E13: Yeni nesiller için dikkatlice korunmalıdır,

Ö.K14: Müzede saklanabilir.

Öğrencilerin bu soru için verdikleri cevaplardan bir önceki soruya yakın cevaplar verdikleri anlaşılmaktadır. Kültürel öğelerin önemlerinin müzelerde koruyarak, değerli ve önemli olduklarını başkalarına anlatarak korunabileceğini belirten öğrenciler olmuştur. Farklı düşüncelere sahip öğrenciler de onları güvenli yerlerde saklayarak, bakımlarını yaparak ve bu öğeleri gelecek nesillere aktararak koruyabileceklerini belirtmektedirler.

Öğrencilerin etkinlik öncesi görüş belirleme formuna verdikleri cevaplardan hem kendilerinin hem de aile içindeki diğer bireylerin kültürel öğelere sahip çıktığı, onları koruduğu ve gelecek nesillere de aktarmak için sakladığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin kültürel değerlerin farkında olmaları ve onları sahiplenmeleri de önemlidir. Öğrencilerden birinin "*Yeni şeyler icat edilirken, bunların önemleri de yitirilmemeli"* şeklindeki ifadesi, eski eserlerin korunmasına verdiği önemi güzel açıklayan bir ifade olmuş, etkinlik öncesindeki çalışmanın genel değerlendirmesi olarak düşünülmüştür. Öğrenciler bu soruda da "korumak", "dikkat etmek" "saklamak" ve "önem vermek" ifadelerini çokça kullanmışlardır. Bir önceki sorunun teması içinde bu kavramları da *Emanetlerimizi Koruyalım teması* içinde değerlendirmek mümkündür. Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Aile Birliğine Önem Verme değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

3. ETKİNLİK

Etkinlik Amacı: Korunması gereken kültürel değerlerin önemlerini anlayabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Hata yaptığımızda hangi durumlarla karşılaşabiliriz?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Hikâyenin sessizce birkaç kez okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hâkim olmaları sağlanır.
- Hikâyenin ve ilgili sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

KEŞKE

*Ahmet 8 yaşındadır. Evin tek çocuğudur. Annesi ve babası çalışan bir çocuktur. Maddi sıkıntısı olmayan, istediklerine de rahatlıkla ulaşabilen bir çocuktur. Bundan dolayıdır ki; biraz şımarık büyümektedir. Babası yine de isteklerine *hayır* diyememektedir. Hani, dedik ya Ahmet her istediğine ulaşabilir… Aslında ulaşamadığı bir şey vardır. O da babasına, dedesinden yadigâr kalan cep saatidir.*

Babası için büyüklerinden yadigâr kalan bu saatin değeri çok fazladır. Çünkü babasından da Ahmet'e miras kalacak bir değerli eşyadır. Ahmet bu saate dokunamamaktadır, ama merak da etmektedir. Babasına da söz vermiştir, ellemeyecektir. Saati, babası gözü gibi korumaktadır. Oğlunun verdiği söze güvenerek de dolapta saklamaktadır. Ama bir gün…

Lütfen soruları cevaplayın!

Sizce saati dolapta saklamak doğru mudur?

……

……

Ahmet sözünü tutacak bir kişilikte büyümekte midir?

……

……

Ahmet saati alır mı?

……

……

ama bir gün… Babasına vermiş olduğu söze rağmen, çok merak ettiği saati dolaptan alır. Fakat tedirgin olup yine hemen yerine koyar. Yine de aklı o saati eline almak ve oynamaktır. Dayanamaz alır. Bakar, kapağını açar, kapatır, zincirini bağlar ama her an bir yakalanma korkusu içindedir. Çünkü babası için bu saatin değeri çok büyüktür. Biraz oynadıktan sonra yerine koymak üzereyken, saat yere düşer. Korktuğu başına gelmiştir Ahmet'in. Babasına yadigâr kalan bu saat artık kırılmıştır. Ahmet sözünü tutmamıştır. Çıkan sesi duyan babası odaya gelir ve manzarayı görür.

Sizce babasının nasıl davranması beklenir? Neden?

……

……

Etkinlik araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Öğrencilerden farklı düşünceler elde edebilmek amacıyla etkinlik farklı bir günde uygulanmıştır. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki kısa hikâyeyle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Hikâyeyle ilgili sorularda anlaşılmayan bir durum olmamıştır. Öğrencilerin görüşlerini belirtirken özverili davrandıkları gözlenmiştir. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte araştırmacı tarafından hazırlanan kısa bir hikâye

öğrencilere sunulmuş ve etkinliğe bir başlık verilmiştir. *"Keşke"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen sorularla belirlenmeye çalışılmıştır. Etkinlik kâğıdının uygulanmasında etkinlik kâğıdındaki hikâye iki bölümden oluşmuştur. Önce ikinci bölüm kapatılmış ve öğrenciler hikâyenin ilk bölümünü okumuş ve tahminlerine göre soruları cevaplamışlardır. Daha sonra da kalan bölüm okunmuştur. Hikâyenin devamında da diğer soruların cevaplanması istenmiştir. Etkinliğin ilk sorusu; *Sizce saati dolapta saklamak doğru mudur?* şeklindedir. Soruya verilen cevaplar *doğrudur* ve *yanlıştır* şeklinde olduğundan tüm öğrencilerin cevapları belirtilmemiştir. Saatin dolapta saklanıyor olmasını yanlış bulan öğrenciler olmuştur. Yanlış bulmalarının sebebi de dolaptan alınabileceği ihtimalidir. Yanlıştır cevabını veren öğrencilerin cevaplarından bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

Ö.K7: Ahmet'in babasına göre doğrudur ama bana göre yanlıştır. Eğer dolap kilitli bir dolapsa doğru bir davranış olur,

Ö.K13: Hayır, bence saati dolaba saklamak iyi fikir değil. Çünkü saatin değeri çok fazla olduğu için dolaba koymam,

Ö.E4: Yanlıştır. Çünkü Ahmet saati alabilir,

Ö.E15: Bence doğru değildir. Ahmet'e göstermesi daha doğru olurdu,

Ö.E9: Hayır. Ahmet dolaptan alıp yanlışlıkla kırabilir.

Saatin dolapta saklanıyor olmasını doğru bulan öğrenciler de vardır. Doğru bulmalarının sebebi de saatin dolapta güvende olduğu düşüncesidir. Doğrudur cevabını veren öğrencilerin ifadelerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

Ö.K 9: Doğrudur. Dolapta saklanması daha iyi olur,

Ö.K5: Doğrudur. O çocuğuna güveniyor ve o yüzden dolaba koyuyor,

Ö.K1: Bence dolapta saklamak yine de doğrudur. Ahmet sözünü unutup alabilir,

Ö.E2: Bence Ahmet'in babası, oğluna güvenen birisi. Bence öyle olması çok güzel. Ahmet o saati ellememeli. Onun için dolapta saklamak doğrudur.

Etkinliğin ikinci sorusu; *Ahmet sözünü tutacak bir kişilikte büyümekte midir?* şeklinde düzenlenmiştir. Bu soruya evet diyen öğrencilerdeki ortak kanı; saatin değerli olmasından dolayı Ahmet'in sözünü tutacağı ve saati almayacağıdır. Hayır diyen öğrencilerdeki ortak kanı ise saatin alınması durumunda, zarar görebileceği yönünde birleşmektedir. Öğrencilerin ifadelerinden bazıları şöyledir:

Ö.K8: Düşüncem, sözünü tutacak şekilde büyümemektedir,

Ö.E14: Eğer sözünü tutarsa almaz. Sözünü tutacak bir çocuğa benzemediği için saati alır,

Ö.K3: O saati çok merak ettiği için alır,

Ö.E5: Büyümektedir sözünü tutabilir,

Ö.E7: Saatin değeri çok fazla olduğu için babasına söz verir,

Ö.K10: Şımarık bir çocuk olmasından dolayı sözünü tutmayacaktır,

Ö.E6: Ahmet sözünü tutacak bir kişidir. Çünkü saatin çok değeri vardır,

Üçüncü soru; *Ahmet saati alır mı?* şeklindedir. Öğrencilerin bu soru için görüşleri şu şekildedir,

Ö.E1: Benim düşüncem, bence almaz. Babasına söz verdiği için,

Ö.K1: Evet. Ahmet saate çok meraklı olduğu için alır,

Ö.K2: Babasına söz verdiği için almaması gerekir,

Ö.E2: Ahmet bu saate dokunamaz. Çünkü o mirastır,

Ö.K3: O da daha sonra kendi çocuğuna vermek için alır,

Ö.E3: Evet. Babası ölünce saat ona kalır,

Ö.K4: Bence alır. Çünkü babası ona söz verdirdiği için merakı giderek artar,

Ö.E4: Şımarık olduğu için alır,

Ö.E5: Babasından izin alabilirse saati alır,

Ö.K5: Belki alabilir. Sözünü tutacak gibi görünmüyor,

Ö.K6: Babası yaşlanınca alabilir,

Ö.E6: Ahmet saati almaz,

Ö.K7: Alır. Çünkü merakını gidermek isteyebilir,

Ö.E7: Alabilir. Çünkü şımarık biriymiş,

Ö.K8: Alırsa babasına verdiği sözü tutmamış olur,

Ö.E8: Alabilir de, almayabilir de ama Ahmet şımarık ve de her istediği alınan bir çocuk olduğu için babası da kızmadığı için alabilir,

Ö.K9: Alamaz. Çünkü babasına söz verdi,

Ö.E9: Ahmet saati almaz,

Bazı öğrenciler de görüşlerini kısa cevaplarla, *Ö.K10: Merakından alır, Ö.E10: Alır, Ö.E11: Evet alır, Ö.K11: Bence alır, Ö.K12: Evet alır, Ö.E12: Evet, Ö.K13: Hayır, Ö.E13: Alır, Ö.E14: Bence saati alır* şeklinde belirtmişlerdir. Bu soru için genel kanı Ahmet'in saati alacağı yönündedir. Öğrenciler, hikâyenin ilk bölümüyle ilgili soruları bitirdikten sonra, ikinci bölümü okumuşlar ve kalan soruları yanıtlayarak etkinliği tamamlamışlardır.

İkinci bölümün sorusu, *Sizce babasının nasıl davranması beklenir? Neden?* şeklindedir. Öğrencilerin cevapları ve cevapların analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Babası Ahmet'e kızmayıp güzel bir ses tonu ile konuşabilir. Çünkü her şeyin yolu kızmak değildir,

Ö.E1: Ahmet'e kızmamalıdır,

Ö.K2: Kızmaması gerekir,

Ö.E2: Babası kırdığına değil, sözünü tutmayıp saati aldığına kızar,

Ö.K3: Babası üzülmüş olabilir. Ahmet'e bir söz nasıl tutulur öğretmelidir,

Ö.E3: Babası için değeri yüksek olduğu için biraz kızmıştır,

Ö.K4: Babası ona kızar. Çünkü büyükbabasından kalan şey,

Ö.E4: Kızar. Çünkü babası için çok önemlidir,

Ö.K5: Çok kızar. Çünkü Ahmet'e çok değerli olduğunu söylemişti,

Ö.E5: Babasının en değerli eşyası olduğu için kızmıştır,

Ö.K6: Babası göstermek istemiyor. Bu nedenle Ahmet'e kızar,

Ö.E6: Ahmet'e kızacaktır,

Ö.K7: Çok kötü tepki verir,

Ö.E7: Çocuğuna neden böyle bir şey yaptığını sorar ve kızar,

Ö.K8: Bence çocuğa kötü davranmamıştır. Çünkü Ahmet çok kötü bir şey yapmamıştır,

Ö.E8: Bence biraz kızmalıdır. Çünkü Ahmet babasına söz vermiş hem de dedesinden kalmış ve Ahmet onu kırmış. Kızmakta çok haklı,

Ö.K9: Ben babasının yerinde olsam kızar ve ceza verirdim. Çünkü onun değerli bir eşyası,

Ö.E9: Kızar ve bağırır. Tutmayacağın sözü neden verdin der,

Ö.K10: Bence babası kızar ve bağırır,

Ö.E10: Üzülür. Çünkü ona da babasından kalmıştır. Ahmet'e kızabilir çünkü onun için o saat çok değerlidir,

Ö.K11: Ahmet'e kızması gerekir. Çünkü o saatin değeri çok fazla,

Ö.E11: Ona çok kızmıştır. Çünkü babasına söz vermiştir,

Ö.E12: Babası uyarır. Aile yadigârı olduğunu tekrar hatırlatır,

Ö.K12: Kötü nedeni babasına yalan söylemesi,

Ö.K13: Babasına yadigâr kalan bu saatin değeri çok büyüktür ve babası hem üzülmüş ve de çok sinirlenmiştir. Büyük ihtimalle de kızabilir,

Ö.E13: Baba sinirlenip oğluna kızabilir,

Ö.K14: Bence Ahmet'in babası neden sözünü tutmadın diye Ahmet'i uyarır,

Ö.E14: Kızabilir.

Öğrencilerin bu soruyla ilgili genel düşüncesi babasının Ahmet'e kızacağı yönündedir. Saatin baba için değerli olduğunu ve bunun için de babasının oğluna kızması gerektiğini belirten ifadeleri olmuştur. Böyle düşünmelerinin sebebi de saatin miras kalan bir eser olduğunun farkında olmalarıdır. Üç öğrenci de kızmamalı yönünde görüş belirtmiştir. Bu öğrencilere göre babanın, uygun bir dil ile oğluyla konuşması gerekmektedir. Öğrencilerin etkinliğe verdikleri cevaplar etkinlik öncesinde verdikleri cevapları da destekler niteliktedir. Sorulara verdikleri cevaplarda eski dönemlerden miras kalan eşyaların korunması gerektiğini belirten ifadelerin sayısı oldukça fazladır. *Aile Yadigârı* teması etkinliğin genel temasıdır. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

3. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenciden etkinlik sonu görüş belirleme formundaki sorulara görüşler alınmıştır. Hazırlanan farklı sorularla öğrencilerin ilgili kazanımları ve kazanımlara bağlı değeri ne derece kavrayabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun ilk sorusu *Senin ailende veya akrabalarında geçmişten kalma kültürel bir eser ya da nesne var mı? Varsa nedir?* şeklindedir. Öğrencilerin cevapları ve cevapların analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Bir öğrenci bu soruyu, *Evet var. Bir köstekli saat. Onu almak isterim ama şimdilik onu alamıyorum* şeklinde cevaplamıştır. Öğrencilerden bir diğeri, *Evet var. Dedemin babasından yadigâr bir sandığı var. Ailecek bizim için çok önemlidir. Ona gözümüz gibi bakarız. En çokta dedem. Çünkü babasından yadigâr, ona baktıkça babasını hatırlıyor* şeklinde cevap verirken bir diğeri, *Evet var 53 yıllık bir nişan yüzüğü. Bizim aile için çok değerlidir* demiştir. Bir diğer öğrenci, *Evet var. Değerli ve kırılgan bir köstekli saat vardır*

demiştir. Bir diğer öğrenci de bu soruyu *köstekli bir saat vardı ama nerede olduğunu bilmiyorum* şeklinde cevaplamıştır. Cevaplar *Kültürel Emanetler* teması içinde değerlendirilebilir. İkinci soru, *Sence, aile içinde bir kişi için değerli olan bir nesne, ailenin diğer bireyleri için de önemli olmalı mıdır?* şeklindedir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir. Bir öğrenci, *Evet olmalıdır. Bizim için önemli ise diğer bireyler için de önemlidir* demiştir. Öğrencilerden bir diğeri, *Evet. Yaptığımız etkinlikte babasının köstekli saatini izin almadan aldı ve kırdı. Onun için de değerli olsaydı söz verdiği halde almazdı ve kırılmazdı* demiştir. Öğrencilerden bir diğeri, *Evet olmalıdır* şeklinde görüş belirtirken bir diğer öğrenci, *Evet olmalıdır. Sahibi evde olmadığı zamanlarda evdeki diğer kişiler o nesneyi korumalıdır* demiştir. Evet şeklinde görüş bildiren öğrencilerin aksine bir öğrenci bu soruya olumsuz yaklaşmış ve *Hayır bir kişi için önemli olanın illa ki diğerleri için de önemli olması gerekmez. Bazı zamanlarda aile için önemli olabiliyor* demiştir. Bu soruya verilen cevaplar, oturumun amacına ulaşılabildiğinin göstergesi olmuştur. Kültürel eserlere herkesin gereken değeri vermesi ve onları koruması yönündeki düşünceler etkinliğin ulaşmak istediği hedeflerdir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun son sorusu *Sana göre evlerimizde, bizlere miras kalmış kültürel değerlerimize ait eserlerin ya da nesnelerin nasıl korunması gerekir. Açıklayabilir misin?* şeklindedir. Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında öğrencilerden biri, *Dikkatli ve düzenli kullanılması gerekir. Sürekli bakılması gerekli değildir* demiştir. Bir diğer öğrenci, *Bence onu kimsenin alamayacağı gizli bir yerde saklamalıyız. Kaybetmemeliyiz ve gözümüz gibi korumalıyız* demiştir. Bir öğrenci, *Tarihi eserler saklanmalı, kırılmadan saklanmalı* demiştir. Öğrencilerden bir diğeri, *Bence çok iyi bakılmalı, koruma altına alınmalı, çok fazla ellenmemelidir* demiştir. Bir öğrenci, *Değerini kaybediyor mu araştırırdım. Değerini kaybetme durumu olduysa müzede sergilemeye götürürdüm. Belki değerini kaybetmekten kurtarmış olurdum. Herkes böyle yapmalıdır diye düşünüyorum* şeklinde görüş belirtmiştir. *Kültürümüzü Yaşatalım* teması etkinlik sonunda oluşan diğer bir temadır. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden ders planındaki kazanımlara, amaçlara ve ders işleniş süreci aşamalarına uygun olan görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı oldukları görülmüştür. Etkinlik öncesinde alınan tüm cevaplarda öne çıkan temalar *Kültürel Miras, Emanetlerimizi Koruyalım* şeklinde oluşmuştur. Bu temalara etkinlik ve sonrasında *Kültürel Emanetler, Aile Yadigârı, Kültürümüzü Yaşatalım, Emanetine Sahip Çık* temaları da eklenmiştir. Tablo 30, etkinlik öncesinde ve sonrasında oluşan temaları göstermektedir.

Tablo 30. 3. Etkinlik Genel Temaları

3. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Kültürel Miras Emanetlerimizi Koruyalım	Kültürel Emanetler Aile Yadigârı Kültürümüzü Yaşatalım Emanetine Sahip Çık

Öğrenciler etkinlik öncesi ve sonrası görüş belirleme formları ile etkinlik sorularına vermiş oldukları görüşlerinde genel olarak büyüklerinden onlara miras kalan nesnelere sahip çıkmanın önemini belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu görüşleri Aile Birliğine Önem Verme değeriyle de uyuşmaktadır. Bu durumdan da öğrencilerin etkinlik süresince çalışmaya gereken önemi verdikleri anlaşılmaktadır. Tablo 31, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 31. 3. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

3. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Kültürel Emanetlere gereken önem gösterilmelidir. *Kültürel eserler korunmalı ve gelecek nesillere de aktarılmalıdır.* *Bizlere kalan emanetler herkes için değerli olmalıdır.* *Herkesin Kültürel Mirasa sahip çıkması gerekmektedir.*

Öğrenciler kendilerine miras kalan eserleri değerli görmekte ve onları korumanın gerekliliğini de söylemektedirler. Vermiş oldukları cevaplarda, evlerinde kendilerine ve büyüklerine miras kalmış bu eserleri korumakta olduklarından da bahsettikleri gibi o eserlerin ailedeki tüm bireyler için değerli ve önemli olduklarından bahsetmektedirler. *Emanetine Sahip Çık* teması öğrencilerin tüm görüşlerini kapsar niteliktedir.

4. OTURUM

Bu haftada "Aile Birliğine Önem Verme" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı dördüncü ve beşinci etkinlik uygulanmıştır.

4. – 5. ETKİNLİK 18-22/03/2013

Araştırmanın dördüncü oturumunda, öğrencilerin Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark edebilmelerini ve Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Aile Birliğine Önem Verme değerinin bu amaçlarının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları,

formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 32'de dördüncü oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 32. 4. Oturum Ders Planı

4. OTURUM 18-22/03/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer açıklama, telkin KAZANIMLAR: Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, çalışma kitapları, görseller, kültürel nesneler SÜRE: 40'+40'+40'+40' AMAÇLAR: Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark etmek. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar göstermek. Bu çalışma ile öğrencilerden, değerli ve önemli gördüğümüz her şeyi sahiplenmeleri ve değerlerini yitirip kaybolmamalarını sağlamaları için çalışmaları beklenir. Kazanıma bağlı olarak Atatürk'ün milli kültüre verdiği önemi kavrar. YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, soru cevap. ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Öğrencilerden, *"Bayramlarınız nasıl geçer?*" sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Alınan cevaplar değerlendirilerek bayramların nasıl geçtiği üzerine bir genelleme yapılır. Diğer etkinlikte de *"Değerlerimizi Kaybedersek Neler Yaşarız?*" sorusuna öğrencilerin cevapları alınmıştır. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Verilen hikâyeleri okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Hikâyede anlatılanlar üzerine öğrencilerin görüşleri alınıp ve dersler sonlandırılmıştır. Bu haftanın etkinliği; *Bayram Sevinci* ve *Tükenen Değerler* isimli etkinliklerdir.

Dördüncü oturumda Aile Birliğine Önem Verme değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler dört gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Dört güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir. Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, "Aile Birliğine Önem Verme" değeriyle ilişkili olarak "Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar göstermelerini sağlamak" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer açıklama ve telkin yaklaşımını içeren ders planı hazırlanmış, "*Bayram Sevinci ve Tükenen Değerler"* başlıklı etkinlikler bu haftanın ders etkinlikleri olarak belirlenmiştir. Deney grubu sınıf öğretmeninin uygun gördüğü bir ders alınarak bu haftaki oturum dört derste tamamlanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ve üçüncü ders, araştırmacının dersi işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyesinde hazırlanan sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar

doğrultusunda öğrenciler Aile Birliğine Önem Verme değerine bağlı olarak "bayramları nasıl yaşadıklarını" betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce iki sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Deney grubu öğrencileri, yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamıştır. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Öğrencilerin sorulara verdikleri görüşler ve bu görüşlerin analizleri aşağıda belirtilmiştir. İlk soru olan; *Sana göre geçmiş yaşantılara bağlı kültürel öğelerin günümüzde de varlığını sürdürmesi gerekli midir? değil midir? Neden?* sorusu incelendiğinde, öğrencilerin soruyla ilgili ifadeleri şu şekildedir:

Ö.K1: Gereklidir. Çünkü kültürel öğeler geçmişi hatırlatır,

Ö.E1: Günümüzde halâ varlar. Mesela farklı farklı yemek çeşitleri. Geleneksel olanlar değişmez,

Ö.K2: Bana göre varlıklarını sürdürmeleri gerekir. Çünkü Türkler Türk olduklarını bu öğelerle kanıtlıyorlar,

Ö.E2: Gereklidir. Çünkü geçmişten bugüne insanların yaşantılarına bağlı kültürel öğeler günümüzde gereklidir. Geçmişteki insanlar canlılıklarını kaybetmediklerinden, bazı kültürel öğeler bugüne kadar taşınmıştır,

Ö.K3: Gereklidir. Çünkü yaşantılara bağlı kültürel öğeler gelecek nesillere örnek olacaktır,

Ö.E3: Gereklidir. Çünkü bugünün çocukları da bunları görmelidir,

Ö.K4: Gereklidir. Biz kültürlerin varlığını yaşatmasına yardımcı olmazsak zamanla kaybolacaktır,

Ö.E4: Bana göre geçmiş yaşantılara bağlı kültürel öğelerin günümüzde de varlığını sürdürmesi gereklidir. Çünkü bilmeyen çocuklar geçmiş yaşantılara bağlı kültürel öğeleri bilmelidirler,

Ö.K5: Geçmiş yaşantılara bağlı kültürel öğelerin günümüzde de varlığını sürdürmesi gereklidir. Çünkü eski yemeklerin sosyete yemeğinden daha iyi olduğunu düşünüyorum,

Ö.E5: Bana göre kültürel öğelerimiz gereklidir. Çünkü günümüze kadar geldikleri için tükenmemişlerdir,

Ö.K6: Evet. Çünkü eski çağlardaki öğelerin günümüzde ne kadar oynandığını biliyoruz,

Ö.E6: Gereklidir. Çünkü sürdürülmezse halk kendi kültüründen çıkıp başka kültürlere sapar,

Ö.K7: Gereklidir. Çünkü kültürel öğeler günümüzde olmazsa vatana değer kazandırmaz,

Ö.E7: Bence gereklidir. Çünkü yeni nesil çocukların bizim geçmişteki kültürel öğelerimizi tanımaları için,

Ö.K8: Gereklidir. Çünkü kültürel öğelerimizin günümüzde de oyunları oynanıyor,

Ö.E8: Gereklidir. Kültürel öğelerimiz çok önemlidir,

Ö.K9: Gereklidir. Çünkü geçmişte yaşanan varlığın sürdürmesiyle çocuklar geçmişte ailelerinin neler yaşandığını öğrenirler,

Ö.E9: Bana göre geçmiş yaşantılara bağlı kültürel öğelerin günümüzde de varlığını sürdürmesi gereklidir. Çünkü geçmiş yaşantılara bağlı kültürel öğeler, günümüzde varlığını sürdürmezse değişik kültürler olurdu,

Ö.K10: Bana göre geçmiş yaşantılara bağlı kültürel öğelerin günümüzde de varlığını sürdürmesi gereklidir. Çünkü günümüzde çoğu insanlar abuk sabuk hareketler yapıyorlar,

Ö.E10: Gereklidir. Çünkü o kültürel değerlerimiz bizlere Atatürk'ten armağandır,

Ö.K11: Gerekli değildir,

Ö.E11: Gerekli değildir. Çünkü onlar eskiden kalmış. Kültürel öğeleri artık kimse kullanmıyor,

Ö.K12: Bence gerekli değildir. Çünkü geçmiş yaşanmış bir olayın bir daha yaşanması saçmalıktır,

Ö.E12: Geçmiş kültürün varlığı sürdürülmelidir. Çünkü onlar millete aittir. Her zaman kültürel değerlerimizi sürdürmeliyiz. Her zaman her yerde anmalıyız,

Ö.K13: Gereklidir. Çünkü geçmişten kalma şeyler olmasaydı müzeler olmazdı, müzeler açılmasaydı tarihimizi öğrenemezdik,

Ö.E13: Bence gereklidir. Çünkü insanlar geçmişte hangi eşyaların kullanıldığını merak eder,

Ö.K14: Bana göre geçmiş yaşantılara bağlı kültürel öğelerin günümüzde de varlığını sürdürmesi gereklidir. Çünkü o kültürel öğeler Atatürk'ten armağandır,

Ö.E14: Bana göre geçmiş yaşantıları herkes çok merak ediyor. Bu yüzden eskiden yaşayan birisi hayatta olsaydı eskiden neler olduğunu ona sorardım.

İlk soruyla ilgili cevapların analizi yapıldığında, üç öğrenci dışında diğer öğrencilerin gereklidir yönünde görüşleri olmuştur. *"Gerekli değildir"* şeklinde görüş belirten üç öğrenciden ikisi, geçmişteki kültürel öğelerin bugün kullanılmadığını düşünmektedirler. *"Gereklidir"* şeklinde görüş bildiren öğrenciler, geçmiş kültürel öğelerin bugüne katkı sağlayacağını, yeni nesillere aktarılması gerektiğini, yeni nesillerin onları merak ettiklerini, kültürel öğelerin kullanılmazlarsa halkın başka kültürlere kayacağını, bu öğelerin çocuklara tanıtılmaları gerektiğini ve geçmiş kültürlerin vatana değer kattığını belirtmektedirler. İki öğrenci de bu öğelerin Atatürk'ten armağan olduğunu belirtmiştir.

Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun ikinci sorusu *Yaşadığın çevrede geleneklerimizin günümüzde de yaşatıldığına ilişkin örneklerle karşılaşıyor musun?* şeklindedir. Öğrencilerin soruyla ilgili cevapları ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E1: Hayır, karşılaşmıyorum,

Ö.K1: Karşılaşmıyorum,

Ö.K2: Günümüzde geleneklerimizle karşılaşmıyorum,

Ö.E2: Oyun havası. Güzel oyunlar var. Bu oyunlar eğlenceli oluyor,

Ö.K3: Evet. Milli bayramlarımızda geleneksel kıyafetler giyer, halk oyunu oynanır. Bana göre bunlar örnek,

Ö.E3: Yaşadığım çevrede geleneklerimizin günümüzde de yaşatıldığına ilişkin örneklerle karşılaşıyorum. Mesela kermes,

Ö.K4: Evet karşılaşıyorum. Bunlara örnek kermes,

Ö.E4: Bayramlarda görebiliyoruz,

Ö.K5: Karşılaşıyorum. Şenliklerde, bayramlarda geleneksel giysiler ve halk oyunları gibi örnekler,

Ö.E5: Yaşadığım çevrede geleneklerimizin günümüzde de yaşatıldığına ilişkin örneklerle karşılaşıyorum. Geleneklerimiz bu günde çok önemlidir,

Ö.K6: Yaşadığım çevrede geleneklerimizin günümüzde yaşatıldığına ilişkin örneklerle karşılaşıyorum,

Ö.E6: Evet karşılaşıyorum,

Ö.K7: Bayramlar, kandiller,

Ö.E7: Karşılaştım. Çocuklar eski oyunları oynuyor, evlerde eski eşyalar var,

Ö.K8: Evet. Mesela bayramlarda büyüklerimizin ellerini öpüyoruz,

Ö.E8: Evet düğünlerin elbiseleri, günlük kıyafetler ve yemeklerden örnekler verebiliriz,

Ö.K9: Evet. Mesela bayramlarda büyüklerin elleri öpülür, harçlıklar verilir, şekerler dağıtılır,

Ö.E9: Şu tür örnekler. Mesela güreş; günümüzde de oynanmaktadır,

Ö.K10: Karşılaşıyorum. Yaşadığım çevrede geleneklerimizin günümüzde yaşatılması normal,

Ö.E10: Yaşadığım çevrede insanlar, kültürel değerlerimizi ayakta tutuyor yani sürdürüyor,

Ö.K11: Yaşadığım çevrede geleneklerimizin günümüzde de yaşatıldığına ilişkin örneklerle karşılaşıyorum. Anne ve babalar buna örnektir,

Ö.E11: Karşılaşıyorum en çok da milli bayramlarımızda karşılaşıyorum,

Ö.K12: Kına geceleri, milli ve dini bayramlar,

Ö.E12: Evet, karşılaştım,

Ö.K13: Yaşadığım yerde geleneklerimizin günümüzde de yaşatıldığına ilişkin örneklere karşılaştım en çok da bayramlarla karşılaşıyorum,

Ö.E13: Evet karşılaşıyorum,

Ö.K14: Hayır karşılaşmıyorum,

Ö.E14: Bayramlarda çocuklar sevindiriliyor,

Ö.E15: Şenlikler düzenleniyor, yarışmalar yapılıyor, çocuklar bayramları kutluyor.

İkinci soruyla ilgili yapılan analizde, dört öğrenci geleneklerle karşılaşmadığını belirtmiştir. Diğer öğrenciler, çevrelerinde karşılaştıkları geleneklere ilişkin; oyun havaları, geleneksel kıyafetler, kermes, halk oyunları, bayramlar, kandiller, eski eşyalar, çocukların

oynadıkları eski oyunlar, yemekler, kına geceleri, el öpme ve bayram harçlığı örneklerini vermişlerdir. Deney grubu 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. 4. sınıf olmalarına rağmen etkinlik öncesi görüş belirleme formundaki görüşlerine göre, çevrelerinde halâ varlığını sürdüren geleneklerin farkında olmaları önemli görülen bir durumdur. Öğrencilerin verdikleri örnekler; ilk soruya verdikleri cevaplarla da örtüşmektedir. Etkinlik öncesinde alınan cevaplardan *Kültürel Öğeler* teması oluşmuştur. Haftanın diğer dersinde etkinliğin uygulanmasına geçilmiştir.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Aile Birliğine Önem Verme değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

4. ETKİNLİK

Etkinlik Amacı: Değerlerin önemlerini yitirmemelerinin gerekliliğinin farkına varabilme. Değerleri koruma bilinci oluşturabilme,

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Bayramlarınızı nasıl geçiriyorsunuz?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Hikâyelerin sessizce okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hâkim olmaları sağlanır.
- Hikâyeden ve ilgili sorulardan anlaşılmayanlar varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını cevaplamaları istenir.

BAYRAM SEVİNCİ

Ece mutlu bir şekilde uyandı. Hemen elini yüzünü yıkayarak mutfağa koştu. Önce annesine, sonra babasına "Günaydın" dedi. Kardeşi Ahmet çoktan uyanıp kahvaltı masasında yerini almıştı. Ece çok heyecanlıydı. Çünkü bugün bayramdı. Kahvaltıdan sonra annesi ile birlikte aldıkları bayramlık kıyafetini giydi. Büyükanne ve büyükbabası için hazırladıkları hediye paketlerini de alarak kapının önünde anne, baba ve kardeşini bekledi. Hep birlikte arabalarına bindiler. Yol boyunca Ece, kardeşi ile birlikte şarkılar söyledi, oyunlar oynadı. Yol kenarında gördüğü hayvan dostlarına el salladı. Büyükanne ve büyükbabası onları bahçe kapısında bekliyordu. Ece arabadan inince koşarak büyükannesinin boynuna sarıldı. Kardeşi Ahmet de büyükbabasına sarıldı. Birbirleriyle kucaklaştıktan sonra getirdikleri hediyeleri verdiler. Büyükannesi de onlara mendil ve çorap hazırlamıştı. Ece büyükanne ve büyükbabasının önce ellerini öptü sonra teşekkür etti. Bu sırada Fatma teyzesi, Ali dayısı ve kuzenleri de bayram ziyareti için geldi. Ece onlarla da bayramlaştı. Sonra büyükannesinin hazırladığı bayram yemeğini yediler. Büyükannesi yaprak sarması, tatlı ve daha bir sürü lezzetli yemekler hazırlamıştı. Ece kuzenlerini çok özlemişti. Onlarla uzun uzun sohbet edip, oyun oynadı. Ara sıra büyükannesi Ece' yi yanına çağırıp, bayram ziyareti için gelen misafirlere çikolata ve kolonya ikram etmesini istiyordu. Akşam olunca Ece herkesle vedalaştı. Eve döndüklerinde giysilerini özenle çıkarıp, pijamalarını giydi. Çok güzel bir gün geçirdiğini düşünerek uykuya daldı.

Ece, gibi senin de bayramların hep böyle mi geçer?

……

……

Akrabalarından uzak bir bayram geçirdiğinde bayram sevincin nasıl olur? Neden?

……

……

Bu hikaye, www.onceokuloncesi.com adlı sitenin web sayfasından alınmıştır. (http://www.onceokuloncesi.com/oyku-masal-ve-hikayeler/bayram-sevinci-hikaye-13961.html)

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki kısa hikâyelerden anladıklarına bağlı olarak sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Tüm sınıf, etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte yaşanılan bir bayramı anlatan kısa bir paragraf öğrencilere sunulmuştur. Bu etkinliğin uygulanmasındaki amaç bir bayram gününü öğrencilerin hafızalarında canlandırmaktır. Böylelikle öğrencilerin dikkatlerini çekmek amaçlanmıştır. *"Bayram Sevinci"* isimli etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen iki soruyla

belirlenmeye çalışılmıştır. İlk soru *Ece, gibi senin de bayramların hep böyle mi geçer?* şeklindedir. İlk soruya ilişkin cevaplar ve analizleri aşağıdadır.

Ö.K1: Hayır. Benim bayramlarım daha farklı geçiyor,

Ö.E1: Hayır. Benim bayramlarım bazen üzüntülü, bazen de sevinçli geçer. Çünkü mutlu ve hüzünlü olaylar yaşabiliyorum,

Ö.K2: Her zaman bunların hepsi böyle olmaz. Ama hep mutlu olurum. Büyüklerimin elini öpmeye giderim. Hikâyedeki gibi olmuyor benim bayramlarım,

Ö.E2: Benim yaşadıklarım Ece'nin bayramından farklı olur,

Ö.K3: Akrabalarımın yanımızda olmasını isterdim. Onlarla bayramlaşmak için,

Ö.E3: Evet. Çünkü hikâyedeki gibi ben de yaşıyorum bayramlarımı. Misafirler geliyor, şeker dağıttık,

Ö.K4: Evet. Onun gibi heyecanlanırım. Ben de büyüklerimin elini öperim,

Ö.E4: Böyle geçer. Çok heyecanlı ve mutlu olurum. Bayramlarda büyüklerimle buluşmalardan hoşlanırım,

Ö.K5: Ece gibi mutlu olurum,

Ö.E5: Benim de aynen böyle sevinçli geçer. Ben de mutlu olurum,

Ö.K6: Evet. Bayramlaşmak güzel bir şey,

Ö.E6: Evet. Benim bayramlarım da mutlu, heyecanlı ve sevinçli geçer,

Ö.K7: Evet. Dedem ile babaannemin elini öperim, bayramını kutlarım. Bu milli bir gelenektir. Herkesin yapması gerekir,

Ö.E7: Her bayram bütün aile dedemin evinde toplanıp, yemek yeriz,

Ö.K8: Bizim bayramımız da böyle olur. Biz de hep bir yerlere gideriz,

Ö.E8: Evet, bayramları çok seviyorum. Bayramlarda küs olanlar barışmalılar,

Ö.K9: Evet, bayramlar bence de hep böyle geçmelidir,

Ö.E9: Ece gibi aynısı olmaz ama yine de bayramlarda mutlu olurum,

Ö.K10: Küçükler büyüklerin ellerini öper, küçüklere bayram harçlığı verirler,

Ö.E10: Bizde de büyüklere gidilir, elleri öpülür. Bize de misafir gelir. Kolonya dökeriz, tatlı ikram ederiz,

Ö.K11: Dedemlere gideriz, ellerini öper bayramlaşırız. Misafirliği de gideriz, bayramlaşırız. Bayramlarım böyledir,

Ö.E11: Benim de bayramlarım böyledir. Babam işinden izin alabilirse biz de büyüklerimizin yanına gideriz ve onlarla bayramlaşırız,

Ö.K12: Bunların hepsi bizde olmaz ama mutlu oluruz. Benim de bayramlarım Ece'nin ki gibi geçiyor ve tüm ailemle olduğum için mutluyum,

Ö.E12: Büyüklerimizle bayramlaşırız. Mutlu bayram geçiririz,

Ö.K13: Bayramlarda hep heyecanlı olurum,

Ö.E13: Bayramlarda büyüklerimle beraber olmak beni çok mutlu ediyor,

Ö.K14: Ailemle birlikte bayram geçirmekten çok mutlu oluyorum,

Ö.E14: Bayramda büyüklerimle beraber olmak beni heyecanlandırır,

Ö.E15: Evet. Ben de bayramlarda aynı Ece gibi çok sevinçli olurum.

Etkinliğin ilk sorusunun analizi yapıldığında, deney grubunun büyük çoğunluğu bayramları mutlu bir şekilde yaşamaktadır. Öğrenciler; aileleri, akrabaları ve başkaları ile beraberce bayram yaşamaktan hoşnut olduklarını belirtmişlerdir. Kültürel ve sosyal değerlere verilen önemin azaldığı bir dönemde, öğrencilerin birlik ve beraberlik içinde bayram coşkusunu yaşıyor olmaları sevindiricidir. Öğrencilere göre, bayramlarda yapılan ziyaretler, el öpmeler, birliktelikler, yemekler, çocuklara verilen şekerler ve bayram harçlıkları geleneklere sahip çıkıldığının ve onlara bağlı kalınıldığının da bir göstergesi olmuştur. *Mutlu Bayramlar* teması içine bu değerlendirmeleri almak mümkündür. İkinci soru olan *Akrabalarından uzak bir bayram geçirdiğinde bayram sevincin nasıl olur? Neden?* Sorusuna alınan cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Akrabalarımdan uzak olunca üzülüyorum. Her bayram akrabalarımla birlikte olmaktan mutluluk duyuyorum,

Ö.E1: Akrabalarımdan uzak bir bayram geçirsem çok üzülürüm. Nedeni ise onları çok özlediğim halde gidemediğim içindir,

Ö.K2: Üzülürüm,

Ö.E2: Onlarla beraber bayram geçirince bayramın hiç bitmemesini isterim, bayram bittiğinde çok üzgün olurum,

Ö.K3: Üzücü olur. Çünkü bayramlarda tanıdığım kişilerin yanımda olmasını isterim. Onlarla çok iyi vakit geçiririm,

Ö.E3: Üzülürüm. Bayramlarda hep beraber olmak güzel bir şey,

Ö.K4: Beraber olmazsak bayramlar mutlu geçmez,

Ö.E4: Çok kötü olur. Bayramın tadı çıkmazdı ve evden dışarı çıkamazdım,

Ö.K5: Bayramlarda her yerde kaldığımız için çok güzel olur,

Ö.E5: Bayram sevincim pek fazla olmazdı. Çünkü ailece olunca bayramlar daha keyifli oluyor,

Ö.K6: Akraba olmadan bayram olmaz. Bence dedelerimizin, babaannelerimizin elini öpmeliyiz. O yüzden akrabasız bayram yaşanmaz,

Ö.E6: Çok kötü geçer, yani çok üzülürüm,

Ö.K7: Kötü olur. Canım sıkılır. Onlarla gezmek, eğlenmek isterdim,

Ö.E7: Sevinçli olamazdım,

Ö.K8: Kalabalık olunca bayramlar daha zevkli oluyor,

Ö.E8: Yarı iyi, yarı kötü olur. Bayramlarımı teyzemden ayrı geçirdiğim için çok üzülüyorum,

Ö.K9: Çok heyecanlı olur. Çünkü bayram sevinci ayrı bir heyecan,

Ö.E9: Huzurlu, mutlu olurum. Nedeni bayram harçlığı toplarım,

Ö.K10: Hiç güzel olmazdı. Çünkü herkesin yanına gitmemiz gerekir,

Ö.E10: Bayram sevinci diye bir şey olmazdı. Nedeni akrabalarımdan uzak bir bayram geçirdiğim için,

Ö.K11: Akrabalarımdan uzak bir bayram geçirdiğimde sevincim çok olmazdı. Akrabalarımla beraber geçirmiş olsaydım çok mutlu olurdum,

Ö.E11: Kötü olurum. Yakınlarımdan uzak bir bayram güzel geçmez,

Ö.K12: Onlar olmadan güzel bir bayram geçmez,

Ö.E12: Akrabalarla beraber olunca zevkli bir bayram yaşarım,

Ö.K13: Bayramları yalnız geçirdiğimde üzülürüm,

Ö.E13: Akrabalarla beraber olunca bayramlar daha neşeli geçiyor,

Ö.K14: Onlarla beraber olunca daha zevkli bayramlar geçiriyorum,

Ö.E14: Akrabalarımla beraberce bayram geçirmek beni mutlu eder,

Ö.E15: Mutlu olmam. Ev kalabalık olunca daha güzel oluyor.

Etkinliğin ikinci sorusunda, deney grubu öğrencilerine akrabalarıyla birlikte bayram geçiremediklerinde neler hissettikleriyle ilgili düşünceleri sorulmuştur. Cevaplar analiz edildiğinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, bayramları akrabalarla beraber geçirmenin daha mutluluk verici olduğundan bahsetmektedir. Akrabasız geçen bayramlarda mutsuz olduklarını ve bayramlardan zevk almadıklarını belirtmişlerdir. Etkinliğin ilk sorusunda akrabalarıyla beraber geçen bayramlarda mutlu olduklarını söyleyen deney grubu öğrencileri, bu soru için akrabasız geçen bayramların üzüntülü geçtiğini belirtmektedir. Bu yüzden de, öğrencilerin ikinci soru için verdikleri görüşler, etkinliğin ilk sorusunu da destekler nitelikte çıkmıştır. *Mutlu Bayramlar* teması bu soruyu da kapsar niteliktedir.

Haftanın diğer dersinde 5. etkinlik uygulanmıştır. Bu etkinlikte öğrencilerle, geçmişte herkes için önemli görülen bazı değerlerin bugün birer birer önemini kaybettiği üzerine konuşulmuş ve örnekler verilmiştir. Yine etkinlikte öğrencilere, değerlerin korunmasıyla ilgili neler yapılabileceğine yönelik sorular yöneltilmiştir. Öğrenciler soruları dikkatlice okumuş ve cevaplamışlardır. Cevaplarken de gerekli önemi göstermişlerdir. Sorulara verilen cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

5. ETKİNLİK

Etkinlik Amacı: Değerlerin önemlerini yitirmemelerinin gerekliliğinin farkına varabilme. Değerleri koruma bilinci oluşturabilme,

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Değerlerimizi koruyabiliyor muyuz?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Araştırmacı tarafından etkinlikle ilgili kısa hikâye okunur ve öğrencilerin konuya hâkim olmaları sağlanır.
- Hikâyeden ve ilgili sorulardan anlaşılmayanlar varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını cevaplamaları istenir.

Etkinliğin soruları aşağıda sunulmuştur.

Kaybolan değerler gelecek nesiller için neden önemlidir?

……

……..

Kültürel mirası korumak için sen neler yapıyorsun?

……

……

Etkinliğin ilk sorusu, *Kaybolan değerler gelecek nesiller için neden önemlidir?* şeklindedir. Öğrencilerin bu soruya cevapları ve cevapların analizleri şu şekildedir.

Ö.K1: Kaybolan değerler ahlaki ve kültürel değerler oldukları için gelecek nesiller için önemlidir,

Ö.E1: Gelecek nesillerde bu gelenekler, teknoloji yüzünden bitmiş olabilir. Onlara sahip çıkmalıyız,

Ö.K2: Eskilerin kullandıkları, yaptıkları şeyleri yaşatmalıyız. Onları sevmeliyiz. Biz onları yaşattıkça eski nesiller çok sevinir,

Ö.E2: Mesela bir çocuğun babasından kalma bir saat var ve onu kaybettiniz. Bulamadınız ve çok üzüldü. İşte bunun için çok önemlidir,

Ö.K3: Kaybolan değerleri getiremeyiz. Mutlaka bayramlarda annemizin ve birçok kişinin elini öpmeliyiz,

Ö.E3: Gelecek nesiller eskilerden farklıdır. Yeni nesiller büyüklerinin elini para için öpüyorlar,

Ö.K4: Çünkü biz, değerlerimizi kaybetmezsek gelecek nesiller de bu değerleri kaybetmez,

Ö.E4: Mesela önceden otobüslerde gençler, ihtiyarlara, hamilelere çocuklara yer veriyordu. Artık bu yok. Gelecek nesiller yaşlılara yer vermeli,

Ö.K5: İzlediğim bir filmde bayramda teyzesine gitmek istemeyen çocuklar vardı. Babaları teyzelerinin elini öpmeleri gerektiğinden bahsediyordu,

Ö.E5: Çünkü gelecek nesillerle kimse selamlaşmaz, kültürel değerimizi yaşatmaz, bundan dolayı önemlidir,

Ö.K6: Kaybolan değerleri gelecek nesiller göremezler, onun için önemini bilelim,

Ö.E6: Evet bazıları karşılık beklemeden bir şey yapar, bazıları karşılık bekler. Onun için değerlerimiz ya azalır ya da tamamen biter,

Ö.K7: Değerleri önemli görmezsek gelecek nesillere sevgi saygı gibi değerler kalmayacak,

Ö.E7: Gelecek nesiller için çok önemlidir. Çünkü insanlar, kaybolan değerlerimizi öğrenecekler ama yaşayamayacaklar,

Ö.K8: Artık bayramlaşmaya gidilmiyor, onun yerine tatil planları yapılıyor. Yeni nesiller buna alışıyor,

Ö.E8: Çünkü, nesiller kaybolup giderler,

Ö.K9: İnsanlar bu değerlerle mutlu olurlar. Onun için önemlidir,

Ö.E9: Kaybolan değerleri gelecek nesillere kazandırmak önemlidir,

Ö.K10: Onlara sahip çıkalım,

Ö.E10: Önemlidir. Çünkü büyüklerden bize, bizden de yeni nesillere kalacakları için,

Ö.K11: Mesela çevreyi kirlettik ve çevre yok oldu. Bizden sonraki gelecekler için boş bir hayat bırakmış oluruz,

Ö.E11: Değerlerimizi korumamız çok önemli,

Ö.K12: Kaybolan değerler, gelecek nesillerin de öğrenmeleri için önemlidir,

Ö.E12: Kimse artık değerlere sahip çıkmıyor,

Ö.K13: Önemlidir. Çünkü her şey büyüklerimizden bizlere kalıyor,

Ö.E13: Otobüslerde büyüklerine yer vermeyenler var,

Ö.K14: Dini kültürlerimiz çok önemlidir,

Ö.E14: Kültürel değerlere sahip çıkılması gerekir,

Ö.E15: O değer bizim için ilk olabilir. Bizim gözümüzdeki değeri büyük olabilir.

Etkinliğin ilk sorusuyla ilgili cevaplar analiz edildiğinde, öğrenciler önceden var olan ama artık yaşadıkları dönemde varlığını yitirmeye başlamış veya tamamen yitirmiş değerlere örnekler vermişlerdir. Bu değerlerin kaybedilmesiyle de insanların hangi sonuçlarla karşılaşacaklarını belirtmişlerdir. Bayramlaşmaların azalması, büyüklere yer vermemek, teknolojinin değerlerin yerine geçmesi bu sonuçlara verilen örneklerden bazılarıdır. Öğrencilere göre bu sonuçlar; gelecek nesillerin değerleri tam olarak öğrenmeden ve yaşayamadan yetişecekleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Bir öğrencinin, *"Gelecek nesiller için çok önemlidir. Çünkü insanlar, kaybolan değerlerimizi öğrenecekler ama yaşayamayacaklar"* sözü diğer öğrencilerin düşüncelerini de kapsar niteliktedir. Öğrencilerin bu soruyla ilgili görüşlerinden, *kaybolan değerler, değerleri yaşatmak, sahip çıkmak, değerlerle mutlu olmak ve gelecek nesillere aktarmak* şeklinde kavram kategorilerini oluşturmak mümkündür. Bu kategorilerden yola çıkarak *Değerler Kayboluyor* kodlaması yapılabilir. Bu kodlamayı da *Yitip Giden Değerler* teması içinde değerlendirmek mümkündür. Etkinliğin ikinci sorusu *Kültürel mirası korumak için sen neler yapıyorsun?* şeklindedir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Kültürel mirası korumak için eski ve yeni kültürlere sahip çıkabiliriz,

Ö.E1: Mesela mesaj atmak yerine, yanına gidip elini öpelim, bayramlaşalım,

Ö.K2: Ben eski mirası yaşatmaya çalışıyorum. Eskileri kullanmaya çalışıyorum,

Ö.E2: Bayramlarda mutlaka büyüklerimin elini öperim,

Ö.K3: Kültürel mirası korumak için büyüklerimizin elini öpmeyi hiçbir zaman unutmayalım,

Ö.E3: Bayramlarda büyüklerimizle mutlaka bayramlaşmalıyız,

Ö.K4: Büyüklerimin elini bayramlarda öpüyorum,

Ö.E4: Kültürel mirası korumak için çevreme örnek olmaya çalışıyorum. Olmayanlar varsa hiç de doğru değil,

Ö.K5: Kültürel mirası korumak için, büyüklerime yer veriyorum,

Ö.E5: Kültürel mirası korumak için gerektiğinde değerleri yerine getiriyorum,

Ö.K6: Kültürel mirası korumak için saklıyorum, gösteriyorum ama ellemiyorum. Kırılmasını istemiyorum,

Ö.E6: Kültürel eserleri iyi yerlerde saklıyorum,

Ö.K7: Gelecek nesiller için kültürel mirasımıza sahip çıkmalı, gözümüz gibi bakmalıyız. Nesilden nesle aktarmalıyız,

Ö.E7: Yalan söylemem, adetlere uyarım, saygı ve sevgi ile karşılarım,

Ö.K8: Kültürel mirası yaşatmak için değerlerimize sahip çıkmalıyız,

Ö.E8: Ben mesaj atmıyorum. Akrabalarımın ziyaretlerine gidiyorum,

Ö.K9: Büyüklere saygılı olmalıyız. Bayramlaşmalarda sadece para için yanlarına gitmemeliyiz. Kültürel mirasın kaybolmaması için gitmeliyiz,

Ö.E9: Büyüklerime miras kalan bazı değerli eşyaları ben de korurum, kimselere ellettirmem,

Ö.K10: Dedemden babama kalan bir saat var, onu ben koruyorum,

Ö.E10: Kaybetmemeye çalışıyorum ve saklıyorum,

Ö.K11: Eskiden herkes akrabalarına giderdi. Şimdi ise akrabalara az gidiliyor. Eskiden yapılan şeyleri şimdi de yapmamız lazım,

Ö.E11: Eskiden yapılan şeyler şimdi azaldıysa onları yapmaya çalışırım. Kültürel mirası da korumuş olurum,

Ö.K12: Kültürel mirası korumayanları uyarırım, kültürel mirası korurum,

Ö.E12: Büyüklerimin elini öpmeyi çok severim. Bayramdan bayrama gideceğimize daha sık gitmeliyiz,

Ö.K13: Bence, insanlar bayramlarda tatil yapmasın, büyüklerini ziyaret etsin,

Ö.E13: Sadece bayramlarda değil, büyüklerimizi sık sık ziyaret edip ellerini öpelim,

Ö.K14: Eski kültürel miraslar önemlidir,

Ö.E14: Büyüklerimin oynadığı eski oyunları oynamaya çalışıyorum,

Ö.E15: Bayramlarda büyüklerimi her zaman ziyaret ediyorum,

Ö.E16: Onları dikkatlice saklarım.

Etkinliğin ikinci sorusu analiz edildiğinde, kültürel mirasın korunmasıyla ilgili olarak bayramlaşmalarda el öpmenin, mesaj atmak yerine bayramlaşmanın, eski eşyaları saklamanın ve korumanın, değerleri korumak ile sevgi ve saygı göstermenin üzerinde daha çok durulduğunu anlaşılmaktadır. Bir öğrencinin "*Kültürel mirası korumak için çevreme örnek olmaya çalışıyorum. Olmayanlar varsa hiç de doğru değil"* ifadesi öğrencilerde

kültürel mirasın korunması bilincinin var olduğunu gösteren önemli bir işarettir. Bir diğer öğrencinin de *"Kültürel mirası yaşatmak için değerlerimize sahip çıkmalıyız"* sözü deney grubu adına genel bir yargı olarak düşünülebilir. *Değerleri Koruyalım* teması içinde bu cevaplar değerlendirilebilir. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

4.-5. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve soruları cevaplarken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden cevapların alınması tamamlanmıştır. Etkinliklerin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenciye etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Yöneltilen farklı bir soru ile öğrencilerin değerlere yönelik kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun sorusu, *"Kültürel zenginliğimizi korumak için yapılması gerekenleri maddeler halinde belirtir misin?"* şeklindedir. Bir öğrenci bu soruya, *Bayramlarda birbirini ziyaret etmek, büyüklerimize, küçüklerimize sevgi saygı göstermek* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrencinin bu soru için görüşü; *Halk oyunlarımızı her milli bayramlarımızda oynamalıyız. Milli kıyafetlerimizi giymeliyiz ve tanıtmalıyız* şeklindedir. Bir diğer öğrenci; *Bayramlarda herkes ziyaretlere gitmelidir. Büyükler küçükleri korumalı, küçükler de büyüklere saygı göstermelidir* şeklinde cevaplamıştır. Öğrencilerden bir diğerinin; *Kültürümüze saygılı davranmalı, özen göstermeliyiz* şeklinde cevabı olurken bir diğer öğrenci de; *Vatandaşlarımızı bilinçlendirmek gerekir ve küçükler büyüklere saygı göstermelidir* şeklinde cevap vermiştir. Bu soruyla ilgili görüşlerden öğrencilerde bayram ziyaretlerinin, milli kıyafetleri giymenin ve tanıtmanın, büyük küçük karşılıklı sevgi saygı göstermenin ve halk oyunları oynamanın kültürel zenginlik olarak algılandığı anlaşılmaktadır. Kültürel zenginliklere özen göstermek ve bunlarla ilgili insanları bilinçlendirmek de öğrencilerin görüşleri içinde yer almıştır. *Kültürel Zenginlikler* teması içinde bu cevaplar değerlendirilebilir. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden ders planındaki kazanımlara, amaçlara ve ders işleniş süreci aşamalarına uygun olan görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı oldukları

görülmüştür. Etkinlik öncesinde alınan tüm cevaplarda öne çıkan temalar *Kültürel Öğeler,* şeklinde oluşmuştur. Bu temalara etkinlik ve sonrasında *Mutlu Bayramlar, Yitip Giden Değerler, Değerleri Koruyalım, Kültürel Zenginlikler* temaları da eklenmiştir. Tablo 33, etkinlik öncesinde ve sonrasında oluşan temaları göstermektedir.

Tablo 33. 4.- 5. Etkinlik Genel Temaları

4. - 5. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Kültürel Öğeler	Mutlu Bayramlar Değerleri Koruyalım Yitip Giden Değerler Kültürel Zenginlikler

Oluşan bu temalar dördüncü oturumdaki tüm çalışmaların amacına ulaştığının bir göstergesidir. Öğrencilerin etkinlik öncesi ve sonrası görüş belirleme formları ile etkinlik sorularına vermiş oldukları cevaplardan genel olarak kültürel zenginlikleri korumaya çalışan, bu zenginlikleri kendilerine emanet olarak gören öğrenciler oldukları görülmektedir. Bu durumdan da öğrencilerin etkinlik süresince çalışmaya gereken önemi verdikleri anlaşılmaktadır. Tablo 34, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 34. 4. – 5. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

4. - 5. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Kültürel emanetlere herkesin sahip çıkması gerekmektedir.
Kültürel eserler korunmalı ve gelecek nesillere de aktarılmalıdır.
Bizlere kalan kültürel emanetler hepimiz için değerlidir.
Bayramlar aile büyükleri ile geçirilmelidir.

Oluşan genel görüşlerden anlaşıldığı üzere öğrenciler kültürel değerleri korumayı, yaşatmayı ve gelecek nesillere aktarmayı bir görev olarak benimsemişlerdir.

5. OTURUM

Bu haftada "Aile Birliğine Önem Verme" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı altıncı ve yedinci etkinlik uygulanmıştır.

6. - 7. ETKİNLİK 25-29/03/2013

Araştırmanın beşinci oturumunda, öğrencilerin Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri ve Atatürk'ün milli kültüre verdiği önemi fark edebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Aile Birliğine Önem Verme değerinin bu amaçlarının

kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar ayrıntılı sunulmuştur. Tablo 35'de beşinci oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 35. 5. Oturum Ders Planı

5. OTURUM 25-29/03/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer açıklama, telkin KAZANIMLAR: Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder. Atatürk'ün milli kültüre verdiği önemi kavrar. MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, çalışma kâğıtları, görseller, kültürel nesneler. SÜRE: 40'+40'+40'+40' AMAÇLAR: Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark etmek. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar göstermek. Bu çalışma ile öğrencilerden, Milli kültür bilinci oluşmuş kişiler olmaları ve Atatürk'ün milli kültür üzerine düşüncelerinden haberdar olmaları beklenir. YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, anlatım, soru cevap. ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Etkinlik kâğıtları dağıtılmıştır. İlk etkinlik çalışmasında Atatürk'ün sözleriyle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Öğrencilerden, *"Çevrenizde farklı kültürel eserlerin yapımıyla uğraşanlar görüyor musunuz*?" sorusunu cevaplamaları istenmiştir. Öğrencilerden gelen cevaplar üzerine konuyla ilgili örnekler verilmiştir. Bazı mesleklerin insanlar için önemli ve değerli olduğundan bahsedilmiştir. Etkinlikteki Atatürk'ün sözlerini okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Diğer etkinlikte de çeşitli kültürel eserlerle ilgili sorular üzerine öğrencilerin görüşleri alınıp değerlendirme çalışmalarıyla dersler sonlandırılmıştır.

Beşinci oturumda Aile Birliğine Önem Verme değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler üç gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Üç güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir. Bu haftadaki çalışmada öğrencilerin, "Aile Büyüklerine Önem Verme" değeriyle ilişkili olarak "Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark etmelerini sağlamak" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer açıklama ve telkin yaklaşımlarını içeren ders planı hazırlanmıştır. "*Atatürk Diyor ki!* ve *Kültürel Eserlerimiz ve Değerlerimiz"* başlıklı birer etkinlik hazırlanmıştır. Etkinlikler haftada dört güne yayılarak deney grubu sınıf öğretmeninin uygun gördüğü bir ders ile birlikte toplam dört ders saati içinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ve üçüncü ders, araştırmacının dersi işlemesine, değer

açıklama ve telkin yaklaşımı doğrultusunda hazırlanan etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyesinde hazırlanan sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Aile Birliğine Önem Verme değerine bağlı olarak "Atatürk'ün düşüncelerini ve kültürel mesleklerin bugünkü durumlarını betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Deney grubu öğrencileri, yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamıştır. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. İlk soru olan; *Sana göre kültürel değerlerimizin önemini kaybetmemesi için neler yapılmalıdır? Neden?* sorusuna öğrencilerin cevapları ve cevaplarla ilgili analizler aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Kültürel özelliklere özen göstermeliyiz,

Ö.E1: Herkese iyi davranmalı, kötü olmamalıyız, birbirimizle selamlaşmalıyız,

Ö.K2: Bana göre kültürel değerlerimizin kaybedilmemesi için değerlerinin bilincinde olmalıyız,

Ö.E2: Bana göre kültürel değerlerimizin kaybedilmemesi için herkesin onlara sahip çıkması gereklidir,

Ö.K3: Kültürel değerlerin devamlı kabul gördüğünü anlatırız, afişler yaparız,

Ö.E3: Kültürel değerlerimizi hep hatırlamalıyız,

Ö.K4: Herkes kendine ait sorumlulukları yerine getirmelidir. Çünkü herkes elinden geleni yapsa değerlerimizin önemini kaybetmeyiz,

Ö.E4: Bana göre kültürel değerlerimizin önemini kaybetmemesi için annelerimizden, babalarımızdan ve öğretmenlerimizden öğrendiğimizi sergilemeliyiz,

Ö.K5: Bana göre kültürel değerlerimizin önemini kaybetmemesi için yaşadığımız çevrede geleneklerimizi sürdürmeliyiz. Çünkü kültürel değerler bizim geleceğimizdir,

Ö.E5: Kaybedilmemesi gerekir. Çünkü kültürel değerlerimizi korumalıyız ve değerini sürdürmeliyiz,

Ö.K6: Kültürel değerlerimizin kaybolmaması için halkın bilinçlenmesi gereklidir. Halkımız bilinçlenirse kültürel değerler kaybolmaz,

Ö.E6: Bence kültürel değerlerimizi koruyup saklamalıyız, onları başkalarına kaptırmamalıyız,

Ö.K7: Bana göre kültürel değerlerimizin önemini kaybetmemesi için kültürel değerlerimizi devamlı tekrar etmeliyiz,

Ö.E7: Kültürel değerlerimizi sıklıkla uygulamalıyız. Çünkü uygulama yapmazsak önemini kaybeder,

Ö.K8: Herkesin kültürel değerlerine sahip çıkması gerekir,

Ö.E8: Kültürel değerlerin kaybedilmemesi için kültürel öğelerimize çok iyi sahip çıkmalıyız,

Ö.K9: Kaybetmemek için çocuklar eski oyunları oynamalıdır,

Ö.E9: İnsanların daha çok çalışması, değerlerinin asla kaybedilmemesi ve insanların onu korumasıdır,

Ö.K10: Kültürel yemeklerin yapılması ve kültürel kıyafetlerin giyilmesi gereklidir,

Ö.E10: Bana göre kültürel değerlerimizin önemini kaybetmemesi için bilinçli olmak gerekir,

Ö.K11: Kültürümüze ait her şeye sahip olmalıyız,

Ö.E11: Kültürel değerlerimizin önemini kaybetmemesi için bizden sonra olacak çocuklara kültürel değerlerimizi öğretmeliyiz,

Ö.K12: Kültürel değerlerimizi korumalıyız ve ona önem vermeliyiz,

Ö.E12: Bence herkes geçmişte ne olduğunu öğrenmeli ve kültürel değerlerimizi araştırarak ve başkalarına öğreterek kültürel değerlerimizi bu şekilde yaşatırız,

Ö.K13: Kültürel değerlerimizi yaşatmamız gerekir,

Ö.E13: Kültürümüz bizim için önemlidir. Değer vermezsek kültürel değerlerimiz bozulur,

Ö.K14: Çok çalışmalıyız, çalışmazsak değerlerimizi kaybederiz,

Ö.E14: Sahip çıkmalıyız,

Ö.E15: Kültürel değerlerin önemini herkesin öğrenmesi önemlidir,

Ö.E16: Kültürel değerlerimizin önemini kaybetmesini istemeyiz.

Öğrencilerin bu soruyla ilgili cevapları analiz edildiğinde kültürel değerlerin önemini kaybetmemesiyle ilgili olarak; kültürel değerler hakkında bilinçli olmak, değerlere sahip çıkmak ve korumak, değerleri görsellerle anlatmak, yaşatmak ve her zaman uygulamak şeklinde görüşleri olmuştur. Bunlara ek olarak, kültürel değerleri araştırarak ve öğrenerek gelecek nesillere aktarmak, yöresel kıyafetleri giymek ve yöresel oyunları oynamak, kültürel değerlerin önemini yitirmemesi için çalışmak şeklindeki ifadeler öğrencilerin bu soru için verdikleri diğer görüşleridir. Bir öğrencinin, *"Bana göre kültürel değerlerimizin önemini kaybetmemesi için yaşadığımız çevrede geleneklerimizi sürdürmeliyiz. Çünkü kültürel değerler bizim geleceğimizdir."* şeklindeki görüşü bu soru için genel bir yargı olabilecektir. Bir diğer öğrencinin de, "*Herkes kendine ait sorumlulukları yerine getirmelidir. Çünkü herkes elinden geleni yapsa değerlerimizin önemini kaybetmeyiz."* sözü kültürel değerlerin önemini kaybetmemesi konusunda yeni nesillerin bilinçli hareket edeceklerinin bir göstergesidir. Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun ikinci sorusu *Kültürel değerlerin yaşatılması bir topluma neler kazandırır?* şeklindedir. Öğrencilerin soruyla ilgili ifadeleri şu şekildedir:

Ö.K1: Çok iyi olur, toplum iyi olur,

Ö.E1: Herkesin topluma saygılı olmasını, dürüst olmasını ve saygılı olmasını sağlar,

Ö.K2: Kültürel değerlerimizin yaşatılması sonucunda birçok şey öğrendik,

Ö.E2: Daha da bağımsız olmamızı kazandırır,

Ö.K3: Kültürel değerlerin yaşatılması bayramların kutlanmasını sağlar,

Ö.E3: Kültürel değerlerimizin yaşatılması bir topluma her şeyi kazandırır,

Ö.K4: Kültürel değerlerin yaşatılması bir topluma değer ve bağımsızlığın değerini kazandırır,

Ö.E4: Kültürel değerlerin yaşatılması bir topluma her şeyi kazandırır. Sevgiyi, saygıyı kazandırır,

Ö.K5: Kültürel değerlerin yaşatılması bir topluma değer kazandırır,

Ö.E5: Bir topluma şunları kazandırır. Güzel ve değerli eşyalarımızı korumayı kazandırır,

Ö.K6: Ona özellik kazandırır o toplumun onunla ünlü olabileceğini kazandırır,

Ö.E6: Kültürel değerlerin yaşatılması bir topluma bilgi kazandırır,

Ö.K7: Toplumdaki insanlar birbirine daha yakınlaşır,

Ö.E7: Kültürel değerlerin yaşatılması bir topluma değer kazandırır,

Ö.K8: Kültürel değerlerin yaşatılması bir topluma o toplumun kültürüne sahip çıkmasını kazandırır,

Ö.E8: Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızda etkili olmuştur,

Ö.K9: Kültürel değerlerimiz, bir topluma geleneklerimizi kazandırır,

Ö.E9: Ahlaklılık, temizlik ve düzen kazandırır,

Ö.K10: Çok şey kazandırır. Mesela toplum bilgilenir,

Ö.E10: Geçmişi ve şimdiyi birleştirir,

Ö.K11: Kültürel değerlerin yaşatılması bir topluma daha iyi bir vatandaş olmayı kazandırır,

Ö.E11: O topluma dayanışmayı ve yardımlaşmayı kazandırır,

Ö.K12: Kültürel değerlerin yaşatılması milletimizin geçmişini ve bu milletin ne zorluklarla bu ülkeyi kazandığımızı, tarihimizi anlatır,

Ö.E12: Kültürel değerlerin yaşatılması bir topluma geçmişi hatırlatır,

Ö.K13: Kültürel değerlerimiz bir topluma mutluluk kazandırır, toplumun sevincini çoğaltır,

Ö.E13: Toplum içinde beraberce yaşamayı kazandırır,

Ö.K14: Geçmişin önemini her zaman hatırlamayı kazandırır,

Ö.E14: Değerlerin farkında olmayı kazandırır,

Ö.E15: Birlik ve beraberliği kazandırır,

Ö.K16: Kültürümüze sahip çıkmayı kazandırır,

Ö.E17: Heyecan kazandırır.

Soruyla ilgili öğrencilerin cevapları analiz edildiğinde, kültürel değerlerin yaşatılmasıyla toplumların neler kazanacaklarına ilişkin oldukça fazla görüş elde edilmiştir. Birkaç kelimeyle özetlenen bu görüşler; dürüst ve saygılı olmak, beraberce yaşamak, mutluluk, geçmişi hatırlama, tarih, dayanışma ve yardımlaşma, iyi toplum iyi vatandaşlık, bilgili toplum olma, ahlaklılık, temizlik ve düzen, bağımsızlık, kültürüne sahip çıkma, bayramların kutlanması, değer, değerleri korumak şeklindedir. Bu ifadeler, sorunun kavram kategorilerini oluşturmaktadır. Bu ifadelerden yola çıkarak geçmişi hatırlama, tarih ve bağımsızlık kavramlarını *Tarihsel Kazanım;* diğer kavramları da *Toplumsal Kazanım* şeklinde kodlama yapmak mümkündür. Oluşturulan bu kodlamaları da *Kültürel Değerlerin*

Kazandırdıkları teması altında toplamak mümkündür. Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Aile Birliğine Önem Verme değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

6. ETKİNLİK

Etkinlik Amacı: Atatürk'ün yıllar önce söylediği kültürle ilgili sözlerinin bugün devam eden etkilerini anlayabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Hata yaptığımızda hangi durumlarla karşılaşabiliriz?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Atatürk'ün sözlerinin sessizce birkaç kez okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hâkim olmaları sağlanır.
- Hikâyenin ve ilgili sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

ATATÜRK DİYOR Kİ!

Bizim dinimiz akla en uygun ve en tabii bir dindir ve ancak bundan dolayı son din olmuştur. Bir dinin tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uyması lazımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen uyar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür. Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden manâ çıkarmak, ders almak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir.(1936)

Milli kültürün her çığırda açılarak yükselmesini Türk milletinin temel direği olarak kabul edeceğiz.(Kasım 1932)

Yeni harfleri, milli tarihi, öz dili, sanat, ilmi müzik, teknik kurumlarıyla, kadını erkeği her hakta eşit, modern Türk sosyetesi bu son yılların eseridir.

Milli duygu ile dil arasındaki bağ, çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli duyguların gelişmesinde başlıca etkendir. Ülkesini, bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır. MEB, (1981).

Etkinlik 6'nın devamı…

Atatürk'ün bu sözlerinin günümüz için var olan etkileriyle ilgili neler söyleyebilirsin?

……
……
……
……
……
……

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Öğrencilerden farklı düşünceler elde edebilmek amacıyla etkinlik farklı bir günde uygulanmıştır. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, Atatürk'ün sözleriyle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste öğrencilerin görüşlerini belirtirken özverili davrandıkları gözlenmiştir. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruyu ders saati içinde cevaplamıştır. 6. etkinlikle ilgili cevapların analizleri yapıldığında şu sonuçlar elde edilmiştir.

Ö.K1:Atatürk'ün bu sözlerinin bence bugün hepsi geçiyor. Milletimiz Türkçeyi iyi kullanmalıdır,

Ö.E1: Kültürümüze sahip çıkıyoruz. Çünkü Atatürk'ten bizlere emanet,

Ö.K2: Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini kültürle oluşturmuş,

Ö.E2: Atatürk dile, dine ve kültüre önem vermiş. Biz de veriyoruz,

Ö.K3: Dinimiz son dindir. Akla ve ilme uymaktadır,

Ö.E3: Atatürk kültürümüzü oluşturmuş ve bizlere teslim etmiş. Bence kültürümüzü iyi koruyoruz,

Ö.K4: Kültürümüze sahip çıkıyoruz. Dilimizi farklı kelimelerden korumalıyız,

Ö.E4: Mustafa Kemal Atatürk bugün yaşasaydı da bu sözleri şimdi söyleseydi, kültürümüze daha fazla sahip çıkardık,

Ö.K5: Türk milleti olarak dilimizi, dinimizi ve kültürümüzü koruyoruz,

Ö.E5: Bunlar halâ var. Çünkü koruyoruz,

Ö.K6: İyi ki Atatürk var ve bize sözleriyle yol gösteriyor,

Ö.E6: Dilimiz Türkçedir ve kültürümüzün en önemli parçasıdır. Onu her zaman korumalıyız,

Ö.K7: Kültürümüzü her zaman yaşatmamız gereklidir,

Ö.E7: Atatürk'ün sözleri bizim için önemlidir. Bunu unutmamak gerekir,

Ö.K8: Öncelikle Atatürk bu sözleri Türkiye Cumhuriyeti'ne söylemiştir. O, kültüre önem vermiştir. Biz de onun bize emanetlerini koruyoruz,

Ö.E8: Dilimizin içine bazıları kötü sözler ekliyor. Bence bu doğru bir davranış değil,

Ö.K9: Atatürk'ün bu sözlerinden ders çıkarmak gereklidir. Bizlere dilimizi ve kültürümüzü emanet etmiştir. Emanetlerine sahip çıkıyoruz,

Ö.E9: Atatürk şimdi yaşasaydı, yurt dışı kelimelerine hiç izin vermezdi,

Ö.K10: Eğer bizim dinimizde bu özellikler olmasaydı bizim dinimiz olmazdı. Bu özellikler olmazdı. Türk olmazdı. Türkiye olmazdı,

Ö.E10: Bence artık bu cümlelere pek saygı duyulmuyor. Bu cümleler artık o kadar önemli değil gibi. Çünkü insanlar artık milli kültüre değer vermiyor gibi geliyor,

Ö.K11: Dilimize yabancı kelimeleri koymaktan kaçınıyoruz,

Ö.E11: Dinimize bağlı, kültürümüze bağlıyız. Kültürel değerleri yaşatmak için çabalamak çok önemlidir bence,

Ö.K12: Bilime, fene, dine, kültüre her zaman ihtiyacımız olacağını Atatürk belirtmiştir. Onun için bunları koruyoruz ve geliştiriyoruz,

Ö.E12: Atatürk dilimizin, dinimizin ve kültürümüzün özelliklerini her zaman aklımızda tutmamızı sağlamak için bu sözleri söylemiştir,

Ö.K13: Bu sözleri hiç unutmamak gerekir,

Ö.E13: Kültürümüzü bizler korursak devamlılığını sağlarız,

Ö.K14: Bu değerler Atatürk'ten bize emanettir,

Ö.E14: Kültürümüze sahip çıkılması gereklidir,

Ö.E15: Atatürk kültürümüzün temelini atmıştır. Bizler halâ ona sahip çıkıyoruz.

Etkinliğin sorusuyla ilgili cevaplar analiz edildiğinde, milli kültürün oluşumunda Atatürk'ün büyük etken olduğunu belirten öğrencilerin sayısı fazla çıkmıştır. Öğrenciler, ifadelerinde Atatürk'ten emanet olduğunu düşündükleri kültürel değerlere sahip çıktıklarını ve bunlara sahip çıkmak zorunda olduklarını da bahsetmektedirler. Buna ek olarak, Atatürk'ün dile, dine ve kültüre önem veren biri olduğunu da söylemişlerdir. Öğrencilerin ifadelerinden, emanetleri korumayı bir görev olarak kabul ettikleri de çıkartılabilmektedir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin bu denli önemli bir konuda kendileriyle ilgili başarılı ifadeleri takdir edilmesi gereken bir durumdur. Bir öğrencinin, *"Atatürk'ün bu sözlerinden*

ders çıkarmak gereklidir. Bizlere dilimizi ve kültürümüzü emanet etmiştir. Emanetlerine sahip çıkıyoruz" sözü sınıfa göre genel bir yargı olarak düşünülebilir. Atatürk'ün bu sözlerine gereken önemin verilmediğinden bahseden bir öğrenci de olmuştur. Öğrencinin bu konuyla ilgili ifadesi "*Bence artık bu cümlelere pek saygı duyulmuyor. Bu cümleler artık o kadar önemli değil gibi. Çünkü insanlar artık milli kültüre değer vermiyor gibi geliyor"* şeklindedir. Öğrencinin bu ifadesi, çevresindeki kültürel değerlere olan yaklaşımları iyi gözlemlediğini göstermiştir. Haftanın diğer dersi yedinci etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

7. ETKİNLİK

KÜLTÜREL ESERLERİMİZ ve DEĞERLERİMİZ

Etkinlik Amacı: Kültürel değerlerin devamı için dikkat çekebilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Kültürel değerler niçin devam ettirilmeli? Sorusu yöneltilir.
- Etkinlik kağıtları dağıtılır.

Değerini yitiren veya tamamen kaybeden bir kültür öğesini yapan biri olsaydın. O usta yerine kendini koyduğunda, hayatında nasıl bir değişme olur?

……

……

Kültürel öğelerin değeri günümüzde çok artmış da olabilir, çok azalmış da olabilir, tamamen bitmiş de olabilir. Sizce bunun sebepleri neler olabilir?

……

……

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Öğrencilerden farklı düşünceler elde edebilmek amacıyla etkinlik farklı bir günde uygulanmıştır. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, görsellerle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste öğrencilerin görüşlerini belirtirken özverili davrandıkları gözlenmiştir. Sınıfın tümü, sessizlik içinde soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte kültürel değerlerden bazı örneklere ait görseller gösterilmiştir. Bu örneklere bugün verilen önemin ne seviyelerde olduğuyla ilgili öğrencilerin neler düşündükleri etkinlikte yöneltilen iki soruyu cevaplamalarıyla belirlenmiştir. Etkinliğin ilk sorusu, *Değerini yitiren veya tamamen kaybeden bir kültür öğesini yapan biri olsaydın. O usta yerine kendini koyduğunda, hayatında nasıl bir değişme olur?* şeklindedir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ve analizleri şu şekilde belirtilmiştir.

Ö.K1: O ustanın yerinde olsaydım, hayatım çok değişirdi. Başka bir işe başlayıp öbür işi unuturdum,

Ö.E1: Ben de olsaydım aynı şeyleri yapardım. Sonuna kadar gitmeye çalışırdım,

Ö.K2: İşimin bittiğini görünce çok üzülürüm,

Ö.E2: Büyük değişim olurdu. O eşyalar çok değerli olduğu için çok para eder,

Ö.K3: Kendime güvenirim ve sabırla çalışmaya devam ederim,

Ö.E3: Hayatımda değişim olur. Üzülürüm,

Ö.K4: Üzülürüm. İşimi bırakmamak için elimden geleni yaparım. İnsanlara kültürel öğelerin en güzellerini yapmaya gayret ederim,

Ö.E4: Bitmesine üzülürüm. Yeni işlerde çalışırım,

Ö.K5: Çok üzülürdüm. Şahsen ben ona emek veriyorum,

Ö.E5: Her gün eğlenceli işler yapardım,

Ö.K6: İşimi bıraktığım için çok üzülürdüm. Başka bir iş bulurdum kendime. Keşke eski öğelere daha fazla sevgi gösterilse,

Ö.E6: Üzülürdüm. Bitmesini hiç istemezdim,

Ö.K7: Yaptığım eşyaları kimse almasaydı onları saklardım,

Ö.E7: Yoksullaşır, hayatı kötüleşebilir, aç kalabilir,

Ö.K8: Eskilerden günümüze kültür öğeleri değişti. Çünkü eski ve şimdiki kıyafetler aynı değildir. Bunun için de bunları yapanların sayısı azalıyor,

Ö.E8: Yeni işlerle uğraşmak zorunda kalırdım,

Ö.K9: Bakır ustaları artık tamamen azaldılar. Çünkü evlerde artık bakır eşyalar kullanılmıyor,

Ö.E9: Çok şey değişir. Sabırlı olmamız gerekir,

Ö.K10: Benim için çok zor olurdu. Hemen yaptığım işi bırakamazdım. Yeni bir işle uğraşmak zorunda kalırdım,

Ö.E10: Değerinin kaybolmaması için elimden geleni yapardım,

Ö.K11: Kendimi o ustanın yerine koydum. Çok üzülürdüm yaptığım işin bitiyor olmasından dolayı,

Ö.E11: O ustanın yerine kendimi koyduğumda değerini yitiren şeyleri çokça yapıp, satarım. Hiçbir şeyin değeri bitmez sadece azalır,

Ö.K12: Bence değişir. Çünkü onları yapıp bilmeyenlere tanıtalım,

Ö.E12: Usta olduğumda zorlanırdım ama yavaş yavaş alışırdım. Bununla beraber öğrenmiş ve geliştirmiş olurdum. İlk hayatım zorlaşırdı ama sonra kolaylaşırdı,

Ö.K13: Çok üzülürdüm. Devam ettirmek için uğraşırdım,

Ö.E13: Zorlanırdım. İnsanların bu kültürel öğeleri kullanmamaları beni çok üzerdi. Bu yüzden belki işimi de bırakırdım,

Ö.K14: Bitmesini hiç istemem. Mesleğin devamı için başkalarına da öğretmeye çalışırım,

Ö.E14: İşin bitmesine üzülürdüm,

Ö.E15: Üzülürdüm,

Ö.E16: Başkalarına, kültürel öğelerin güzelliklerini anlatmaya çalışırım. İşimi bırakmamaya çalışırım.

Cevaplar analiz edildiğinde, öğrencilerin var olan kültürel zenginliklerin değerlerini kaybetmemelerini ve bu değerlerin devam etmelerini istedikleri anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, işlerini kaybettiklerinde de üzüleceklerini belirten öğrencilerin sayısı fazladır. İfadelerin genelini,*"Yeni işlerde çalışırım", "Kültürel özellikler günümüzde değişiyor"* ve *"İşimin devamı için ve kültürel zenginliklerin kaybolmaması için uğraş veririm"* şeklinde değerlendirmek mümkündür. Bu cevaplar *Kültürel Kayıplar* teması içinde değerlendirilmiştir. Etkinliğin ikinci sorusu, *Kültürel öğelerin değeri günümüzde çok artmış da olabilir, çok azalmış da olabilir, tamamen bitmiş de olabilir. Sizce bunun sebepleri neler olabilir?* şeklindedir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar ve analizleri şu şekildedir.

Ö.K1: Eskiden resimlerdekiler çok önemliydi ama gittikçe yeni şeyler ürettiğimizden onların değeri azalır,

Ö.E1: Bence artmış olabilir. Çünkü insanlarda eskilere merak var,

Ö.K2: Bence çok azalmış olabilir. Çünkü, eskiden çok kullanılırdı ama şimdi yeni değerler yapıyorlar,

Ö.E2: Bence azalmış olabilir. Çünkü artık çok kullanan yok,

Ö.K3: Artık herkes her şeyin yenisini alıyor. Çünkü yeni şeyler teknolojik,

Ö.E3: Bazen çok kazanır, bazen de kaybedebilir. İnsanların ihtiyaçlarına göre değeri değişebilir,

Ö.K4: Çok azalmıştır. Çünkü hepsi eskiden kullanılırdı,

Ö.E4: Artmış da olabilir, azalmış da olabilir. Bence değerleri hiç azalmasın. Çünkü yeni nesiller de bu öğeleri tanısın,

Ö.K5: Azalmıştır. Bizim kültürel değerlerimizi korumamız gereklidir,

Ö.E5: Bazılarının artmış olabilir. İnsanların kullanma durumlarına göre değişir,

Ö.K6: Çok önceden azalmıştır. Teknoloji etkiliyor,

Ö.E6: Teknoloji bunları etkilemiş olabilir. Bence değerlerinin azalmaması gerekir. Çünkü herkes kültürüne bağlı olmalıdır,

Ö.K7: Azalmıştır. Herkes artık bu eşyaları kullanmıyor,

Ö.E7: Bu işler fazla yapılmadığı için değerleri azalmış olabilir,

Ö.K8: Çinicilik çok azalmıştır. Çünkü şimdi daha modern her şey. Ebru sanatı eşarplarda kullanılıyor. Yine de çok azaldılar,

Ö.E8: Bence çok azalmış olabilir. Yeni şeyler eskileri yavaş yavaş unutmamıza sebep oluyor,

Ö.K9: Teknoloji yüzünden bazılarının değeri artmış, bazıları da azalmıştır. Değeri azalanları korumamız gerekiyor,

Ö.E9: İnsanlar tarafından beğenilenlerin değeri azalmaz bence. Çünkü insanlar beğendiklerini kullanırlar,

Ö.K10: Değerleri artmış ya da azalmış olabilir. Herkes kendine göre düşünüyor,

Ö.E10: Çok azalmıştır. Her şey yenilendi,

Ö.K11: Çünkü şu anki nesil teknoloji devri olduğu için kimse eski şeylere bakmaz. Onun için değeri azalmıştır,

Ö.E11: Bence biraz azalmıştır,

Ö.K12: Çünkü teknoloji her gün gelişiyor. Bu nedenle resimlerdekilerin değeri günümüzde azalmıştır. Teknoloji geliştikçe insanlar başka şeylere ilgi gösteriyor,

Ö.E12: İnsanlar kullanmazlarsa azalır,

Ö.K13: Yeni şeyler eski kültürel öğeleri etkiliyor. Onun için değeri azalmıştır,

Ö.E13: Halkın beğendiklerinin değeri azalmaz bence. Çünkü insanlar beğendiklerini hep kullanırlar,

Ö.K14: Değerlerini yitirmemeleri için uğraşmak gerekir,

Ö.E14: Azalmıştır. Çünkü artık onları yapanların sayısı az,

Ö.E15: İnsanlar bunlardan hangilerini çok severlerse, onların değeri düşmez hep aynı kalır.

Etkinliğin ikinci sorusunda, kültürel öğelerin devamı ya da tükenmesiyle ilgili sebeplerin neler olabileceği üzerine öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Alınan cevaplar analiz edildiğinde *"Azalmıştır"* yönünde görüşlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Öğrenciler, azalma sebeplerini teknolojinin gelişmesi ve bu öğelerin çok fazla kullanılmamaları şeklinde belirtmişlerdir. Yerlerine yenilerinin yapılmamasından dolayı değerleri bitmiştir

şeklinde düşünen öğrenciler de olmuştur. Birkaç öğrencinin de bu soru için *"Değerleri artmıştır"* şeklinde görüşü olmuştur. Bunun sebebini de, insanların eski eşya ve kültürel öğelere daha meraklı olmaları, beğendiklerini her zaman kullanmaları ve bu öğeleri sevmeleri şeklinde belirtmişlerdir. Gelecek nesillere de kültürel değerlerin taşınmasını isteyen bir öğrencinin bu soru için; *"Artmış da olabilir, azalmış da olabilir. Bence değerleri hiç azalmasın. Çünkü yeni nesiller de bu öğeleri tanısın"* şeklindeki ifadesi genel bir yargı taşıması bakımından önemlidir. Bu cevaplar *Kültürel Tükenme* teması içinde değerlendirilmiştir.

6. - 7. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve soruları cevaplarken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenciye etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan farklı bir soru ile öğrencilerin aynı düşüncelere sahip olup olmadıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. 6. etkinlik için etkinlik sonu görüş belirleme formunun sorusu *Türk halkı olarak bizlerin, milli kültür bilincini oluşturmada ilk olarak yapması gereken nedir?* şeklindedir. Öğrencilerin cevapları ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Bir öğrenci, *Vatandaşlarımızı bilinçlendirmek ve vatandaşlık görevimizi yapmak* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrenci bu soruyu; *Türk halkı olarak bizlerin milli kültür bilincini oluşturmada ilk olarak yapması gereken insanların arasındaki sevgi ve saygıyı bozmamaktır* şeklinde cevaplarken bir diğeri; *Tarihi müzelere gitmek ve orada öğrendiklerimizi akrabalarımıza, arkadaşlarımıza anlatmalıyız. Onlar da başkalarına anlatırlarsa herkes bilinçlenmiş olur* şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğeri bu soruyu; *eski değerlerimizin ve kültürel öğelerimizin kaybolmasına izin vermemeliyiz* şeklinde değerlendirmiştir. Bir öğrencinin bu soruya yanıtı olmamıştır. Öğrencilerin etkinlik sonundaki genel görüşleri milli kültürü korumayı bir vatandaşlık görevi olarak benimsemek yönündedir. Bu görevi de insanların birbirlerine anlatmalarının gerekliliğinden bahsetmektedirler. Bir öğrenci de milli kültür bilinci olarak insanların karşılıklı sevgi ve saygıyı bozmamaları gerektiğinden bahsetmesi de önemlidir. *Milli*

Kültür Bilinci teması içinde bu düşünceleri toplamak mümkündür. 7. etkinlik için etkinlik sonu görüş belirleme formunda, *Sana göre örf, adet, gelenek ve göreneklerimizin günümüzde de yaşatılmaya çalışılması yeni nesiller için neler sağlayabilir?* şeklindeki soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar ve cevapların analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Bir öğrenci bu soruya, *Gelecek nesillerde gelenek ve göreneklerimizin yaşatılması insanların sevgi ve saygısının devamını sağlayacaktır* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrencinin bu soru için görüşü; *Gelecek nesillere daha güzel ve daha değerli bir hayat bırakmış oluruz* şeklindedir. Bir diğer öğrenci; *İyi birer vatandaş olmalarını sağlar* şeklinde cevaplarken bir diğeri; *İnsanların vatandaşlık görevlerini yerine getirmesini sağlar* şeklinde cevaplamıştır. Bir diğer öğrenci; *Milli kültürün devamını sağlar* şeklinde görüş bildirmiştir. Öğrencilerin cevaplarından, gelenek ve göreneklerin yaşatılmasıyla yeni nesillerin vatandaşlık görevlerini yerine getiren iyi birer vatandaş olabilecekleri anlaşılmaktadır. Buna ek olarak gelenek ve göreneklerin yaşatılmasıyla yeni nesillere iyi bir hayatın kalacağı ve milli kültürün devamının sağlanacağı da görülmektedir. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre, deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden ders plânındaki kazanımlara, amaçlara ve ders işleniş süreci aşamalarına uygun görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı olduğu kanaatine varılmıştır. Öğrenciler, tüm etkinlik çalışmalarında sorulan soruların farklı olmasına rağmen birbirleriyle ilgili görüşler vermişlerdir. Etkinlik öncesinde alınan tüm cevaplarda öne çıkan temalar *Kültürel Değerlerin Kazandırdıkları* şeklindedir. Bu temalara etkinlik ve sonrasında *Kültürel Kayıplar, Kültürel Tükenme, Milli Kültür Bilinci* temaları da eklenmiştir. Tablo 36, etkinlik öncesinde ve sonrasında oluşan temaları göstermektedir.

Tablo 36. 6. – 7. Etkinlik Genel Temaları

6.-7. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Kültürel Değerlerin Kazandırdıkları	Kültürel Kayıplar Kültürel Tükenme Milli Kültür Bilinci

Öğrenciler etkinlik öncesi ve sonrası görüş belirleme formları ile etkinlik sorularına vermiş oldukları görüşlerinde genel olarak milli kültürü gelecek nesillere bırakmanın önemini belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu görüşleri Aile Birliğine Önem Verme değeriyle de uyuşmaktadır. Deney grubu öğrencileri ilk etkinlikte Atatürk'ün sözlerinden çıkarılması gereken dersler olduğundan bahsederken, ikinci etkinlikte Milli kültürün gelecek nesiller

için öneminden bahsetmişlerdir. Tablo 37, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 37. 6. – 7. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

6.-7. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Değerleri kaybetmemek için herkes elinden geleni yapmalıdır.
Kültürel Emanetlere gereken önem gösterilmelidir.
Kültürel eserler gelecek nesillere aktarılmalıdır.
Kültürel değerlerin yaşatılması toplumlar için çok önemlidir.
Gelenek ve görenekler yeni nesillere vatandaşlık görevlerini hatırlatacaktır.
Milli kültür içinde karşılıklı sevgi saygı önemli bir yer tutar.

Etkinlik sonu alınan görüşlere göre bugünün örf, adet, gelenek ve göreneklerinin yaşatılması; gelecek nesillerin iyi bir hayata sahip olmalarında, vatandaşlık görevlerini yerine getiren insanlar olmalarında, iyi birer vatandaş olup karşılıklı sevgi ve saygı göstermelerinde ve milli kültürün devamının sağlanmasında etken olacaktır.

6. OTURUM

Bu haftada "Aile Birliğine Önem Verme" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı sekizinci ve dokuzuncu etkinlik uygulanmıştır.

8. - 9. ETKİNLİK 01-05/04/2013

Araştırmanın altıncı oturumunda, öğrencilerin Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek vermek amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Aile Birliğine Önem Verme değerinin bu amaçlarının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dahilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 38'de altıncı oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 38. 6. Oturum Ders Planı

6. OTURUM 01-05/04/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler
SINIF: 4
ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum
ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras
DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik
DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer analizi, telkin, ahlaki muhakeme
KAZANIMLAR: Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek verir.
MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, çalışma kâğıtları
SÜRE: 40'+40'+40'+40'
AMAÇLAR: Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek vermek.

Tablo 38'in devamı…

Bu çalışma ile öğrencilerden, oynadıkları eski oyunları devam ettirmeleri, oyunların varlığını sürdürebilmeleri için de gayret göstermeleri beklenir. Oyun oynarken de dikkat edilmesi gerektiğini kavramaları beklenir.
YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, anlatım, soru cevap.
ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ:
Öğrencilerden, *"Arkadaşlarınla oynadığın oyunlar nelerdir?"* sorusuna cevap istenerek derse giriş yapılır. Öğrencilerden soruyu cevaplamaları istenmiştir. Oynanan oyunların isimleri tahtaya yazılıp oyunlar üzerine konuşulmuştur. Öğretmen kendi çocukluk oyunlarından örnekler verir. Ders kitabı görselleri üzerine konuşulur. Oyun anında nelere dikkat edilmelidir? Sorusunun cevapları alınmıştır. Gelenek-göreneklere bağlı oyunlar tanıtılıp atalarımızın oyunları belirtilmiştir. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Verilen hikâyeyi okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Hikâyede anlatılanlar üzerine öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Bu haftanın ilk etkinliği; *Benimle Oynar mısın?* isimli kısa hikâyedir. Diğer etkinlik ise öğrencilerin oynadıkları oyunların hangileri olduğunu öğrenmeye yönelik bir çalışmadır. Etkinliklerin bitirilmesiyle oturum tamamlanmıştır.

Altıncı oturumda Aile Birliğine Önem Verme değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler dört gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Dört güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir. Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, "Aile Birliğine Önem Verme" değeriyle ilişkili olarak "Tarihte Türklerin yaygın olarak oynadığı oyunlardan günümüzde de devam edenlere örnek vermelerini sağlamak" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından Değer analizi, telkin, ahlaki muhakeme yaklaşımını içeren ders planı hazırlanmış, "*Benimle Oynar Mısın?"* başlıklı kısa bir paragraf ders etkinliği olarak belirlenmiştir. Ek olarak, oynanan oyunlarla ilgili bir etkinlik daha uygulanmıştır. Etkinlikler haftada dört güne yayılarak dört ders saati içinde uygulanmıştır. Deney grubu sınıf öğretmeninin uygun gördüğü bir ders alınarak bu haftaki oturum dört derste tamamlanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ve üçüncü ders, araştırmacının dersi işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyesinde hazırlanan sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Aile Birliğine Önem Verme değerine bağlı olarak "hoşlandıkları oyunları" betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak

amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Deney grubu öğrencileri, yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamıştır. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Etkinlik öncesinin sorusu *Büyüklerinden öğrendiğin ve oynadığın oyunlar var mı? varsa ne sıklıkla oynuyorsun?* şeklindedir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ve analizleri aşağıda detaylıca belirtilmiştir.

Ö.K1: El yapımı bebeklerle oynuyorum. Okuldan gelince on dakika,

Ö.E1: Öğrendiğim oyunlar yok,

Ö.K2: Büyüklerimden öğrendiğim ve oynadığım 9 çöptür. Bazen arkadaşımla oynuyoruz,

Ö.E2: Büyüklerimden öğrendiğim ve oynadığım körebe, saklambaç ve onbirellidir. Tatil zamanlarında oynuyorum,

Ö.K3: Körebe. Boş vakitlerde çok sık oynarım,

Ö.E3: Ortada kuyu var yandan geç. Grup halinde oynarız,

Ö.K4: Büyüklerimden öğrendiğim oyunlar saklambaç ve tombiktir. Ayda bir kere oynarız,

Ö.E4: Tombik oyunu. Bu oyunu bütün ailece sever ve oynarız,

Ö.K5: Büyüklerimden öğrendiğim ve oynadığım oyun dağıtmaca oyunudur. Sıkıldığımda ve canım istediğinde oynarım,

Ö.E5: Saklambaç ve topaç oyunlarını sıklıkla oynarım,

Ö.K6: Saklambaç,

Ö.E6: Tombik ve körebe oyunları. Arada sırada oynarım,

Ö.K7: Saklambaç ve yağ satarım bal satarım. Derslerim bittikten sonra oynarım,

Ö.E7: Saklambaç ve körebe oyunları. Eğlenceli olduğu için bu oyunları oynarım,

Ö.K8: Beştaş, dokuztaş, saklambaç. Derslerden sonra ağabeyimle oynarız,

Ö.E8: Saklambaç ve istop. Boş zamanlarımda oynarım,

Ö.K9: Öğrendiğim oyun var ama arada sırada oynuyorum,

Ö.E9: Büyüklerimden öğrendiğim ve oynadığım oyunlar torna, mısır bebek, çömlekçilik ve ezme bezme oyunlarıdır. İki gün arayla oynarım,

Ö.K10: Topaç ve tombik oyunlarını büyüklerimden öğrendim. Oyunlar eğlenceli arada sırada oynarız,

Ö.E10: Büyüklerimden öğrendiğim ve oynadığım oyunlardan biri topaç çevirmedir. Derslerimden fırsat buldukça oynarım. Zevkli bir oyun,

Ö.K11: Saklambaç, seksek, misket oyunlarıdır. Hafta sonları ve okul çıkışı oynuyoruz,

Ö.E11: Saklambaç, birdirbir ve uzuneşektir. Saklambacı sıklıkla oynarım, diğerlerini pek oynamam,

Ö.K12: Yok,

Ö.E12: Tombik ve topaç oyunlarını öğrendim. Sıklıkla oynarım,

Ö.K13: Dalye oyununu öğrendim. En az iki kişi gereklidir. Bu oyunu arkadaşlarımla oynamaktan zevk alırım,

Ö.E13: Tombik, seksek, saklambaç ve kurt baba oyunlarını öğrendim. Okuldan geldiğimde oynuyorum,

Ö.K14: Saklambaç oyununu sıklıkla oynarız,

Ö.E14: Topaç oyununu öğrendim. Hafta sonları oynarız,

Ö.E15: Boş zamanlarımda oynadığım oyunlar var,

Ö.E16: Topaç ve şişe çevirme oyunlarını öğrendim.

Öğrenciler oynadıkları oyunları sırasıyla tombik, topaç, seksek, saklambaç, çömlekçilik, yağ satarım bal satarım, şişe çevirme, körebe, uzuneşek, kurt baba, 9 çöp, dağıtmaca, misket, birdirbir, torna, mısır bebek, dalye, beştaş, ezme bezme, dokuztaş, ortada kuyu var yandan geç ve istop şeklinde sıralamışlardır. Öğrencilerin bu oyunları büyüklerinden öğrenmeleri ve bugün halâ oynuyor olmaları kültürel zenginliğe ve değerlere sahip çıkıldığının bir göstergesidir. Bazı öğrencilerin aileleri ile birlikte bu oyunları oynuyor olmaları da sahip çıkıldığının bir diğer göstergesidir. Buna bağlı olarak da öğrencilerin oynama sıklıklarının fazla olması, oyunları oynamak için vakit ayırmaları da kültürün devamı bakımından önemli görülmektedir. Bu oyunları oynarken zevk aldığını belirten öğrenciler de olmuştur. *Eski Oyunlarımız* teması içinde bu ifadeleri değerlendirmek mümkündür. Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Aile Birliğine Önem Verme değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

8. ETKİNLİK BENİMLE OYNAR MISIN?

Etkinlik Amacı: Oyun oynarken dikkatli olunmadığında neler olabileceğini kavrayabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Oyun oynarken nelere dikkat edilmelidir?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Hikâyenin sessizce birkaç kez okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hakim olmaları sağlanır.
- Hikâyenin ve ilgili sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

Size imreniyorum ben. Nasıl imrenmeyeyim ki…Hepiniz yürüyorsunuz, koşuyorsunuz, atlıyorsunuz, zıplıyorsunuz. Eğleniyorsunuz bunları yaparken. Ama ben yapamıyorum. Yürüme engelliyim ben. Sizleri her gün seyrederek avutuyorum kendimi. Ne güzel eğleniyorsunuz. Kim bilir nasıl mutlu vakit geçiriyorsunuz birlikte. Keşke ben de sizler gibi olabilseydim. Koşup, zıplayıp, taklalar atsaydım. Topa vursam, yakalansam koşarken, körebede ebe olsam, ip atlasam saatlerce. Salıncakta sallansam, bisikletimin tepesinden hiç inmesem, çelik çomak atsak birbirimize.

Sizce hikâyedeki kahraman nasıl engelli olmuştur? Doğuştan mı? sonradan mı?

Tahmininiz……...……...……

……..……..……..

Biliyor musunuz ben de sizler gibiydim bir zamanlar. Bir gün oyun oynarken dikkatsizliğim sonucunda yüksek bir yerden düştüm ve yürüyemez hale geldim. Sizler de benim gibi olmayın. Hep dikkatli olun oyun oynarken ve kurallara uyun lütfen. Beni de alsanıza oyunlarınıza… birlikte oynayabileceğimiz oyunlar hiç yok mudur acaba?

Bu çocuğun yerine kendini koyar mısın? (empati)

.....

.....

Cümleleri tamamlayınız:

…….üzüldüm.

…….şanslı hissettim.

…….daha da iyi anladım.

…….öğrendim.

*Bu etkinlikte Aktepe'nin (2010) tezinden esinlenilmiştir. Etkinlik araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki kısa hikâyeyle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte araştırmacı tarafından iki bölüm şeklinde oluşturulmuş kısa bir paragraf öğrencilere sunulmuştur. Bundaki amaç öğrencilerin yaşanmış olaylardan dersler çıkarabilmelerini sağlamak ve oyunlar oynarken dikkatli olmanın unutulmaması gerektiğini hatırlatmaktır. Etkinliğe bir başlık verilmiştir. *"Benimle oynar mısın?"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen sorularla ve cümle tamamlama çalışmasıyla belirlenmiştir. Etkinliğin uygulanmasında öğrenciler önce ikinci bölümü kapatmış ve ilk bölümü okuyup tahminlerini yöneltmişlerdir. İlk bölümün sorusu olan *Sizce hikâyedeki kahraman nasıl engelli olmuştur? Doğuştan mı? sonradan mı?* sorusuna öğrencilerin cevapları incelendiğinde hikâyenin kahramanının engelli olma durumuyla ilgili olarak on altı öğrenci sonradan, on dört öğrenci ise doğuştan cevabını vermiştir. Hikâyenin ikinci bölümü okutulmuş ve *Bu çocuğun yerine kendini koyar mısın?* sorusu yöneltilmiştir. Soruyla ilgili cevaplar incelendiğinde öğrencilerin cevapları ve cevapların analizleri şu şekildedir.

Ö.K1: Evet koyarım. Engelli olmak çok kötü bir şey olurdu benim için. Çünkü engelli olunca bazı şeyleri yapamıyor olmak çok üzücü olurdu,

Ö.E1: Evet çok kötü olurdu ama vakit geçirebileceğim oyunları oynardım,

Ö.K2: Çok üzülürdüm. O zaman benim arkadaşlarım da benim oynayabileceğim oyunlar bulurlardı,

Ö.E2: Oyun oynamazdım ve çok üzülürdüm,

Ö.K3: Onun yerinde olsaydım oyun oynayamazdım,

Ö.E3: Koyamam çünkü çok acıklı olur,

Ö.K4: Ben de yürüyemez, koşamazdım ve oyun oynayamazdım,

Ö.E4: Hem oyun oynayamazdım hem de oynadığım günlerimi özlerdim,

Ö.K5: Oyun oynayamazdım ve çok üzülürdüm,

Ö.E5: Lütfen dikkatli olalım,

Ö.K6: Oynarken dikkatli olmalıyız,

Ö.E6: Dikkatli olunmazsa engelli olabilme ihtimali çıkar,

Ö.K7: Onun yerine olsaydım, onun gibi düşünürdüm,

Ö.E7: Bilerek engelli olmadım, onun yerine kendimi koysam çok üzülürdüm,

Ö.K8: Sağlıklı bir insan da engelli olabilir,

Ö.E8: Çok üzülürüm, herkes dışarıda oynarken ben oynayamam,

Ö.K9: Bence kötü olur. Herkes dışarıda oynarken, eğlenememek çok acı verir,

Ö.E9: O çocuğun yerine kendimi koyunca daha dikkatli olmalıyım diye düşünürdüm,

Ö.K10: Onun yerinde olmak istemezdim,

Ö.E10: Bence çok kötü olmuş,

Ö.K11: Arkadaşlarıma şunları söylerdim. Lütfen benimle de oynayın,

Ö.E11: Kendimi onun yerine koyduğumu da, evde çok canım sıkılırdı,

Ö.K12: Evet çok zor olurdu. Oyun oynayamazdım,

Ö.E12: Hayata küserdim,

Ö.K13: Kendimi onun yerine koyup, onu anlamaya çalışırdım,

Ö.E13: Ben de dışarı gidip oynamak isterdim,

Ö.K14: Onlara yardım etmeliyiz,

Ö.E14: Dikkatli olmazsak sakatlıklar olabilir,

Ö.E15: Oyunları oynarken her zaman dikkatli olmalıyız,

Ö.E16: Engelli olsaydım ben de oynayamazdım.

Öğrencilerin soruya verdikleri cevapların analizi yapıldığında; öğrencilerin oyun oynarken dikkatli olmak gerektiğinin bilincinde oldukları vermiş oldukları cevaplardan anlaşılmaktadır. Belirtmiş oldukları ifadelerde engelli bir birey olma durumunda çok zorluk yaşayacaklarından, üzüleceklerinden ve hayatlarından zevk alamayacaklarından bahsetmektedirler. Bir öğrencinin "*Sağlıklı bir insan da engelli olabilir"* sözü önemlidir. Bir başka öğrencinin de "*O çocuğun yerine kendimi koyunca daha dikkatli olmalıyım diye düşünürdüm"* sözü önemlidir. Bu iki ifade diğer öğrencilerin ifadelerini de kapsar nitelikte olmuştur. Tüm görüşleri *Engelli Olabiliriz* teması içinde değerlendirmek mümkündür. Diğer öğrencilerin ifadeleri de birbirlerine yakın ve birbirlerini destekler nitelikte olmuştur. Etkinliğin cümle tamamlama bölümünde ise yarım bırakılan dört cümle öğrenciler tarafından tamamlanmıştır.

İlk cümle olan……..……..…üzüldüm, cümlesini tamamlayan öğrencilerin hepsinde bu cümle, *hikâyenin kahramanına üzüldüm* şeklinde tamamlanmıştır. Öğrencilerin ifadelerinden birkaç örnek aşağıdadır.

Ö.K3: Bu çocuğun oyun oynarken engelli olmasına üzüldüm,

Ö.E16: Hikâyenin kahramanına üzüldüm,

Ö.K8: Metindeki engelli çocuğa çok üzüldüm,

Ö.E1: Engelli olduğu için üzüldüm,

Ö.K7: Çocuğun durumuna üzüldüm.

İkinci cümle olan……..…….şanslı hissettim, cümlesini tamamlayan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu *engelli olmadığım için kendimi şanslı hissettim* şeklinde cümleyi tamamlamıştır. Birkaç öğrenci bu cümle için görüş belirtmemiştir. Öğrencilerin ifadelerinden birkaç örnek aşağıdadır.

Ö.E10: Kendimi engelli olmadığım için şanslı hissettim,

Ö.K10: Ben böyle olmadığım için kendimi şanslı hissettim,

Ö.E13: O çocuğa bakarak engelli olmadığım için kendimi şanslı hissettim,

Ö.K1: Hiçbir konuda rahatsız olmadığım için kendimi şanslı hissettim,

Ö.E7: Ben böyle olmadığım için kendimi şanslı hissettim.

Üçüncü cümle olan…….……daha da iyi anladım cümlesini tamamlayan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu *engelli bireylerin yaşadıkları zorlukları ve sıkıntıları daha da iyi anladım* şeklinde cümleyi tamamlamıştır. Üç öğrenci ise bu etkinlikle, *oyun oynarken dikkatli olmanın önemini daha da iyi anladım* demiştir. Öğrencilerin ifadelerinden birkaç örnek aşağıdadır.

Ö.K9: Dikkatli oynamayı bu etkinlikte daha da iyi anladım,

Ö.K14: Oyun oynarken dikkat etmeyi daha da iyi anladım,

Ö.E5: Bu hikâyede engellileri daha da iyi anladım,

Ö.E17: Kendimi engellilerin yerine koyunca daha da iyi anladım,

Ö.E2: Bu etkinliği yapınca engellileri daha da iyi anladım.

Dördüncü cümle olan…….öğrendim cümlesini tamamlayan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu bu cümleyi *oyunların dikkatlice oynanmadığında neler olabileceğini ve engellilerin üzüntülerini öğrendim* şeklinde tamamlamıştır. Üç öğrenci bu cümleyi tamamlamamıştır. Öğrencilerin ifadelerinden birkaç örnek aşağıdadır.

Ö.K2: Güvenli yerlerde dikkatli oynamayı öğrendim,

Ö.K4: Engelli bir kişi yerine kendimi koymayı öğrendim,

Ö.K6: Engelli olunca canımızın sıkılabileceğini öğrendim,

Ö.E9: Oyunun kurallarına uymazsak neler olabileceğini öğrendim,

Ö.E11: Engellilere önem vermeyi öğrendim.

Öğrencilerin cümle tamamlama çalışmasında, genel olarak engelli bireylerin karşılaştıkları sıkıntılardan ve zorluklardan haberdar olduklarını destekleyen cümleler oluşturdukları belirgindir. Hikâyede anlatılanlardan bir ders çıkarılmasının gerekliliğini ve önemini belirten ifadeler belirtmişlerdir. Öğrencilerin engelli kişilerin yerine kendilerini koyduklarında hayatlarında nelerin zorlaşacağını bildiklerine dair ifadeleri de etkinlikte kazandırılmak istenenlerle örtüşmektedir. Bunun içinde cevaplarında oyun oynarken dikkatli olmalıyız ifadesinin sıkça yer aldığı belirgindir. *Oyunda Dikkatli Olalım* teması içinde öğrencilerin ifadelerini değerlendirmek mümkündür. Etkinliğin üçüncü gününde uygulanan 9. etkinlikte öğrencilerden oynadıkları oyunlar, bu oyunlardan zevk alma durumları ve nasıl oynandıkları üzerine görüşleri alınmıştır.

9. ETKİNLİK

Etkinlik Amacı: Geçmişte oynanan ve günümüzde hala oynanılmaya devam eden oyunları belirleme, oynanma düzeylerini açıklayabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Oynadığınız oyunların isimleri nelerdir ve nasıl öğrendiniz? Büyüklerinden öğrenenler var mı?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

Etkinlik araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

saklambaç	*misket*	*mendil kapmaca*
birdirbir	*çelik çomak*	*aç kapıyı bezirgânbaşı*
uzuneşek	*yağ satarım bal satarım*	*halat çekme*
ip atlama	*körebe*	*yakan top*
sek sek	*dokuztaş*	*yakalamaca*

Bu oyunların hangilerini biliyorsun? Hangilerini oynamaktan zevk alıyorsun.
Nasıl oynandığını bilmediğin var mı? Varsa hangileri?
……..…….…….
……..

Etkinlikte, öğrenciler yanıtlarında oyun isimlerini belirttikleri için öğrencilerin ifadeleri ayrı ayrı belirtilmemiştir. Etkinlikle ilgili cevapların analizi yapıldığında, öğrencilerin hemen hepsi etkinlikte verilen oyunları bilmektedirler. Çelik çomak ve dokuztaş oyunlarını bilmediklerini belirten birkaç öğrenci olmuştur. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu halat çekme, birdirbir, uzuneşek, saklambaç, seksek, yağ satarım bal satarım, körebe ve yakan top oyunlarını daha çok oynadıkları oyunlar olarak belirtmişlerdir. Teknolojinin ilerlemesi ve teknolojik oyunların gelişmesine rağmen çocukların bu oyunların varlığını yaşatıyor olması önemli görülmektedir. Bir öğrenci, "*Teknoloji çok gelişti. Oyunların önüne geçti ama ben bu oyunları oynuyorum. Çünkü oynamaktan zevk alıyorum"* ifadesi de çocukların bu oyunlara sahip çıktıklarının bir göstergesi olmaktadır. Etkinlik öncesi görüş belirleme formunda öğrencilerin oynamaktan zevk aldıklarını belirttikleri oyunlar, araştırmacının dokuzuncu etkinlik kâğıdına koyduğu oyun isimlerinden daha farklı ve fazla olmuştur. Öğrencilerin büyüklerinden farklı oyunlar öğrenmeleri ve bu oyunları oynuyor olmaları geçmişte oynanan oyunların bugün hâlâ oynandığına örnektir. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

8. - 9. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, haftanın son dersi etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmasına ayrılmıştır. Hazırlanan formla öğrencilerin değerle ilgili kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunda ilk olarak *Sana göre kültürel değerlerimizdeki değişimleri kabullenirken, büyüklerimizden öğrendiğimiz oyunların önemini nasıl koruruz?* sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin cevapları şu şekildedir. Bir öğrenci, *büyüklerimizden öğrendiğimiz oyunları merak edip, devamlı oynayarak sürdürmeliyiz* şeklinde cevaplamıştır. İki öğrenci, *oyunları oynayarak* cevabını verirken bir diğer öğrenci ise, *büyüklerimizden öğrendiklerimizi sık sık oynayarak koruyabiliriz* şeklinde cevaplamıştır. Bir öğrenci, *kültürel değerlerimizi korumak için kültürümüzü yenilerken dikkatli olmalıyız* demiştir. Öğrencilerin cevaplarını *Kültürümüzü Koruyalım*

teması içinde değerlendirmek mümkündür. *Büyüklerimizden öğrendiğimiz oyunlar günümüzde neden herkesçe oynanmıyor olabilir?* sorusuna ise bir öğrenci, *oyunlar sevilmiyor olabilir,* bir diğeri ise, *yeni oyunlar çıktığı için oynanmıyor olabilir* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrenci, *bazı çocuklar büyüklerinin anlattığı oyunları merak etmeyip belki hep bilgisayar oyunları oynuyor olabilir* şeklinde cevaplarken bir diğeri, *çünkü eski oyun diye oynanmıyor olabilir* bir diğeri ise *oyunlar gittikçe artabilir ve herkes istediğini oynayabilir* şeklinde cevaplamıştır. Öğrenciler bu soruya verdikleri cevaplarda teknolojinin oyunları etkilediği yönünde birleşmişlerdir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun üçüncü sorusu *Büyüklerinin oynadığı oyunlar günümüzde çevrende ne sıklıkla oynanıyor? Neden?* şeklindedir. Bir öğrenci, *yeni oyunlardan sıkılan herkes eski oyunları oynamaya başlamıştır. Bu oyunları istedikleri için oynuyorlar* demektedir. Bir diğer öğrenci, *bazı çocuklar merak edip oynuyorlar ama çok değil. Merak etmeyip de bilgisayar oyunları oynayanlar da çok* demiştir. Bir diğer öğrenci*, insanlar sıkılıp başka bir oyun oynamak istediğinde oynuyor* demiştir. Bir diğeri, *çok az oynanıyor, dalga geçiliyor* demiştir. Bir diğer öğrenci, *hiç oynanmıyor diyemem. Çünkü sıklıkla oynanıyor. Daha da artabiliyor, arttıkça da heyecan artıyor* demiştir. Öğrencilerin ifadelerinden çevrelerini olumlu ve olumsuz yönleriyle gözlemleyebildikleri anlaşılmaktadır. Etkinliğin son dersinde elde edilen cevaplar *Eski Oyunlar Tükenmesin* teması içinde değerlendirilmiştir. Bu derste öğrencilerden ders planındaki kazanımlara, amaçlara ve ders işleniş süreci aşamalarına uygun olan görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı oldukları görülmüştür. Etkinlik öncesinde öne çıkan tema *Eski Oyunlarımız* şeklinde oluşmuştur. Bu temalara etkinlik ve sonrasında *Engelli Olabiliriz, Oyunda Dikkatli Olalım, Kültürümüzü Koruyalım* ve *Eski Oyunlar Tükenmesin* temaları da eklenmiştir. Tablo 39, etkinlik öncesinde ve sonrasında oluşan temaları göstermektedir.

Tablo 39. 8. - 9. Etkinlik Genel Temaları

8. - 9. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Eski Oyunlarımız	Engelli Olabiliriz Oyunda Dikkatli Olalım Kültürümüzü Koruyalım Eski Oyunlar Tükenmesin

Tüm etkinlik çalışmalarında farklı sorular sorulmasına rağmen alınan görüşler birbirleriyle ilgili ve birbirini destekler nitelikte çıkmıştır. Öğrenciler çalışmanın ilk bölümünde büyüklerinden öğrendikleri oyunların var olduğunu ve bu oyunları bugün oynadıklarını

belirtmişlerdir. Etkinlikte ise oyun oynarken dikkatli olmanın öneminden bahsetmişlerdir. Oyunlarda dikkatli olunmaması durumunda nelerle karşılaşacaklarını bilmektedirler. Tablo 40, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 40. 8. - 9. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

8. - 9. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Çocuklar aileleriyle birlikte oyunlar oynamaktan memnundurlar. *Sağlıklı insan da engelli olma adayıdır.* *Oyun oynarken her zaman dikkatli olmalıyız.* *Teknolojinin gelişmesine rağmen eski oyunların değerini yitirmemesi önemlidir.* *Çocukların büyüklerinden öğrendikleri oyunları sık sık oynamaları unutulmalarını engelleyecektir.* *Bilgisayar oyunlarından yeterince uzak durulmalıdır.*

Oturumun sonunda teknolojinin eski oyunları etkilediğinden bahsetmişlerdir. Kendilerinde eski oyunları koruma sorumluluğu da hissetmektedirler. Bu durumdan da öğrencilerin etkinlik süresince çalışmaya gereken önemi verdikleri anlaşılmaktadır.

7. OTURUM

Bu haftada "Aile Birliğine Önem Verme" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı 10. ve 11. etkinlik uygulanmıştır.

10. - 11. ETKİNLİK 8-12/04/2013

Araştırmanın yedinci oturumunda, öğrencilerin Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterebilmelerini sağlamak ve proje çalışmalarına istekli katılımlarını sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Aile Birliğine Önem Verme değerinin bu amaçlarının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 41'de yedinci oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 41. 7. Oturum Ders Planı

7. OTURUM 8-12/04/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer analizi, telkin KAZANIMLAR: Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir. MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, çalışma kâğıtları, görseller SÜRE: 40'+40'+40'+40'

Tablo 41'in devamı…

AMAÇLAR: Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar göstermek.
Bu çalışma ile değişim ve süreklilik kavramlarının anlamlarını öğrenebilmeleri beklenir. Çevresindeki kültürel öğelerle ilgili farkındalıkların oluşması beklenir. Grup çalışmalarına istekli katılmaları beklenir.
YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, anlatım, soru cevap, proje çalışması.
ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ:
Öğrencilerden, Kültür öğelerindeki değişimin sebepleri üzerine konuşmaları istenmiştir. Kültürel değişimle ilgili hangi konuşmalara tanık oldukları sorularak konuya olan farkındalıklarının tespitine çalışılmış ve derse başlanmıştır. Öğrencilerin cevaplarına göre değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Görselle ilgili soruların cevaplanması sağlanmıştır. Bu haftanın ilk etkinliği; *Kültürel Öğeler ve Geleceğe Taşınması* isimli etkinliktir. Diğer etkinlik ise öğrencilerin beraberce bir proje içinde yer almalarını sağlayacak bir çalışmayla ilgili *Haydi Bir Görev Üstlenelim* isimli etkinliktir. *"Nasıl kültür elçisi oluruz"* sorusunu öğrencilerin cevaplamaları istenmiştir. Cevaplar üzerine değerlendirmeler yapılır. Etkinliklerin bitirilmesiyle etkinlik sonu görüşme formlarına görüşler alınıp oturum tamamlanmıştır.

Bu oturumda Aile Birliğine Önem Verme değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler dört gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Dört güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir. Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, Aile Birliğine Önem Verme değeriyle ilişkili olarak "Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar göstermeleri, değişim ve süreklilik kavramlarının anlamlarını kavramaları" amaçlanmıştır. Amaçlara ek olarak bir proje çalışmasında hangi görevleri, üstlenebileceklerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer analizi ve telkin yaklaşımlarını içeren ders planı hazırlanmıştır. "*Kültürel Öğeler ve Geleceğe Taşınması ile Haydi Bir Görev Üstlenelim"* başlıklı iki etkinlik hazırlanmış ve dört günde dört ayrı ders saatinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının dersi işlemesine ve değer analizi ile telkin yaklaşımı doğrultusunda hazırlanan etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyesinde hazırlanan sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Aile Birliğine Önem Verme değerine bağlı olarak "kültürel mirası korumayı" betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce iki sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak

amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Deney grubu öğrencileri, yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamıştır. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. İlk soru olan; *Sana göre bir toplum içinde hangi kültürel değerler hiçbir zaman değişmemelidir? Neden?* sorusuna öğrencilerin cevapları ve cevapların analizleri aşağıda verilmiştir.

Ö.K1: Büyüklere saygı, küçüklere sevgi hiçbir zaman değişmemelidir. Çünkü sevgi ve saygıyı bilmeyen millet kültürel değerlerini de bilemez,

Ö.E1: Bir toplum içinde sevgi, saygı değişmemektedir. Çünkü küçük büyüğe saygı, büyük de küçüğe sevgi göstermelidir,

Ö.K2: Kültürel değerler bir ülkenin geçmişidir ve gelecek için değişmemelidir,

Ö.E2: Bana göre bir toplum içinde hiçbir zaman değişmeyen kültürümüz müzeler ve Anıtkabir'dir,

Ö.K3: Bana göre bir toplum içinde o ülkenin bayrağı hiçbir zaman değişmez,

Ö.E3: Misafirperverlik, ikramda bulunmak, büyükler konuşmadan küçükler söze başlamaz,

Ö.K4: Bana göre bir toplumda bayramlarda büyüklerin ellerinin öpülmesi hiçbir zaman değişmemelidir,

Ö.E4: Bana göre hiçbir kültürel değer değişmemelidir. Kültürel değerlere uygun olmayan bazı davranışları düzeltmeliyiz. Yalan söylemek, iftira atmak gibi,

Ö.K5: Bana göre bir toplumun içinde oyunlar değiştirilmemeli ve oynanmaya devam edilmelidir,

Ö.E5: Karşılıklı sevgi, saygı misafirperver olmalıyız,

Ö.K6: İnsanların birbirlerini sevmeleri, saygı duymaları değişmemelidir,

Ö.E6: Bayramlar değişmemelidir,

Ö.K7: Toplumda iyi bireylerin olması ve güzel ahlakla yetişmeleri önemlidir,

Ö.E7: Bir toplumun geçmişteki kültürel değerleri hiçbir zaman değişmemelidir. Eğer değişirse toplum hayatı da değişmiş olur,

Ö.K8: Kültürel değerler değişirse bayramlar veya özel günlerin hepsi unutulabilir,

Ö.E8: Bir toplumda akrabalık bağları hiç değişmemelidir,

Ö.K9: İnsanların karşılıklı selam vermeleri kültürel değerimizdir ve değişmemelidir. Çünkü selamlaşmayla birbirimizi tanıyabiliyoruz,

Ö.E9: Kültürel değerlerimiz değiştirilmemelidir,

Ö.K10: Bana göre bir toplum içinde bir eşya, bir oyun hiçbir zaman değişmemelidir. Çünkü onlar değişirse kültürümüz unutulur,

Ö.E10: Kültürel değerler değişmemelidir. Toplum ve değerler iç içedir,

Ö.K11: Akrabalık bağları hiç değişmemelidir.

Ö.E11: Eskiden kalma değerli eşyalarımız değiştirilmemelidir,

Ö.K12: Yemek kültürümüz değişmemelidir,

Ö.E12: Bence kültürel değer olarak bayramlarda büyüklerin ellerini öpmek kaybolmamalı,

Ö.K13: Kültürel değerlerimiz hiç değişmesin,

Ö.E13: Karşılıklı sohbet, sevgi saygı değişmemelidir,

Ö.K14: Misafirperverlik,

Ö.E14: Bayramlarda büyüklerin yanına gitmek,

Ö.E15: Sahip olduğumuz tüm değerler değişmemelidir,

Ö.E16: Kültürel değerler değişmemelidir. Mesela düğünlerde kına yakmak.

Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun ilk sorusuna verilen görüşler analiz edildiğinde değişmemesi gereken kültürel değerlerden bazı örnekler yer almaktadır. Öğrencilerin farklı kültürel değer isimlerini cevaplarında belirtmeleri, kültürlerine sahip çıktıklarının birer göstergesi olması bakımından önemlidir. İfadelerde geçen; "akrabalık bağları", "bayramlar", "karşılıklı sevgi ve saygı", "eski oyunlar", "selamlaşma", "eski eşyalar", "yemekler", "ikram vermek", "el öpmek", "misafirperverlik", "güzel ahlakla yetişmek" öğrencilerce değişmemesi gereken kültürel değerlere verilen örneklerdendir. Bunlara ek olarak bayrak, müze ve Atatürk şeklinde cevap verenler de olmuştur. Bu ifadelerle sorunun kavram kategorilerini oluşturmak mümkündür. Bu kategorilerden yola çıkarak; *Kültürel Zenginlik* kodlaması yapılabilir. Kavram kategorilerini içine alan bu kodlama, *Kültürüne Sahip Çık* teması altında toplanabilir. Öğrenciler, kültürel değerlerin her zaman korunması ve değişmemesi gerektiğini de görüşlerinde belirtmişlerdir. Deney grubu öğrencilerinin kültürel değerlere önem veren ve bu değerleri koruma isteği olan bireyler olmaları da önemlidir.

İkinci soru, *"Kültürel değerlerimizi tamamen yitirmemek için çocukların da yapabileceği hangi görevler olabilir?"* şeklindedir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Biz de büyüdüğümüzde, çocuklarımıza kültürel değerlerimizi öğretip, onlardan da çocuklarına öğretmelerini istemeliyiz,

Ö.E1: Kültürel değerlerimizi korumalı ve sahip çıkmalıyız. Çünkü çocuklar kültürel değerlerini korumazsa büyüdüklerinde de sevgi ve saygıdan uzak olurlar,

Ö.K2: Halk oyunları oynar, halk türküleri söyler, destanlar anlatabilir, yiyecekler içecekler,

Ö.E2: Kültürel değerlerimizi tamamen yitirmemek için büyüklerle iletişim kurmalıyız ve yardımlaşmalıyız,

Ö.K3: Çocuklara düşen görevler kültürel değerlerimizi korumak, saygı göstermek olabilir,

Ö.E3: Bir yaşlıya, bir hamileye yardımcı olmak ona yer vermek,

Ö.K4: Kültürel değerlerimizi tamamen yitirmemek için çocuk olarak eski oyunları oynamalıyız,

Ö.E4: Kültürel değerlerimizi tamamen yitirmemek için çocuklar bazı kampanyalarla başka insanlara bu değerleri hatırlatabilirler,

Ö.K5: Kültürel değerlerimizin içinden en az bir tanesini bilmelidirler. Mesela oyun olabilir,

Ö.E5: Kültürel değerlerimizi tamamen yitirmemek için çocuklar bu değerleri anlatabilirler,

Ö.K6: Evde büyüklerimize yardım edebiliriz,

Ö.E6: Çocuklar büyüklerinden örnekler alabilirler. Ailede eğitim almalıdırlar. Aldıkları eğitimi sürdürmeleri en büyük görevleridir,

Ö.K7: Vatandaşlık görevlerimizi yerine getirmek görevimiz olmalıdır,

Ö.E7: Kültürel değerlerimizi öğrenmeye istekli olmamız gereklidir,

Ö.K8: Kültürel değerlerimizi yitirmemek için büyüklerimizin çocuklara sık sık hatırlatması gereklidir,

Ö.E8: Kültürel değerlerimizi yitirmemek için çocukların bu kültürel değerleri unutmamaları gerekmektedir,

Ö.K9: Çocuklar afişler basıp asabilir ve insanları bilgilendirebilir,

Ö.E9: Kültürel değerlerimizi yitirmemek için çocukların da sık sık insanları bilgilendirme gibi görevleri olabilir,

Ö.E10: Kültürel değerlerimizi yitirmemek için çocukların okulda değerleri iyi öğrenmeleri, değerleri uygulamaları ve çocuklarına öğretmeleri gereklidir,

Ö.K10: Çocukların yapabileceği görevler, eskiden kalmış oyunları oynamak ve o oyunları yaşatmaktır,

Ö.K11: Çocukların kötü söz ve kavgalardan uzak durmaları gereklidir,

Ö.E11: Çocuklar kültürel değerlerimizi dikkatle ve özenle korumalıdır,

Ö.K12: Çocuklara düşen görevler kültürel değerleri korumak olmalıdır,

Ö.E12: Çocuklar kültürel değerlerimize sahip çıkmalı ve onları korumalıdır,

Ö.K13: Kültürel öğelere her zaman gereken önemi vermeliyiz,

Ö.E13: Çocuklar olarak eski oyunları bol bol oynamalıyız,

Ö.K14: Kültürel değerlerimizi öğrenmek için istekli olmalıyız,

Ö.E14: Kültürel değerlerimizi korumalıyız,

Ö.E15: Çocuklar da kültürel değerleri öğrenmeli ve uygulamalıdır,

Ö.K16: Çocuklar da kültürel değerlere her zaman katılmalıdır.

İkinci soruyla ilgili yapılan değerlendirmede, öğrenciler kendilerinden de bazı örnekler vererek bu soruyla ilgili görüşlerini belirtmişlerdir. Öğrenciler, görüşlerinde "kültürel değerleri korumak", "kültürel değerleri herkese hatırlatmak", "eski oyunları oynamaya devam etmek", "değerlere sahip çıkmak", "aile büyüklerinden bazı değerleri öğrenmek ve bunları yaşatmak", "değerlere katılmak", "değerleri unutmamak" ve "insanları değerlerle ilgili bilgilendirmek" gibi görevleri daha fazla belirtmişlerdir. Okulda da değerleri iyi öğrenmenin öneminden bahseden bir öğrenci de olmuştur. Öğrencinin böyle bir cevabı vermesinin yapılan etkinlik temelli çalışmadan etkilendiği şeklinde düşünülmektedir. Öğrencilerin bu soru için görüşleri ilk soruyu da destekler niteliktedir. Bu yüzden *Kültürüne Sahip Çık* teması bu soruyu da kapsamaktadır Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Aile Birliğine Önem Verme değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları şu şekildedir.

10. ETKİNLİK

Etkinlik Amacı: Kültürel değerlerin değiştiğine dair farkındalık oluşturabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- ❖ Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Çevrenizde kültürel değerleri koruyanlar var mı?" sorusu yöneltilir.
- ❖ Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- ❖ Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- ❖ Etkinlikle ilgili görsellerin incelenmesi sağlanır.
- ❖ Etkinliğin sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- ❖ Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

Sizlerin yaşadığı evler de bu şekilde olsaydı, zorluk çeker miydiniz?

……

……

……

Sizce gördüğünüz nesneler, günümüzde halâ kullanılıyor mu? Kullananlar var ise neden kullanıyor olabilirler?

……

……

……

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Öğrencilerden farklı düşünceler elde edebilmek amacıyla etkinlik farklı bir günde uygulanmıştır. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, görsellerle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Görselle ilgili sorularda anlaşılmayan bir durum olmamıştır. Öğrencilerin görüşlerini belirtirken özverili davrandıkları gözlenmiştir. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte eski dönemlere ait ev ve eşyalarla ilgili görseller öğrencilere sunulmuş ve etkinliğe bir başlık verilmiştir. *"Kültürel Öğeler ve Geleceğe Taşınması"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin ilgili görsellerden ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen iki soruyla belirlenmeye çalışılmıştır. Etkinliğin ilk sorusu; *Sizlerin yaşadığı*

evler de bu şekilde olsaydı, zorluk çeker miydiniz? sorusuna "*Hayır zorluk çekmem"* şeklinde verilen görüşler aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Hayır çekmezdim. Çünkü sonuçta o da bir ev,

Ö.K3: Hayır. Evde zorluk çekilmez,

Ö.E5: Bence zorluk çekmezdim. Çünkü güzel bir ev,

Ö.K4: Güzel olurdu. Çünkü güzel bir ev,

Ö.K6: Hayır. Çünkü eski antika eserler daha iyi. Ben orada yaşamak isterdim,

Ö.K2: Hiç zorluk çekmezdim. Çünkü ben de o ev gibi bir evde oturuyorum,

Ö.E4: Hayır. Hiçbir zorluk çekmezdim, rahatça otururdum. Bir de bahçem olurdu,

Ö.E6: Hayır, çok fazla oda olduğu için,

Ö.E7: Bence zorluk çekmezdim. Çünkü ev geniş. Büyük aileler bu evlerde yaşamalı,

Ö.E2: Ben çekmem. Evi çok güzel bir ev yaparım,

Ö.K5: Zorluk çekmezdim,

Ö.E3: Hayır çekmezdim. O da bir ev, sorun olmazdı,

Ö.E1: Hayır. Eski evler daha huzurlu ve güzel.

Cevaplarında zorluk çekmeyeceklerini ifade eden öğrenciler, bunun sebebini de güzel bir ev olmasına, geniş bir ev olmasına ve büyük ailelerin burada yaşayabileceğine, bu tarz evlerin huzurlu ve antika olmasına bağlamışlardır. Zorluk çekmeyeceklerini belirten öğrenciler, eski dönemlerin kültürel özelliklerinden hoşnut olduklarını belli eder nitelikte görüşler vermişlerdir. *"Evet zorluk çekerim*" şeklinde verilen görüşler aşağıdaki gibidir.

Ö.K7: Evet zorluk çekebiliriz. Evin düzeni bizi zorlayabilir,

Ö.K9: Evet. Odaların temizlenmesi çok vakit alabilir,

Ö.E11: Hem de çok zorlanırdık,

Ö.K13: Evet zorluk çekilebilir ama yine de yaşanabilir bir ev,

Ö.K10: Evet zorluk çekerdim. Evler birbirine benzer ise karışıklıklar çıkabilirdi,

Ö.K8: Biraz zorlanırdım,

Ö.K14: Zorluk çekeriz. Çünkü o evlerde teknoloji yoktu,

Ö.E13: Evet çekeriz,

Ö.E16: Evet zorluk çekerim,

Ö.E9: Evet. Sağlam görünmüyor gibi,

Ö.E12: Evet zorluk çekerdik. Sağlam olmadığı için tehlikeli olabilirdi,

Ö.E10: Çekerdim. Tahtadan yapılmış, sağlam gibi görünmüyor,

Ö.K12: Evet zorluk çekilebilir,

Ö.K11: Evet, çünkü bazı yerler havalandırılamıyor,

Ö.E8: Evet zorluk çekerdim,

Ö.E14: Evet çekerdim. Yağmur yağdığında evi su basabilirdi,

Ö.E15: Evet zorluk çekerim. Çünkü alıştığımız evlere benzemiyor,

İlk soruyla ilgili cevapların analizi yapıldığında zorluk çekeceklerini ifade eden öğrenciler, bunun sebebini de evin eski olmasına, sağlam görünmemesine, teknolojik olmamasına ve büyüklüğüne bağlamışlardır. Zorluk çekeceklerini düşünen öğrencilerin genelde evin fiziki özelliklerine göre değerlendirme yaptıkları görülmektedir. Zorluk çekeceğini belirten öğrenciler evle ilgili kültürel açıdan değerlendirme yapmamışlardır. İkinci soru, *Sizce gördüğünüz nesneler, günümüzde halâ kullanılıyor mu? Kullananlar var ise neden kullanıyor olabilirler?* şeklindedir. Soruya verilen cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E1: Bence kullanılıyordur. Bence bazı müzelerde olabilir. Çünkü kültürel değerleri unutmamamız ve yaşatmak için,

Ö.E4: Köylüler kullanıyorlar,

Ö.E3: Bence bazı evlerde var. Çünkü bu nesneler evlerde dekor olarak kullanılıyor,

Ö.K6: Kullanılır. Onlar çok eski eşyalar. İnsan elindekinin kıymetini bilmeli,

Ö.K5: Bence kullanılıyorlardır. Bana göre maddi durumları iyi olmayanlar kullanıyor olabilir,

Ö.K7: Tarım işlerinde kullanılırlar,

Ö.K8: Bence kullananlar az olabilir. Bu nesnelerin değerlerini kaybettiklerini söyleyebiliriz,

Ö.E2: Bazıları tarım arazilerinde kullanılıyor olabilirler,

Ö.K3: Köyümüzde kullanılıyor. Bu eski aletlere bağlı kalınmış olunabilir. İnsanlar yeni aletlere alışamamış olabilirler,

Ö.E5: Kullananlar var. Çünkü dedelerimizden kaldıysa hatıra diye asıyoruz,

Ö.K4: Bence halâ kullanılıyor. Bazı nineler, dedeler kullanıyor olabilir. Yenilerini otomatik oldukları için kullanamıyor olabilirler,

Ö.K1: Bunlar eskiden tarla sürerken kullanılmış olabilir,

Ö.K14: Evet. Köylerimizde kullananları bazen görebiliyoruz,

Ö.K2: Evet. Parası olmayanlar kullanıyorlar,

Bu soruya kullanılır diyen öğrencilerin görüşleri incelendiğinde bu aletlerin kullanılma sebeplerini; kültürel değerleri yaşatmak, hatıra olarak saklamak, yeni aletlere alışamamak,

evde dekor amaçlı kullanmak, tarımsal amaçlı kullanmak ve parasızlıktan daha yenilerini alamamak şeklinde değerlendirmişlerdir. Bir öğrencinin bu nesnelerin değerlerini kaybetmiş olmalarından bahsetmesi, bir diğerinin de kültürel değerlerin yaşatılmasından bahsetmesi önemlidir. Aletlere kullanılmaz diyen öğrencilerin görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E7: Kullanmıyoruz. Kullananlar hatıra olsun diye kullanıyor olabilirler. Mesela dededen kalma hatıra olsun diye,

Ö.E6: Bu nesneler günümüzde kullanılmıyor. Kullananlar var ise fakirlikten kullanıyor olabilirler,

Ö.K10: Kullanılmazlar. Kullanılıyorlarsa yük taşımak için kullanılabilir,

Ö.K11: Bu malzemelerin hiçbiri kullanılmıyor. Kullananlar var ise ben bilmiyorum. Kullanılsa sevinirim,

Ö.K12: Hayır. Çünkü çok eskiden yaşayanlar bunun değerini anlayıp kullanıyorlar,

Ö.K13: Hayır. Çünkü bunlar eskiden kullanılıyordu ama şimdi yoklar,

Ö.E9: Bunlar hep kayboldu

Ö.E14: Hayır insanlar bu aletleri tanımıyorlar,

Ö.E10: Hayır. Onların yerine şimdi yenileri çıkmıştır,

Ö.E12: Hayır kullanılmıyor. Belki köylerde kullananlar olabilir,

Ö.K9: Kullanmazlar. Onların yerine şimdi yenileri çıkmıştır,

Ö.E11: Bunlar şimdi evlerde yoktur,

Ö.E8: Hayır. Bunlar günümüzde kullanılmıyorlar artık,

Ö.E13: Hayır. Bu eşyalardan bazıları eskilerde yaşayanlarda olabilir ama günümüzde yok.

Kullanılır şeklinde görüş bildiren öğrenciler kadar kullanılmaz cevabını veren öğrenci de çıkmıştır. Öğrencilerin görüşleri incelendiğinde bu aletlerin kullanılmama sebeplerini; yenilerinin çıkmış olması, tanınmamaları, günümüzde kullanılmaması ve kaybolmaları şeklinde belirtmişlerdir. Birkaç öğrenci de kullanılabilir şeklinde düşünmüş sebeplerini de; *"hatıra amacıyla saklamak", "eskiden yaşayanların bunların değerlerini biliyor olması", "yük taşıma amacıyla kullanmak"* şeklinde ifade etmişlerdir. Bir öğrencinin "*kullanılsa sevinirim"* ifadesi önemlidir. Haftanın diğer dersi 11. etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Öğrencilerden kültürel değerlerin tanıtımı, başkalarına aktarımı ve korunması, bunun için gerekli önlemlerin nasıl alınabileceği üzerine bir etkinlik düzenlenmiştir. Etkinlikte öğrencilerin bir amaç etrafında nasıl toplanabilecekleri hususunda nasıl organize

olabilecekleri üzerine görüşleri alınmıştır. Bu bağlamda masa etrafında çalışan öğrencilerin olduğu bir görsel etkinlikte kullanılmış ve etkinlik uygulanmıştır.

11. ETKİNLİK

HAYDİ BİRER GÖREV ÜSTLENELİM!!!

Sence…

Hangi amacın altında toplanmalıyız?
……
……
Çalışmamızın adı ne olmalı?
……
……
Ne tür bir görevin olursa daha başarılı olursun?
……
……
Çevremizdekilerin dikkatlerini nasıl çekersin?
……
……

Etkinlik Amacı: Öğrencilerin grup çalışmaları içinde görev almaya istekli olmalarını ve aldığı görevleri yerini getirmeyi sağlama.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Grup çalışmalarında görev almak size neler hissettiriyor?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Görsellerin incelenmesi sağlanır.
- Etkinliğin sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın üçüncü dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Öğrencilerden farklı düşünceler elde edebilmek amacıyla etkinlik farklı bir günde uygulanmıştır. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki görsellerle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiş böylelikle kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı derste, öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları gözlemlenmiştir. Sorularda anlaşılmayan bir durum olmamıştır. Öğrencilerin görüşlerini belirtirken özverili davrandıkları gözlenmiştir. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde

cevaplamıştır. Öğrencilerin 11. etkinliğin sorularına verdikleri cevaplar aşağıda ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Bir öğrenci, toplanma amaçlarını *önemli bir konu etrafında toplanalım* demiştir. Çalışmanın ismini *kültürel öğelerimiz koymuştur*. Görev almak isteğini *kültürel öğeler hakkında bilgi edinmek isterim şeklinde* belirtmiştir. Çevresindekilere de *kültürel öğelerimizi unutmayalım, onları inceleyelim, herkes kültürel öğelerimizin değerini unutmasın* demektedir. Bir diğer öğrenci, toplanma amaçlarına *bir amaç bulmalıyız* demiştir. Çalışmanın ismini *eski değerler* koymuştur. Görev almak isteğini *kültür veya müzeyle ilgili konu isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekiler için de *dostçul ve barışçıl bir kültür elçisi olursam onları etkilerim* demektedir. Bir öğrencimiz, toplanma amaçlarını *önemli bir konu etrafında toplanalım* demiştir. Çalışmanın ismini *kültürel öğelerimiz* koymuştur. Görev almak isteğini *kültürel öğeler hakkında bilgi edinmek isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *kültürel öğelerimizin değerini unutmayalım* demektedir. Bir öğrenci, *toplanma amaçlarını kültürel eşyaları korumak* demiştir. Çalışmanın ismini *hep beraber kültür elçisiyiz* koymuştur. Görev almak isteğini *kültürel öğeleri korumak isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *kültürü seven ve değerli nesneleri koruyanlar olarak etkilerim* demektedir. Bir öğrenci, toplanma amaçlarını *kültür elçiliği etrafında toplanalım* demiştir. Çalışmanın ismini *ben bir Türk elçisiyim* koymuştur. Görev almak isteğini *kültürel öğeler hakkında bilgi edinmek isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *kültürel öğelerimizi unutmayalım* demektedir. Bir diğer öğrenci, toplanma amaçlarını *kültür elçiliği* yapmak demiştir. Çalışmanın ismini *vatan elçisiyim* koymuştur. Görev almak isteğini *kültürel öğelerin korunması hakkında bir görev edinmek isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *eskiden kullanılanları göstererek etkilemek istediğini* belirtmektedir.

Bir diğer öğrenci, toplanma amaçlarını *kültür elçiliği yapmak* demiştir. Çalışmanın ismini *görev üstleniyorum* koymuştur. Görev almak isteğini *yazı ve resim dağıtırım* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere *etkileyici şeyler göstererek etkilemek istediğini* belirtmektedir. Bir öğrenci, toplanma amaçlarını *kültür elçiliği yapmak* demiştir. Çalışmanın ismini *ben kültür elçisiyim* koymuştur. Görev almak isteğini *hangi görev olursa isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *kültürümüzü güzelleştirmeliyiz diyerek* etkilemek istemektedir. Bir öğrenci, toplanma amaçlarını *değerlerle ilgili konuşmak için* demiştir. Çalışmanın ismini *ben kültür elçisiyim* koymuştur, diğer iki soruyu yanıtlamamıştır. Bir diğer öğrenci, toplanma amaçlarını *Türkiye'nin değerlerini korumak*

demiştir. Çalışmanın ismini *milli kültürümüz* koymuştur. Görev almak isteğini *kültürel öğeleri tanıtmak isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *değerleri korumanın önemi olarak etkilerim* demiştir. Bir diğeri, toplanma amaçlarını *eski değerler hakkında bilgi toplamak* demiştir. Çalışmanın ismini *ben eski değerleri severim* koymuştur. Görev almak isteğini *bilgi toplamak isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilerin dikkatini *afiş tasarlayıp, asarak çekerim* demektedir. Bir diğer öğrenci, toplanma amaçlarını *Ankara'nın kültürü* demiştir. Çalışmanın ismini *ben kültür elçisiyim* koymuştur. Görev almak isteğini *yaşadığım ilin kültürünü araştırmak isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *görevimi iyi yaparak etkilerim* demektedir. Bir öğrenci, toplanma amaçlarını *kültür elçiliği* demiştir. Çalışmanın ismini *herkes bir görev üstlenmeli* koymuştur. Görev almak isteğini *Ankara'nın kültürel öğelerini turistlere tanıtmak isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *sloganlar hazırlayarak etkilerim* demektedir. Bir diğeri, toplanma amaçlarını *eski kültürleri korumak* demiştir. Çalışmanın ismini *eski kültürel değerleri koruyalım* koymuştur. Görev almak isteğini *resim seçme ve yazı yazma isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *kültürel değerleri koruyarak etkilerim demektedir.* Bir öğrenci, toplanma amaçlarını *eski değerlerimizi insanlara kazandırmak* demiştir. Çalışmanın ismini *varolan değerler* koymuştur. Görev almak isteğini *resim ya da yazı toplama isterim* şeklinde belirtmiştir. Çevresindekilere de *renkli yazı ve resimlerle etkilerim* demektedir. Bir diğer öğrenci, toplanma amaçlarını *eski kültürel değerleri geri döndürmek* demiştir. Çalışmanın ismini *eski kültürel öğeler* koymuştur. Görev almak isteğini *eski aletleri geri getirmek isterim* şeklinde belirtmiştir, son soruya yanıt vermemiştir. Bir diğer öğrenci, toplanma amaçlarını *değerlerimiz hakkında toplanmak* demiştir. Çalışmanın ismini *ben Türk'üm değerlerime de sahip çıkıyorum* koymuştur. Görev almak isteğini *eski eşyaları temin etmek, onları kullananları getirmek isterim* şeklinde belirtmiştir. *Güzel bir sloganla dikkatlerini çekerdim* demiştir. Bir diğeri, toplanma amaçlarını *kültürel değerleri korumak* demiştir. Çalışmanın ismini *kültürel değerler* koymuştur. Görev almak isteğini *kültürel değerlerimize örnekler bulmak isterim* şeklinde belirtmiştir. *Aklımla dikkatlerini çekerim* demiştir. Bir diğer öğrenci, toplanma amaçlarını *çevremize yeni şeyler getirmek* demiştir. Çalışmanın ismini *kendi kültürümü tanıyorum* koymuştur. Görev almak isteğini *bildiğim bir konu üzerine çalışmak isterim* şeklinde belirtmiştir. *Oraya uygun eşyalar getirip çevremdekileri etkilerim* demiştir. Çalışmanın ismine, öğrencilerin birçoğu ben kültür elçisiyim demiştir. Bu yüzden de etkinliğin teması Kültür Elçisi şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar

analiz edildiğinde genel olarak kültürel öğeleri ve kültürel değerleri korumak, onları yaşatmak ve tanıtmak, unutulmalarını önlemek ve onlara sahip çıkmak üstlenilmek istenen görevler olarak anlaşılmaktadır. Bu görevleri de temanın alt kodlamaları olarak değerlendirmek uygundur. Bu etkinliğe öğrencilerin verdikleri cevaplar ilk etkinliğe verdikleri cevapları da destekler niteliktedir. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan cevaplardaki genel düşünce kültürel değerlere sahip çıkmak ve yeni nesillere bu değerleri tanıtmak şeklindedir. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

10.-11. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenci ile etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan formla öğrencilerin değerle ilgili kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunda ilk olarak *Sana göre kültürel öğelerimizdeki değişimlerin sebepleri neler olabilir?* sorusuna öğrencilerin cevapları ve bu cevapların analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Bir öğrenci, *eski model olduğu için, modası geçtiği için tarihte kaldılar* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrenci bu soruyu; *insanların farklı kültürel değerleri öğrenmeleri* şeklinde cevaplamıştır. Bir diğeri; *değişim sebeplerini ortaya çıkarmak olabilir* şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğer öğrenci bu soruyu; *şimdiki insanların eski kültürel değerleri umursamadıkları için değişiyor* şeklinde değerlendirmiştir. Bir diğer öğrenci de *koruyamadığımız için değişiyorlar* şeklinde yanıtlamıştır. Bu soruyla ilgili tema *Kültürel Değişim'dir*. İkinci soru olan *kültürel değerlerimizdeki değişimleri kabullenirken nelere dikkat etmeliyiz?* sorusuna öğrencilerin görüşleri şöyledir. Bir öğrenci, *değişimleri kabullenirken dikkatli davranmalıyız* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrenci bu soruyu; *dikkat etmeliyiz ve baskı yapmamalıyız* şeklinde cevaplamıştır. Bir diğer öğrenci; *uyarılara dikkat etmeliyiz* şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğeri bu soruyu; *bazıları değişsin istiyor diye zorla kabullenmemeliyiz* şeklinde değerlendirmiştir. Bir diğer öğrenci de *değerlerimizi sevmeliyiz* şeklinde görüş bildirmiştir. Üçüncü soru olan *Kültürel değişimler yararlı mıdır?*

Zararlı mıdır? Neden? sorusuna öğrencilerin görüşleri; bir öğrenci *yararlıdır,* bir diğer öğrenci *yararlıdır. Çünkü insanlar bilmedikleri şeyleri öğrenirler* demiştir. Bir diğeri *bence yararlıdır. Çünkü insanların eskiden kalma eşyaları var* demiştir. Bir diğeri *evet yararlıdır. Çünkü biz kültürel değişimler sayesinde büyüdük* şeklinde cevap verirken bir diğeri *yararlıdır fakat eski değerleri de unutmamak gerekir* demiştir. Etkinlik sonunda alınan tüm cevaplarda öne çıkan temanın *Kültürel Değerlerin Önemi* teması olduğu söylenebilir. Bu haftaki çalışmanın bitiminde öğrencilerin üç soruya vermiş oldukları cevaplara göre kültürel değerler insanlarca umursanmayınca değerlerini kaybetmektedirler. Böylelikle de korunamamaktadırlar. Öğrenciler, bu kültürel değişimleri kabullenirken dikkatli olmanın öneminden bahsetmektedirler. Zorla ve baskıyla da kimsenin değişim kabullenemeyeceğini ve değerlerin sevilmesinin gerekliliğini de belirtmektedirler. Öğrencilerin hepsi kültürel değişimlerin yararlı olduğu yönünde birleşmektedirler. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre, deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden ders plânındaki kazanımlara, amaçlara ve ders işleniş süreci aşamalarına uygun görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı olduğu kanaatine varılmıştır. Deney grubu öğrencileri her çalışmada sorulan farklı sorulara birbirleriyle tutarlı cevaplar vermiş ve konulara olan farkındalıklarını belirtmişlerdir. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi etkinlik sonunda da kültürel değerlere duyulan sevgi ve onları korumanın gerekliliği yine cevaplarda ön planda olmuştur. Etkinliğin tümünde oluşan temalar *Kültürüne Sahip Çık, Kültür Elçisi, Kültürel Değişim ve Kültürel Değerlerin Önemi* şeklindedir. Etkinlik öncesi ve sonrasında oluşan temalar Tablo 42'de sunulmuştur.

Tablo 42. 10.-11. Etkinlik Genel Temaları

10.-11. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Kültürüne Sahip Çık	Kültür Elçisi Kültürel Değişim Kültürel Değerlerin Önemi

Aile Birliğine Önem Verme değeriyle ilgili öğrenci betimlemelerinden elde edilen bu temaların ilgili kazanımlarla örtüştükleri de görülmektedir. Etkinlikte oluşan genel yargı ise, kültürel değerlerin önemini korumak ve onları yaşatmaktır. Öğrencilerin ifadelerinden bunu anlamak mümkündür. Tablo 43, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 43. 10.-11. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

10.-11. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Kültürel değerler her zaman korunmalı ve değişmemelidir. *Kültürümüze sahip çıkmalıyız.* *Kültürel değerlerimizi korumayı bir görev olarak bilmeliyiz.* *Okullarda da kültürel değerleri korumaya yönelik çalışmalarımız olmalıdır.*

Etkinlik sonunda yöneltilen sorular, uygulamanın diğer çalışmalarına göre daha genel yapıdadır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan kültürel değerlere sahip çıkmaktan hoşlandıkları belirgindir.

8. OTURUM

Bu haftada "Türk Büyüklerine Saygı" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı 12. etkinlik uygulanmıştır.

12. ETKİNLİK 15-19/04/2013

Araştırmanın sekizinci oturumunda, Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark edebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Türk Büyüklerine Saygı değerinin bu amaçlarının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dahilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 44'de sekizinci oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 44. 8. Oturum Ders Planı

8. OTURUM 15-19/04/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Ahlaki muhakeme KAZANIMLAR: Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, çalışma kâğıtları, görseller SÜRE: 40'+40'+40' AMAÇLAR: Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimlemek, Dayanışmanın toplum hayatındaki önemini kavramak, Atatürk'ün hayatıyla ilgili olayları ve olguları kavramak, Türk kadınının Kurtuluş Savaşı'ndaki önemini öğrenmek, Liderlerin toplum ve gruplar üzerindeki etkilerini anlayabilmek Bu çalışma ile öğrencilerden, Milli Mücadele dönemi zorluklarının farkına varmaları beklenir. YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, Anlatım, soru cevap, analiz etme ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Savaş döneminde ülkenin durumu hakkında öğrencilere bilgiler verilir. Öğrencilerden dayanışma kelimesi içinde olabilecek sözcükler söylemeleri istenmiştir. "*Dayanışma neden oluşur?"* sorusuyla öğrencilerin dikkatleri toplanmış ve konuya olan farkındalıkları bulunmaya çalışılmıştır. Sözcüklerden yola çıkarak, ortak genel kavramlara ulaşılmıştır.

Tablo 44'ün devamı…

Oluşturulan ortak kavramlar ile Atatürk ve Milli Mücadele arasında bir bağ kurulmuş, öğrencilerin fikirleri sorulup konu üzerinde konuşmalar yapılmıştır. Böylelikle de ahlaki muhakeme yaklaşımından yararlanılmış olunmaktadır. Yaşanmış kahramanlık hikâyeleri sınıfta okunur, savaş dönemi görselleri incelenip öğrencilere değerlendirme yaptırılmıştır. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Verilen hikâyeyi okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Hikâyede anlatılanlar üzerine öğrencilerin görüşleri alınıp ve ders sonlandırılmıştır. Bu haftanın etkinliği; *Mustafa Kemal'i Tanıyorum* isimli kısa hikâyedir.

Sekizinci oturumda Türk Büyüklerine Saygı değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler üç gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Üç güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir.

Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, "Türk Büyüklerine Saygı" değeriyle ilişkili olarak Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark edebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından ahlaki muhakeme yaklaşımını içeren ders planı hazırlanmış, değer açıklama yaklaşımına göre hazırlanan "*Mustafa Kemal'i Tanıyorum"* başlıklı kısa paragraf ders etkinliği olarak belirlenmiştir. Etkinlikler haftada üç güne yayılarak üç ders saati içinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının ahlaki muhakeme yaklaşımı doğrultusunda dersi işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyelerinde hazırlanan sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşım doğrultusunda öğrenciler Türk Büyüklerine Saygı değerine bağlı olarak "Milli mücadelede dayanışmanın oluşmasında Atatürk'ün önemini" betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruyu dikkatlice okumuşlardır. Sorunun tüm öğrencilerce anlaşıldığı görülmüştür. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Sınıfın geneli yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamaya gayret göstermiştir. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik

öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik öncesi görüş belirleme formunda, *Sence insanların çocukluk döneminde çevrelerinde yaşadıkları olaylar ve karşılaştıkları durumlar hayatlarına yön verir mi?* sorusu yöneltilmiş, öğrencilerin görüşleri ve bu görüşlerin analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Küçükken yaşadığımız bir olay büyüdüğümüzde alacağımız kararlara yansır,

Ö.E1: Verir. Bir insan eski dönemlerde zorluklar geçirmiş olabilir. Atatürk, küçükken yaşadıklarını şimdi bizlere yaşatmamak için çabalar sarf etmiştir. Çünkü küçükken yaşadıklarının gelecekte yaşanmasını istememiştir,

Ö.K2: Verir. Küçükken yaşanılan ortamlar kötü olsa bile büyüdüğümüzde asla pes etmemeliyiz,

Ö.E2: Yön verir. Örneğin küçükken yoksulluk içinde yaşayan biri, büyüdüğünde çocukları için elinden geleni yapar,

Ö.K3: Yön verir. Örneğin küçükken ailesinden şiddet görmüş olabilir. Büyüdüğünde ise kendi ailesine anlayışla yaklaşabilir,

Ö.E3: Verir. Çünkü büyükler de bir zamanlar çocuktu. Küçükken zorluk yaşamış olabilirler ama bizlerin de aynı zorlukları yaşamasını istemezler,

Ö.K4: Evet verir. Yaşadığı dönemin etkisinde kalabilir,

Ö.E4: Verir. Çünkü insanlar çocukluk dönemlerinde kötü şeyler yaşamış olabilirler. Okula bile gönderilmemiş olanlar olabilir. Ben büyüdüğümde kötülükler görmek istemiyorum,

Ö.E5: Verir. İnsanlar küçükken başka durumlar yaşamış olabilirler. Bazıları okuyamamış bile olabilir,

Ö.K5: Verir. Çünkü bazı insanlar kötü bir çocukluk dönemi yaşamıştır. Onlar biz kötü yaşamayalım diye her istediğimizi yapıyorlar,

Ö.K6: Verir. Babam bana hep çok şanslısınız oğlum diyor,

Ö.E6: Çocukların çevresinde savaş varsa üzülürler, psikolojileri bozulur,

Ö.K7: Babam çocukluğunda babasından gördüğü baskıyı bize hep anlatır. Fakat o bize hiç baskı yapmaz, aynı şeyleri yaşamamızı istemez,

Ö.E7: Verir. Eskiden çocuklar okula gönderilmezdi. Şimdi ise babalar çocuklarını okula götürmek için can atıyor,

Ö.K8: Yön verir. Çevresinde yaşananların etkisinde kalır,

Ö.E8: Yön verir. Çünkü karşılaşacağı her şey gelecekte o kişiyi etkiler,

Ö.K9: Verir. Küçükken yaşadığı olumsuzluklardan dolayı gelecekte bunlardan iyisini başarabilmek için çaba sarf eder,

Ö.E9: Evet. Çünkü onun çevresinde yaşadıkları ona örnek olur,

Ö.K10: Evet yön verir. Çünkü çevresi onu etkiler,

Ö.E10: Elbette verir. Küçükken aldığı görgü büyüdüğünde de devam eder,

Ö.K11: Verir. Çocukluğunda istedikleri alınamayan bir kişi büyüdüğünde çocuklarının istediklerini almak için çabalar,

Ö.E11: Eskiden zor alınan şeyler artık kolay elde ediliyor,

Ö.K12: Atatürk döneminde hayat çok zordu. O asker olmak istiyordu. Asker olduktan sonra bu zorlukları ortadan kaldırmak için çabaladı. Şimdi bizler zorluk yaşamıyoruz,

Ö.E12: Bazen insanların yaşadığı durumlar, meslek sahibi olmalarını zorlayabilir,

Ö.K13: Yön verir. Yaşadığı her şey onun düşüncelerini etkiler,

Ö.E13: Yön verir ve kararlarını değiştirmek zorunda kalabilir,

Ö.K14: Küçükken iyi şeyler yaşayanlar, büyüdüğünde de başkalarına iyi davranır, onlara iyi şeyler öğretir

Ö.E14: Evet yön verir,

Ö.E15: Yön verir. Kişiliğine etki eder.

Etkinlik öncesi görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre öğrencilerin hepsinin düşüncesi çocukluk döneminde yaşanılanların, insan hayatına yön verdiği yönündedir. Çevresel faktörlerin de insanlar üzerinde etkisinin olduğundan bahseden öğrenciler de olmuştur. Küçükken yaşananların insanların düşüncelerine de etki ettiğini söyleyen öğrenciler de olmuştur. Öğrenciler bu soru için genellikle kendi ailelerinden de örnekler vermişlerdir. Ailelerinde küçükken zorluk yaşayan aile bireylerinin, büyüdüklerinde kendi çocuklarına aynı sıkıntıları yaşatmamak için uğraştıklarından bahsetmektedirler. Bir öğrenci de Atatürk örneği vermiştir. Şu an içinde yaşadığı hayatı Atatürk'e borçlu olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin ifadelerini *Yaşam Tarzları* teması içinde değerlendirmek mümkündür. Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun uygulanmasından sonra haftanın diğer dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmış ve hazırlanan etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Verilen hikâyeye göre öğrencilerin konuyla ilgili düşünceleri, yöneltilen tek soruyu cevaplamalarıyla alınmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Türk Büyüklerine Saygı değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

12. ETKİNLİK KURTULUŞTAN KURULUŞA

Etkinlik Amacı: Dayanışmaya uygun örnekleri zihninde canlandırabilme, liderlerin toplum ve gruplar üzerindeki etkilerini anlayabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Kime lider diyebiliriz?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Hikâyenin sessizce birkaç kez okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hâkim olmaları sağlanır.
- Hikâyenin ve ilgili sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

ETKİNLİK 12

MUSTAFA KEMAL'İ TANIYORUM

Mustafa Kemal'in çocukluğu ve gençliği Osmanlı Devleti'nin en bunalımlı yıllarına rastlar. Doğup büyüdüğü Selanik ve Manastır şehirleri Osmanlı Devleti'nin en karışık bölgelerinden birinde bulunuyordu. Avrupa'nın güçlü devletlerinin kışkırtmasıyla Sırplar, Bulgarlar ve Yunanlılar sık sık ayaklanıyorlardı. Bu ortam, Mustafa Kemal'i çok etkiliyordu. Bu olaylar ileride ülkenin geleceği ile ilgili kararlar alırken daha gerçekçi hareket etmesini sağladı. MEB, (2011). (alınmıştır)

Sizce Mustafa Kemal'in çocukluk dönemlerinde yaşadıkları, hayatına nasıl yön vermiş olabilir? Neden?

……

……

……

……

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki kısa hikâyeyle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları

dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın tümü, etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte kısa bir paragraf öğrencilere sunulmuştur. Etkinliğin uygulanmasındaki amaç Mustafa Kemal'in çocukluk dönemlerini öğrencilerin hafızalarında canlandırmaktır. *"Mustafa Kemal'i Tanıyorum"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ne çıkarımda bulunabilecekleri belirlenmeye çalışılmıştır. *Sizce Mustafa Kemal'in çocukluk dönemlerinde yaşadıkları, hayatına nasıl yön vermiş olabilir? Neden?* sorusu etkinliğin sorusudur. Soruyla ilgili öğrencilerin cevapları ve bu cevaplar üzerine yapılan analizler aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Bence Mustafa Kemal Atatürk, çocukluk dönemleri Osmanlı Devleti'nin bunalımlı yıllarına rastlamıştır. Bu yüzden yaşadığı olayları hep göz önünde bulunmuştur. Bu olaylar büyüdüğünde de gerçekçi hareketler etmesini sağlamıştır. Böylelikle de ileri görüşlü ve güvenilir bir lider olmuştur,

Ö.E1: Bu sıkıntıları gidermek için her okulu bitirdi, asker olmak istiyordu. Asker oldu. Çünkü o herkesi severdi,

Ö.K2: Osmanlı yanlış kararlar aldı. Yanlış kararların alınmasını engellemek için uğraşmaya karar vermiştir,

Ö.E2: Hayatına yön vermeseydi buralara kadar gelemez, başaramazdı,

Ö.K3: Saygın, akıllı, uygar ve başkalarına iyi örnekler oldu,

Ö.E3: Kararlı ve ileri görüşlü olmasını sağlamıştır,

Ö.K4: Atatürk'ün içinde başarabilme hırsı oluşmuştur,

Ö.E4: Yaşadığı o karışık bölgelerden uzaklaşmak istemiştir,

Ö.K5: Bu olaylar Mustafa Kemal'e gelecekte yön verecektir,

Ö.E5: Hayatını olumsuz etkilemiştir. Zor dönemler geçirmiştir,

Ö.K6: Mücadele etmek için karar almasını sağladı. Ümitsizlik yaşamadı,

Ö.E6: Diğer çocukların yerine kendini koyup, onlar için de kararlar almak istemiş olabilir,

Ö.K7: Sonraki dönemler için kararlar almasını sağlamıştır,

Ö.E7: Kararlılığı gelişmiştir,

Ö.K8: Savaşlar olmuştur. Mustafa Kemal'de de vatanı kurtarma düşüncesi oluşmuştur. Büyüdüğünde vatanı kurtarma sorumluluğu hissetmiştir kendinde,

Ö.E8: Çok düşünceli ve akıllı olmasını sağlamıştır,

Ö.K9: Yaşadığı zamanlar onun daha gerçekçi hareket etmesini sağlamıştır,

Ö.E9: Kendini koruma, savaşma gibi yön vermiş olabilir. Çünkü o dönemlerde savaş vardı,

Ö.K10: O dönemin yaşam tarzı yoktu,

Ö.E10: Kendi yaşadıklarını başkalarının yaşamasını istememiştir,

Ö.K11: Çalışkan olma ve savaşma isteği oluşturmuştur,

Ö.E11: Büyüdüğü yerler ülkemiz dışındaki yerlerdi. Oralardan kurtulma isteği oluşmuş olabilir,

Ö.K12: Ayaklanmaların verdiği rahatsızlıktan kurtulma ve bunları bitirmek için kararlar almaya yönlendirmiştir,

Ö.E12: Sıkıntılı dönemlerin bitmesi için elinden geleni yapmıştır,

Ö.K13: Ülkesinde aynı rahatsızlıklar olmasın diye asker olmaya karar vermiştir,

Ö.E13: Mustafa Kemal'in çocukluk dönemlerinde yaşadıkları hayatına güven veren, ileri görüşlülük, cesurluk katmıştır. Çünkü yaşadıklarından dolayı bu özellikler hayatına yön vermiştir. Bu özellikler ona yeni alışkanlıklar kazandırdı ve böylece iyi bir lider oldu,

Ö.K14: Kararlı ve yapıcı bir insan olmasını sağlamıştır,

Ö.E14: Etkili bir lider olmasını sağlamış, düşüncelerini kararlılıkla vermiştir,

Ö.E15: Kararlı ve ileri görüşlü biri olmasını sağlamıştır,

Ö.E16: Kendinde büyük kararlar alma cesareti hissetmiştir.

Etkinlik sorusuyla ilgili öğrencilerin cevaplarının analizi yapıldığında, öğrencilere göre Mustafa Kemal'in çocuklukta yaşadıkları onun ileri görüşlü ve kararlı bir asker olmasında etkili olmuştur. Bunun dışında; Atatürk'ün yaşadığı hayatın, onun gerçekçi hareketlerde bulunan, saygın, akıllı, uygar biri olmasını sağladığını belirten öğrenciler olmuştur. Vatanı koruma sorumluluğunu kendinde hisseden, başarma hırsına sahip ve başkalarına iyi örnekler gösteren biri olmasında da yaşadığı hayatın etkisi vardır şeklinde görüş belirten öğrenciler de vardır. Bu ifadeler birer kavram kategorisi olarak düşünülmüş, *Lider* kodlamasıyla da değerlendirilmiştir. Bu kodlama da *Atatürk* teması içinde değerlendirilmiştir. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan cevaplardaki genel düşünce insanların yaşadıkları hayatların ve çocukluk dönemlerinin düşüncelerine etki ettiğidir. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

12. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruyu dikkatlice okudukları görülmüştür.

Anlayamadıkları bir durum olmamıştır. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenci ile etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan form ile öğrencilerin kazanımları ve kazanımlara bağlı değeri ne derece kavrayabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun sorusu *Sana göre Türk kadını hangi yaptıklarıyla Kurtuluş Savaşı'nda önem kazanmıştır?* şeklindedir. Öğrencilerin görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

Bir öğrencinin soruya ilişkin görüşü *Mermiler, silahlar taşıyor. Askerlerle birlikte savaşıp gerekirse canlarını feda edip yerlerini diğer Türk kadınlarına bırakıyorlar. Milli mücadeleye bu şekilde destek olmuşlardır* şeklindedir. Bir başka öğrenci, *Bana göre Türk kadını savaşta mermi taşımalarıyla, yemek götürmeleriyle ve savaşa girmeleriyle önem kazanmışlardır* şeklinde cevap verirken bir diğeri, *Bence yaptıkları gayret, çaba, yardımseverlik, duyarlılık, yardımlaşma ve dayanışmadır. Onlar bizim için çok önemliler. Onları sevip, saymalıyız* demiştir. Bir diğerinin, *Kurtuluş Savaşı'nda Şerife Bacı cephedeki askerlere mermi taşıyarak yardımcı olmuştur* şeklinde görüşü bulunmaktadır. Bir öğrencinin bu soruya görüşü olmamıştır. Bu haftaki çalışmanın bitiminde, öğrencilerin bu soruya vermiş oldukları cevaplardan Türk kadının askerlerle beraberce savaşmaları, gerektiğinde canlarını feda etmeleri, mermi taşımaları, yemek yapmaları, gösterdikleri çaba ve yardımseverlik örnekleri öğrencilerin görüşlerinden elde edilen olgulardır. Bu ifadeleri, sorunun kavram kategorileri olarak belirlemek mümkündür. Kavram kategorileri *Fedakârlık* kodlamasıyla belirtilebilir. Etkinlik sonu *Dayanışma* ve *Fedakâr Türk Kadını* teması içinde değerlendirilebilir. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden alınan görüşlerin, sınıfın diğer öğrencilerinin etkinlik öncesinde ve etkinliğe verdikleri görüşlerle tutarlı oldukları görülmüştür. Etkinlik öncesinde alınan tüm cevaplarda öne çıkan tema *Yaşam Tarzları* şeklinde oluşmuştur. Bu temalara etkinlik ve sonrasında *Atatürk, Dayanışma ve Fedakâr Türk Kadını* temaları da eklenmiştir. Tablo 45, etkinlik öncesinde ve sonrasında oluşan temaları göstermektedir.

Tablo 45. 12. Etkinlik Genel Temaları

12. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Yaşam Tarzları	Fedakâr Türk Kadını Dayanışma Atatürk

Tüm etkinlik çalışmalarında sorulan soruların birbirinden farklı olmasına rağmen alınan görüşler birbirleriyle ilgili ve birbirini destekler nitelikte çıkmıştır. Oluşan temaların Türk Büyüklerine Saygı değerine bağlı olarak dayanışmayla ve liderlikle ilgili kazanımlarla örtüştükleri görülmektedir. Bu durumdan da öğrencilerin etkinlik süresince çalışmaya gereken önemi verdikleri anlaşılmaktadır. Tablo 46, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 46. 12. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

12. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Türk halkı dayanışma içinde savaşmıştır. *Mustafa Kemal'in çocuklukta yaşadıkları onun ileri görüşlü ve kararlı bir asker olmasında etkili olmuştur.* *Çocukluk döneminde yaşanılanlar, insan hayatına yön verir.* *Türk kadını savaşlarda çok fedakârlık yapmıştır.*

Öğrenciler etkinlik öncesinde ve etkinlikte insanların yaşadıkları ortamların kişiliklerinin oluşumunda etkili olduğundan bahsetmişlerdir. Oturumun sonunda ise milli mücadelede Atatürk'ün önderliğinde Türk kadının her türlü fedakârlığı isteyerek yaptığından söz etmişlerdir.

9. OTURUM

Bu haftada "Vatanseverlik" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı 13. etkinlik uygulanmıştır.

13. ETKİNLİK 22-26/04/2013

Araştırmanın dokuzuncu oturumunda, öğrencilerin yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimleri ile Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark edebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Vatanseverlik değerinin bu amaçlarının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili

sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 47'de dokuzuncu oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 47. 9. Oturum Ders Planı

9. OTURUM 22-26/04/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer açıklama, ahlaki muhakeme KAZANIMLAR: Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, etkinlik kâğıdı, sözlük, harita SÜRE: 40'+40'+40' AMAÇLAR: Atatürk'ün milli birlik ve beraberliğe verdiği önemi kavrayabilmek. Milli mücadele zamanında dayanışmanın önemini kavramak. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark etmek. Bu çalışma ile öğrencilerden, Kurtuluş Savaşı'nda Türk halkının gösterdiği dayanışma örnekleriyle neleri başardığının farkına varmaları beklenir. YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, Anlatım, soru cevap, görselleri okuma ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Atatürk'ün yaptığı savaşların isimleri söylenir, tarihleri, yerleri harita üzerinde gösterilir. Dayanışma sözcüğü tahtaya yazılır ve anlamı üzerine konuşulur. Öğrencilere bu sözcükle ilgili ifadeler söylettirilir. Sözcüklerden yola çıkarak, ortak genel kavramlara ulaşılmıştır. "*Kurtuluş Savaşı nedir?"* sorusuyla öğrencilerin dikkatleri toplanmış ve konuya olan farkındalıkları bulunmaya çalışılmıştır. Oluşturulan ortak kavramlar ile Türk halkı ve dayanışma arasında bir bağ kurulmuş, öğrencilerin fikirleri sorulup konu üzerinde konuşmalar yapılmıştır. Milletin aynı amaca hizmet etmesinin gerekliliği anlatılmıştır. Böylelikle de ahlaki muhakeme yaklaşımından yararlanılmış olunmaktadır. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Verilen hikâyeyi okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Hikâyede anlatılanlar üzerine öğrencilerin görüşleri alınıp ve ders sonlandırılmıştır. Bu haftanın etkinliği; *Atatürk İle Çoban* isimli hikâyedir.

Bu oturumda vatanseverlik değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler üç gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Üç güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir.

Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, "Vatanseverlik" değeriyle ilişkili olarak "Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimlemelerini, Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark etmelerini sağlamak" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer açıklama ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarını içeren ders planı hazırlanmış, değer açıklama yaklaşımına göre hazırlanan "*Atatürk İle Çoban"* başlıklı bir kısa paragraf ders etkinliği olarak belirlenmiştir. Etkinlikler haftada üç güne yayılarak üç ders saati içinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının ahlaki muhakeme yaklaşımı doğrultusunda dersi

işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyelerinde değer açıklama yaklaşımına bağlı olarak hazırlanan farklı sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Vatanseverlik değerine bağlı olarak "dayanışmayı" betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Sınıfın geneli yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamıştır. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. İlk soru olan; *Sana göre bir milletin ortak bir amaca hizmet etmesi ne anlama gelmektedir? Niçin?* sorusuna deney grubu öğrencilerinin verdikleri cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Milletin birlik olarak çalışması anlamına gelmektedir. Birlikler hep aynı amaca hizmet eder,

Ö.E1: O kişiye seve seve yardım etmek,

Ö.K2: Herkesin aynı düşünceye sahip olması ve aynı amaca ulaşmak istemeleridir. Çünkü herkes yaşadığı yeri korumak ister,

Ö.E2: Millete sevgi ve saygı anlamına gelir. Ortak bir amaç için çalışmak sevgi ve saygıdır,

Ö.K3: İstenilen sonuca ulaşmaktır,

Ö.E3: İyi bir vatandaş yardımı sever,

Ö.K4: Yardımlaşma anlamına gelmektedir. Çünkü o amaç çok iyi bir amaçtır,

Ö.E4: Bana göre bir milletin ortak bir amacı varsa her şehir iyi anlaşır,

Ö.K5: Milletin bir araya gelip birlik ve beraberliği kurmaları bütün millet için çok önemli olabilir,

Ö.E5: Millet bir amaca ulaşmak için hizmet eder,

Ö.K6: Örneğin savaşta ortak bir amacımız olmasaydı kazanamazdık,

Ö.E6: Bana göre bir milletin ortak bir amaca hizmet etmesinin anlamı Kurtuluş Savaşı'dır,

Ö.K7: Düşmana saldırmak, düşman topraklarını ele geçirmek,

Ö.E7: Herkesin aynı karar üstünde çalışmasıdır,

Ö.K8: Milletini, vatanını ve ülkesini sevmesi ve ilerletmek istemesi,

Ö.E8: Bana göre bir milletin ortak bir amaca hizmet etmesi o ülkede bir savaş olduğu anlamına gelmektedir,

Ö.K9: Ülkeyi zenginleştirmektir,

Ö.E9: Bana göre bir milletin ortak bir amaca hizmet etmesidir,

Ö.K10: Herkes bir millet için çalışarak, topluma çok büyük hizmet eder,

Ö.E10: Çok iyi bir millet olmasıdır,

Ö.K11: Milletini sevmesi ve insanları korumasıdır. Atatürk bu vatanı bize emanet etti, biz de bu yurdu korumalıyız,

Ö.E11: Şehitlerimize saygı duymalıyız,

Ö.K12: Bana göre bir milletin ortak bir amaca hizmet etmesi insanların yardımlaşması anlamına gelmektedir,

Ö.E12: İnsanlara yardım etmek,

Ö.K13: Bana göre bir milletin ortak bir amaca hizmet etmesi insanların her işine yardımcı olmaktır,

Ö.E13: Herkes ayrı ayrı karar verirse millet bütün kararların peşinden koşamaz,

Ö.K14: Bana göre bir milletin ortak amacı milletin değerleridir. O değer insanın kaynağıdır. İnsanlar kaynağına saygı duymalıdır,

Ö.E14: Bana göre bir milletin ortak bir amaca hizmet etmesi Atatürk'ün millete yardım etmesi, milleti çok sevmesi anlamına gelmektedir,

Ö.E15: Bana göre bir milletin bir araya gelip toplanması her millete hizmet etmek anlamına gelmektedir,

Ö.E16: Herkese eşit davranmak ve onunla ilgili kötü sözler söylememek.

Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun ilk sorusuyla ilgili yapılan değerlendirmede; öğrenciler ortak bir amaca hizmet etmek kavramıyla "yardımlaşma", "ülkeyi sevme",

"birlik ve beraberlik", "karşılıklı sevgi saygı gösterme" gibi kavramları daha çok bağdaştırmaktadırlar. Buna ek olarak bir öğrenci Kurtuluş Savaşı'nı ortak bir amaç olarak tanımlamıştır. Bir öğrenci de ortak amacı, milletin değeri olarak tanımlamaktadır. Bir diğeri de, herkese eşit davranmak şeklinde açıklamıştır. Yardımlaşma, değerler, sevgi saygı ve vatan sevgisi kavramları bu sorunun kavram kategorileri olarak düşünülebilir. *Birlik Beraberlik* kodlamasıyla birleştirilen bu kavramlar, *Kurtuluş Savaşı* teması içinde değerlendirilmiştir. İkinci soru olan; *Sence Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en büyük değerimiz nedir? Niçin?* sorusu incelendiğinde, öğrencilerin cevapları ve ilgili analizler gruplanarak belirtilmiştir. Kurtuluş Savaşı'nı kazandıran en büyük değer olarak Atatürk'ü gören öğrencilerin cevapları aşağıdaki gibidir:

Ö.K1: Bence Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en büyük değerimiz Atatürk'tür. Çünkü onun önderliğinde kazandık,

Ö.E1: Atatürk'le gurur duyuyorum. Bizi düşmanlardan kurtarmıştır,

Ö.K2: Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en belirgin değerimiz atamızdır. Çünkü Atatürk bize liderlik etmeseydi kazanamazdık,

Ö.E2: Atatürk ve tüm halk,

Ö.K3: Atatürk olmasaydı kazanamazdık,

Ö.E3: Çünkü Atatürk milletini çok severdi,

Ö.K4: Atatürk'ün elinden gelen her şeyi yapmasıdır,

Ö.E4: Kurtuluş Savaşı Atatürk sayesinde kazanıldı,

Ö.K5: Atatürk'ün önderliğidir,

Ö.E5: Mustafa Kemal Atatürk ve onun askerleri,

Ö.K6: Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en belirgin değerimiz Atatürk'ün önderliğidir,

Ö.E6: Atatürk'ün Milli Mücadele'yi başlatmasıdır,

Ö.K7: Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamız Atatürk'ün zekâsıyla olmuştur.

Kurtuluş Savaşı'nı kazandıran en büyük değeri; yardımlaşma ve dayanışmadır şeklinde belirten öğrencilerin cevapları aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E7: Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en büyük değerimiz dayanışma ve yardımlaşmadır,

Ö.K8: Milletimizin el ele vererek dayanışmayla Kurtuluş Savaşı'nı kazanmasıdır,

Ö.E8: Askerlerin birbirlerine destek vermeleri,

Ö.K9: Millet sevgisi, dayanışma ve cesarettir. Çünkü bunlar olmadan kazanamazdık,

Ö.E9: Yardımlaşma. Hiç kimse yardımlaşmasaydı kazanamazdık,

Ö.K10: Kazanmamızı sağlayan en belirgin değerimiz dayanışmadır. Dayanışma olmasaydı görev paylaşımı da olmazdı,

Ö.E10: Herkes orada elinden gelenin en fazlasını yaptı ve el ele verip kazandık,

Ö.K11: Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en büyük değerimiz bizim dayanışmamızdır,

Ö.E11: Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en belirgin değerimiz dayanışmadır,

Ö.K12: Bence Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en büyük değerimiz kadınlar ve çocuklardır. Çünkü dayanışma olmadan kazanamazdık,

Ö.E12: Herkesin el ele verip savaşı kazanması en belirgin değerimizdir,

Ö.K13: En büyük değerimiz dualarımızdır. Tabii ki işbirliği ve dayanışma da önemlidir,

Ö.E13: Bence en belirgin değerimiz yardımlaşmadır,

Ö.K14: En büyük değerimiz yardımlaşmadır. Her zaman yardımlaşmalı ve sorunlarımızı birlikte çözmeliyiz,

Ö.E14: Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en belirgin değerimiz birlik, beraberlik ve dayanışmadır.

Diğer ifadeler;

Ö.E15: Bence Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en büyük değerimiz ülkemizi bağımsız yapma ve topraklarımızı geri alma isteğidir,

Ö.E16: Bence Kurtuluş Savaşı'nı kazanmamızı sağlayan en büyük değerimiz bayrağımızdır,

Ö.E17: Kurtuluş Savaşı çok zordu ve emek vererek kazanılmıştır.

İkinci soruya öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde; "dayanışma ve yardımlaşma" ile "Atatürk ve onun yaptıkları" sınıfın büyük çoğunluğunun ortak görüşü olmuştur. Birkaç öğrenci de Kurtuluş Savaşı'nı kazandıran değeri; bayrak, askerlerin savaşması, emek harcamak ve bağımsızlık isteğidir şeklinde belirtmiştir. Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun üçüncü sorusu, *Sana göre dayanışma olmadan da Kurtuluş Savaşı kazanılabilir miydi? Nasıl?* şeklindedir. Soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar ve analizleri şu şekilde belirtilmiştir.

Ö.K1: Dayanışma olmadan kazanılmazdı. Çünkü Kurtuluş Savaşı zor bir savaştı,

Ö.E1: Bence kazanılmazdı. Dayanışma olmadan herkes kendi bildiğini yapardı,

Ö.K2: Hayır kazanamazdık. Dayanışmayı bilmeyen veya sırt sırta veremeyen başarıyı elde edemez,

Ö.E2: Bana göre, dayanışma olmadan Kurtuluş Savaşı kazanılamazdı,

Ö.K3: Bana göre, dayanışma olmadan Kurtuluş Savaşı kazanılamazdı. Çünkü kimse tek başına halledemezdi,

Ö.E3: Hayır kazanılmazdı. Çünkü askerler ve diğer insanlar birbirlerine yardım ederek kazandılar,

Ö.K4: Kazanılmazdı. Çünkü çocuklar, yaşlılar, babalar, anneler ellerine silah aldılar,

Ö.E4: Hayır kazanılamazdı. Halk dayanışma yapmasaydı düşman yurdu işgal ederdi,

Ö.K5: Bana göre dayanışma olmasaydı bizler kazanamazdık,

Ö.E5: Bence kazanılmazdı. Çünkü herkes kendisi bir şeyler yapmaya çalışırdı, başarılı olamazdı,

Ö.K6: Bana göre dayanışma olmadan Kurtuluş Savaşı kazanılamazdı,

Ö.E6: Hayır, Kurtuluş Savaşı kazanılmazdı,

Ö.K7: Dayanışma olmadan kazanamazdık,

Ö.E7: Bana göre dayanışma olmadan Kurtuluş Savaşı kazanılmazdı,

Ö.K8: Hayır. İnsanlar birbirlerine destek olmasalardı bu savaşı kazanamazdık,

Ö.E8: Dayanışma olmadan kazanılmazdı,

Ö.K9: Hayır kazanılamazdı. Çünkü dayanışma insanın ruhuna işlemiştir,

Ö.E9: Dayanışma olmadan kazanılamazdı,

Ö.K10: Hayır. Çünkü dayanışma içinde olmadan hiçbir savaş kazanılamaz,

Ö.E10: Bana göre dayanışma olmadan Kurtuluş Savaşı kazanılmazdı,

Ö.K11: Kazanılamazdı. Dayanışma olmadan kazanılmaz. Kurtuluş Savaşı'nda çok insana ihtiyaç olmuştur,

Ö.E11: Bana göre dayanışma olmadan Kurtuluş Savaşı kazanılamazdı,

Ö.K12: Eğer dayanışma olmasaydı Kurtuluş Savaşı kazanılamazdı,

Ö.E12: Kazanılamazdı,

Ö.K13: Dayanışma olmadan Kurtuluş Savaşı kazanılmazdı. Ülkemize kötü şeyler olabilirdi,

Ö.E13: Kazanılamazdı. Çünkü dayanışmada herkesin bir görevi olur,

Ö.K14: Kurtuluş Savaşı kazanılamazdı,

Ö.E14: Bana göre dayanışma olmadan kazanılamazdı,

Ö.E15: Dayanışma olmadan Kurtuluş Savaşı'nı kazanamazdık.

Öğrencilerin üçüncü soruya ilişkin cevapları incelendiğinde, üç öğrenci dışında, diğerlerinin dayanışma olmadan Kurtuluş Savaşı'nın kazanılamayacağı yönünde görüşleri vardır. Dayanışma olmadan herkesin kendi bildiğince davranacağını düşünen öğrenciler olmuştur. Öğrencilerdeki ortak bir diğer görüş de; insanların dayanışma halindeyken daha fazla görevler üstleniyor olmalarıdır. Bu soruda üç öğrencinin dayanışma olmadan da kazanılabilir yönünde ifadesi vardır. Yine de savaş esnasındaki dayanışmanın Atatürk'ün önderliğinde olabileceğinden bahseden öğrencilerin ifadeleri *Ö.E16: Dayanışma olmadan da kazanabilirdik, Ö.E17:Kazanabilirdik. Atatürk'ün yardımıyla, Ö.E18: Evet kazanabiliriz. Çünkü başımızda Mustafa Kemal Atatürk vardı* şeklindedir. Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Vatanseverlik değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

13. ETKİNLİK DAYANIŞMA

Etkinlik Amacı: Kurtuluş Savaşı'nda dayanışmanın önemini ve gerekliliğini zihninde canlandırabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Dayanışma Bizlere Neler Sağlar?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Hikâyenin sessizce birkaç kez okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hâkim olmaları sağlanır.
- Hikâyenin ve ilgili sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

ATATÜRK İLE ÇOBAN

Atatürk, Sakarya Cephesi'ne gidiyordu. Yolda sırtında çuvalla yürüyen küçük bir çocuk gördü. Arabasını durdurarak sordu:

-Bana bak küçük, nereye gidiyorsun böyle?

-Sakarya boyuna.

-Orada ne işin var?

-Bu çuvalı cephede savaşan erlere götürüyorum.

-Ne var bu çuvalda?

-Pide. Köyde hazırladılar.

-Atla arabaya, çok yorulmuşsun. Biz de oraya gidiyoruz.

Küçük çocuk, sırtındaki çuvalı uzattı:

-İyi tut, ezilmesin.

Atatürk, yanına aldığı yorgun yüzlü çocuğa sordu:

-Köyden ne zaman çıktın?

-Sabahleyin

-Öğleyin ne yedin?

-Hiç…

-Çuvaldaki pidelerden neden bir tane yemedin?

-Olur mu hiç! Onlar cephede savaşan askerlerimizin.

Atatürk'ün gözleri yaşardı. Yanındakilere:

-Gördünüz mü? İşte savaşı, bunun için kazanacağız, dedi.

Türk ulusu Kurtuluş Savaşı'nı bu ve benzeri dayanışma örnekleri ile kazanmıştır.

Çoban ile Atatürk arasındaki konuşmayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

……

……

Çobanın milli mücadeleye katkısı olmuş mudur?

……

……

Çobanın yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız? Sebebi

……

……

Bu hikaye, www.sosyal-bilgiler.com adlı sitenin web sayfasından alınmıştır. (http://www.sosyal-bilgiler.com/anilarla-ataturk/765-ataturkilecoban.html).

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki kısa hikâyeyle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması

için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanmış bir olay, kısa paragraf şeklinde öğrencilere sunulmuştur. Buradaki amaç öğrencilerin savaş dönemlerinde yaşanmış olaylardan dersler çıkarabilmelerini sağlamaktır. Bu metne uygun olabilecek görseller kullanılmış ve etkinliğe bir başlık verilmiştir. *"Atatürk İle Çoban"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen üç soruyla belirlenmeye çalışılmıştır. İlk soru olan; *Çoban ile Atatürk arasındaki konuşmayı nasıl değerlendiriyorsunuz?* sorusuna öğrencilerin cevapları ve cevapların analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Herkes bu çocuk gibi vicdanlı değil. Askerlerin yiyeceğine elini bile sürmüyor,

Ö.E1: İyi değerlendiriyorum. Çocuk gerçekten de dürüstmüş. Yemek yememiş,

Ö.K2: Çuvaldan hiçbir şey yememiş,

Ö.E2: Çocuk doğru olanı yapmış. Birkaç tane yeseydi belki bir asker aç kalıp, halsiz düşebilirdi ve vurulabilirdi,

Ö.K3: Çocuğun yaptığı gerçekten önemli. Karnı aç olsa bile o pidelerden yememiş,

Ö.E3: Bu metinden dayanışmayı ve yardımlaşmayı çıkarıyorum. Askerler yiyip güçlensin diye, kendisi yememeyi tercih etmiş. Bu sayede savaşı kazandık,

Ö.K4: Çoban ile Atatürk arasındaki konuşmayı dayanışma olarak değerlendiriyorum. Bu çocuk olmasaydı askerler aç kalacaktı,

Ö.E4: Bu diyalogdan ben bir ders çıkardım. Çıkardığım ders dürüstlüktür,

Ö.K5: Çocuğun hiçbir şey yememesi,

Ö.E5: Atatürk'ün diğer insanlara çocuğun davranışını örnek göstermesi,

Ö.K6: Burada dayanışmayı, yardımlaşmayı değerlendiriyorum,

Ö.E6: Vatanseverlik, dayanışma, yardımseverlik,

Ö.K7: Çocuğun yiyecekler için, onlar cephedeki askerlerin demesi,

Ö.E7: Bence çocuk iyi bir iş yapmıştır,

Ö.K8: Çobanın hiç yemek yemeyip, askerler için çalışması,

Ö.E8: Bence çobanın yaptığı çok doğru bir davranış,

Ö.K9: Bence çoban çok iyi biri,

Ö.E9: Çobanın o pideler askerler için demesi, Atatürk'ü çok mutlu etmiş,

Ö.K10: İyimser olarak değerlendiriyorum,

Ö.E10: Atatürk çobanın söylediklerinden sonra onunla gurur duyuyor,

Ö.K11: Çobanın o davranışıyla Atatürk'ün gözleri doluyor,

Ö.E11: Biz olsak yerdik, o çoban yememiş,

Ö.K12: Çocuğun pideler için, cephedeki askerlerin demesi,

Ö.E12: Atatürk çobanın söylediklerinden memnun oluyor,

Ö.K13: Çocuğun pideler için, cephedeki askerlere götürüyorum demesi,

Ö.E13: Çobanda vatan sevgisi var,

Ö.K14: Çocuk olmasına rağmen üzerine düşen görevi yerine getiriyor,

Ö.E14: Çoban doğru olanı yapmış. Ben de aynısını yapardım,

Ö.E15: Atatürk memnun oluyor.

Etkinliğin ilk sorusuna verilen cevapların analizi yapıldığında, öğrencilerin hepsi çobanın yapmış olduğu davranışın çok doğru bir davranış olduğunu belirtir sözler söylemişlerdir. Etkinlikte, "vatan sevgisi", "dürüstlük", "gururlanma", "dayanışma" ve "yardımlaşma" gibi kavramlar öğrencilerin düşüncelerinden çıkarılmış ortak kavramlar olmuşlardır. Çobanın söyledikleriyle Atatürk'ü mutlu etmesi de öğrencilerin belirttiği diğer bir durumdur. Yukarıda bahsedilen kavramlar bu sorunun kavram kategorilerini oluşturmaktadır. Belirtilen bu kavramların, *Örnek Davranış* kodlaması şeklinde düşünülmesi mümkündür. Bu kodlama da *Dayanışma* teması içinde değerlendirilmiştir. İkinci soruda öğrenciler, *Çobanın milli mücadeleye katkısı olmuş mudur?* Sorusunu cevaplamışlardır. Öğrencilerin cevapları ve cevapların analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Evet, katkısı olmuştur. En çok gayret gösteren askerlerdir. Sonra bu ve bunun gibi olanlar,

Ö.E1: Evet,

Ö.K2: Çoban cepheye yiyecek götürmüş,

Ö.E2: Evet olmuştur. Askerlerin karnı doymuştur,

Ö.K3: Evet olmuştur. Askerlerimizin doymasını istemiştir,

Ö.E3: Açlığa, yorgunluğa rağmen pes etmedi ve o pideleri cepheye ulaştırdı,

Ö.K4: Evet olmuştur. Kendisi aç kalmayı tercih etmiştir. Askerlerimizin doymasını istemiştir, böylelikle askerlerimiz savaşı kazanmıştır,

Ö.E4: Tabii ki olmuştur. Askerlere pide taşıyarak yardımcı olmuştur,

Ö.K5: Milli Mücadele'ye katkısı olmuştur,

Ö.E5: Evet, hem de çok olmuştur. Çuvaldaki pideye dokunmamıştır,

Ö.K6: Olmuştur. Savaşanlara hizmet etmiştir,

Ö.E6: Askerlerin yiyeceklerine dokunmaması doğru bir davranıştır,

Ö.K7: Olmuştur. O çocuk olmasaydı, belki de askerlerimizi açlıktan ölebilirdi,

Ö.E7: Evet. Çünkü askerleri çok önemsiyor, pidelerin birine bile dokunmuyor,

Ö.K8: Evet olmuştur. Pidelerden yememiştir,

Ö.E8: Kendinin aç kalıp, cepheye yiyecek taşıması onun katkısıdır,

Ö.K9: Bence olmuştur. Askerlere pide götürerek katkı yapmıştır,

Ö.E9: Evet olmuştur. Yurdumuz için savaşan askerlere pide götürmek bile az gelir,

Ö.K10: Pide yemeyerek askerlere yardımcı olmuştur,

Ö.E10: Olmuştur. Kendi aç olmasına rağmen askerlerin yiyeceklerine dokunmamıştır,

Ö.K11: Evet olmuştur. Orada savaşan askerlere pide götürüyor,

Ö.E11: Aç kalması ama yine de yiyeceklere dokunmaması,

Ö.K12: Olmuş. Çünkü onlara pide götürüyor ve açlıklarını gidermeye çalışıyor,

Ö.E12: Olmuştur. Cephedekilere yiyecek götürmüştür,

Ö.K13: Evet olmuştur. Orada savaşan askerlere pide götürmüştür,

Ö.E13: Askerlerin açlığını gideriyor. Katkısı olmuştur,

Ö.K14: Bence olmuştur. Askerlerin yiyeceklerini götürmüştür,

Ö.E14: Kendisi aç olmasına rağmen askerlerin yiyeceklerini götürüyor,

Ö.E15: Evet olmuştur,

Ö.E16: Olmuştur.

Etkinliğin ikinci sorusuyla ilgili cevapların analizi yapıldığında, milli mücadele döneminde herkesin bir görev üstlendiğini öğrencilere fark ettirmek amaçlanmıştır. İkinci soruya ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde; öğrenciler, çobanın davranışının ulusal mücadeleye çok katkı sağladığı yönünde birleşmektedirler. Öğrenciler, vermiş oldukları görüşlerde ulusal mücadele döneminde herkesin görevinin bilincinde olduğunu ve buna göre hizmet ettiklerini destekleyen ifadeler kullanmışlardır. *Sorumluluk* teması bu soru için uygun bir tema şeklindedir. Sınıfın genel görüşünden farklı olarak bir öğrenci "*çobanın katkısı olmamıştır"* demiştir. Buna rağmen aynı öğrenci, çobanın Atatürk'ün gözlerini yaşarttığını da belirtmektedir. Üçüncü soru, *Çobanın yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız? sebebi?* şeklindedir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevapların analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Ben de çoban gibi davranırdım. Çünkü Türklere yardım ederdim. Ben Türkiye'yi seviyorum ve koruyacağım,

Ö.E1: Ben de aynı davranırdım. O pideler askerlerin,

Ö.K2: Askerlerin cephesine yemek götürüp onlara elimden ne gelirse yapardım,

Ö.E2: Ben de aynı şeyi yapardım. Sebebi askerlerin doymasını istediğim için,

Ö.K3: Ben de o çoban gibi davranırdım. Zaten böyle kişiler olmasaydı savaşı belki de kazanamazdık,

Ö.E3: Ben de o çoban gibi dürüst davranırdım. Çünkü çoban askerler için kendini aç bırakmıştır. Çoban güvenilir ve dürüst biri gibi tanıttı bize kendini,

Ö.K4: Savaşa giderdim, cephane taşırdım, yiyecek içecek götürürdüm, cephanelikte bekçilik yapardım, asker ağabeylerle yaralıları taşırdım,

Ö.E4: Çoban gibi davranırdım. Vatanım için ben de hiç bir şey yemezdim. O vatan benim için en baştadır,

Ö.K5: Çobanın yerinde olsaydım, ben de onun gibi davranırdım. Sebebi ise Türk askerleri bizden daha önemlidir.

Ö.E5: Çobanın yerinde olsaydım, ben de aynı şeyi yapardım. Askerlerin aç kalmamasını istediğim için yapardım,

Ö.K6: Ben de onun gibi davranırdım. Çünkü benim yapacağım davranışlardan yapmış,

Ö.E6: Ben de aynısını yapardım. Pidelerden yemez ve askerlere götürürdüm. Eğer bunu yapmazsam onlar ölürdü,

Ö.K7: Ben de aynı davranırdım. Sebebi herkes vatan borcunu ödeyecek. Ben de ödeyeceğim,

Ö.E7: Çobanın yerinde olsaydım askerlere yemek yapardım,

Ö.K8: Ben de çoban gibi askerlerimizin yemeklerini, içeceklerini sabahtan akşama kadar acıksam da yemezdim,

Ö.E8: Ben de onun yaptığının aynısını yapardım,

Ö.K9: Ben de yemezdim. Askerlerden artarsa yerdim,

Ö.E9: Çuvaldan bir tane yemezdim ve cepheye kadar ulaştırırdım,

Ö.K10: Çobanın yerinde olsaydım cepheye yiyecekleri ulaştırırdım,

Ö.E10: Ben de çobanın yerinde olsaydım askerlerin yiyebilmelerini sağlardım,

Ö.K11: Atatürk'ü sevdiğim için en iyi şekilde davranırdım,

Ö.E11: Ben de askerler için aç kalmayı tercih ederdim,

Ö.K12: Yemezdim. Askerler bana verirlerse yerdim,

Ö.E13: Onun yaptığının aynısını yapardım,

Üçüncü soruyla ilgili cevapların analizi yapıldığında öğrenci görüşlerinin büyük bir çoğunluğu çobanın sergilemiş olduğu davranışın aynısını yapardım şeklindedir. Öğrenciler, görüşleriyle bu vatanın zorluklarla kazanıldığını ve bu değerin bilincinde olduklarını göstermişlerdir. Bu etkinliğe vermiş oldukları görüşler, etkinlik öncesi sınıfın genel görüşlerini destekler nitelikte çıkmıştır. Cevaplarda ön plâna çıkan görüşün de vatanseverlik değeriyle ilgili olarak öğrencilerin vatana hizmet etmekte üzerlerine düşen görevleri yerine getirecekleridir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar *Vatanseverlik* teması içinde değerlendirilmiştir. Birkaç öğrenci, görüşlerinde vatana hizmet etmekten bahsetmiş fakat sınıfın genel görüşünden farklı yönde görüşlerini de cümlelerine eklemişlerdir. İfadeler şu şekildedir:

Ö.E11: Ben de aynı şeyi yapardım ama çok yorulduysam birkaç tane yerdim,

Ö.K13: Ben de çobanın yerinde olsaydım, yoluma devam ederdim. Cepheye varıncaya kadar acıkırsam eğer birkaç tane yemeyi düşünürdüm,

Ö.E12: Ben olsam orada üç pide yerdim. Karnımı doyurup sonra yola çıkardım,

Ö.K14: Düzgün davranırdım ve saygılı olurdum.

Etkinliğe vermiş oldukları görüşler, etkinlik öncesindeki çalışmada verilen görüşleri destekler nitelikte çıkmıştır. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan cevaplardaki genel düşünce dayanışmanın Kurtuluş Savaşı'nda savaşı kazandıran önemli bir etken olduğudur. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

13. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınmıştır. Öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlar ve anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden soruların cevaplandırılması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenci ile etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan form ile öğrencilerin kazanımları ve kazanımlara bağlı değeri ne derece kavrayabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun sorusu *Sana göre hangi sebeplerden dolayı ulusal mücadelede Türk halkı ortak bir amaç etrafında toplanmıştır?* şeklindedir. Öğrencilerin cevapları aşağıda belirtilmiştir. Bir öğrenci bu soruya, *Kurtuluş Savaşı amacıyla oturdukları yerleri, köylerini, arazilerini*

kurtarmak için, kendi sınırlarını kurtarmak için canlarını feda ederek aynı anda savaşmışlardır. Milli mücadeleyi kazanıp bugünlere ulaştırmışlardır şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrencinin düşüncesi; *canla başla savaşarak ulusal mücadeleyi kazanmak için toplanmışlardır* şeklindedir. Bir diğer öğrenci; *çocuğuyla, kadınıyla, erkeğiyle ulusal mücadeleyi kazanmak için birlik beraberlik içinde yardımlaşarak toplanmışlardır* şeklinde cevaplarken bir diğeri; *bir asker vurulduysa başka bir asker onun yaralarını sarabilir* şeklinde görüş bildirmiştir. Bir öğrenci, *ulusal mücadelede Türk askerleri ellerinden geleni yapmışlardır* şeklinde cevaplamıştır. Oturumun son çalışmasının teması *Birlik* ve *Beraberlik*'tir. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre ders planındaki kazanımlara, amaçlara ve ders işleniş süreci aşamalarına uygun olan görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı oldukları görülmüştür. Etkinlik öncesinde alınan tüm cevaplarda öne çıkan tema *Kurtuluş Savaşı*'dır. Bu temalara etkinlik ve sonrasında *Sorumluluk, Birlik ve Beraberlik, Dayanışma* ve *Vatanseverlik* temaları da eklenmiştir. Tablo 48, etkinlik öncesinde ve sonrasında oluşan temaları göstermektedir.

Tablo 48. 13. Etkinlik Genel Temaları

13. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Kurtuluş Savaşı	Sorumluluk Birlik ve Beraberlik Dayanışma Vatanseverlik

Öğrencilerin cevaplarının analizi yapıldığında; cevaplarında yardımlaşmanın, dayanışmanın, birlik ve beraberliğin, korkusuzluğun ve ulusal mücadele için verilen önemin belirtildiği ifadeler dikkati çekmektedir. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden alınan görüşlerin, sınıfın diğer öğrencilerinin etkinlik öncesinde ve etkinliğe verdikleri görüşlerle tutarlı oldukları görülmüştür. Bu durumdan da öğrencilerin etkinlik süresince çalışmaya gereken önemi verdikleri anlaşılmaktadır. Tablo 49, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 49. 13. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

13. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Kurtuluş Savaşı milletçe ortak bir amaç etrafında toplanılmış bir savaştır. *Dayanışma; dostluk, arkadaşlık, yardımlaşma ve kardeşlikle oluşmuştur.* *Kurtuluş Savaşı önemli bir dayanışma sürecidir.* *Vatan için savaşanlar bizler için canlarını vermişlerdir.* *Türk halkı dayanışma içinde savaşmıştır.*

Etkinlik sonunda yöneltilen sorular, uygulamanın diğer çalışmalarına göre daha genel yapıdadır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan savaş yıllarında halkın içinde bulundukları durumdan kurtulma isteğine bağlı olarak dayanışma içine girmeleriyle ilgili farkındalıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki; son oturumda bir öğrencinin *çocuğuyla, kadınıyla, erkeğiyle ulusal mücadeleyi kazanmak için birlik beraberlik içinde yardımlaşarak toplanmışlardır* şeklindeki ifadesi 13. etkinliğin genel değerlendirmesi şeklinde oluşmuştur.

10. OTURUM

Bu haftada "Türk Büyüklerine Saygı" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı 14. etkinlik uygulanmıştır.

14. ETKİNLİK 29/04-03/05/2013

Araştırmanın onuncu oturumunda, öğrencilerin Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark edebilmelerine bağlı olarak Atatürk'ün hayatıyla ilgili olgular ve olaylardan onun kişiliği üzerine çıkarımlarda bulunmaları amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Türk Büyüklerine Saygı değerinin bu amacının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 50'de onuncu oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 50. 10. Oturum Ders Planı

10. OTURUM 29/04-03/05/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer açıklama KAZANIMLAR: Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, çalışma kâğıtları, görseller SÜRE: 40'+40'+40'+40'+40' AMAÇLAR: Atatürk'ün hayatıyla ilgili olgular ve olaylardan onun kişiliği üzerine çıkarımlarda bulunmak

Tablo 50'nin devamı…

Bu çalışma ile öğrencilerden, Atatürk'ün kişiliği üzerine çıkarımlarda bulunmaları beklenir.
YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim
ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ:
Öğrencilerden *lider* ve *liderlik* kelimelerinin anlamları üzerine konuşmaları istenmiştir. Araştırmacı tarafından da bu kelimelerin anlamları açıklanmıştır. *Atatürk nasıl bir liderdir?* sorusuyla öğrencilerin dikkatleri toplanmış ve konuya olan farkındalıkları bulunmaya çalışılmıştır. Atatürk'ün Türk halkı için önemli bir Türk büyüğü olduğu belirtilir. Türk halkının ona minnettarlığını verdiği madalyalarla gösterdiği belirtilmiştir. Oluşturulan ortak kavramlar ile Atatürk'ün kişiliği arasında bir bağ kurulmuştur. Bunları takiben etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Verilen hikâyeyi okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Hikâyede anlatılanlar üzerine öğrencilerin görüşleri alınıp ve ders sonlandırılmıştır. Bu haftanın etkinliği Atatürk'ün çocukluk dönemlerinde yaşanmış bir olayı anlatan *Ben Eğilmem!* isimli kısa hikâyedir. Hafta içinde ek bir çalışma daha gerçekleştirilerek başka Türk büyüklerinden de örnekler verilmiştir.

Çalışmanın onuncu oturumunda Türk Büyüklerine Saygı değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler beş gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Beş güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir. Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, "Türk Büyüklerine Saygı" değeriyle ilişkili olarak "Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark edebilmelerine bağlı olarak Atatürk'ün hayatıyla ilgili olgular ve olaylardan onun kişiliği üzerine çıkarımlarda bulunmaları" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer açıklama yaklaşımını içeren ders planı hazırlanmış ve hazırlanan "*Ben Eğilmem!"* başlıklı bir kısa paragraf ders etkinliği olarak belirlenmiştir. Tüm çalışmalar haftada beş güne yayılarak beş ders saati içinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla Türk halkının savaşta yaptıklarıyla ilgili soruları içeren etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının dersi işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyesinde hazırlanan farklı sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Türk Büyüklerine Saygı değerine bağlı olarak Atatürk'ün hayatıyla ilgili olgular ve olaylardan onun kişiliğiyle ilgili betimlemeler yapmışlardır. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır. Diğer dersler ise ek çalışmaya ayrılmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin kazanımla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Formun dağıtımından sonra, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları

ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. İkinci soruyu cevaplamada zorlandıkları gözlemlenmiştir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrenciler, ders saati süresince çalışmaya istekli katılmışlar ve görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın geneli yöneltilen soruları ders saati içinde tamamlamıştır. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. İlk soru olan; *Cumhuriyetimizin kuruluşunda Türk halkının yaptıklarıyla ilgili neler söyleyebilirsin?* Sorusu analiz edildiğinde, aşağıdaki sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Ö.E1: İnsanlara dayanışma ve yardımlaşma örneği göstermişlerdir, onlar cesaretli insanlardır. Hırsla savaşmışlar,

Ö.K1: Hepsi de birbirinden cesurdu. Vatanını korumak için savaştılar,

Ö.E2: Türk halkı çok iyi savaştı ve güçlü durdular,

Ö.K2: Bence büyük bir dayanışma oldu. Düşman kadar zengin değildik. Gönlümüzdeki yardımseverlik onlardan daha zengindi,

Ö.E3: Cumhuriyetimizin kuruluşunda dayanışmayla savaşıldı. Herkes birbirine yardımcı oldu ve çok hırslıydılar,

Ö.K3: Kadınlar, çocuklar askerlerle beraber vatanı korumak için canlarını feda ettiler,

Ö.E4: Onlar Cumhuriyet için çok büyük kahramanlık yapmışlardır, birlik olmuşlardır. Bir dayanışma örneği göstermişlerdir, birlik beraberlik içinde olmuşlardır. Onlar korkusuzdur,

Ö.K4: Mermi yaptılar, cepheye taşıdırlar, uyudular uyandılar savaştılar,

Ö.E5: Yaralananları sargılarla sardılar, düşmanları yendiler,

Ö.K5: Düşmanın karşısında korkusuzca savaşan askerlere kadınlar da mermi taşıdılar. Dayanışma örneği gösterdiler,

Ö.E6: Dayanışma göstermişlerdir. Gece gündüz cephede savaştılar. Kadınlar cephane taşıdılar, yaraları sardılar,

Ö.K6: Yiyeceği, içeceği olmadan savaşmışlardır,

Ö.E7: Yardımlaşma, dayanışma, birlik beraberlik, fedakârlık, düşene yardımcı olma. Kadını çocuğu herkes yardım etti,

Ö.K7: Birlik beraberlik ve yardımlaşma ile korkusuzca savaşarak canlarını feda ettiler,

Ö.E8: Askerlere yardımcı oldular, mermi taşıdılar, yiyecek içecek taşıdılar,

Ö.K8: Dayanışma örneği göstermişlerdir. Yardımseverlik göstermişlerdir,

Ö.E9: Cumhuriyetimizin kuruluşunda dayanışma örneği gösterdiler. Mermi taşıdılar birlik beraberlik içinde oldular. Böyle kazandılar,

Ö.K9: Cumhuriyetimizin kuruluşunda Türk halkı dayanışma sayesinde savaşı kazandı. Erkekler cephede savaşırken, kadınlar da cepheye mermi taşıdılar,

Ö.E10: Bence Türk halkının yaptıkları büyük bir dayanışma örneğidir. Türk halkı örnek alınacak bir topluluktur,

Ö.K10: Türk halkı çok fedakârdır. Kadınlar mermi taşıdı, bazıları canlarını verdi,

Ö.E11: Bizler için canlarını feda ettiler. Toplumca savaşmışlardır. Birbirlerine yardımcı olmuşlardır,

Ö.K11: Savaşta dayanışma örneği göstererek Cumhuriyeti kurdular,

Ö.E12: Birbirlerine yardım ettiler, yaralarını sardılar,

Ö.K12: Çocuklar bile cephede savaşanlara yardım ettiler,

Ö.E13: Özgürlük için çocuk, kadın, erkek hepsi savaşmıştır. Erkekler savaşıyor, kadınlar, çocuklar mermi taşımış, fedakârlık örneği,

Ö.K13: Dayanışma, yardımlaşma, birbirlerini koruma,

Ö.K14: Vatanı korumuşlar,

Ö.E14: Verilen tüm görevleri yaptılar. Herkese yardım ettiler,

Ö.E15: Genç yaşlı herkes çalıştı,

Ö.E16: Türk halkı büyük bir fedakârlık örneği göstermişlerdir.

Öğrencilerin ilk soruyla ilgili görüşlerinde Türk halkının fedakârlıklarından, karşılık beklemeden yaptıkları yardımlarından, dayanışma içinde olmalarından, herkesin bir görev üstlenmesinden daha fazla bahsettikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin görüşlerinden yola çıkarak; "yardımlaşma", "dayanışma", "fedakârlık", "görev", "birlik ve beraberlik" gibi kavram kategorilerini oluşturmak mümkündür. Bu kategorilerden yola çıkarak; oluşan bu kavramları *Fedakârca Çalışmak* şeklinde kodlama yapmak mümkündür. Kodlamalar, *Türk Halkı* teması altında toplanabilir. Çalışmaya katılan öğrenciler dördüncü sınıf öğrencileridir. Bazı öğrenciler, görüşlerini ifade ederken sözcükleri ve oluşturdukları cümleleri özenle seçmiştir. Bu durum da görüşlerini belirtirken dikkatlerini yoğunlaştırdıklarının bir göstergesidir. Böylelikle de seviyelerinin üstünde bir durum

ortaya çıkmıştır. İkinci soru olan; *Bu vatan bizlere emanettir. Bu vatanı kahramanca savaşarak bizlere emanet edenleri hangi özellikleriyle örnek almamız gerekir? Niçin?* sorusu analiz edildiğinde, aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Ö.K1: Fedakârlıkları, yardımseverlikleri,

Ö.E1: Cesaretlilikleri, vatanseverlikleri, fedakârlıkları,

Ö.K2: Vatanseverlikleri, ileri görüşlülükleri, güçlü olmaları,

Ö.E2: Yardımseverlik, dayanışma, hırslılık, cesaretlilik, korkusuzluk,

Ö.K3: İleri görüşlülükleri, hırslı olmaları,

Ö.E3: Korkusuzca savaşmaları,

Ö.K4: Vatanseverlik, dayanışma, hırslılık, cesaretlilik, korkusuzluk,

Ö.E4: Güçlü ve korkusuz olmaları,

Ö.E5: Onlar vatanseverdir, hırslıdır,

Ö.K5: Cesaretliliklerini, vatanseverliklerini, fedakârlıklarını, dayanışmalarını örnek almalıyız,

Ö.K6: Korkusuz, vatansever, birlik ve beraberlik,

Ö.E6: Cesur yürekleri sayesinde, korkusuzlukları sayesinde, pes etmemeleri sayesinde mücadele edebildiler,

Ö.K7: Yardımseverlik, dayanışma, hırslılık, cesaretlilik, korkusuzluk, vatanseverlik, ileri görüşlülük özellikleri insanda olmalıdır,

Ö.E7: Dayanışma, birlik beraberlikle onlar vatanımızı kurtardılar,

Ö.K8: Dayanışma, vatanseverlik, fedakârlık, birlik beraberlik olmasaydı bu vatan kazanılamazdı,

Ö.E8: Cesaretlilik, fedakârlık, dayanışma, korkusuzca savaşmaları gibi özelliklerini örnek almalıyız,

Ö.K9: Bu vatan bizlere emanettir. İyi bir savaşçı olmamız ve fedakâr olmamız örnek alınmalı,

Ö.E9: Canlarını feda etmeleri örnek alınmalıdır,

Ö.K10: Korkmamaktır, cesur olmaktır, ileri görüşlü olmaktır,

Ö.E10: Yardımseverlik, dayanışma, hırslılık, cesaretlilik, fedakâr, kahramanlık, düşünceli, korkusuzluk, vatanseverlik, ileri görüşlülük özellikleri insanda olmalıdır,

Ö.K11: Onlar vatanı kurtarmış, canlarını feda etmiş ve bizleri korumuşlardır,

Ö.K11: Fedakârlık, dayanışmayı örnek almalıyız. Çünkü savaş bunlarla kazanılmıştır,

Ö.K12: Yardımseverliklerini örnek almalıyız,

Ö.E12: Cesaret ve korkusuzlukları. Bunlar olmadan savaşamazlardı,

Ö.E13: Dayanışma yapmışlardır. Cesaretle, kararlılıkla ve kahramanlıkla savaşmışlar. Bunlar örnek alınmalı,

Ö.K13: Onlar korkusuzdu, bizler de korkusuz olmalıyız. Onlar bize vatanı emanet ettiler. Bize de vatanı korumak düşer,

Ö.K14: Birlik ve beraberlik içinde olmalarını örnek almalıyız,

Ö.E14: Fedakârlıkları, cesur olmaları ve yardımsever olmalarını örnek alabiliriz,

Ö.E15: Karşılık beklemeden vatana hizmet etmelerini örnek alırdım,

Ö.E16: Korkmadan cesurca davranmalarını örnek almalıyız.

İkinci soruyla ilgili yapılan değerlendirmede, dayanışma, fedakârlık, yardımseverlik, cesaret, vatanseverlik, ileri görüşlü olmak şeklinde özelliklerden bahseden öğrenciler olmuştur. Bunlara ek olarak hırslı olmak, savaşma becerisine sahip olmak, güçlü olmak, pes etmemek, koruma duygusu, birlik beraberlik içinde olmak, korkusuzluk, kahramanlık gibi özelliklerden bahseden öğrenciler de olmuştur. Öğrencilerden bazıları, bu kavramların çoğunu aynı anda görüşlerinin içerisinde yer vermiştir. Bu sorunun devamında bulunan "*Niçin"* ifadesiyle ilgili alınan görüşlerde, yapılan savaşların kazanılmasında yukarıdaki ifadelerin öneminden öğrencilerin çokça bahsettiğini görmekteyiz. Üçüncü soru olan; *Sana göre Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında halkın dayanışmasıyla beraber başka neler etkili olmuştur? Niçin?* sorusu incelendiğinde, öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir:

Ö.E1: Vatan sevgisi,

Ö.K1: Vatanseverlik,

Ö.K2: Vatanseverlik ve toprakları düşmana kaptırmama isteği etkili olmuştur,

Ö.E2: Vatanseverlik, fedakârlık etkili olmuştur,

Ö.E3: Vatan sevgisi onlar için önemliydi,

Ö.K3: Vatanseverlik, fedakârlık, birlik ve beraberlik etkili olmuştur. Bunlar olmasaydı savaşı kazanamazdık,

Ö.K4: Yardımlaşma, vatanseverlik, korkusuzluk ve her zorluğa göğüs germe etkiliydi,

Ö.E4: Yardımseverlik, yardıma muhtaç olanlara yardım ettiler,

Ö.K5: Yardımseverlik de vardı,

Ö.E5: Yardımseverlik, vatanseverlik, ileri görüşlülük, korkusuzluk da etkiliydi,

Ö.K6: Yardımlaşma, birlik ve beraberlik bir de ümidini kaybetmemek etkili olmuştur,

Ö.E6: Aynı zamanda yardımseverlik de gerekliydi,

Ö.K7: Yardımlaşmaları, vatanseverlikleri, cesur yürekleri sayesinde kazandık,

Ö.E7: Yardımseverlik, cesaretlilik, korkusuz olmak, hırs ve kuvvetli olmak da var,

Ö.K8: Halkımızın aslan yürekliliği,

Ö.E8: Cesurluklarıyla korkusuzca savaşmaları. Canları pahasına ülkeyi korudular,

Ö.K9: Hepsinin cesaretli olması,

Ö.E9: Halkın cesaretle savaşması etkilidir,

Ö.K10: Kadınların da yardımı savaşta etkili olmuştur,

Ö.E10: Fedakârlık ve paylaşım etkili olmuştur,

Ö.K11: Fedakârlık göstermeleri etkili olmuştur,

Ö.E11: Paylaşma,

Ö.K12: Önce vatan demeleri,

Ö.E12: Kadın erkek herkesin yan yana olmaları,

Ö.K13: Vatansever olmaları,

Ö.E13: Askerlerin birbirlerini korumaları,

Ö:E14: Mustafa Kemal Atatürk,

Ö.K14: Düşmanı yenme arzusu,

Ö.E15: Kararlılık ve cesaret etkili olmuştur.

Öğrenciler, çalışmanın ikinci sorusuna vermiş oldukları görüşlere yakın görüşleri bu soru için de vermişlerdir. Büyük bir çoğunluk "yardımseverlik ve vatanseverlik" ifadelerini kullanmıştır. Bu kelimelere ek olarak "korkusuzluk", "paylaşma", "ileri görüşlü olma", "fedakârlık", "birlik ve beraberlik", "yürekli, cesaretli ve hırslı olma" gibi özellikleri Kurtuluş Savaşı'nda dayanışmanın yanında etkili olan diğer özellikler olarak belirtmişlerdir. Bu soruyla ilgili kavram kategorileri bu kelimelerden oluşturulmuştur. Kavram kategorilerinden oluşabilecek en uygun kodlama da *Dayanışma* olmalıdır. Çalışmada ikinci ve üçüncü sorularda Dayanışma kodlamasıyla belirginleştirdiğimiz ifadeleri *Vatanseverlik* teması içinde değerlendirmek mümkündür. Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Türk Büyüklerine Saygı değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

14. ETKİNLİK BEN EĞİLMEM

Etkinlik Amacı: Atatürk'ün kişiliği üzerine çıkarımlarda bulunabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Kararlılık nedir?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır. Cevaplar üzerine konuşulur.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Hikâyenin sessizce birkaç kez okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hakim olmaları sağlanır.
- Hikâyenin ve ilgili sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

Asaf İlbay anlatıyor:

"Evimizin bahçesi büyüktü. Sık sık mahalle arkadaşları toplanır ve o zamanlar Selanik'te çok moda olan 'mancınık' oyununu oynardık. Bu bir nevi 'birdirbir' oyunuydu. Bir kişi eğiliyor ve diğerleri sırayla üzerinden atlıyorlardı. O, oyuna iştirak etmezdi ama seyrine de bayılırdı. Hele içimizde düşenler falan olursa, keyfine diyecek olmazdı. Bir gün kararlaştırdık, yaka paça onu zorla oyuna soktuk. Sırayla hepimizin üzerinden atladı ve sıra kendisine gelince, eğilmeden dimdik durdu ve:

-'Haydi atlayın!' Dedi.

Biz başını yere doğru eğilmesi için ısrar ettikçe, o:

-'Ben eğilmem! Böyle atlarsanız atlayın' diyordu. Bir türlü razı edemedik."

Atatürk'ün küçük yaşlarda, bu derece kararlı olması büyüdüğünde kişiliğine nasıl etki etmiş olabilir?

.....

.....

Sana göre Atatürk'ün kişiliği Türk halkı üzerinde etkili midir, değil midir? Neden?

.....

.....

Sence bir liderde bulunması gereken özellikler neler olmalıdır?

.....

.....

Bu hikaye, www.isteataturk.com adlı sitenin web sayfasından alınmıştır. (http://www.isteataturk.com/haber/5364/ben-egilmem).

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki kısa hikâyelerden anladıklarına bağlı olarak sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Tüm sınıf, etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte Atatürk'ün çocukluk dönemleriyle ilgili bir kısa hikâye öğrencilere sunulmuş ve etkinliğe bir başlık verilmiştir. *"Ben Eğilmem"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen üç soruyla ölçülmeye çalışılmıştır. İlk soru olan; *Atatürk'ün küçük yaşlarda bu derece kararlı olması büyüdüğünde kişiliğine nasıl etki etmiş olabilir?* sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin ifadeleri ve bu ifadeler üzerine yapılan değerlendirmeler aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Başarılı bir lider ve pes etmeyen bir komutan olmuş,

Ö.E1: Büyüdüğünde güçlü, kararlı bir lider olmuştur,

Ö.K2: İleri görüşlü ve kararlı bir lider olmuş düşmanlar karşısında eğilmemiştir,

Ö.E2: Lider olmuştur,

Ö.K3: Büyüdüğünde Türkiye için çok uğraşmış ama küçükken oyunda arkadaşlarıyla inatlaşmış,

Ö.E3: Büyüdüğünde de kararlı bir insan olmuş,

Ö.K4: Herkes ona güvenip, onu lider kabul etmiştir,

Ö.E4: Büyüdüğünde de kafasına koyduğunu yapan biri olmuştur,

Ö.K5: Daha kuvvetlidir, daha güçlüdür,

Ö.E5: Etki etmiş olabilir. Atatürk'ün ileri görüşlülüğü ve dayanışma içinde olması,

Ö.K6: Büyük kahraman oldu. Bizim liderimiz oldu. Hem cesur hem de güvenilir oldu,

Ö.E6: Türklerin eğilmeyeceğini ve eğdirilmeyeceğini anlatmak istemiştir,

Ö.K7: Kararlı bir insan olmuştur. Savaşı kazanmamızı sağlamıştır,

Ö.E7: O yaşındaki kararlılık, büyüyünce de devam etmiştir,

Ö.K8: Atatürk bir liderdir. O hiç kimse karşısında eğilmez,

Ö.E8: Küçüklüğündeki kararlılığını büyüdüğünde de göstermiştir. Kurtuluş Savaşı buna örnektir,

Ö.K9: Küçükken boyun eğmemiştir. Büyüdüğünde de savaşlarda boyun eğmemiştir. İleri görüşlülüğü de savaşları kazanmasında etkilidir,

Ö.E9: Kararlarıyla savaşta neler olabileceğini anlayabilen iyi bir lider olmuştur,

Ö.K10: Atatürk küçükken de kararlıymış,

Ö.E10: Küçükken sahip olduğu özellikler büyüdüğünde de hiç değişmemiştir,

Ö.K11: Büyüdüğünde ileri görüşlü biri olmuştur,

Ö.E11: Çok etki etmiştir. Büyüdüğünde de kararlı biri olmuştur,

Ö.K12: Kafasına koyduğunu yapan biri olmuştur,

Ö.E12: Kararlı bir kişidir,

Ö.K13: Lider olmasını sağlamış. Kararlarını hep uygulamış,

Ö.E13: O kimseye boyun eğmemiştir,

Ö.E14: Büyüdüğünde de kafasına koyduğunu yapmıştır,

Ö.E15: Güzel bir etki olmuştur.

İlk soruyla ilgili öğrencilerin görüşlerinden Atatürk'ün küçükken sahip olduğu kararlılık halinin büyüdüğünde de kendini devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Öğrencilere göre bu durum onun iyi bir lider olmasını ve ileri görüşlü bir kişi olmasını sağlamıştır. İleri görüşlü ve kararlı olmasından dolayı da hiçbir savaşta boyun eğmemiştir. "İleri görüşlülük", "kararlılık", "korkusuzluk" bu sorudaki kavram kategorileri olmuştur. Öğrencilerden birinin "*Türklerin eğilmeyeceğini ve eğdirilmeyeceğini anlatmak istemiştir"* şeklindeki ifadesi diğer öğrencilerin ifadelerini de kapsar niteliktedir. Bu kavramlar *Lider* kodlaması altında değerlendirilebilir. Kodlama ve kategorinin de *Atatürk* teması içinde birleştirilmesi mümkündür. İkinci soruda Atatürk'ün kişiliğinin Türk halkı üzerinde etkisinin olup olmadığı sorulmuş, alınan cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E1: Evet etkilidir. Halk onu örnek almıştır. Biz de ileriyi gören biri olmak için gayret gösteriyoruz,

Ö.K1: Etkilidir. Çünkü Atatürk ülkenin bir karış toprağı için bile canını feda etmeyi göze alan biri. Ona çok teşekkür ederim. Keşke ben de o dönemlerde yaşasaydım,

Ö.K2: Evet. O düşman karşısında da eğilmemiştir,

Ö.E2: Bence etkilidir. Çünkü o Atatürk, onu herkes tanıyor,

Ö.K3: Bana göre etkilidir. Çünkü hep iyilik yapmıştır,

Ö.E3: Bence etkilidir. Atatürk iyi ve kararlı biridir,

Ö.K4: Evet etkilidir. Çünkü ileri görüşlü, yardımsever, hoşgörülü ve vatanseverdir,

Ö.E4: Etkilidir. Çünkü Atatürk bir dediğini ikiletmez bu bize cesaret verir, onu örnek almalıyız,

Ö.K5: Etkilidir. Ülkemizi kurtardı ve kendini feda etti,

Ö.E5: Etkilidir. Türk insanı asla eğilmeyecektir. Bundan da gurur duymalıdır,

Ö.K6: Etkilidir. Mesela ön görüşlülüğü ve sabrı olmasaydı kazanamazdık,

Ö.E6: Etkilidir. Yurdumuzun kurtarılmasında çok etkisi olmuştur,

Ö.K7: Bence etkilidir. Çünkü bazı insanlar Atatürk'e özeniyor. Onun gibi kararlı ve güvenilir olmak için uğraşıyor,

Ö.E7: Evet etkilidir. Onun iyi yürekliliğinden dolayı herkes ona güvenmiştir ve onun yanında olmuşlardır. Kurtuluş Savaşı bu yardımlaşmayla kazanılmıştır,

Ö.K8: Etkilidir. İyi bir önder, yurdumuzu kurtardı,

Ö.E8: Etkiliydi. Yurdumuz böyle kurtarıldı,

Ö.K9: Evet etkilidir. Büyüyünce de kişilik değişmez,

Ö.E9: Etkili olmuştur. Savaşlara girip Türk halkını kurtarmıştır. Hem de ileri görüşlülüğüyle kurtarmıştır,

Ö.K10: Bence etkilidir,

Ö.E10: Evet. Atatürk'ün kişiliği Türk halkı üzerinde etkili olmuştur,

Ö.K11: Etkilidir. Bizim için çok şeyler yaptı. Ona hakkımızı ödeyemeyiz,

Ö.E11: Atatürk olmasaydı kazanamazdık,

Ö.K12: Hayır olmamıştır. Günümüzde kötü davranışlar sergileyenler var,

Ö.E12: Evet. Halkı her zaman birlik ve beraberlik içinde tuttu,

Ö.E13: Etkilidir. Böyle olmasaydı lider olamazdı,

Ö.K13: Etkili olmasaydı halk ona inanmazdı,

Ö.E14: Halkın düşüncelerini etkilemiştir,

Ö.E15: Etkili olmuştur. Türk halkı ona inanarak savaşmıştır,

Ö.E16: Hem evet hem hayır. Çünkü kötü davranışları olan insanlar ondan örnekler alamamışlardır.

İkinci soruyla ilgili cevaplar analiz edildiğinde, iki öğrenci dışında diğer öğrenciler Atatürk'ün Türk halkı üzerinde olan etkilerinden örnekler vermişlerdir. Onun ileri görüşlülüğü, korkusuzluğu, kararlı biri olması ve vatanseverliği öğrenciler tarafından daha çok bahsedilen özellikleri olmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu Atatürk'ün Türk halkının üzerinde etkili olmasına bağlı olarak milli mücadelenin kazanıldığı yönünde görüş

belirtmiştir. Hayır, şeklinde cevap veren öğrenciler bunun sebebini de kötü davranışlar sergileyen insanların halâ var olduğunu söyleyerek belirtmişlerdir. İlk soruda oluşturulan *Atatürk* temasına bağlı olarak, bu sorudaki kavramları da *Atatürk* ve *Liderlik* teması içinde değerlendirmek mümkündür. Üçüncü soruda bir liderde bulunması gereken özelliklerin neler olduğu sorulmuş, alınan cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: İleriyi gören, vatansever, başarılı bir lider ve asla pes etmeyen biri,

Ö.E1: Cesurluk, milletini sevme, bir milleti yönetebilme, Türk büyüklerine önem vermesi,

Ö.K2: Mustafa Kemal Atatürk'te bulunan özelliklerin hepsi,

Ö.E2: İleri görüşlü olmalı, çalışkan biri olmalıdır,

Ö.K3: İyilik, sevgi, ileri görüşlülük, cesur ve güvenilir olmalı,

Ö.E3: İleri görüşlü olmalı, kurallı olmalı, kuralları iyi olmalı,

Ö.K4: İleri görüşlü, yardımsever, hoşgörülü, kararlı ve vatanseverdir,

Ö.E4: İleri görüşlülük ve en önemlisi kararlılık olmalıdır,

Ö.K5: Kuvvet, korkusuzluk ve fedakâr olmalıdır,

Ö.E5: İleri görüşlü olmalı,

Ö.K6: Çok güvenilir, cesur ve kahraman biri olmalıdır,

Ö.E6: İleri görüşlü, akıllı ve vatansever olmalıdır,

Ö.K7: Ön görüşlülük, sorumluluk sahibi, güvenilir ve yardımsever olmalı,

Ö.E7: Dürüst, akıllı ve insan gibi insan olmalıdır,

Ö.K8: Güvenilir, kararlı, ileriyi gören biri olmalı,

Ö.E8: Bence bir liderde bulunması gereken özellikler şunlardır: ileri görüşlülük, iyi yüreklilik, cesaret, plânlı olma. Atatürk iyi bir liderdi,

Ö.K9: Kararlı olmalıdır. Dayanışma olmalıdır,

Ö.E9: İleri görüşlü, kararlı ve korkusuz olmalı,

Ö.K10: İleri görüşlülük, kararlılık ve önderlik,

Ö.E10: Kararlı ve vatansever olmalı,

Ö.E11: İleri görüşlü olmak, cesur olmak, iyi biri olmak ve vatansever olmak,

Ö.K12: İleri görüşlü olmak, disiplinli olmak, kurallı olmak ve akıllı olmak,

Ö.E12: Davranışlarıyla halkı etkileyen biri olmalıdır,

Ö.K13: Yeni şeyler yapabilmeli,

Ö.E13: İleriyi görerek ülkesine yenilikler kazandırmalıdır,

Ö.E14: Kararlı, planlı ve ileri görüşlü biri olmalıdır. Atatürk bir liderdir,

Ö.K14: Akıllı ve kararlı olmalıdır,

Ö.E15: Sevgi, saygı, beraberlik, yardımseverlik gibi özellikleri olmalıdır.

Etkinlikte verilen hikâye, Atatürk'ün kişiliği ve halk üzerinde yaptığı etkilere yönelik öğrencilerin betimlemeler yapabilmelerini sağlamıştır. Üçüncü soruda öğrenci cevaplarıyla ilgili yapılan değerlendirmede ileri görüşlülük, kararlılık, cesaretli olmak ve vatansever olmak iyi bir liderde olması gereken özelliklerden ön plâna çıkanlardır. Bunlara ek olarak disiplinli olmak, sorumluluk sahibi olmak, yardımseverlik, fedakâr olmak ve önderlik yapabilmek öğrenciler tarafından iyi bir liderde bulunması gereken diğer özellikler şeklinde belirtilmiştir. *Liderlik Vasıfları* teması etkinliğin oluşturulan son temasıdır. Öğrenciler bu cevaplarında da ilk iki soru için verdikleri cevapları destekleyen ifadeler kullanmışlardır. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan cevaplardaki genel düşünce Atatürk'ün kararlı kişiliğinin halkı etkilediği ve savaşlarda başarıların bu etki sayesinde gerçekleştiğidir. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

14. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, haftanın son dersi etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmasına ayrılmıştır. Hazırlanan soru ile öğrencilerin değerlere yönelik kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinliğin genel değerlendirmeleri aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunda sorulan *Sence Atatürk'ün yapılan savaşlardaki kararlılığını Türk halkı nasıl sağlamış olabilir?* sorusuna verilen cevaplar ve analizleri aşağıda verilmiştir.

Bir öğrenci, *Bence Atatürk'ün kararlılığını Türk halkının örnek alınacak bir mücadele sergilemesi sağlamıştır* şeklinde görüş belirtirken bir diğer öğrenci bu soruyu; *Savaşarak, mücadele ederek, hiç pes etmeyerek, canlarını feda ederek ve kanlarını dökerek savaşa girmesi sağlamıştır* şeklinde cevaplamıştır. Bir diğer öğrenci; *Bence hoşgörüyle karşılamışlardır* şeklinde görüş bildirirken bir diğeri bu soruyu; *Atatürk hep kararlıydı. Bu yüzden Türk halkının yaptığı savaşlarda hep kararlı davrandı. Düşmanın nereden geleceğini bilecek kadar kararlıydı* şeklinde değerlendirmiştir. Bir diğer öğrenci de *Atatürk*

ya da diğer komutanların emirlerine uymasıdır. Atatürk onları bir düzende tutuyordu şeklinde yanıtlamıştır. Bu haftaki çalışmanın bitiminde, öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan Türk halkının savaşlarda canla başla savaşarak ve canlarını vatan uğruna feda ederek Atatürk'ün kararlılığını daha da artırdıkları anlaşılmaktadır. Etkinlik sonunda alınan tüm cevaplarda öne çıkan temaların *Vatanseverlik* ve *Güven Duygusu* olduğu söylenebilmektedir. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden Türk Büyüklerine Saygı değerine uygun olan görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı oldukları görülmüştür. Tüm etkinlik çalışmalarında sorulan soruların farklı olmasına rağmen birbirleriyle ilgili oldukları düşünülen cevaplar elde edilmiştir. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi etkinlik sonunda da Atatürk'ün kararlı kişiliği ve halkı etkilemesi yine ön planda olmuştur. *Türk Halkı, Atatürk, Atatürk ve Liderlik, Liderlik Vasıfları, Yaşamış Türk Büyükleri* ve *Güven Duygusu* temaları çalışmalar sonunda elde edilen temalar şeklindedir. Etkinlik öncesi ve sonrasında oluşan temalar Tablo 51'de sunulmuştur.

Tablo 51. 14. Etkinlik Genel Temaları

14. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Türk Halkı	Atatürk
Vatanseverlik	Atatürk ve Liderlik
	Liderlik Vasıfları
	Güven Duygusu
	Vatanseverlik
	Yaşamış Türk Büyükleri

Türk Büyüklerine Saygı değeriyle ilgili öğrenci betimlemelerinden elde edilen bu temaların ilgili kazanımlarla örtüştükleri de görülmektedir. Öğrencilerin etkinlik öncesi ve sonrası görüşleriyle etkinlik esnasında vermiş oldukları görüşler birbiriyle örtüşmektedir. Görüşlerdeki ortak birleşim; yapılan savaşların kazanılmasında ülke halkının vatansever olması ve dayanışma içinde olarak her şeyin üstesinden gelmesi üzerinedir. Atatürk'ün ileri görüşlü, kararlı, korkusuz ve pes etmeyen bir kişi olduğunu belirten öğrenciler, onun Türk halkı üzerindeki etkilerinin savaşları kazanmadaki en büyük etken olduğunu belirtmektedirler.

14. Etkinlik Ek Çalışma

Amaç: Türk Büyüklerini tanıyabilme ve onlar hakkında bilgi edinebilme. Geçmiş dönemlerde yaşamış olan Fatih Sultan Mehmet, Ertuğrul Gazi, Mehmet Akif Ersoy, Yunus Emre, Kanuni Sultan Süleyman, Mevlana ve Mimar Sinan gibi Türk büyüklerinin özlü

sözlerinden, hizmetlerinden, davranışlarından, kişiliklerinden ve yaptıklarından öğrencilere örnekler anlatılır. Bizler için bu Türk büyüklerinin önemlerinden bahsedilir.

Ek Çalışma Kazanım: Öğrenciler yaşamış Türk büyüklerinin önemi kavrar, onları kendilerine örnek alır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik ek çalışma uygulamasına geçilmeden önce tek sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin kazanımla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Formun dağıtımından sonra, öğrenciler yöneltilen soruyu dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadenin olmadığı gözlemlenmiştir. Öğrenciler, ders saati süresince çalışmaya istekli katılmışlar ve görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Ders saati içinde soruyu cevaplama tamamlamıştır. Etkinliğe başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. *Sence yaşamış Türk Büyüklerinin (Atatürk, Mevlana, Yunus Emre, Mimar Sinan, Ömer Seyfettin ve daha birçok Türk büyüğü) bizler için önemli olduğuna inanıyor musun?* sorusu sorulmuş cevaplar evet ise nedeni, hayır ise nedeninin açıklanması istenmiştir. Cevaplar analiz edildiğinde, aşağıdaki sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Ö.E1: Evet. Eserleriyle, vatanseverlikleriyle birlikte bu büyüklerimize teşekkür etmemiz ve saygı duymamız lazım,

Ö.K1: Evet. Çünkü onlardan bir sürü şeyler öğreniyoruz. Onun için onlara saygılı olmamız gerekir,

Ö.E2: Evet. Çünkü onlar eski çağlarda yaşayan büyük mimar ve insandırlar,

Ö.K2: Evet. Atatürk milletimin olduğu için,

Ö.E3: Evet. Onlar bizim için önemlidirler. Çünkü bizler için iyi şeyler yapmışlardır,

Ö.K3: Evet. Çünkü Mimar Sinan, onun çok güzel eserleri var. Türk büyüklerimiz bizim için çok önemlidir. Dünyanın bazı ülkelerinde onların fotoğraflarını, resimlerini görebilirsiniz,

Ö.E4: Evet. Çünkü bizim için ellerinden geleni yaptılar,

Ö.K4: Evet. Onların bizler için yaptıklarına çok inanıyorum,

Ö.E5: Evet. Çünkü düşmanları yenen Atatürk, İstiklal Marşı'nı yazan Mehmet Akif Ersoy. Mimar Sinan'ın yaptığı eserler çok güzel. Yunus Emre sevgiyi, doğruyu çok seven, isteyen biri. Hepsine teşekkür ederim,

Ö.K5: Evet. Bizim için savaştılar, güzel eserler bıraktılar, doğruyu anlattılar,

Ö.E6: Evet düşünüyorum. Çünkü Atatürk'e, Mevlana'ya, Yunus Emre'ye çok şey borçluyuz,

Ö.K6: İnanıyorum. Çünkü onlar bizim için çok değerli insanlardan birileridir ve onların bize bıraktıklarını değerli görüyoruz,

Ö.E7: Evet inanıyorum. Bizler için hep iyi şeyler yaptılar, onları önemli görmeliyiz,

Ö.K7: Evet, şimdi böyle kişiler olmuyor,

Ö.E8: Hepimiz onlardan dersler almalıyız,

Ö.K8: Evet. Çünkü o büyüklerimiz bizim için çok önemlidir,

Ö.E9: Eserleriyle, şiirleriyle büyüklerimizdir. Hep birlikte onlar saygı duymalıyız,

Ö.K9: Vatanı sevdikleri için, bizlere örnek olabilecek şeyler yaptıkları için önem veriyorum,

Ö.E10: Evet diyorum. Yaptıkları doğru ve önemli şeyler olduğu için,

Ö.K10: Atatürk savaştı ve bizi kurtardı,

Ö.E11: Evet çok önemli. Mimar Sinan çok şey yaptı. Minareler, camiler yaptı. Hepsi sağlam,

Ö.K11: Evet. Benim için çok önemliler. Çok önemli işler yaptılar,

Ö.E12: Cumhuriyet, İstiklal Marşı, camiler bunlar için çok değerli şeyler,

Ö.K12: Evet. Çok önemli. Hepsi bu ülke için hizmet verdiler,

Ö.E13: Eserlerinin kalıcı olmasından dolayı onların bizim için önemli olduğunu düşünüyorum,

Ö.K13: Evet. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı çok önemlidir. Mehmet Akif Ersoy İstiklal Marşımızın yazarı,

Ö.E14: Onlar Türk büyükleri, bizim için önemliler,

Ö.K14: Evet. Mesela Mehmet Akif Ersoy, İstiklal Marşı'nı yazan insan,

Ö.E15: Onlar ve daha çok Türk var ve onlar bizim için değerlidir,

Ö.E16: Mimar Sinan'ın eserlerine herkes hayran kalmış, Mevlana bize hep doğruyu anlatmış. Bunun için onlar önemlidir.

Etkinlik öncesi uygulanan görüş belirleme formundaki soruyla ilgili yapılan değerlendirmede; öğrencilerin hepsinin Türk büyüklerinin bizler için önemli olduğu yönünde görüşleri olmuştur. Görüş belirleme formunda isimleri verilen bazı Türk büyüklerinden bizlere kalan eserlerin önemini belirten öğrenciler olmuştur. Öğrenciler Türk büyüklerinin önemli şeyler yaptıklarından da çoğunlukla bahsetmişlerdir. Bir

öğrencinin, "*Evet. Çünkü düşmanları yenen Atatürk, İstiklal Marşı'nı yazan Mehmet Akif Ersoy. Mimar Sinan'ın yaptığı eserler çok güzel. Yunus Emre sevgiyi, doğruyu çok seven, isteyen biri. Hepsine teşekkür ederim"* cümlesi öğrencilerde var olan genel görüşü öne çıkarır tarzda bir ifade olmuştur. Diğer ders etkinliğin uygulamasına geçilmiştir.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Türk Büyüklerine Saygı değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ek ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

TÜRK BÜYÜKLERİNE SAYGI

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Yaşamış Türk büyüklerinden örnekler verilir.
- Etkinlik kâğıtları dağıtılır.
- Ders süreci içinde etkinliğin tamamlanması sağlanır.

Atatürk: Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu

Yunus Emre: Sevgiyi, doğruyu ve güzeli anlatır

Mehmet Akif Ersoy: Vatan Şairi

Mimar Sinan: Yaptığı eserler dimdik ayakta

Sence bazı örnekleri verilen Türk Büyüklerine saygı göstermek için neler yapılmalıdır?

…….

Sence yaşamış Türk büyüklerinin hayatları ve kişiliklerini örnek almanın bizlere yararları olabilir mi?

Evet olur diyorsan nasıl yararı olur?

.....

Hayır olmaz diyorsan niçin olmaz?

……..

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Ek çalışma etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikte Türk büyüklerinin özelliklerinden yola çıkarak sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Tüm sınıf, 14. etkinliğe ek yapılan bu çalışmada soruları ders saati içinde cevaplamıştır. İlk soru olan; *Sence bazı örnekleri verilen Türk büyüklerine saygı göstermek için neler yapılmalıdır?* sorusuna verilen

cevaplar incelendiğinde öğrencilerin ifadeleri ve bu ifadeler üzerine yapılan değerlendirmeler aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E1: Eserlerine, sözlerine ve yaptıklarına saygı göstermemiz gerekir,

Ö:K1: Atatürk'ü çok seviyorum,

Ö.E2: Onların hayatlarına saygı duymalıyız.

Ö.K2: Onlara hep saygı duymalıyız ve anmalıyız,

Ö.E3: Atatürk'ün bize emanet ettiği bu vatan çok önemli. Diğer Türk büyükleri de bu vatandan. Onun için onları sevmeliyiz,

Ö.K3: Türk büyüklerine benzemeye çalışalım. Daha çalışkan olabiliriz,

Ö.E4: Bence onların söylediklerini yapmalıyız ve onların sözünde durmalıyız,

Ö.K4: Onlardan saygı, değer, anlayış ve hoşgörü öğrenmeliyiz,

Ö.E5: Büyüklerimiz bizler için önemlidir. Onlar bizlere çok şey bıraktı,

Ö.K5: Cumhuriyeti korumamız gerekir. Yunus Emre de bize doğruluğu öğretti,

Ö.E6: Onlar gibi çok başarılı, iyi ve hoşgörülü, saygılı biri olmak için çok çalışmalıyız. Onların yolundan gitmeliyiz,

Ö.K6: Onları sevgiyle anmalıyız. Çünkü onlar Türk büyükleri,

Ö.E7: Atatürk'ün bize verdiği cumhuriyeti korumalıyız,

Ö.K7: Onların her yerde fotoğrafları olmalıdır. Onlardan her yerde bahsedilmelidir. Bıraktıkları eserleri de korumalıyız,

Ö.E8: Onların isimleriyle ve yaptıklarıyla dalga geçmemeliyiz,

Ö.K8: Türk büyüklerinin her biri kültürümüzün birer üyesidir,

Ö.E9: Saygıyla, sevgiyle birbirimizle geçinmeli, vatanı korumalı ve onların eserlerini korumalıyız,

Ö.K9: Onların yaptıkları önemli eserler olduğu için saygı göstermemiz gerekir,

Ö.E10: Yaşamış Türk büyüklerinin kalbimizde yeri var,

Ö.K10: Atatürk'ün yaptığı yeniliklerin yolundan gidiyorum,

Ö.E11: Vatanıma saygı duyarım,

Ö.K11: Türk büyükleri yaptıklarıyla, sözleriyle, davranışlarıyla hepimize örnek olmuşlardır. Onların sözleri ve davranışları kalıcıdır,

Ö.E12: Okumalıyız, çalışmalıyız ve onları örnek almalıyız. Böylelikle saygımızı göstermiş olabiliriz,

Ö.K12: Onlara saygı duymalıyız. Anma günleri yapmalıyız. Hepsini tanımaya çalışmalıyız,

Ö.E13: Onlar bizler için kalıcı eserler bıraktılar. Eserlerine sahip çıkarak saygı gösterebiliriz,

Ö.K13: Atatürk ve daha birçok Türk büyüğünü saygıyla anıyorum. Çünkü onlar bizim çok önemliler,

Ö.E14: Sevgiyi, doğruyu ve güzeli bulduğu için saygı duyalım,

Ö.K14: Yunus Emre doğruyu ve güzeli anlatır. Ona saygı duyarım,

Ö.E15: Mehmet Akif Ersoy'a çok saygı duyuyorum. Çünkü o İstiklal Marşımızı yazdı,

Ö.E16: Onların izinden gitmeliyiz. Çünkü onlar doğru işler yaptılar ve doğru sözler söylediler.

Etkinliğin ilk sorusuyla ilgili cevaplar analiz edildiğinde öğrencilerin Türk büyüklerine saygı duymanın öneminden bahseden cümleleri olmuştur. Öğrenciler verdikleri cevaplarda geçmiş dönemlerde yaşayan Türk büyüklerinin yaptıklarına, söyledikleri sözlere, davranışlarına ve kişiliklerine sahip çıkılmasının öneminden bahsetmektedirler. Türk büyüklerinin bizlere bırakmış oldukları eserlere sahip çıkarak da saygı gösterebileceğimizi belirten öğrenciler olmuştur. Etkinlikte ikinci soru, *Sence yaşamış Türk büyüklerinin hayatları ve kişiliklerini örnek almanın bizlere yararları olabilir mi?* şeklindedir. Soruyla ilgili yapılan ifadeler ve analizleri şu şekildedir.

Ö.E1: Onları örnek alırsak onlar gibi çalışkan olabiliriz,

Ö.K1: Yararı olur. Onlardan doğruları öğreniriz,

Ö.E2: Onları örnek alırsak başarılı oluruz,

Ö.K2: Onları öğrenmemiz gerekir,

Ö.E3: Onların kişiliklerini öğrenmeliyiz,

Ö.K3: Yararı olur. İyi birer yurttaş olmamızı sağlar,

Ö.E4: Ben evet diyorum yararı olur. Atatürk, Mimar Sinan, Mevlana bu kişiler bizim değerlerimizdir,

Ö.K4: Evet olur. Çünkü büyüklerimiz bize çok iyi davranışlar, güzellikler, saygı ve değer bırakmışlar,

Ö.E5: Evet yararları olur. Onlardan bize kalanlar hep güzel şeylerdir,

Ö.K5: Evet yararı olur. Onlardan iyi ve doğruyu öğreniriz. İşlerimizi düzgün yaparız,

Ö.E6: Evet yararı olur. Kendi aileme, Türk milletine ve dünyaya yararım olur. Böylece çok başarılı olurduk,

Ö.K6: Evet yararlı olabilir. Çünkü onların yaptığı eserler hala günümüzde önemlidir,

Ö.E7: Vatanımıza sahip çıkarız. Yararı bu şekilde olur,

Ö.K7: Evet olur bence. Bizlere çok önemli eserler bıraktılar,

Ö.E8: Atatürk çok bilgili bir insan. Ben de onun gibi olmak istiyorum,

Ö.K8: Onlardan güzel şeyler öğrendik ve öğrendikçe de daha iyi yetişiyoruz,

Ö.E9: Eğer Türk büyüklerini örnek alırsak sevilir ve sayılırız,

Ö.K9: Yaptıklarını hep önemli görmeliyiz,

Ö.E10: Evet yararı olur. Biz de onlar gibi çalışmak isteriz,

Ö.K10: Evet olabilir. Hayatlarını örnek almak bize yeni fikirler sağlar,

Ö.E11: Evet. Yararlı olabilir. Onlar hayatlarını kaybetmiş olsalar bile onları anıyoruz,

Ö.K11: Evet yararlı olur. Çünkü onları tanıyoruz ve onlara saygı duyuyoruz,

Ö.E12: Evet yararı olur,

Ö.K12: Onları örnek alırsak iyi birer insan olarak yetişmemizi sağlar,

Ö.E13: Evet olur,

Ö.K13: Evet yararı olur. Onların davranışlarını ve sözlerini dikkate almalıyız. Böylece başkalarıyla iyi geçiniriz,

Ö.E14: Onlar ölseler bile onları hâlâ anıyoruz. Çünkü onlar Türk büyükleri,

Ö.K14: Evet, onların izinden gidersek bize yararlı olabilir,

Ö.E15: Hiç unutmamalıyız onları,

Ö.E16: Evet yararı olur.

Etkinliğin ikinci sorusuna deney grubu öğrencilerinin hepsi *evet* şeklinde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin hepsinin, yaşamış Türk büyüklerinin hayatlarını ve kişiliklerini örnek almanın bizlere yararlı olacağı yönünde görüşleri olmuştur. Bu yararla da nelerin olabileceğini, çalışkan ve başarılı olmak, başkalarıyla iyi geçinmek, iyi insanlar olarak yetişmek, vatana sahip çıkmak, yeni fikirler oluşturabilmek şeklinde açıklamışlardır.

EK ÇALIŞMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra,

rastgele seçilen beş öğrenci ile etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan formla öğrencilerin kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunda öğrencilere *Sence yaşamış Türk büyüklerinin (Atatürk, Mevlana, Yunus Emre, Mimar Sinan, Ömer Seyfettin ve daha birçok Türk büyüğü) bugün bile hatırlanmalarının en önemli sebebi ne olabilir?* sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar ve cevapların analizleri aşağıda sunulmuştur:

Bir öğrenci değerlendirmesinde Mevlana'yı örnek vererek, *Mevlana'nın çok güzel sözleri vardı. O öldü ama sözleri yaşıyor. Çok sevilen bir insandı. Sözleri çok ünlü herkes onu tanıyor ve seviyor* demiştir. Diğer öğrencilerden ikisi cevaplarında Atatürk'ten bahsetmiştir. İfadeleri şöyledir: *Atatürk yurdumuzu düşmanlardan kurtardı. Bu güzel hayat ve güzel insanlar için savaştı. Atatürk de öldü ama bu güzel hayat Atatürk ve askerleri sayesinde yaşıyor. Bu yüzden hiç kimse Atatürk'ü unutamadı* diğerinin ki *Çünkü Atatürk hem vatanımızı kurtardı hem de insanları kurtardı* şeklindedir. Bir diğer öğrenci *İsimlerini tarihe yazdırıp, çok büyük işler yaptıkları için hatırlanıyorlar* derken, bir diğerinin *Değerli, iyi kalpli ve önemli kişiler oldukları için hatırlanıyorlar* şeklinde ifadesi olmuştur. Cevaplardan da anlaşıldığı üzere, yaşamış Türk büyüklerinin hatırlanmalarının sebeplerini iyi kalpli, değerli ve iyi insan olmaları, iyi şeyler yapmaları, büyük başarılar elde etmeleri şeklinde değerlendirmek doğru olacaktır. Tablo 52, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 52. 14. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

14. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Ulusal kurtuluş mücadelesinde Türk halkı büyük kahramanlıklar göstermiştir. *Onlar hiç korkmadılar ve hiç pes etmediler.* *Atatürk'ün kararlı ve kendinden emin bir kişiliği vardır.* *Atatürk Türk halkına liderlik etmiştir.* *Onun liderlik becerileri halkın düşüncelerinde çok etkili olmuştur.* *Atatürk disiplinli, kararlı, vatansever, yenilikçi ve halkına güvenen bir liderdir.* *Türk halkının fedakârca savaşması Atatürk'ün kararlılığını daha da artırmıştır.* *Türk büyüklerine saygı duymalıyız.* *Yaşamış Türk büyüklerinin kişiliklerini örnek almalıyız.*

Etkinlik sonunda yöneltilen sorular, uygulamanın diğer çalışmalarına göre daha genel yapıdadır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan Atatürk'ün kararlı kişiliğiyle ilgili farkındalıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki; onun kararlı tutumu sayesinde

halkı etrafında toplama kabiliyeti ile onun ve diğer Türk büyüklerinin yaptıklarına ve kişiliklerine bağlı kalma 14. etkinliğin genel değerlendirmesi şeklinde oluşmuştur.

11. OTURUM

Bu haftada "Vatanseverlik" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı 15. etkinlik uygulanmıştır.

15. ETKİNLİK 6-10/05/2013

Araştırmanın 11. oturumunda, öğrencilerin yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Çanakkale Savaşı'nın önemi ve zorlukları üzerine bilgi sahibi olmaları amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Vatanseverlik değerinin öğretiminde karma yaklaşıma dayalı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda verilmiştir. Tablo 53'de 11. Oturum ile ilgili ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 53. 11. Oturum Ders Planı

11. OTURUM 6-10/05/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer analizi, ahlaki muhakeme KAZANIMLAR: Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, etkinlik kâğıtları, görseller, harita. SÜRE: 40'+40'+40' AMAÇLAR: Yaşanmış olaylardan yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimlemek. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark etmek. Bu çalışma ile öğrencilerden Çanakkale Savaşı'nın önemi ve zorlukları üzerine bilgi sahibi olmaları beklenir. YÖNTEM: Anlatım, soru cevap, okuma, Etkinlik Temelli Öğretim ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Öğrencilere haritada Çanakkale cephesinde hangi bölgelerde düşmanla savaşıldığı belirtilmiştir. Düşman devletlerinin Mustafa Kemal ve askerlerince, Arıburnu, Anafartalar, Seddülbahir ve Çimentepe'de uğratıldıkları yenilgileri anlatılmıştır. 14 yaşında cepheye gönderilen gençlerden bahsedilmiştir. Öğrencilerden cephelerde savaşmış milletimizi niteleyen, o dönemi göz önüne alarak yaşanılan olayları ve manzaraları betimleyen sözcükler söylemeleri istenmiştir. Sözcüklerden yola çıkarak, ortak genel kavramlar oluşturulmuş bu kavramlarla Çanakkale Savaşı'nın zorlukları arasında bağ kurulmuştur. Böylelikle de ahlaki muhakeme yaklaşımından yararlanılmış olunmaktadır. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Hikâyeyi okumaları ve soruları cevaplamaları sağlanmıştır. Hikâye üzerine öğrencilerin düşünceleri alınıp ve ders sonlandırılmıştır. Bu haftanın etkinliği; Çanakkale Savaşıyla ilgili *Bayrak* isimli hikâyedir.

Çalışmanın 11. oturumunda Vatanseverlik değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler üç gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Üç güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca

belirtilmiştir. Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, "Vatanseverlik" değeriyle ilişkili olarak "Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Çanakkale Savaşı'nın önemi ve zorlukları üzerine bilgi sahibi olmalarını sağlamak" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarını içeren ders planı hazırlanmış, değer analizi yaklaşımına göre hazırlanan "*Bayrak"* başlıklı bir kısa paragraf ders etkinliği olarak belirlenmiştir. Tüm çalışmalar haftada üç güne yayılarak üç ders saati içinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının ahlaki muhakeme yaklaşımı doğrultusunda dersi işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyesinde değer analizi yaklaşımına bağlı olarak hazırlanan farklı sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Vatanseverlik değerine bağlı olarak Çanakkale cephesiyle ilgili betimlemeler yapmışlardır. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Formun dağıtımından sonra, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrenciler, ders saati süresince çalışmaya istekli katılmışlar ve görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın geneli yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamaya gayret göstermiştir. Soruları yanıtlarken üçüncü soruya daha fazla zaman ayırdıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. İlk soru olan; *Sana göre lider kelimesinin anlamı nedir?* sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde, şu sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Ö.E1: Bana göre bir örgütte bulunan en baştaki kişidir. Önder,

Ö.K1: Lider daha çok komutanlıklarda var,

Ö.E2: Bana göre lider bir yeri yöneten, bir işi yöneten kişidir. Mesela Atatürk, orduyu yöneten bir kişiydi,

Ö.K2: Atatürk Türk ordusuna bir liderdi. İleri görüşlü, zeki, çok okuyan, çalışkan, duyarlı, mantıklı düşünen, sevecen, önemli işler yapan, ne yapacağını bilen, sabırlı, zamanı iyi kullanan kişidir,

Ö.K3: Bana göre lider kelimesi bir başkomutan. Atatürk gibi devletini sever, cesur, adam gibi adam olması gerekir. Bir liderin vatanını koruması gerekir. Başkalarının karşısında boynunu eğmemesi gereklidir,

Ö.E3: Mustafa Kemal Atatürk,

Ö.E4: Lider, ileriyi gören, başarılı, cesaretli, korkusuz, seviyeli, tecrübeli ve bilgili kişidir,

Ö.K4: Savaş olduğunda askerlerin bir komutana ihtiyacı vardır. Komutan askerlere iyi davranır ve o komutanın dediklerini yaparlar. İşte o komutan liderdir,

Ö.E5: Atatürk gibi olmalı. Vatansever, cesaretli, yüreklendirici, kendine güvenen ve inatçı kişidir,

Ö.K5: Lider, vatanını seven, korkusuz, milleti için canın feda edebilendir,

Ö.K6: İyi birilerini lider olarak görmek ya da kendini lider olarak görmek,

Ö.E6: Bence bir başkomutan önderdir. Mesela en iyi örnek Mustafa Kemal Atatürk'tür,

Ö.K7: Herkesin gözünde çok büyüyen kişi demektir,

Ö.E7: Bir asker liderdir. Lider ileri görüşlü olmalı,

Ö.E8: İleri görüşlü, askerlerini eğiten kişi,

Ö.K8: Lider yönetmeyi bilen kişiye denir. Atatürk çok büyük bir liderdir,

Ö.E9: Bence bir topluluğu yönlendiren ve yöneten bir kimse. Lider kendine güvenilir olmalıdır. Ayrıca ülkesine kendini sevdirmelidir,

Ö.K9: Lider, bence askerde komutan olmak gibidir. Mücadeleci, korkusuz ve yardım sever kişidir,

Ö.E10: Lider denince aklıma Mustafa Kemal Atatürk gelir,

Ö.K10: Lider denince aklıma; yardımsever, saygılı, ileri görüşlü, kararlı, güzel yöneten, korkusuz, kuvvetli kişi gelir aklıma,

Ö.K11: Lider bizi yönetendir,

Ö.E11: Komutan, önder, ileri görüşlü biridir,

Ö.E12: Cesaretli, kahraman, kendine güvenen, ileri görüşlüdür aynı Atatürk gibi,

Ö.K12: Lider, cesaretli, korkusuz ve öncü kişidir,

Ö.E13: Aynı Atatürk gibi,

Ö.K13: Askerleri yönetendir,

Ö.E14: Kararlı, ileri görüşlü bir yöneticidir,

Ö.E15: Atatürk'tür.

İki öğrenci de lider kelimesini *lider öğretmenimdir* şeklinde cevaplamıştır. Etkinlik öncesi uygulanan görüş belirleme formundaki ilk soruyla ilgili yapılan değerlendirmede; öğrencilerin büyük bir çoğunluğu lider kelimesini, "komutandır" şeklinde tanımlamış ve Atatürk ile özdeşleştirmişlerdir. Lider kelimesini, sınıfın çoğunluğu "savaşta görevi olan bir kişi" şeklinde değerlendirmiştir. Lider kelimesinin anlamıyla ilgili öğrencilerin cevaplarına bağlı olarak "korkusuz", "cesur", "ileri görüşlü", "vatansever", "çalışkan" ve "yardımsever" gibi kavram kategorilerini oluşturmak mümkündür. Oluşan kavram kategorileri *Önder* kodlamasıyla açıklanabilir. Kavram kategorilerini ve kodlamayı *Atatürk* teması içinde değerlendirmek mümkündür. İkinci soru olan; *Ulusal Mücadele'de görev alan kişiler hakkındaki düşüncelerini hangi sözcüklerle ifade edersin?* Sorusu analiz edildiğinde öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir:

Ö.E1: Dedelerimiz, büyüklerimiz savaşmışlar ve şehit olmuşlar,

Ö.K1: Onlarda vatan sevgisi vardı,

Ö.E2: Onlar çok çalıştılar, çok uğraştılar,

Ö.K2: Vatansever, korkusuz, cesaretli, kuvvetli, dayanışma örneği gösterdiler,

Ö.E3: Onlar bizim için her şeyi yaptılar. Sözcüklerle ifade edilemez. Onlar cesaretli, korkusuzlar,

Ö.K3: İyi bir önderin askerleriydi ve korkusuzlardı. İyi savaşçıydılar,

Ö.E5: Kadınlar, çocuklar ve yaşlılar hepsi savaşmışlardır,

Ö.K5: Hepsi de vatanını seven kişiler. Çocuğundan yaşlısına herkes çok çalıştı. Herkes vatanı için canını vermeye değer diye düşünmüştür,

Ö.E6: Savaşlarda bizler için canlarını tehlikeye atanlara çok teşekkür ederim. Büyüdüğümde asker olursam ben de öyle yapacağım,

Ö.K6: Benim dedem de savaşmıştır,

Ö.E7: Eli silah tutan herkes savaşa katılmış ve savaşmıştır,

Ö.K7: Cesur, kahraman, vatansever, güçlü, korkusuz, Türk halkı için canını hiçe sayan, sabırlı ve pes etmeyen insanlar,

Ö.E8: Mücadelede yer alan insanlar cesaretliler, cesurlar. Vatanları için canlarını adamışlar. Kadınlar mermi taşımış, Türk bayrağını ezdirmemişler,

Ö.K8: Atatürk ve silah arkadaşları,

Ö.E9: Korkusuz, canını feda eden kişiler. Çok cesaretliler ve ölmeyi göze almışlar,

Ö.K9: Yürekliler ve askerleri de yüreklendirmişler. Çocuklar, yaşlılar, gençler cesurca düşmanın mermisine göğüs dayamışlar,

Ö.E10: Birçok insan bu savaşta savaşmış, görev almış,

Ö.K10: O kişiler korkusuz, cesaretli, vatanını seven kişilerdir,

Ö.E11: Ulusal savaşta görev alan kişiler birlik ve beraberlik gösterdiler,

Ö.K11: O kişiler vatanseverler. Canla başla savaşmışlardır, cesaretli, korkusuz insanlardır,

Ö.E12: Güçlüdürler,

Ö.K12: Yaşlısı, genci, kadını ve erkeği savaştılar ve şehit oldular. Arkalarında gözü yaşlı insanlar bıraktılar,

Ö.E13: Kendine güvenen, vatansever, özgüveni olan kişiler diye geliyor aklıma,

Ö.K13: Savaşa katılanların hepsi iyi bir dayanışma örneği göstermişlerdir,

Ö.E14: Yardımsever, vatanını seven, ileri görüşlü ve cesur insanlardır,

Ö.K14: Büyüklerimi o mücadelede savaşırken düşündüm ve onlarla gurur duydum,

Ö.E15: Korkusuz, azimli, vatansever ve yardımsever.

İkinci soruyla ilgili değerlendirmede, öğrencilerin cephede savaşanlara minnet duydukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin ulusal mücadelede görev alanların korkusuzca, fedakârca, yüreklice ve azimle savaştıklarını bildikleri ifadelerinden anlaşılmaktadır. Öğrenciler ulusal mücadelede savaşanları korkusuz, cesur, vatanını seven, dayanışma içinde olan, pes etmeyen, yardımsever ve güçlü insanlar olarak görmektedirler. Üçüncü soru, *Sana göre Ulusal Mücadele'de görev alan kişileri savaşa katılmaya zorlayan değerler neler olabilir?* şeklindedir. Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında soruyla ilgili değer olarak vatan sevgisinin daha ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Birkaç öğrenci, halkın savaşa zorla katılmadıklarından bahsetmiştir. Korkusuzluk, gelecek nesiller, başkalarına köle olmamak, cesaret, savaşı kazanma inancı, düşmandan ülkeyi kurtarmak ve barış isteği cevaplarda bahsedilen diğer değerler olmuşlardır. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Ö.K1: Kimse onları savaşa zorlamadı. O korkusuz yiğitler, vatanını kurtarmak için savaştı ve başardılar. Keşke yaşasalar da onlara teşekkür etsem,

Ö.E1: Vatan için savaştılar,

Ö.K2: Vatanlarını sevmeselerdi bizler şimdi olmayabilirdik. Vatanseverlik,

Ö.E2: Vatanseverlik, yardımlaşma ve gelecek nesilleri düşünmek,

Ö.K3: Vatanını sevdiği için katılmış olabilir,

Ö.E3: Vatandan düşmanı çıkarma isteği,

Ö.K4: Vatanı korumak ve kurtarmak,

Ö.E4: Aile birliğine önem verme ve vatanseverlik,

Ö.E5: Anneler, teyzeler zorladı onları. Onlar olmasaydı vatanseverlik, Türk büyüklerine ve aile birliğine saygı olmazdı,

Ö.K5: Onları savaşa katılmaya zorlayan olmamıştır. Gidenler vatanını çok seven ve topraklarını düşmana vermek istemeyenlerdir,

Ö.E6: Korkusuzluk ve cesaret gösterebilmek,

Ö.K6: Savaşmak,

Ö.E7: Başkalarını köle olmamak olabilir,

Ö.K7: İyi ki onlar bu savaşa girmişler de biz bu savaşı kazanmışız,

Ö.E8: Gelecekteki insanları düşünmüşler ve gönüllü olarak katılmışlardır,

Ö.K8: İnsanlar evlerini, mallarını kaybedebilirlerdi onun için girmişlerdir,

Ö.K9: Bence bu mücadeleyi kazanacaklar düşüncesiyle katılmışlardır,

Ö.E9: Savaşın olması, barışın olmaması ve düşmanların savaşa zorlaması onları savaşmaya zorlamış olabilir,

Ö.K10: Çocuklar bile yardım ettiler. Savaş bu şekilde kazanıldı,

Ö.E10: Yardımcı olmak,

Ö.K11: Cepheye asker yetmediğinden olabilir,

Ö.E11: Düşmanı yenme isteği,

Ö.K12: Bana göre onları hiçbir şey zorlamamıştır. Onlar Türk halkının huzurlu yaşaması için uğraştılar,

Ö.E12: Ülkelerini düşmanların elinden alabilmek için,

Ö.E13: Topraklarımızı kaybetmek istemedikleri için,

Ö.K13: Düşmanın esiri olmak istemedikleri için,

Ö.K14: Bu vatanı gelecekteki insanlara emanet etmek istemişler ve savaşa katılmışlardır,

Ö.E14: Vatanlarını çok sevdikleri için ve toprak kaybetmemek için katılmışlar,

Ö.E15: Vatansever oldukları için,

Ö.E16: Vatanı kurtarmak için savaşa girmişlerdir.

Öğrencilerin etkinlik öncesi görüş belirleme formuna verdikleri cevaplarla, Çanakkale Savaşlarında halkın vatanı korumak için verdiği çabaların önemini bildikleri anlaşılmaktadır. Vatanseverlik, değeriyle ilgili olarak görüşlerinden ortaya çıkan betimlemeler etkinlik öncesindeki çalışmanın amaca ulaştığının bir göstergesi olmuştur. Öğrencilerin vatan sevgisiyle dolu olan bu insanlara minnettar olmaları da doğal bir durumdur. Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Vatanseverlik değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

15. ETKİNLİK BİR DESTANDIR ÇANAKKALE

Etkinlik Amacı: Çanakkale cephesinde Türk halkının göstermiş olduğu kahramanlık örneklerini benimseme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Kahramanlık nedir?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Hikâyenin sessizce birkaç kez okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hakim olmaları sağlanır.
- Hikâyenin ve ilgili sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

BAYRAK

Mustafa Kemal'in Ruşen Eşref'e anlattığı meşhur bir Çanakkale hatırası vardır. Düşmanın mevki kazandığını fark eden Mustafa Kemal Bey, emrindeki askere hitaben, "Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar kaim olabilir." emrini verir. Emri harfiyyen yerine getiren 57. Alay, Mustafa Kemal'in has tâbiriyle "kâmilen şehid" olur.

57. Alay'ın sancağı Avustralya'nın Melbourne şehrindeki müzede sergilenmekteymiş bugün; altındaki levhada ise şu bilgi yer almaktaymış. "Bu alay sancağı Gelibolu savaş alanından getirilmiştir ama tutsak edilememiştir, çünkü Türk ordusunun milli geleneklerine göre bir alayın sancağı, alayın sonuncu eri ölmeden teslim edilemez. Bu sancak, sonuncu muhafızının da altında ölü olarak yattığı bir ağacın dalına asılı olarak bulunmuştur. Kahramanlık timsali olarak karşınızda duran bu Türk Alay Sancağı'nı selamlamadan geçmeyiniz.

Bu hikaye, www.turkceciler.com adlı sitenin web sayfasından alınmıştır. (http://www.turkceciler.com/belirli_gunler_haftalar/canakkale_zaferi_oykuler.html)

Etkinlik 15'in devamı…

Bu hikâyeden ulus olarak hangi dersi çıkarabiliriz?

……

……

Atatürk nasıl bir liderlik becerisine sahiptir?

……

……

Sizce Türk ordusunun cesur ve kararlı olması neye bağlı olabilir?

……

……

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencileri etkinlikteki kısa hikâyeyi okumuş ve ilgili soruları dikkatlice cevaplamışlardır. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları gözlemlenmiştir. Anlayamadıkları ifadeleri araştırmacıya sormuşlardır. Araştırmacı da bu durumda gerekli açıklamaları yapmıştır. Öğrenciler görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte, 57. Alayın sancağını anlatan kısa bir yazı kullanılmış ve etkinliğe bir başlık verilmiştir. *"Bayrak"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen üç soruyla belirlenmeye çalışılmıştır. İlk soru olan; *Bu hikâyeden ulus olarak hangi dersi çıkarabiliriz?* sorusuna verilen cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir:

Ö.K1: Türk ulusunun son nefese kadar savaşması. Bayrağın yere inmemesi,

Ö.E1: Türk ordusu birlik olmuş, bir sürü kan dökülmüş. Sonuçta savaş kazanılmıştır,

Ö.K2: Mustafa Kemal'in emri Ben size savaşmayı değil ölmeyi emrediyorum, onu daha iyi anlıyorum,

Ö.E2: Askerlerimizin alay bayrağını yere düşürmemek için yaptıkları kahramanlıklarından ders çıkarabiliriz,

Ö.K3: Savaşlarda kendi canlarını feda edenler oldu. Bayrağımızı zor durumda bile olsak yere indirmemeliyiz,

Ö.E3: Asker şehit olsa bile bayrak yere inmiyor,

Ö.K4: Milletimiz bu savaşları pes etmeden kazanmıştır. Savaşlardaki son asker bile bayrağı indirmemek için savaşmıştır,

Ö.E4: Savaşan insanların vatan sevgisi vardır. Atalarımız bu bayrağı düşürmemek için göğüslerini siper etmişlerdir,

Ö.E5: Çanakkale Savaşı'nda bizim için ölen 57. alayın önemli bir asker grubu olduğunu öğrendim,

Ö.K5: Bizim sancağımızın yere düşmediğini, askerlerimizin çok çalıştığını ve hiç vazgeçmediğini çıkarabiliriz,

Ö.K6: Bağımsızlığımızı temsil eden Türk bayrağımıza saygı duymalıyız. Cesur ve iyi kalpli insanlar olmalıyız,

Ö.E6: Çanakkale savaşında insanlar vatanı, milleti ve sevdikleri için bayrak yere düşmesin diye savaşmışlardır,

Ö.K7: Çanakkale'de askerler o kadar mücadele edip, bayrak yere inmesin diye uğraşıyorlar,

Ö.E7: Onlar bile bile ölüme göz yummuşlardır. Bayrağımızı yere indirmemişlerdir,

Ö.K8: Vatan için çok çalışmayı ve pes etmemeyi çıkarabiliriz,

Ö.E8: Bayrağın yere inmemesi için insanların son nefese kadar korkusuzca savaşması,

Ö.K9: Bayrağa sahip çıkmak gerekliliğini ders olarak çıkardım,

Ö.E9: Bu bayrağı daima korumalıyız, askerlerimiz onun için savaştı,

Ö.K10: İnsanların bayrağa verdikleri önemi anlatıyor. Bayrak onlar için bir güç kaynağıdır,

Ö.E10: Vatanımızın zorluklarla kazanıldığını,

Ö.K11: Bu vatan çok değerlidir ve bu vatan bize emanettir,

Ö.E11: Vatanın çok önemli olduğunu, çok çalışmamız gerekliliğini,

Ö.K12: Bayrağa ve millete saygılı olmayı çıkarırız,

Ö.E12: Türk insanının Türklere ne kadar değer verdiğini anlarım,

Ö.K13: Bu güzel ülkemizi hiçbir kötünün eline geçirmeyeceğiz,

Ö.E13: Bayrağımıza saygı duymalıyız, askerlerimiz çok cesurlar,

Ö.K14: Mustafa Kemal'in savaşlarında bayrak hep yukardaydı,

Ö.E14: Ulus, vatan, millet, cumhuriyet demektir,

Ö.E15: O bayrak, bizim bayrağımız,

Ö.E16: İşte o bayrağı ders olarak çıkarabiliriz,

Ö.E17: Hiçbir ülkenin bayrağıyla dalga geçilmemelidir.

Öğrencilerin görüşlerinde vatan için savaşanlara karşı duyulan minnettarlık bir kez daha ön plâna çıkmıştır. Öğrencilerin cevaplarından vatanın zorluklarla kazanıldığının bilincinde oldukları anlaşılmaktadır. Türk askerinin bayrağın yere düşmemesi için yaptıklarını değerli görmektedirler. Öğrenciler, bayrağa ve vatana sahip çıkmanın öneminden bahsetmektedir ve bunu da bir görev olarak görmektedirler. *Bağımsızlık Sembolü* teması içinde bu ifadeleri değerlendirmek mümkündür. İkinci soru olan *Atatürk nasıl bir liderlik becerisine sahiptir?* sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde, aşağıdaki sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Ö.E1: Çok büyük bir liderdi, herkes onun dediğini yapardı,

Ö.K1: Vatanımızı kurtarmıştır,

Ö.E2: Atatürk kararlı, becerikli, saygılı biridir,

Ö.K2: Korkusuz, cesur ve çalışkan,

Ö.E3: Hoşgörülü, becerikli, doğru söyleyen önemli bir liderdir,

Ö.K3: Milletine saygılı bir liderdi,

Ö.E4: Azimli ve dirençli bir liderlik gücüne sahipti. Her engeli aşabilen biriydi,

Ö.K4: Atatürk vatan için azmini yitirmeyen bir liderdi,

Ö.E5: Cesur, korkusuz ve yürekli bir liderdi,

Ö.K5: Bence Atatürk çok iyi bir lider. Doğru yolu gösteren, her kelimesi çok önemli,

Ö.E6: Atatürk her şeyin iyisine layık bir insandır. Atatürk, hoşgörülü bir yapıya sahiptir. Her türlü zorluğu aşan bir liderdir,

Ö.K6: Liderlik demek bir grubun başı demektir. O grubun başı kararlı ve umutsuzluğa kapılmayan biridir,

Ö.E7: Çalışkan, yardımsever, mantıklı, vatana karşı saygılı bir liderdir,

Ö.K7: Her işini düşünerek yapan bir liderdir,

Ö.K8: Savaşmamız için cesaret veren, bize kararlılığı yollayan, bizi seven bir liderlik becerisine sahipti,

Ö.E8: Atatürk yurdunu ve bayrağını seven bir liderdi,

Ö.E9: Cesur, kararlı ve vatan sevgili olmasıdır,

Ö.K9: Cesurdur, çalışkandır, beceriklidir ve değişik fikirlere sahiptir,

Ö.K10: Yurdunu seven, vatanını önemseyen ve asla pes etmeyen bir liderdir,

Ö.E10: Milleti kurtardı. Bu da onun büyük milletle baş edebileceğinin kanıtıdır,

Ö.E11: Doğru ve yerli yerinde sözler söyleyen bir liderdir,

Ö.K11: Hiç korkusu olmayan, büyük bir liderdi,

Ö.K12: Atatürk; kararlı, cesur, çok okuyan, zeki, çalışkan ve ileri görüşlü bir liderdi,

Ö.E12: Atatürk iyi bir liderdi,

Ö.E13: İleri görüşlü bir liderdir,

Ö.K13: İleriyi gören, başarılı, tecrübeli bir liderdir,

Ö.K14: Çalışkan, becerikli ve zekâsını kullanan biridir,

Ö.E14: İleri görüşlü ve çok iyi yönetici biridir,

Ö.E15: Cesurdur, ileri görüşlüdür, komutandır, korkusuz bir liderdir,

Ö.E16: Atatürk ileri görüşlü, zeki, tecrübeli bir liderdi,

Ö.E17: İleri görüşlüdür.

Öğrencilerin cevaplarına göre Atatürk'ün ileri görüşlülüğü, azimli olması, kararlılığı, vatanına olan sevgisi, cesur kişiliği, tecrübe sahibi olması, hoşgörülülüğü ve zekâsı ön plâna çıkmış özellikleridir. Bunların yanında çok okuyan, değişik fikirlere sahip, becerikli ve doğru sözler söyleyen bir kişidir şeklinde de tanımlayan öğrenciler de olmuştur. Etkinliğin son sorusu *Sizce Türk ordusunun cesur ve kararlı olması neye bağlı olabilir?* şeklindedir. Öğrencilerin cevapları analiz edildiğinde aşağıdaki sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Ö.E1: Atatürk'e bağlı olabilir. Çünkü Atatürk ileri görüşlüdür,

Ö.K1: Atatürk'e bağlıdır. Çünkü Türk ordusu korkusuzdur,

Ö.E2: Atatürk'ün liderlik becerisine bağlıdır,

Ö.K2: Atatürk'ün kararlığına bağlı olabilir,

Ö.E3: Çok çalışmaları, çok güçlü olmaları ve Atatürk'ün önderliğine bağlıdır,

Ö.K3: Bence Türk ordusunun cesur ve kararlı olması Türk bayrağına bağlıdır,

Ö.E4: Bayrağı yere düşürmemek ve vatanı kurtarıp, mutlu edip ülkedeki vatandaşları korumaya bağlı olabilir,

Ö.K4: Savaşırken canlarını feda edip, bir arkadaşı şehit olduğunda hemen arkadaşının yerine geçmesi,

Ö.K5: Bence Türk ordusunun düşmanları kovan cesurluluğuna bağlıdır,

Ö.E5: Kendine güvenmeleri nedeniyle vatanını sevmek, vatan uğruna can vermek, bayrağımızın esir düşmemesi için,

Ö.K6: Bayraklarının değerlerini biliyorlar, bayrakları düşmesin diye bir ağaca asıyorlar, vatanını sevip sayıyorlar,

Ö.E6: İnsan hayatını kurtarmaya bağlıdır,

Ö.K7: Türk ordusu cesurdur. Bu nedenle bütün engelleri aşmasına bağlı olabilir,

Ö.E7: Birlik ve beraberliğe, birbirine güvenmelerine,

Ö.K8: Vatana olan aşklarına, bağlılıklarına ve önemsemelerine bağlı olabilir,

Ö.E8: Askerlerin güçlü ve cesur olmalarına, direnerek düşmanı yenmelerine bağlı olabilir,

Ö.K9: Yüreklerindeki bayrak ve vatan sevgisine bağlı olabilir,

Ö.E9: Bayrağa, Atatürk'e vatana ve halka bağlı olabilir,

Ö.K10: Atatürk bize cesaret verdi. Bize savaşı kazanmak için kararlılık verdi ve bizim her zaman cesur olmamızı istedi,

Ö.E10: Bizim al sancağımızın yere düşmesini istememelerine bağlıdır,

Ö.K11: Vatan sevgisine bağlı olabilir,

Ö.E11: Bayrağa bağlı olabilir. Bayrak onlara cesaret veriyor olabilir. Ayrıca vatanlarına verdikleri önem olabilir,

Ö.E12: Bu bayrağın inmemesine,

Ö.K12: Bu hayatta korkmak her zaman çözüm değildir,

Ö.K13: Vatanı sevmek ve görevleri harfiyen yerine getirmek,

Ö.E13: Vatanseverliğe bağlıdır,

Ö.E14: Vatanı kaybetme korkusudur,

Ö.K14: Bayrak ve vatan sevgisinden dolayı cesurdur,

Ö.E15: Türk bayrağına olan saygısına bağlıdır,

Ö.E16: Vatan sevgisi ve vatanı korumaya bağlı olabilir,

Ö.E17: Bayrak için vatan uğruna ölmeyi ortaya koymalarına bağlı olabilir,

Ö.E18: Yenilmez ve çok güçlü olduğu için olabilir.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, Türk ordusunun cesur ve kararlılığın oluşmasında vatan sevgisinin ve bayrağın yere inmemesi için verilen mücadelenin üzerinde daha fazla durmuşlardır. Birkaç öğrenci de Türk ordusunun cesur ve kararlılığının kaynağını Atatürk olarak belirtmiştir. *Zafer* teması bu düşünceleri kapsar niteliktedir. Öğrencilerin etkinliğe vermiş oldukları cevaplar, etkinlik öncesindeki cevapları da destekler niteliktedir. Etkinlik öncesinde ve etkinlik çalışmasında oluşan ortak düşünce vatan topraklarının kazanılmasında ve korunmasında Türk halkının karşılık beklemeden canla başla savaştığıdır. Bu düşünceye bağlı olarak da vatana sahip çıkmak birinci görev olarak görülmektedir. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

15. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenci ile etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan formla öğrencilerin kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunda öğrencilere *Ülkenin farklı yörelerindeki halkın ulusal mücadelede aynı anda aynı dayanışma içinde olmasını ve bunun günlerce sürmesini Türk halkının hangi özellikleri sağlamış olabilir?* sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar ve cevapların analizleri aşağıda sunulmuştur:

Bir öğrenci, *Savaşlar kaç gün sürdü, sabırlı olmasalardı bırakıp giderlerdi. Pes ederlerdi. Bir topluluk olmasalardı yenemezlerdi. Bizim fazla silahımız da yoktu. Birlik olduğumuz için kuvvet doğdu. Topluluk, dayanışma gibi özellikler savaşı kazandırdı* demiştir. Bir diğer öğrencinin ifadesi, *Çok büyük dayanışmadır. Halkın birbiriyle dayanışması çok güzeldir* şeklindedir. Bir diğer öğrenci, *Dayanışma örneğiyle, birlik beraberlik örneğiyle, pes etmeme örneğiyle, cesur yürekliliğiyle, canlarını vatana feda etmeleriyle savaşlar günlerce sürmüştür* şeklinde görüş belirtirken bir diğeri, *Bence Türk halkı her yerde mücadele etmiştir. Çünkü aynı anda ayrı ayrı illerde aynı ruhla kazanma mücadelesi vermişlerdir. Herkese örnek olabilecek bir mücadele göstermiş ve ülkeyi kurtarmışlardır* şeklinde görüş belirtmiştir. Bir diğer öğrencinin ifadesi, *Atatürk olmasaydı da başka bir lider olsaydı halkımız vatanı için yine savaşırdı* şeklindedir. Bu haftaki çalışmanın bitiminde, öğrencilerin cevaplarından Türk halkının *dayanışma örneği sergileme, birlik beraberlik içinde olma, fedakâr olma, sabırlı olma, cesur yürekli olma, pes etmeme* gibi özelliklerle katıldığı savaşlardan zaferle çıktığı anlaşılmaktadır. Bu özellikleri *Mücadele* teması içinde değerlendirmek mümkündür. Etkinlik sonu görüş belirleme formunu cevaplayan beş öğrencinin görüşleri ilgili değere bağlı kazanımın kavratıldığının bir göstergesi olmuştur. Vermiş oldukları cevaplar bu oturumun tüm çalışmalarını destekler niteliktedir. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden vatanseverlik değerine uygun olan görüşler alındığı, alınan görüşlerin de

etkinlik öncesinde uygulanan forma verilen cevaplarla örtüştüğü görülmüştür. Bu durumdan da deney grubu öğrencilerinin çalışmalara istekli katıldıkları anlaşılmaktadır. Etkinlik öncesinde alınan cevaplarda öne çıkan tema *Atatürk*'tür. Bu temaya etkinlik ve sonrasında *Bağımsızlık Sembolü, Zafer, Mücadele* temaları da eklenmiştir. Tablo 54, Etkinlik öncesinde ve sonrasında oluşan temaları göstermektedir.

Tablo 54. 15. Etkinlik Genel Temaları

15. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	**ETKİNLİK SONRASI**
Atatürk	Zafer Bağımsızlık Sembolü Mücadele

Oluşan temaların Çanakkale cephesinde yaşananları ve kazanılan zaferleri betimler nitelikte oluştuğu görülmektedir. Öğrenciler çalışmanın ilk bölümünde Çanakkale Savaşı'nda halkın çabalarından haberdar olduklarını belirtmişler, etkinlikte ise karşılık beklemeden herkesin canla başla savaştığından bahsetmektedirler. Oturumun sonunda ise farklı bölgelerde bile herkesin aynı ruhla ortak hareket ettiğinden söz edilmiştir. Tablo 55, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 55. 15. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

15. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Atatürk çok başarılı bir liderdir.
Türk halkı gönüllü olarak cephelerde savaşmıştır.
Vatan sevgisi halkı savaşmaya iten en büyük değerdir.
Bayrağa ve vatana sahip çıkmak bir görev olarak görülmelidir.
Atatürk kararlı ve çok farklı düşünen bir liderdir.
Vatan sevgisi Türk halkının cesurca savaşabilmesini sağlamıştır.

Etkinlik sonu çalışmasına katılan öğrencilerden birinin *"Bence Türk halkı her yerde mücadele etmiştir. Çünkü aynı anda ayrı ayrı illerde aynı ruhla kazanma mücadelesi vermişlerdir. Herkese örnek olabilecek bir mücadele göstermiş ve ülkeyi kurtarmışlardır"* şeklindeki ifadesi 15. etkinliğin genel değerlendirmesi şeklinde oluşmuştur.

12. OTURUM

Bu haftada "Vatanseverlik" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı 16.-17.-18. etkinlik uygulanmıştır.

16.-17.-18. ETKİNLİK 13-17/05/2013

Araştırmanın 12. oturumunda, öğrencilerin Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark edebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu

bağlamda, Vatanseverlik değerinin bu amaçlarının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 56'da 12. oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 56. 12. Oturum Ders Planı

12. OTURUM 13-17/05/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer açıklama, ahlaki muhakeme, değer analizi KAZANIMLAR: Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder. Ek kazanım olarak; 1. Dayanışmanın önemini kavrar, 2. Atatürk'ün hayatıyla ilgili olgular ve olayları bilir, 3. Liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini tartışır. MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, çalışma kâğıtları, görseller, tarih atlası SÜRE: 40'+40'+40'+40'+40' AMAÇLAR: Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark etmek. Atatürk'ün hayatıyla ilgili olgular ve olayları bilmek. Liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini öğrenmek. Bu çalışma ile öğrencilerden, liderlerin toplumsal başarılardaki rollerinin farkına varmaları beklenir. Öğrencilerden bir görev karşısında liderlik sorumluluğu alabilmeleri beklenir. YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, Anlatım, soru cevap, görselleri okuma ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: "*Liderlerin olmadığı durumlarda neler olabilir?"* sorusuyla öğrencilerin dikkatleri toplanmış ve konuya olan farkındalıkları bulunmaya çalışılmıştır. Alınan cevaplardan yola çıkarak, lidersiz bir Türk ordusunun Milli Mücadele sırasında neler yaşayabileceğiyle ilgili öğrencilerin fikirleri sorulup konu üzerinde konuşmalar yapılmıştır. Böylelikle de ahlaki muhakeme yaklaşımından yararlanılmış olunmaktadır. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Etkinlikte Atatürk'ün Türk ordusuyla ilgili sözlerini okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Diğer etkinlikte Fedakârlık üzerine öğrencilerin düşünceleri alınmıştır. Son etkinlikte de öğrencilerden liderlik vazifesi üstlenebilmeleri üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu haftanın etkinlikleri; *Atatürk Diyor ki!, Fedakârlık ve Rolüm Ne?* isimli etkinliklerdir.

12. oturumda vatanseverlik değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler beş gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Beş güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir.

Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, Vatanseverlik değeriyle ilişkili olarak Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark etmek. Atatürk'ün hayatıyla ilgili olgular ve olayları bilmek ve liderlerin gruplar ve toplumlar üzerindeki etkilerini öğrenmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer açıklama, ahlâki muhakeme ve değer analizi yaklaşımlarını içeren ders plânı hazırlanmıştır. "*Atatürk Diyor ki!, Fedakârlık ve Rolüm Ne?"* başlıklı birer etkinlik hazırlanmış ve beş ders saati içinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu

sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci, üçüncü ve dördüncü ders, araştırmacının ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımı doğrultusunda dersi işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklerde değer açıklama yaklaşımına bağlı olarak hazırlanan farklı sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Vatanseverlik değerine bağlı olarak "milli birlik ve beraberliği" betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Yöneltilen sorular ders saatleri içinde tamamlanmıştır. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. İlk soru olan; *Ulusal mücadelede kahramanca savaşan Türk ordusunu kelimelerle anlatmak istersen hangi kelimeleri kullanırsın? Niçin?* sorusuna öğrencilerden alınan cevaplar ve analizleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Ulusal mücadelede kahramanca savaşan Türk ordusuna teşekkür ediyorum. Onlar bizler için canlarını feda etmişlerdir. Çok çalışıp hayatlarımızı kurtarmışlardır,

Ö.E1: Ulusal mücadelede savaşanlara teşekkür ederim,

Ö.K2: Türk ordusu bizim için savaştı ve kendi canını verdi, ordumuza teşekkür ediyorum,

Ö.E2: Bizim için kendilerini feda ettiler. Onlara çok teşekkürler. Onlardan kalanları gördükçe onları hatırlarız,

Ö.K3: Size çok teşekkür ederiz. Çünkü yurdumuzu kurtardınız,

Ö.E3: Vatanı için canlarını vermeleri. Eğer savaşta yenilselerdi belki Türkiye işgal edilirdi,

Ö.K4: Çünkü onlar hem kendileri için hem de vatanları için savaştılar. Savaşmak güzel bir şey değildir, onlar yurdumuzu kurtarmak için savaştılar,

Ö.E4: Türk ordusu kahramanca ve korkusuzca savaştı. Onlar için vatanları canlarından daha önemliydi,

Ö.K5: Cesurca savaşan Türk ordusuna teşekkür ederim. Bizi kurtardılar,

Ö.E5: Milli mücadelede yer alan askerlerimize minnettarım,

Ö.K6: Türk ordusu bizim hayatımız için canlarını ortaya koymuşlardır. Biz de öyle olmalıyız,

Ö.E6: Onlar o kadar çevik, o kadar çalışkan ve o kadar iyi yürekli insanlardı,

Ö.K7: Ulusal mücadelede savaşan Türkler mücadeleyi yenmek için canlarını ortaya koyup savaştılar, gereken her şeyi yaptılar, güçlü oldular, güvenilir oldular ve kazandılar,

Ö.E7: Onları Türklerin gururu diye anlatırım. Çünkü onlar bizler için savaşmış, kimisi ölmüş, gazi olmuş, canlarını dişlerine takmışlardır,

Ö.K8: Onlar yeri geldi cesurca savaştılar, yeri geldi yaralandılar ama yılmadılar yine de savaştılar,

Ö.E8: Mehmetçik derim. Bizim için canlarını feda etmişler,

Ö.K9: Sen bizi ve topraklarımızı kurtaransın. Sana teşekkür ediyorum,

Ö.E9: Onlar kahramanlıkları ile göz doldurmuşlardır. Her zaman yılmadan savaşıp kendilerini kişi ve yurdumuzu kurtarmaya adamışlardır,

Ö.K10: Vatanını seven, koruyan ve ona kötülük yapmayan,

Ö.E10: Onlara teşekkür etmek istiyorum. Çünkü kahramanca savaştılar,

Ö.K11: Onlar vatan her şeyi yapmışlardır,

Ö.E11: Kendilerini feda ettikleri için onlara çok teşekkür ediyorum,

Ö.K12: Canımızı kurtardılar. Onlara ne kadar teşekkür etsek azdır. Bizler için canlarını feda ettiler,

Ö.E12: Bir daha mücadele olmasını istemiyorum. Çünkü çok kişi ölüyor,

Ö.K13: Fedakâr, cesur, yardımsever,

Ö.E13: Korkusuz, vatansever,

Ö.K14: Güçlü ve fedakârlardı. Onlar düşmanı yurttan kovdu,

Ö.E14: Korkusuz,

Ö.E15: Canlarını feda ettiler,

Ö.K16: Türk ordusu cesaretlidir.

Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun ilk sorusu analiz edildiğinde etkinlik öncesinde uygulanan görüş belirleme formundaki ilk soruda; öğrenciler kahramanca savaşan Türk askerlerine karşı bir minnet duygusu beslemektedirler. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu yaptıklarından dolayı savaşan herkese teşekkürlerini sunmaktadır. Onların korkusuzca canlarını feda etmeleri sınıfın büyük bir çoğunluğunun genel görüşünde belirtilmiştir. Öğrenci görüşlerinden; kahramanlık, korkusuzluk, cesaret, canlarını feda etmek, şehit olmak, vatanı kurtarmak şeklindeki kelimeler ön plana çıkanlardır. Bir öğrencinin "*Türk ordusu kahramanca ve korkusuzca savaştı. Onlar için vatanları canlarından daha önemliydi"* ifadesi önemlidir.

İkinci soru olan; *Bir lider olarak Atatürk'ü nasıl tanımlarsın?* Sorusuna öğrencilerin cevapları ve analizleri şu şekildedir:

Ö.K1: Atatürk çok iyi bir liderdi. Çalışkan, zeki, ileri görüşlü, vatanına güvenen çok başarılı biriydi,

Ö.E1: Atatürk lider olduğu için herkes onu sever ve sayar,

Ö.K2: Bir lider olarak Atatürk, önce okullarını okudu ve sonra Atatürk oldu ve bizi korudu,

Ö.E2: Cesur lider, yardımsever ve çocukları seven biri olarak tanımlarım,

Ö.K3: Disiplinli, vatanını seven,

Ö.E3: Yurdu için, ulusu için savaşmış biri,

Ö.K4: Atatürk iyi bir liderdi. Dürüst ve çalışkan biriydi,

Ö.E4: Dürüst, sözünü tutan birisi olarak tanımlarım,

Ö.K5: Kahraman ve iyi biriydi,

Ö.E5: Zeki, disiplinli, çalışkan, dürüst, yardımsever biridir,

Ö.K6: İyi, temiz kalpli ve çocukları seven,

Ö.E6: Güvenilirdi, çalışkandı, inançlıydı, güçlüydü, barışseverdi, vatanı için savaşırdı,

Ö.K7: Barışçıl, ileri görüşlü, yardımsever ve çocukları seven biridir,

Ö.E7: Çalışkan, disiplinli, planlı, zeki, güvenilir, cesur ve iyi biriydi,

Ö.K8: Ulusunu seven, iyi bir lider, çalışkan, başarıdan başarıya koşan,

Ö.E8: Atatürk iyi ve yurdunu seven bir insandır,

Ö.K9: Disiplinli ve planlı çalışan, yenilikler yapan ve kendini milletine adayan biridir,

Ö.E9: Çok iyi, çok zeki ve çok anlayışlı biri olarak tanımlarım,

Ö.K10: Kahraman bir lider,

Ö.E10: Dürüst, sevgili, çalışkan, vatansever,

Ö.K11: Sevgili, saygılı, temiz ve çalışkan,

Ö.E11: Güzel ve hoşgörülü,

Ö.K12: Atatürk gibi lider olmak,

Ö.E12: Güzel, iyi ve hoşgörülü biri,

Ö.K13: İyi kalpli, disiplinli, dürüst ve vatansever,

Ö.E13: Çalışkan, düşünceli, merhametli ve iyi bir lider,

Ö.K14: Çalışkan, ileri görüşlü, başarılı, zeki, önder,

Ö.E14: Çalışkan, ön görüşlü, zeki, hoşgörülü,

Ö.E15: Lider, komutan, vatansever,

Ö.E16: Cesaretli, planlı, güvenilir ve düşünceli biri.

Bu soruya ilgili öğrenci cevaplarının analizinde büyük bir çoğunluğun Atatürk'ün zeki, ileri görüşlü, disiplinli, kararlı, cesaretli, çalışkan, insanları ve vatanını seven, yardımsever bir kişi olduğunu belirttiği görülmektedir. Bunlara ek olarak plânlı çalıştığından, güvenilirliğinden, kahramanlığından, dürüst ve iyi bir lider oluşundan, çocukları seven biri olduğundan bahseden öğrenciler de bulunmaktadır. Bu kavramları ikinci sorunun kavram kategorileri şeklinde oluşturmak mümkündür. Oluşan kavram kategorileri *Lider* kodlamasıyla bütünleştirilerek *Atatürk* temasıyla değerlendirilmiştir. Üçüncü soru olan, *Sana göre dayanışma ne anlama gelmektedir? Niçin?* sorusu analiz edildiğinde, öğrencilerin cevapları gruplanarak belirtilmiştir. Öğrencilerin üçüncü soruya vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, büyük bir çoğunluk dayanışma kelimesini çalışkanlık, yardımlaşma, birlik ve beraberlik kelimeleriyle tanımlamaya çalışmıştır.

Ö.K1: Bir kişiyle yan yana olmak,

Ö.E2: Sevgi, saygı ve birlik,

Ö.K6: İş birliği demektir,

Ö.E10: Sevgi, saygı, birlik ve beraberlik demektir,

Ö.E7: Aile içinde birlik ve yardımlaşmadır,

Ö.E11: Bana göre dayanışma birlik ve beraberlik anlamına gelir,

Ö.E3: Birlik,

Ö.E13: Dayanışma beraberlik demektir,

Ö.K4: Birlikte yapılan zor iş,

Ö.K11: İnsanların birbirine yardım etmesi,

Ö.E1: Çalışkanlık,

Ö.K9: Çalışkan, iyi ve güzel

Ö.K8: Birbirine sıkı sıkı kenetlenmiş olan. Birlik ve beraberlik içinde olan,

Ö.K3: Birlikte her işi başarabilme demektir,

Ö.E4: Birlik ve kuvvetin birleşmesidir. Örnek Kurtuluş Savaşı,

Ö.K2: Sevgi, dostluk, kardeşlik, saygı demektir. Bir elin nesi var, iki elin sesi var,

Ö.K12: Bence dayanışma yardımlaşmadır,

Ö.E16: Birlik içinde olmaktır.

Dayanışmayı; ulusal mücadele, kardeşlik, güven, Türk ulusu, Mustafa Kemal Atatürk ve güzel bir şey olarak tanımlayan öğrenciler de olmuştur. İfadeleri şu şekildedir;

Ö.E9: Kurtuluş Savaşı ve Mustafa Kemal Atatürk,

Ö.K13: Ulusal mücadeledir,

Ö.E6: Bana göre mücadele demek,

Ö.K5: Dayanışma mücadele etmek demektir,

Ö.E8: Türk ulusu,

Ö.K10: Kardeşlik,

Ö.E12: Kurtuluş Savaşı'nda savaşmaktır,

Ö.K14: Savaşmaktır,

Ö.K7: Güven,

Ö.E5: Dayanışma güzel bir şeydir,

Ö.E15: Bana göre dayanışma güzel bir şeydir.

Görülmektedir ki, sınıfın dayanışmayla ilgili vermiş olduğu görüşler en fazla birlik ve beraberliğin etrafında toplanmıştır. Alınan bu ifadeler *Birlik ve Beraberlik* şeklinde kodlanabilir. *Türk Ulusu* teması bu ifadeleri kapsar niteliktedir.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Vatanseverlik değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

16. ETKİNLİK ATATÜRK DİYOR Kİ!

Etkinlik Amacı: Atatürk'ün sözleriyle Milli Mücadele dönemi ordularını öğrencilere tanıtabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır. İlgili görseller incelettirilir.

- ❖ Atatürk'ün sözlerinin sessizce birkaç kez okunması sağlanır.
- ❖ Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hâkim olmaları sağlanır.
- ❖ İlgili soruların anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- ❖ Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

-Ordu, Türk ordusu. İşte bütün bu milletin göğsünü itimat, gururu duygularıyla kabartan şanlı ad.

-Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir.

-Ordumuz; Türk topraklarının ve Türkiye idealini tahakkuk ettirmek için sarf etmekte olduğumuz sistemli çalışmaların, yenilmesi imkânsız teminatıdır.

-Mazlum milletimizi tarihin en tehlikeli bir zamanında yeniden ışığa ve necata kavuşturan bu muharebede sizin başkumandanınız olmaktan dolayı bir insan kalbi için mukadder olabilecek en derin saadet ve iftiharı duydum. Dünyanın hiçbir tarafında ve ordusunda yüreği seninkinden daha temiz ve daha sağlam bir askere rast gelinmemiştir. Her zaferin mayası sendedir. Her zaferin en büyük payı senindir. Hayatınla, imanınla, itaatinle, hiçbir korkunun yıldırmadığı demir gibi pak kalbinle düşmanı nihayet alt eden büyük gayretin için minnet ve şükranımı söylemeyi nefsime en aziz bir borç bilirim.

-Sizin gibi kumandanları, subayları ve erleri olan bir millet için yad elleri altında köle olmak mümkün değildir.

-Size Bombasırtı vakasını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşılıklı siperlerimiz arasında mesafemiz sekiz metre, yani ölüm muhakkak, muhakkak...Birinci siperdekiler hiçbiri kurtulamamacasına tamamen düşüyor, ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar gıptaya şayan bir itidal ve tevekkülle biliyor musunuz? Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor, en ufak bir fütur bile göstermiyor, sarsılmak yok. Okumak bilenler ellerinde Kur'anı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler kelime-i şahadet çekerek yürüyorlar. Bu, Türk askerlerindeki ruh kuvvetini gösteren, şaşılacak ve övülecek bir misaldir. Emin olmalısınız ki, Çanakkale Muharebesini kazandıran bu yüksek ruhtur.

MEB, (1981). (alınmıştır)

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki Atatürk'ün sözleriyle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın tümü, sessiz bir sınıf ortamında etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte

Atatürk'ün Türk ordusu hakkındaki düşüncelerini belirttiği sözlerinden bazı örnekler öğrencilere sunulmuştur. Atatürk'ün sözlerinin kullanılmasıyla, Kurtuluş Savaşı dönemlerinin Türk ordusunu bugünün öğrencilerine biraz daha tanıtmak amaçlanmıştır. Etkinlikte Mustafa Kemal'in de içinde olduğu bir savaş cephesi resmi kullanılmış ve etkinliğe bir başlık verilmiştir. *"Atatürk Diyor ki!"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ve ilgili görsellerden ne çıkarımda bulunabilecekleri, Türk ordusunu ne şekilde tanımlayabildikleri yöneltilen iki soruyla belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrenciler, etkinlikteki bazı kelimelerin anlamlarını bilememişlerdir. Bu durumda araştırmacı tarafından kelimelerin anlamları açıklanmıştır. Öğrencilere etkinlikte Kurtuluş Savaşı esnasında yaşananları konu edinmiş bir görsel sunulmuştur. 16. etkinliğin ilk sorusunda öğrencilerin Türk ordusunun mücadelesiyle ilgili düşüncelerini aşağıda belirtilen kutucuk içine yazmaları istenmiştir.

Yandaki kutucuğa Türk ordusunun göstermiş olduğu bu büyük Mücadele için neler söylemek istersin?

Gösterilen cephe görseliyle ilgili öğrencilerin 16. etkinliğin ilk kutucuğuna yazdıkları cevapları ve analizleri şu şekildedir.

Ö.E1: O zaman savaşan askerler çok cesurdu. Onlar ölmek için değil vatanı için savaştılar,

Ö.K1: Çanakkale Savaşı'nda herkes savaştı, cesaret gösterdiler,

Ö.K2: Çok başarılı bir Türk ordusu,

Ö.E2: Türk ordusunun savaşta gösterdiği dayanışma örneği, yemeğini bile paylaşmıştır,

Ö.K3: Türk ordusunun cesur olması, dayanışma ve birliği örnek alması,

Ö.E3: İman ve vatan sevgisi,

Ö.K4: Çok güçlüler, korkusuzlar, onlar Türkler,

Ö.E4: Çok kudretli bir savaş çıkarmışlar, onları tebrik ediyorum. Umutlarını yitirmemişler, pes etmemişler, yorulmamışlar. Vatanı için ellerinden geleni yapmışlar,

Ö.K5: O zaman savaşanlar gerçekten korkusuzlarmış. Şimdi onlara gönülden teşekkür ediyorum,

Ö.E5: Dayanışma ve yardımlaşma gösterdiler savaşlarda,

Ö.K6: Onları ilk tebrik ederim. Kazandıkları için ve hiç dönmeyi düşünmedikleri için,

Ö.E6: Türk ordusu çok iyi savaşmıştır. Bu mücadeleyi kazanmak için gövdelerini siper etmiştir,

Ö.K7: Kontrollü savaşmışlar ve kendilerini feda etmişlerdir,

Ö.E7: Kurtuluş Savaşı'nda askerler canları için değil, vatanı milleti için savaşmışlardır,

Ö.K8: Bu mücadelede bizi düşmanlardan kurtarmak için kendilerini tehlikeye atmışlardır,

Ö.E8: Türk ordusu gerçekten çok büyük bir ordudur. Bu ordu çok cesaretli, çok cesur, topraklarını vermek istemeyen bir ordudur, Atatürk'ün ordusudur,

Ö.K9: Bu askerler düşmanları öldürmek için kendi canlarını verdiler,

Ö.E9: Türk ordusu. Milletin göğsünü kabartan şanlı ad,

Ö.K10: Demek istediklerim; vatansever, cesur, yardımsever, kuvvetli,

Ö.E10: Bu büyük mücadele için herkesin bir işinin olmasını söylerim,

Ö.K11: Türk ordusu kudret ve kabiliyetle Çanakkale Muharebe'sini kazandıran en yüksek ruhtur,

Ö.E11: Bir günde binlerce asker şehit oluyor ve korkusuzca savaşmaya devam ediyorlar,

Ö.K12: Bence onlar canla başla mücadele etmişlerdir. Çok çok teşekkür ediyorum,

Ö.E12: Çok cesur ve vatanseverlerdir,

Ö.K13: Bence hiçbir zaman pes etmediler,

Ö.E13: Onların yaptığı bu savaş bir kahramanlık örneğidir,

Ö.K14: Onlar düşmanla korkusuzca savaştılar,

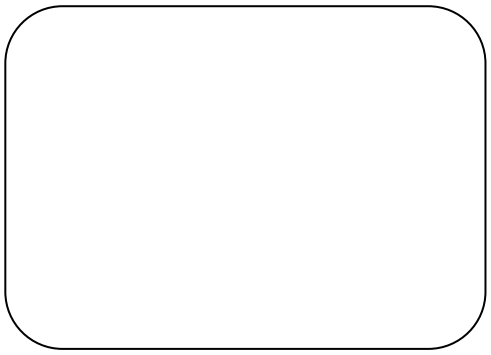
Ö.E14: Fedakârca savaştılar,

Ö.E15: Korkmadan cesurca savaşmışlardır.

Soruyla ilgili cevaplar analiz edildiğinde büyük bir çoğunluk orduyla ilgili olarak korkusuzca ve cesaretle savaştığı yönünde cevap vermiştir. Bazı öğrenciler de ordunun yardımsever ve vatansever olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Öğrencilerden dayanışma içinde savaştılar şeklinde görüş belirtenler de olmuştur. Canlarını feda eden askerler için

teşekkürlerini sunan öğrenciler de olmuştur. Öğrencilerden birinin, *"Bir günde binlerce asker şehit oluyor ve korkusuzca savaşmaya devam ediyorlar"* ifadesi görselin iyi yorumlandığı şeklinde değerlendirilebilir.

Yandaki kutucuğa Türk ordusunu birkaç kelime ile tanımlarsan hangi kelimeleri seçersin? Neden?

16. etkinliğin devamında öğrencilerden Türk ordusunu birkaç kelime ile tanımlamaları istenmiştir. Deney grubu öğrencilerinin tanımlamaları şu şekildedir:

Ö.K1: Türk ordusu azdı ama yine de kazandı,

Ö.E1: Atatürk ve arkadaşları,

Ö.K2: Türk ordusu dünyaya örnek olmalı. Çünkü Türkiye, ordunun gösterdiği başarı ile ayaktadır,

Ö.E2: Dayanışma,

Ö.K3: Cesur, birlik ve beraberlik,

Ö.E3: Öleceğini biliyor ama yine de savaşıyor,

Ö.K4: Güçlü ve korkusuz,

Ö.E4: Kudretli, güçlü, siperli, canını hiçe sayan, ne taptığını bilen,

Ö.K5: Cesur, korkusuz, canını feda eden, vatan sevgisi olan,

Ö.E5: Kahraman, cesur, korkusuz, yüreklendirici,

Ö.K6: İstiklal ve Cumhuriyetimize kastedecek düşmanlar bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler,

Ö.E6: Kahraman, korkusuz, cesur,

Ö.K7: Dayanışma,

Ö.E7: Vatansever, cesur, korkusuz, cesaretli,

Ö.K8: Bizleri kurtardılar,

Ö.E8: Çok cesaretliler,

Ö.K9: Kendi canlarını verdiler,

Ö.E9: Birlik, kabiliyet ve kuvvet,

Ö.K10: Vatansever, cesur, yardımsever, kuvvetli,

Ö.E10: Türk ordusu canlarını bizim için feda etmişlerdir,

Ö.K11: Köle olacağına ölmeyi tercih ediyor,

Ö.E11: Eğer vatanını seviyorsan savaş korkmadan savaş,

Ö.K12: Vatanseverler derdim,

Ö.E12: Cesur savaşçı,

Ö.E13: Korkusuz, vatansever,

Ö.K13: Fedakâr, korkusuz, vatanını seven,

Ö.K14: Savaşmayı seven, cesur,

Ö.E14: Kahraman, yardımsever, cesur,

Ö.E15: Onlar beraberce savaşan vatansever insanlardı,

Ö.E16: Korkusuzlar.

Soruyla ilgili cevapların analizi yapıldığında, Türk ordusunu tanımlayan tüm ifadeler içinde diğerlerine göre daha fazla kullanıldığı belirlenen kelimeler; korkusuz, cesaretli, vatansever, kuvvetli, cesur, yardımsever ve canını feda eden kelimeleri olmuştur. Bu ifadeleri sorunun kavram kategorileri olarak değerlendirmek mümkündür. Korkusuzluk şeklinde kodlandırılan bu kavramları *Türk Ordusu* teması içinde değerlendirmek mümkündür. Bir öğrencinin "*Öleceğini biliyor ama yine de savaşıyor"* ifadesi diğer ifadeleri kapsar niteliktedir. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan cevaplarda genel düşünce Türk ordusunun korkusuzca savaştığıdır. Bu oturumun bir diğer etkinliği "*Fedakârlık"* isimli 17. etkinliktir. Bu etkinlikte Çanakkale Savaşı yıllarıyla ilgili bir görsel öğrencilere sunulmuştur. Etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ve görselden ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen iki soruyla belirlenmeye çalışılmıştır.

17. ETKİNLİK FEDAKÂRLIK

Etkinlik Amacı: Türk ordusunun savaşlardaki fedakârlıklarıyla ilgili öğrencilerin farkındalıklarını sağlama.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır. İlgili görsel incelettirilir.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hâkim olmaları sağlanır.
- Görselde neler anlatıldığı üzerine konuşulur.
- Az beslenmeyle vücutların ne zorluklar yaşayabileceği üzerine konuşulur.
- İlgili soruların anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Etkinliğin soruları öğrencilere ders süresi içinde cevaplattırılır.

Etkinlik 17'nin devamı…

Sizce bu yorgun vücutları dimdik ayakta tutan güç ne olabilir? Neden?

……

……

Onlara minnettarlığını tek bir kelime ile ifade eder misin?

……

……

Etkinliğin ilk sorusu; *Sizce bu yorgun vücutları dimdik ayakta tutan güç ne olabilir? Neden?* şeklindedir. Etkinliğin ilk sorusuyla ilgili analiz yapıldığında yorgun vücutları dimdik ayakta tutanın; vatan sevgisi, vatanı korumak ve bayrak olduğunu düşünen öğrencilerin görüşleri aşağıdaki gibi gruplanmıştır:

Ö.K2: Vücutlarını dimdik ayakta tutan şunlardır; vatanlarını sevmeleri, korumaları, korkusuzca savaşmalardır. Çünkü onlar sadece vatanlarını düşünmüşlerdir,

Ö.E14: Vatan ve bayrak sevgisi,

Ö.E4: Vatanseverliği. Çünkü vatanseverliği olmasaydı bu kadar yemekle savaşamazlardı,

Ö.K1: Vatanlarını sevmeleri, kendilerini mecbur hissetmeleri,

Ö.E5: Vatan sevgisi,

Ö.K6: Yorgun vücutları dimdik ayakta tutan vatan olabilir. Bunun için ayakta kalmaya çalışmışlardır,

Ö.K4: Vatanımızı kurtarmak ve damarımızda dolaşan kandır. Bayrağımızdır,

Ö.K8: Vatanseverlik olabilir. Vatanını seven her şeyi yapar,

Ö.E10: Vatanseverlik ve ülkeyi koruma olabilir. Gelecek nesilleri koruma olabilir,

Ö.K10: Bence onlar vatan sevgisi ile ayakta durdular,

Ö.K11: Vatanlarını seven kişiler olmalarıdır,

Ö.K13: Vatanı korumak düşüncesidir

Ö.E9: Bence vatan sevgisi ve halkın onlara olan güvenini boşa çıkarmamak istemeleridir,

Ö.K3: Vatanı korumak,

Ö.E2: Vatan veya bayrak olabilir. Canlarını feda ediyorlar.

Bu soruyla ilgili diğer cevaplara bakıldığında, yorgun vücutları dimdik ayakta tutanı birlik ve beraberlik, zorluklara dayanmak ve gelecekteki insanları düşünmek şeklinde değerlendiren öğrencilerin görüşleri aşağıdaki gibi gruplanmıştır.

Ö.E1: Bence bu yorgun vücutlarını dimdik ayakta tutan birlik, beraberlik ve dayanışmadır,

Ö.E6: Birlik, beraberlik onları ayakta tuttu. Çünkü dayanışma hareketi gösterdiler. Milletimle gurur duyuyorum,

Ö.K12: Pes etmemeleri,

Ö.E13: Allah'ın onlara vermiş olduğu güç ve cesaret. Bir de onların sabırları,

Ö.K7: Kendimi onların yerine koysam, yapamazdım. Onlar milletin desteğiyle kazanmışlar,

Ö.E7: Kendilerini zorlamışlar ve dimdik durmaya çalışmışlar,

Ö.K5: Çocukları ve gelecekteki insanları düşünmeleridir,

Ö.E11: Bayrak için dimdik ayakta duruyorlar, çok fazla yiyip içemiyorlar,

Ö.E8: Kuvvet, sevgi ve kazanmak,

Ö.K14: Onlar vatan için beraberce savaştılar,

Ö.K9: Başkalarının kölesi olmamak için zorluklara dayanmalarıdır,

Ö.E3: Ben onların yedikleriyle doymazdım ama onlar dayanmışlar,

Ö.E15: Dayanışma içinde savaştılar. Ülkeyi düşmandan temizlediler,

Ö.E12: Az yemek ve az uykuyla ayakta durmaya çalışmışlar.

Etkinliğin ilk sorusuyla ilgili ifadeler *Vatanseverlik* ve *Dayanışma* temaları içinde değerlendirilmiştir. Etkinliğin ikinci sorusu; *Onlara minnettarlığını tek bir kelime ile ifade eder misin?* şeklindedir. Öğrencilerin minnettarlıklarını ifade ettikleri benzer kelime veya cümleler aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Size hakkımızı asla ödeyemeyiz aslan yiğitler, Ö.E13: Hakkınızı ödeyemeyiz,

Ö.E1: Dua ederim ve çok teşekkür ederim, Ö.K13: Teşekkürler, Ö.K2: Teşekkür ederim, Ö.E5: Teşekkür, Ö.K8: Teşekkürler, Ö.K12: Onlara çok teşekkür ederim,

Ö.K3: Yanınızda olamadığım için üzgünüm,

Ö.K9: Korkmadan, açlığı bahane etmeden savaştılar,

Ö.E8: Türk sevgisi, Ö.K14: Vatanı severler, Ö.K10: Vatan sevgisi, Ö.E15: Vatansever,

Ö.K11: Sizlere bir can borçluyuz, Ö.K6: Onlara ömür boyu borçluyum,

Ö.E3: Siz, bizim canımızı kurtardınız,

Ö.K7: Size binlerce kez minnettarız, Ö.E11: Size minnettarız, Ö.E4:Minnettarım, Ö.K14: Size minnettarım, Ö.K4: Size minnettarım, Ö.E7: Bitmez tükenmez bir minnettarlık, Ö.E9: Onlara minnettar olmalıyız, Ö.E10: Minnettar, Ö.E14: Size minnettarız.

Ö.E2: Dayanıklılık,

Ö.E6: Kahramanlarımız, Ö.K5:Kahramanlarımız, Ö.E12: Siz kahramansınız.

Öğrenciler, benzer ifadeler kullanarak teşekkürlerini ifade etmişler ve savaşta hizmet edenlere minnettarlıklarını sunmuşlardır. Büyük bir çoğunluk "minnettar" kelimesini tercih etmiştir. Öğrencilerin ifadelerini *Minnettarlık* teması içinde değerlendirmek mümkündür.

18. ETKİNLİK ROLÜM NE?

Etkinlik Amacı: Öğrencilerin rol üstlenme ve liderlik görevi alabilmelerini sağlama.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır. Etkinlik görselleri incelettirilir.
- Araştırmacı tarafından görseller öğrencilere açıklanır ve öğrencilerin konuya hâkim olmaları sağlanır.
- İlgili sorunun anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Ders süresi içinde etkinlik tamamlanır.

Ek Kazanım: Öğrencilerden bu etkinlikle, ani gelişen herhangi bir olay karşısında veya bir problemle yüz yüze gelme durumunda; bir lidere ihtiyaç duyulup duyulmadığının farkına varmaları ve gerekirse liderlik rolü üstlenebilmeleri beklenir.

Deprem sonrası bir manzarayla karşılaştığını düşün ya da yardım kampanyası düzenleyeceksiniz. Yanında birkaç arkadaşınla berabersin. Arkadaşlarınla, yardım yapmak için görev paylaşımı planlarsan ne şekilde oluşturursun? Bir lidere gereksinim olur mu? Liderlik rolü üstlenir misin?

Deprem	*Yardım kampanyası*
…… …… …… …… …… ……	…… …… …… …… …… ……

Depremde üstlenebilecek görevler ve liderlikle ilgili öğrencilerin cevapları aşağıdaki gibidir.

Ö.K1: Lider herkese görev dağılımı yapar ve herkes görevini yapar,

Ö.E1: Üstlenmem. Yıkık binalar gördüm, üzülürüm,

Ö.K2: Lider olmalı. Çünkü lider herkesi yönettiği için işler kolaylaşır,

Ö.E2: Lidere her zaman gerek vardır. Lider yapılacakları planlar. Ben olamam. Çünkü liderlik zor iş,

Ö.K3: Lidere gerek var. Çünkü insanları yönlendirir. Ben de olabilirim,

Ö.E3: Ben bu görevleri üstlenirim. İnsan kaybı olmaması için,

Ö.K4: Deprem anında lider olmak isterim. Lider olursam arkadaşlarım da olsun isterim,

Ö.E4: Lidere gerek vardır. Çünkü birlikten kuvvet doğar,

Ö.K5: Depremzedelere yardım için grup kurarım,

Ö.E5: Liderlik rolü üstlenirim,

Ö.K6: Ölen varsa üzülürüm, yaralı için elimden geleni yaparım,

Ö.E6: Yiyecek yardım kampanyası düzenlerdim. Lider de ben olurdum,

Ö.K7: Lider ben olurum. Yanıma da yardımcı kişiler alırım,

Ö.E7: Evimizin yanındaki ev yıkıldı ve biz onlara iki gün boyunca yardım yaptık,

Ö.K8: Arkadaşlarımla bir lider seçeriz. Ben de olabilirim. Deprem olduğunda zarar görmemek için önlemler alırım,

Ö.E8: Bence lidere ihtiyaç vardır. Yönetecek kişi odur,

Ö.K9: Bir lidere gereksinim olur. Ben lider olamam. Çünkü yapabileceğimi düşünmüyorum,

Ö.E9: Yardımcı olmak isterim. Grup toplayarak kampanya düzenlerim,

Ö.K10: Bir grup oluştururuz ve lidere gereksinim olur,

Ö.E10: Lidere ihtiyaç olmaya da bilir. Lider olacak kişi becerikli ve çalışkan olmalıdır,

Ö.K11: Lider olurum ve yanımda da insanlar olmalıdır. Lider olmazsa herkes kafasına göre iş yapar,

Ö.E11: Lider olmalıdır,

Ö.K12: Ben lider olsam, deprem anında insanların telaşa kapılmamaları için çalışırım,

Ö.E12: Lidere ihtiyaç yoktur. Çünkü herkes kendi fikirlerini birleştirebilir,

Ö.K13: Ben lider olsam arkadaşlarımı gruplara ayırıp, görev dağılımı yapardım,

Ö.E13: Liderlik konusunda tecrübe sahibi arkadaşım varsa onun olmasını isterim. Birlikte görev dağılımı yapardık,

Ö.E14: Lidere ihtiyaç duyulur. Ben de lider olabilirim. Görev dağılımıyla her şeyi halledebiliriz,

Ö.K14: Lider işleri düzenler,

Ö.E15: Benden daha iyi yapabileceğine inandığım bir arkadaşımın da liderliği yapmasını isterim,

Ö.E16: Lider gereklidir. Çünkü bize cesaret vermesi ve neler yapacağımızı söylemesi gerekir.

Depremle ilgili cevapların analizi yapıldığında birkaç öğrenci dışında diğer öğrencilerin "*lidere gereksinim olmalıdır"* yönünde görüşleri olmuştur. Liderin olmasıyla da yapılacak işlerin daha düzenli gerçekleşeceğini belirtmişlerdir. Liderin gruba yön vereceğini ve görev dağılımı yapacağını belirtmişlerdir. Liderle ilgili olarak yön vermek ve görev dağılımı yapmak öğrencilerin ifadelerinde daha belirgindir. Lider olmayı isteyen öğrenciler olduğu gibi olmak istemeyen öğrenciler de olmuştur. Öğrenciler, yapabilecekleri işleri de yardım kampanyaları düzenlemek ve deprem öncesi önlemler almak şeklinde belirtmişlerdir.

Yardım kampanyasıyla ilgili olarak da öğrenci görüşlerinde büyük çoğunluğun "*lidere gereksinim vardır"* yönünde ifadesi olmuştur. Öğrenciler, yardım kampanyasında yiyecek ve giyecek kampanyaları hazırlamayı daha fazla tercih etmişlerdir. Bu soruya verilen cevaplar aşağıda belirtilmiştir.

Ö.K1: Ben lider olabilirim. Ben lider olsaydım insanların giyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılardım,

Ö.E1: Kampanya sırasında ben lider olmazdım. Ben kek satardım,

Ö.K2: Başkası lider olurdu. Ben ve arkadaşlarım depremzedelere yardım yapardık,

Ö.E2: Küçük gelen giysileri ihtiyaç sahiplerine verebiliriz,

Ö.K3: Lider olurdum. Kimsesi olmayanlara yardımcı olurduk,

Ö.E3: Yardım kampanyasında lidere gerek var. Ben lider olmak isterim. Kimin ne getireceğini söylerim,

Ö.K4: Bir grup içinde yardım yaparım,

Ö.E4: Lider olmam. Birlikte çalışırız,

Ö.K5: Deprem çantası hazırlamada yardımcı olurum,

Ö.E5: Lider seçilen kişi hemen çalışmaya başlamalı. Beraber iş yapmalıyız,

Ö.K6: Lider gerekir. Lider ben olmak isterim. Lider yapılacak işi düzenler. Herkese görev vererek eşitliği sağlarım,

Ö.E6: Bir lidere gerek olur. Çünkü birilerinin bizleri yönetmesi gereklidir. Bir sürü insanı yönetecek gücüm olduğunu düşünmüyorum,

Ö.K7: Lider olan kişi program hazırlar yardım kampanyası için,

Ö.E7: Arkadaşlarımla beraber bir lider seçeriz. Lider olmak isterim,

Ö.K8: Lider sayesinde düzenli bir kampanya hazırlarız,

Ö.E8: Lider ben olurum yanıma da insanlar alırım,

Ö.K9: Arkadaşım lider olsun. Okulda yardım kampanyası düzenleyelim,

Ö.E9: Lider olabilirim. Giyecek, yiyecek karşılarız,

Ö.K10: Lider ben olabilirim. Çünkü yardım kampanyası çok güzel bir şeydir,

Ö.E10: Liderlik rolü üstlenmem. Çünkü herkesin düşüncelerine saygı duyarım,

Ö.K11: Önce lideri seçelim. O da görevlerimizi belirlesin,

Ö.E11: Bir kermes düzenlerdim. Lidere ihtiyaç vardır,

Ö.K12: Yemek ve eşya yardımı yapardık, güzel olurdu,

Ö.E12: Lidere ihtiyaç vardır,

Ö.K13: Lider olmak isterim. Yanımda da arkadaşlarım olmalı. Giyecek ve yiyecek yardımı yapabiliriz,

Ö.E13: Lidere ihtiyaç vardır. Çünkü insanları yönetmesi gerekir. İnsanların her yere yönlendirilmesi gerekir,

Ö.K14: Beraberce lideri belirlemek daha doğru olacaktır. Ben de bana verilen görevi yerine getiririm,

Ö.E14: Lidere ihtiyaç vardır. Çünkü lider nasıl yöneteceğini bilir. Lider olmazsa işler karmaşık olur,

Ö.E15: Lider mutlaka olmalıdır. Lider işlerin nasıl yapılacağını kontrol eder ve bizleri yönlendirir.

Bu soru için de öğrenciler, liderin öneminden ve gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Liderin yönetiminde görev dağılımlarının daha düzenli işleyeceğini belirtmişlerdir. Bu soruda da lider olmayı isteyen öğrenciler olduğu gibi olmak istemeyen öğrenciler de olmuştur. Etkinliklerde alınan cevaplardan yapılacak işlerde liderlere gereksinim olduğu ve liderlerin insanları yönlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

16.-17.-18. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Bu çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliklerin tamamlanmasından sonra, rastgele seçilen beş öğrenci ile etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan üç soruya öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili son değerlendirmeler şu şekilde düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun ilk sorusu *Atatürk, hangi*

özellikleri ile halkın dayanışma içinde olmasını sağlamıştır? şeklinde oluşturulmuştur. Öğrencilerin cevapları şu şekildedir.

Bir öğrenci, *Atatürk, işlevliği ile her şeyin olabileceğine inandığı için halk dayanışma içinde olmuştur* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrenci bu soruyu; *Pes etmemesi ve kararlılığı halkın dayanışma içinde olmasını sağlamıştır* şeklinde cevaplarken bir diğeri; *Atatürk'ün akıllı olması ve tarafsız bir lider olmasından dolayı milletini sevmesi halkı dayanışma içinde tutmuştur* şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğer öğrenci bu soruyu; *Atatürk'ün azmi, savaş tecrübesi, inancı, iyi bir lider olması, milletini sevmesi, cesareti, iyi yürekli olması ve vazgeçmemesi halkı dayanışma içinde tutmuştur* şeklinde değerlendirmiştir. Bir diğer öğrenci de bu soruyu *dürüstlüğü, ileri görüşlülüğü ve hırsı halkın dayanışma içinde olmasını sağlamıştır* şeklinde yanıtlamıştır. Öğrenciler önceki etkinliklerde Atatürk'le ilgili kullandıkları ifadeleri bu soruda da kullanmışlardır. İkinci soru *Sence Atatürk'ün liderliğinde kazandığımız zaferleri kazanamamış olsaydık ülkede neler olabilirdi? Neden?* şeklindedir. Bir öğrenci, *"O zaferler kazanılmasaydı Türkiye işgal edilebilirdi bizler de köle olabilirdik",* bir diğeri *"Ülkede kargaşa, endişe olabilirdi. Başka ülkelere köle olabilirdik. Düşmanlar ülkemizi yok edebilirlerdi",* bir diğer öğrenci *"Eğer savaşları kazanamasaydık bütün antlaşmalar yurdumuza, topraklarımıza ve millet sevgimize zarar verebilir",* bir öğrenci *"Diğer ülkelere tutsak olurduk. Çünkü savaşları kaybetmek demek diğer ülkelere esir olmak demektir",* bir diğer öğrenci de *"Ülkede aksaklıklar ve sorunlar çıkardı, çocuklar okullarına gidemezlerdi"* şeklinde tanımlamışlardır. Görüşlerden anlaşılmaktadır ki öğrenciler, savaşın kazanılamama durumunda diğer ülkelere esir düşme ve ülke topraklarının kaybolması fikrinde birleşmişlerdir. Üçüncü soru olan "*Türk Halkının ulusal mücadelede yaptıklarından hangi dersleri çıkarmalıyız?* sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplara bakıldığında; bir öğrenci "*Hiçbir zaman ayrılmamak, hep dayanışma içinde olmak"* şeklinde görüş belirtmiştir. Bir diğer öğrenci bu soruya "*Pes etmemeyi, kararlı olmayı ve bu millete sahip çıkmalıyız"* şeklinde cevap verirken bir diğeri "*Hiçbir şeyin başarılamayacağını düşünüp işi yarıda bırakmamalıyız"* demiştir. Bir diğer öğrenci de *"Asla pes etmemeyi, gururlu olmayı, Atatürk gibi iyi bir lider olmayı ve savaşmadan hiçbir işin sonuçlanmayacağı derslerini çıkarmalıyız"* demiştir. Diğer bir öğrenci, "*Türk halkının ulusal mücadelede yaptıklarından, nasıl kazandıklarından ders çıkarmalıyız*" şeklinde yanıt vermiştir. Öğrenci cevaplarına göre çıkarılacak dersler pes etmemek, kararlı olmak, dayanışma içinde olmak ve yapılanları unutmamak şeklindedir. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna

verilen cevaplara göre deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden ders plânındaki kazanımlara ve öğretilmek istenen değere uygun olan görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı oldukları görülmüştür.

Tüm etkinlik çalışmalarında sorulan soruların farklı olmasına rağmen alınan görüşlerin birbirleriyle ilgili oldukları görülmüştür. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi etkinlik sonunda da vatana hizmet edenlere karşı duyulan minnettarlık ön plandadır. *Atatürk, Türk Ulusu, Türk Ordusu, Vatanseverlik, Dayanışma, Minnettarlık* temaları üç çalışma sonunda elde edilen temalar şeklindedir. Etkinlik öncesi ve sonrasında oluşan temalar Tablo 57'de sunulmuştur.

Tablo 57. 16.-17.-18. Etkinlik Genel Temaları

16.-17.-18. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Atatürk	Minnettarlık
Türk ulusu	Türk ordusu
	Dayanışma
	Vatanseverlik

Vatanseverlik değeriyle ilgili öğrenci betimlemelerinden elde edilen bu temaların ilgili kazanımlarla da örtüştükleri görülmektedir. Bu haftaki çalışmanın bitiminde öğrencilerin Atatürk'ün liderlik becerileriyle ilgili bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Onun liderlik becerisiyle ve halkın dayanışma içinde olmasıyla savaşların kazanıldığını, savaşların kazanılmaması durumunda ülkenin işgal edileceğini bildikleri anlaşılmaktadır. Tablo 58, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 58. 16.-17.-18. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

16.-17.-18. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Atatürk çalışkan ve planlı işler yapan bir liderdir.
Liderler yapılan işlerde görev dağılımlarını yönetir.
Ulusal savaşların kazanılmasında halkı fedakârlıklarının payı büyüktür.
Milli Mücadele'de savaşanlara minnettarız.
Türk ordusu her zaman büyük dayanışma örneği göstermiştir.

Etkinlik sonunda yöneltilen sorular, uygulamanın diğer çalışmalarına göre daha genel yapıdadır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan Milli Mücadele dönemleriyle ilgili Atatürk'ün liderlik becerileri ve ülke halkının gösterdiği dayanışma örnekleri üzerine farkındalıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak lider olmanın gerektirdiği sorumlulukların farkında olmaları da bu haftaki oturumun diğer etkinliğinde ulaşılmış bir

sonuç olmuştur. Öyle ki; bu haftaki oturumun etkinliğinde öğrencilerin büyük çoğunluluğun görev paylaşımında lider olayı istemeleri bunun bir göstergesi şeklindedir.

13. OTURUM

Bu haftada "Vatanseverlik" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı 19. etkinlik uygulanmıştır.

19. ETKİNLİK 20-24/05/2013

Araştırmanın 13. oturumunda, öğrencilerin yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimleri ile Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark edebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Vatanseverlik değerinin bu amaçlarının kazanımında, karma yaklaşıma dayalı etkinlik temelli öğretime göre araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 59'da 13. oturumun ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 59. 13. Oturum Ders Planı

13. OTURUM 20-24/05/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer açıklama, ahlaki muhakeme KAZANIMLAR: Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder. MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Ders kitabı, çalışma kâğıtları, görseller, tarih atlası SÜRE: 40'+40'+40' AMAÇLAR: Atatürk'ün milli birlik ve beraberliğe verdiği önemi kavrayabilmek. Milli mücadele zamanında yapılan savaşların, kongrelerin ve antlaşmaların isimlerini ve önemini kavramak. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark etmek. Bu çalışma ile Öğrencilerden, geçmişte Türk halkının milli birlik ve beraberlik içinde hangi başarıları elde ettiğinin farkına varmaları beklenir. YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim, Anlatım, soru cevap, görselleri okuma ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Savaş döneminde ülkenin durumu hakkında öğrencilere bilgiler verilir. Öğrencilerden ulusal mücadele yıllarında milli birlik ve beraberlik içindeki milletimizi niteleyen sözcükler söylemeleri istenmiştir. "*Birlik ve beraberlik neden oluşur?"* sorusuyla öğrencilerin dikkatleri toplanmış ve konuya olan farkındalıkları bulunmaya çalışılmıştır. Sözcüklerden yola çıkarak, ortak genel kavramlara ulaşılmıştır. Oluşturulan ortak kavramlar ile Atatürk ve Milli Mücadele arasında bir bağ kurulmuş, öğrencilerin fikirleri sorulup konu üzerinde konuşmalar yapılmıştır. Böylelikle de ahlaki muhakeme yaklaşımından yararlanılmış olunmaktadır. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Verilen hikâyeyi okumaları ve ilgili sorulara görüşlerini belirtmeleri sağlanmıştır. Hikâyede anlatılanlar üzerine öğrencilerin görüşleri alınmış ve ders sonlandırılmıştır. Bu haftanın etkinliği; *Geldikleri gibi giderler* isimli kısa hikâyedir.

Bu oturumda vatanseverlik değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler üç gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Üç güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi,

etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formlarına öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine gözlemleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir.

Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, "Vatanseverlik" değeriyle ilişkili olarak "Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimlemelerini, Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark etmelerini sağlamak" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer açıklama ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarını içeren ders planı hazırlanmış, değer açıklama yaklaşımına göre hazırlanan "*Geldikleri gibi giderler"* başlıklı bir kısa paragraf ders etkinliği olarak belirlenmiştir. Etkinlikler haftada üç güne yayılarak üç ders saati içinde uygulanmıştır. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının ahlaki muhakeme yaklaşımı doğrultusunda dersi işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyelerinde değer açıklama yaklaşımına bağlı olarak hazırlanan farklı sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planına dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler Vatanseverlik değerine bağlı olarak "milli birlik ve beraberliği" betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Sınıfın geneli yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamaya gayret göstermiştir. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

İlk soru olan; *Sana göre ulusal mücadelede milli birlik ve beraberliğimizin oluşmasını sağlayan en büyük etken nedir? Niçin?* sorusu incelendiğinde, öğrencilerin milli birlik ve beraberliği oluşturan etkenlerle ilgili ifadeleri gruplanarak aşağıda belirtilmiştir.

En büyük etken olarak *Atatürk* ve *onun yaptıkları* şeklinde düşünen öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir:

Ö.K1: Atatürk'ün önderliğinde insanların birbirlerine güvenip birlik ve beraberlik kurmasıdır,

Ö.K2: Milli birlik ve beraberliğimizin oluşmasını sağlayan en büyük etken Atatürk'tür diye düşünüyorum,

Ö.K3: Atatürk bu savaşı kazanmış. Biz o bayramı korumalıyız,

Ö.K4: Atatürk'ün büyük olması. Çünkü milleti için hep savaştı ve kazandı,

Ö.K6: Bana göre Milli birlik ve beraberliğimizin oluşmasını sağlayan en büyük etken Atatürk'tür. Çünkü Atatürk birçok konuşma yapıp bu ulusu etkilemiştir,

Ö.K7: Atatürk, silah arkadaşlarıyla kötülük eden düşmanlara karşı omuz omuza mücadele etmiştir. Atatürk, silah arkadaşlarıyla bütün işgal altındaki yerleri bitirmiştir,

Ö.E8: Atatürk büyük etkenim. Çünkü Atatürk milli mücadeleyi başlatarak milletine mutlu yaşam yeri verdi,

Ö.E9: Atatürk bu savaşı kazanmak için birlik ve beraberce çalışmalıyız diye konuşma yaptı. Yani büyük etken Atatürk'tür,

Ö.E10: En büyük etken Atatürk'tür. Çünkü o, bütün mücadelelere katıldı, halkla beraber bir sürü savaşlar kazandı,

Ö.E12: Atatürk'ün liderliği, cesareti ve vatan sevgisidir. Çünkü Atatürk vatanını çok severdi ve vatanına zarar gelmesini istemezdi. Bu yüzden bizim birlik ve beraberlik içinde olmamızı isterdi.

Milli birlik ve beraberliğin oluşmasını sağlayan en büyük etkeni *dostluk, arkadaşlık, yardımlaşma* ve *kardeşlik* olarak gören öğrencilerin ifadeleri aşağıdadır:

Ö.E2: Bana göre Milli birlik ve beraberliğimizin oluşmasını sağlayan en büyük etken arkadaşlıktır,

Ö.E3: Ulusal Mücadele'de Milli birlik ve beraberliğimizin oluşmasını sağlayan en büyük etken ülkemizin işgal altında olmasıdır. Çünkü ülkemiz işgal altındayken her insan milli birlikle mücadele eder,

Ö.E6: Küçük çocukların bile savaşa katılması,

Ö.E7: Bana göre en büyük etken, herkesin kardeş olduğudur. Çünkü Türk halkı kardeşlikte ve birlikte el ele verip mücadeleyi kazanmaları,

Ö.E11: Yardımlaşma ve dayanışmadır. Çünkü savaştaki ve şimdiki yardımlaşma olmasaydı her iş zor yapılırdı,

Ö.E13: Milli birlik ve beraberliğimizin oluşmasını sağlayan en büyük etken vatanımızın dayanışma gücüyle milli mücadeleyi kazanmasıdır. Çünkü dayanışma gücü olmasaydı ulusal mücadele milli birlik ve beraberlik oluşmazdı,

Ö.E14: Barış ve kardeşliktir. Çünkü barış ve kardeşlik olmasaydı kimse birbiri için uğraşmaz, herkes bencillik yapardı. Seyit Onbaşı da kendi için değil, ülke için uğraşmıştır,

Ö.E15: Esir olmak yerine hep birlikte düşmanlara karşı savaşıp, sürekli yenmemizdir. Çünkü biz hiçbir zaman esir olmadık ve olmayacağız da. Biz hep el ele verip düşmanları yendik. Bu vatanımızın hep birlikte göğüs germesi çok önemlidir. Bu bizim çok ama çok değer verdiğimiz bir konudur,

Ö.K5: Bana göre ulusal mücadele birlik ve beraberlikle yapılmıştır. Bu demektir ki; birlik ve beraberlik çok önemli bir şeydir,

Ö.K9: Bana göre ulusal mücadelede oluşan birlikte herkes arkadaş olmuştur. Bu nedenle savaşı biz Türk insanları kazanmışızdır,

Ö.K10: İnsanlar birbirlerine destek verip birlik ve beraberliğin oluşmasını sağlamışlardır,

Ö.K11: Arkadaşlığın, beraberliğin bizi mutlu edebileceğini biliyoruz. Hiç kimse arkadaşlığını bozmasın,

Ö.K12: En büyük etken beraberliktir. Türkler her zaman bir işi beraberlikle bitirmiştir ve her zaman böyle devam edecektir,

Ö.K13: Bana göre Milli birlik ve beraberliğimizin oluşmasını sağlayan en büyük etken insanların birlik olması ve birbirine saygı göstermesidir,

Ö.K14: Bence insanlar kol kola vererek, düşmanları yurdumuzdan kovarak ve topraklarımızı düşmanlardan geri alarak milli mücadelemizi kazanmışlardır. O toprak benim diyerek beraber saldırıp topraklarımızı almışlardır.

İki öğrenci *Kurtuluş Savaşı'*nın milli birlik ve beraberliği sağlayan en büyük etken olduğunu belirtmiştir.

Ö.E1: Ulusal Mücadele'de Milli birlik ve beraberliğimizin oluşmasını sağlayan en büyük etken Kurtuluş Savaşı'dır. Çünkü Kurtuluş Savaşı benim için çok önemlidir,

Ö.E4: Bana göre Ulusal Mücadele'de Milli birlik ve beraberliğimizin oluşmasını sağlayan en büyük etken Kurtuluş Savaşı'dır. Çünkü herkes bir daha acı yaşamayalım diye bir arada savaştı.

İki öğrencinin de bu soruyla ilgili düşünceleri, yurdumuza yapılan *düşman saldırıları* ve *yurdumuzun onlar tarafından işgal edilmesi* şeklindedir.

Ö.E5: Bence en büyük etki, düşmanların yurdumuza saldırıp insanlarımıza zarar vermeleri. Çünkü düşmanlar saldırmasalardı bu zorluklar olmazdı,

Ö.K8: Yurdumuzun işgalidir. Çünkü yurdumuzun kurtulması için beraberlik gerekir.

Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun ilk sorusuyla ilgili yapılan değerlendirmede; öğrenciler milli birlik ve beraberliğin oluşumunu Atatürk ve onun yaptıklarına, kardeşlik, dostluk, arkadaşlık ve yardımlaşmaya, Kurtuluş Savaşı'na ve yurdumuzun işgal edilmesine bağlamışlardır. Bunu da "*Türk halkı dayanışma içinde olup, el ele vererek ulusal mücadeleyi kazanmışlardır*" sözleriyle desteklemişlerdir. Öğrencilerin yine büyük bir çoğunluğu milli birlik ve beraberliğin oluşumunda "dostluğun", "kardeşliğin", "arkadaşlığın" ve "yardımlaşmanın" daha etken olduğunu belirtmiştir. Bu ifadeler ilk sorunun kavram kategorileri olarak belirlenmiştir. Genel olarak bahsedilen dostluk, arkadaşlık, kardeşlik ve yardımlaşma ifadeleri *İşbirliği* ve *Dayanışma* kodlamasıyla açıklanabilir. Bu kategorilerin ve kodlamanın *Milli Mücadele* teması içinde değerlendirilebilir olması da mümkündür.

İkinci soru olan; *Sence Atatürk'ün hangi özellikleri işgaller altındaki bir ülkenin insanlarının düşüncelerini değiştirmekte etkili olmuştur?* Sorusu analiz edildiğinde öğrencilerin vermiş olduğu ifadeler şu şekildedir:

Ö.K1: Atatürk'ün kararlılığı, pes etmemesi,

Ö.E1: Özgüveni,

Ö.K2: Vatana, millete güvenmesi, asla yapamayacağız dememesi, gece gündüz çalışıp dua etmesi,

Ö.E2: Atatürk çok savaşların üstesinden gelmiştir. Savaşlarda hep başarılı olmuştur,

Ö.K3: İleri görüşlülüğü, kendinin ve halkın düşüncelerini kullanması,

Ö.E3: İnsan sevgisi,

Ö.K4: Kendi özelliği, sevgi özelliği,

Ö.E4: Atatürk'ün kararlılığı ve kesin düşünceleridir,

Ö.E5: Atatürk'ün yardımseverlik, dürüstlük ve dayanışma özellikleri,

Ö.K5: Atatürk'ün düşünmesi, plan yapması ve düşünüp karar vermesi,

Ö.K6: Millete olan düşkünlüğü

Ö.E6: Bence cesur olması ve süper zekâsı,

Ö.E7: Atatürk'ün dürüstlüğü ve saygınlığı,

Ö.K7: Çünkü Atatürk, tüm işgaller altındaki ülkeleri kurtardı,

Ö.E8: Atatürk'ün ileri görüşlülüğü,

Ö.K8: Atatürk'ün ve milletin ileri görüşlülüğü,

Ö.E9: Düşünme ve fikir üretme,

Ö.K9: Atatürk'ün vazgeçmemesi, vatan sevgisi, cesareti, iyi bir liderlik yapması, azmi ve iyi yürekli olması,

Ö.E10: Atatürk'ü düşmanların öldürememesi,

Ö.K10: İnsanlara sevgisi, onlara saygı duyması, sabırlı olması ve insanlara hoşgörülü olması,

Ö.E11: Sevgi özelliği,

Ö.K11: Millet için el ele vermesi,

Ö.K12: Kararlılığı ve ileri görüşlü olması,

Ö.E12: Milletini sevmesi,

Ö.K13: Vatansever olması ve kararlı olması,

Ö.E13: Dürüst ve vatansever olması,

Ö.K14: Doğru düşünen biri olması,

Ö.K15: Yeni fikirler oluşturan birisidir.

Etkinlik öncesi uygulanan görüş belirleme formunun ikinci sorusuyla ilgili değerlendirmede; öğrencilerin Atatürk'ün "ileri görüşlü", "kararlı", "cesaretli", "insanları ve vatanını seven", "yardımsever" bir kişi olduğunu belirttikleri görülmektedir. Bu sayılan özelliklere ek olarak; "dürüstlüğü", "iyi bir lider olması" ve "milletini sevmesi" gibi özelliklerinden bahseden öğrenciler de olmuştur. Bu özellikleri aynı zamanda ifadelerden çıkarılabilecek kavram kategorileri şeklinde değerlendirmek mümkündür. Bu kategoriler *Millete Olan Bağlılık* şeklinde kodlanabilir. Öğrenciler Atatürk'ün bu özellikleriyle halkın düşüncelerinde değiştirmeler yaptığını ve bu şekilde de onların desteğini aldığını belirtmişlerdir. Tüm bu bahsedilenlerin sonucunda ortaya çıkan kategoriler ve kodlamayı *Önder* teması içine yerleştirmek mümkündür.

Üçüncü soru olan, *Sana göre bu vatanı bizlere emanet edenlere yeterince değer veriyor muyuz? Niçin?* Sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde şu sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür.

Ö.E1: Evet veriyoruz. Çünkü bizi bu güne getirdiler, savaştılar, vatan için canlarını verdiler. Sıkılmadan, yorulmadan savaştılar, vatanı kurtardılar,

Ö.K1: Bu vatanı bizlere emanet edenlere yeterince değer veriyoruz. Eğer bu vatanı bizlere emanet etmeselerdi bu vatan çökerdi. Çünkü bu vatan birlik ve dayanışma gücü ile kazanılmıştır,

Ö.E2: Bu vatanı bizlere emanet edenlere yeterince değer veriyoruz. Ama bazı insanlar "oh be kurtulduk hiçbir şey yapmamıza gerek yok" diyerek değer vermiyorlar. Onlar bizden sonra siz bu vatana sahip çıkın diyerek bizlere bu vatanı emanet ettiler,

Ö.K2: Veriyorum. Çünkü bu vatan bizim. Vatanımıza önem veriyoruz. Askere gidince vatana ne kadar değer verdiğimi görecekler. Vatanını seven elinden ne geliyorsa yapsın. Her şey vatan için,

Ö.K3: Bana göre, ben bu vatana önem veriyorum. Çünkü Atatürk bu vatanı bizlere emanet etmiştir. Biz bu vatanı korumazsak, kim koruyacak. Biz vatanımıza değer vermeliyiz ve her zaman sahip çıkmalıyız,

Ö.E3: Evet. Çünkü onlar, bizler ve vatanımız için şehit düştüler. Bu vatan, bu millet için canlarını feda ettiler. Bunun için değer veriyorum,

Ö.E4: Evet veriyoruz. Çünkü onlar savaşarak, düşmanları yenerek bizlere bu yurdu emanet etti. O askerler bizim için savaştılar ve kazandılar,

Ö.K4: Veriyoruz. Çünkü vatan için canları karşılığında savaştılar ve kazandılar. Bazı kişiler gelecek nesiller için iğne ucu kadar yararı kabul edemiyorlar,

Ö.E5: Bence veriyoruz. Çünkü bu vatanı kazanmasalardı biz şimdi kölelik altında olacaktık,

Ö.K5: Evet veriyoruz. Çünkü Atatürk bu vatanı bize emanet etti ve biz o emaneti koruyoruz,

Ö.E6: Evet yeterince değer veriyoruz. Çünkü bu vatanı korumak ve kurtarmak kolay değildir. Bu vatan tüm zorluklara dayanılarak kazanıldı,

Ö.K6: Bana göre bu vatanı bizlere emanet edenlere yeterince değer veriyorum. Çünkü onlar olmasaydı vatan ayakta kalamazdı ve hatta biz dünyada bile olmazdık,

Ö.E7: Bana göre bu vatanı bizlere emanet edenlere yeterince değer veriyorum. Çünkü bu vatan çok şeyleri atlattı, savaşları kazandı,

Ö.K7: Bu vatan için tüm insanlara değer vererek, bu vatan için el ele vererek, bu insanları kurtararak bizi dünyaya gösterdi. Düşmanı yenerek Atatürk insanları kurtardı,

Ö.E8: Atatürk vefat ettikten sonra vatanı nasıl koruyacaklar bildiği için, Atatürk millete emanet etmiştir,

Ö.K8: Evet hem de çok değer veriyorum. Çünkü onlar vatan için savaştılar, kan döktüler, göğüslerini siper ettiler. Bu yüzden değer veriyorum,

Ö.E9: Bu vatanı bizlere emanet edenlere yeterince değer veriyoruz. Çünkü bu vatanı bizlere emanet edenler olmasaydı, bağımsız olamazdık,

Ö.K9: Evet değer veriyorum. Çünkü Atatürk o yıllarda savaşmış, bizlere bu vatanı verdiği için ona teşekkür ediyorum,

Ö.E10: Evet yeterince değer veriyoruz. Çünkü bu vatanı bizlere onlar kazandırdı. Savaştılar, şehit düştüler ve en sonunda bu savaşı kazanarak bize emanet ettiler. Bu kişilere değer verilmeyecek de kime verilecek? Futbolculara mı?, ünlülere mi?, şarkıcılara mı? söyleyin,

Ö.K10: Bizlere bu vatanı emanet edenlere çok teşekkür ediyorum. Tabii ki de onları gönülden kutlarım. İyi ki bizi kurtarmışlar. Belki şimdi hayatta olamayacaktık,

Ö.E11: Evet. Çünkü onlar, bu vatanı armağan ettikleri için,

Ö.K11: Bana göre yeterince değer veriyoruz. Çünkü insanlar cepheye ne emeklerle, ne eşyalar taşıdılar ve kavga etmeden oldu,

Ö.E12: Evet veriyoruz. Çünkü Atatürk'ü sayarız ve severiz. Atatürk benim için çok ama çok önemlidir,

Ö.K12: Evet. Çünkü onlar olmasaydı esaret altında olurduk,

Ö.E13: Evet bu vatanı bizlere armağan etti,

Ö.K13: Bana göre evet. Çünkü onlar bize yeterince emanet verdi,

Ö.E14: Evet veriyoruz. Çünkü Atatürk'ü anıyor, Atatürk'ün resimlerinin bile başımızın üstünde yeri olduğunu söyleriz,

Ö.K14: Hem de çok. Mehmetçiklerimiz için çok önem vermeliyiz. Onların haklarını ödeyemeyiz, hem de Mustafa Kemal'in hakkını ödeyemeyiz,

Ö.E15: Evet veriyoruz. Çünkü onlar bu değeri hak ediyorlar.

Öğrencilerin üçüncü soruya vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, bir öğrenci hariç diğer öğrencilerin, vatanı bizlere emanet edenlere değer veriyoruz yönünde görüşleri olmuştur. İnsanların vatan için canlarını kaybetmelerinden bahsetmektedirler. Buna ek olarak da Atatürk'ün bu ülke için yaptıkları hizmetleri de cevaplarında belirten

öğrencilerin sayısı oldukça fazladır. Öğrencilerdeki ortak bir diğer görüş de; vatan için savaşanlar olmasaydı bizler de olamazdık, bu vatan da olamazdı düşüncesidir. Görüşlerin değerlendirilmesiyle "savaşmak", "şehit olmak" gibi kavram kategorileri belirlenmiştir ve bu kategorilerden de *Feda Edilen Canlar* şeklinde bir kodlama yapmak mümkün olacaktır. Bu kodlamayı da *Vatan* teması içinde değerlendirmek mümkündür. Değer verilmediğini belirten öğrenci, onların sadece özel anma günlerde hatırlandığını, diğer günlerde ise unutulduğunu veya hatırlanmadığını söylemektedir. Öğrencinin ifadesi şu şekildedir:

Ö.E16: Hayır vermiyoruz. Çünkü her 10 Kasım'da Atatürk'ü anmak için toplanıyoruz. Ancak o törende herkes saygılı olurken, normal hayatta Atatürk'e karşı hiç kimse saygı göstermiyor.

Öğrencilerin etkinlik öncesi görüş belirleme formuna verdikleri cevaplarla, milli mücadele döneminde milli birlik ve beraberliğin oluşmasında ülkenin durumu ve Atatürk'ün liderliği ile ilgili konulardan haberdar oldukları anlaşılmıştır. O dönemin savaşanlarına da minnetlerini sunmuşlardır. Vatanseverlik değeriyle ilgili olarak görüşlerinden ortaya çıkan betimlemeler etkinlik öncesindeki çalışmanın amaca ulaştığının bir göstergesi olmuştur. Öğrencilerin vatan sevgisiyle dolu olan bu insanlara minnettar olmaları da doğal bir durumdur. Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Vatanseverlik değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

19. ETKİNLİK GELDİKLERİ GİBİ GİDERLER

Etkinlik Amacı: Milli Mücadele dönemlerinde yaşananları zihninde canlandırabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Ümitsizliğe kapılmak nedir?" sorusu yöneltilir.
- Söz hakkı alanların sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır.
- Hikâyenin sessizce birkaç kez okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından son kez seslice okunur ve öğrencilerin konuya hakim olmaları sağlanır.
- Hikâyenin ve ilgili sorularının anlaşılmayan yerleri varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını ders süresi içinde cevaplamaları istenir.

Etkinlik 19'un devamı…

Yıldırım orduları komutanı Mustafa Kemal, savaşın bittiğini, Mondros ateşkes antlaşmasının imzalandığını Adana'da öğrenmişti. Dört yıl süren bu kanlı savaşta Almanya yenilince bizi de yenik sayan anlaşma devletleri Osmanlı devletine ağır bir ateşkes antlaşması imzalatmışlardı. Dört yıl savaş boylarında Türk ordusunun kazandığı başarılar, dökülen şehit kanları boşa gitmişti. Ya kaybettiğimiz topraklar…Bu kötü antlaşmaya Mustafa Kemal karşı çıkmıştı. Sakıncalarını, yurt çıkarlarına uygun olmadığını, bir telgrafla sadrazama bildirmişti. Bu, düşmana teslim olmak demekti. Mustafa Kemal, Adana treniyle döndüğünde 55 düşman gemisinin yengi bayraklarıyla İstanbul'a girdiklerini görmüştü. Çok üzülmüştü. İstanbul'daki azınlıkların kendilerinden geçmiş sarhoş çığlıkları karşısında kendi kendine:

-*Geldikleri gibi giderler*, demişti.

Gülşen'den (2012), alınmıştır.

Yorgun ve yıpranmış bir ülkede yaşadığını farz et.(empati kur). Kendinde hangi görev ve sorumlulukların var olduğunu düşünürdün?

……

……

Atatürk neden hiçbir zaman ümidini yitirmemiş olabilir?

……

……

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki kısa hikâyeyle ilgili sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Sınıfın tümü, sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemiş ve etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Etkinlikte Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanmış olaylardan bir örnek, kısa bir paragraf şeklinde öğrencilere sunulmuştur. Bu paragrafa uygun olabilecek bir görsel gösterilmiş ve etkinliğe başlık verilmiştir. Böylelikle öğrencilerin dikkatlerini çekmek amaçlanmıştır. *"Geldikleri Gibi Giderler"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen iki soruyla belirlenmeye çalışılmıştır. İlk soru olan; *Yorgun ve yıpranmış bir ülkede yaşadığını farz et.(empati kur). Kendinde hangi görev ve sorumlulukların var olduğunu düşünürdün?* sorusu incelendiğinde öğrencilerin soruya göre üstlenebilecekleri görev ve sorumluluklara ilişkin düşünceleri gruplandırılarak şu şekilde belirtilmiştir:

Askerlere destek olmayı görev ve sorumluluk olarak kabul eden öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir:

Ö.E1: Askerlerin umudunu düşürmemek için uğraşırdım,

Ö.K1: Askerlere, az kalan yiyeceklerle yemek yapardım,

Ö.E4: Kadınların mermi taşımalarına yardım ederdim,

Ö.K4: Askerlerden savaşmalarını isterdim,

Ö.E7: Ülkenin mermilerini askerlere götürürdüm,

Ö.K7: Ölen askerlerin yerine geçerdim, milletim için savaşırdım, canımı vatana-millete feda ederdim,

Ö.E10: Askerlerimiz iyi dayandılar, düşmanı öldürdüler,

Ö.K14: Askerlere mermi taşırdım.

Düşmanla savaşmayı görev ve sorumluluk olarak kabul eden öğrencilerin ifadeleri aşağıdadır:

Ö.E2: Düşmanları yurttan kovardım, onlarla savaşırdım,

Ö.K2: Silah temin ederek düşmanla savaşırdım,

Ö.K5: Düşmanı yurda sokmazdım, kanımın son damlasına kadar savaşırdım,

Ö.E5: Düşmanı öldürürdüm,

Ö.E8: Orayı temizlerdim. Sebebi bir dahaki savaşta savaşmak için yer açmak ve kolayca düşmanı yenebilmek için,

Ö.K8: Ülkemi düşmanlardan kurtarmak için çaba gösterirdim,

Ö.K10: Düşmanlara ateş eder ve çocukları korurdum,

Ö.K11: Elimden gelen savaşlara katılırdım,

Ö.E12: Savaşırdım ve elimden gelen her şeyi yapardım,

Ö.K12: Başkalarına köle ve hizmetçi olmazdım, vatanım için ölümden korkmazdım,

Ö.E13: Türk bayrağının yere düşmesine izin vermezdim,

Ö.K13: Bu devleti kurtarırdım,

Ö.E14: Bütün ülkeyi kurtarırdım,

Ö.E15: Savaşırdım, düşmanı geri yollardım.

Öğrencilerin görev ve sorumluluklarla ilgili yukarıdaki gruplamalardan farklı olan diğer ifadeleri aşağıda belirtilmiştir.

Ö.E3: Vatanımı çok severdim,

Ö.K3: Umudumu yitirmezdim, Milletin bana olan güvenini kaybetmezdim,

Ö.E6: Daha yoğun çalışmalar yapardım. Çok fedakârlık yapanları ödüllendirir, kutlardım,

Ö.K6: Ülkenin sorunlarını çözerdim. Yıpranmış olan bu ülkeye hizmet ederdim,

Ö.E9: Bu ülkeyi güzelleştirir, zenginleştirir, çalışkan bir ülke yapardım. Bu fikri herkesle paylaşırdım. Mutlu, rahat ve huzurlu olmak isteyenler bunları yaparlar,

Ö.K9: Yıpranmış bir ülkede görev alırdım, sorumluluğum olurdu,

Ö.E11: Açlıktan ve susuzluktan ölürüz.

Etkinlikteki metnin ilk sorusuyla ilgili görüşlerin analizi yapıldığında öğrencilerin büyük bir çoğunluğundaki görev ve sorumluluğun; "vatanı korumak", "ülkeyi kurtarmak", "düşmanla savaşmak", "ülkeyi düşmanlardan temizlemek" ve "askerlere destek olmak" şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bunlara ek olarak birkaç öğrenci de cephe gerisinde ülkeye hizmet etmek şeklinde görevler üstlenebileceğini belirtmiştir. Bu görevler; "ülkeyi güzelleştirmek", "çocukları korumak", "yemekler pişirmek", "ülkenin sorunlarını çözmek" gibi görevler şeklinde belirtilmiştir. İlk sorunun kavram kategorileri bu ifadelerden meydana gelmiştir. Bu kategorileri *Görev Paylaşımı* şeklinde kodlama yapmak mümkündür. Görev paylaşımı kodlaması da *Ülkeye Hizmet* teması içinde değerlendirilebilir. Etkinliğin ikinci sorusu olan "*Atatürk neden hiçbir zaman ümidini yitirmemiş olabilir?"* sorusuyla ilgili öğrencilerden alınan cevaplara bakıldığında elde edilen ifadelerle ilgili şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür:

Atatürk'ün ümidini yitirmemesini savaşı kazanacağına olan inancı şeklinde belirten öğrencilerin görüşleri gruplanarak belirtilmiştir.

Ö.E2: Atatürk Milli Mücadeleyi kazanacağını biliyordu,

Ö.K6: O savaşı kazanacağına inandı, başardı ve sorumluluğu üzerine aldı,

Ö.K4: Kazanacağını bildiği için. Türk ordusu kudretli, cesur, kahraman olduğu için hiç pes etmemiş, ümidini yitirmemiştir,

Ö.E13: Atatürk halkına güvendi ve onlarla beraber savaşı kazanacağını biliyordu,

Ö.E14: Türk halkının savaşı kazanacağını biliyordu, onlara güveniyordu,

Ö.K10: Savaşı kazanacağını bildiği için,

Ö.K12: Savaşı kazanacağını biliyordu ve inanıyordu,

Ö.E7: Mutluluğumuzu ve özgürlüğümüzü kazanabilmek için her zaman ümidini yitirmemiştir.

Atatürk'ün ümidini yitirmemesini onun ileri görüşlü, lider ve güçlü bir kişi olması şeklinde belirten öğrencilerin görüşleri şöyledir:

Ö.K3: Atatürk ileri görüşlülüğü ile toprakları kurtarmıştır,

Ö.K2: İleri görüşlü bir lider olduğu için,

Ö.K14: Atatürk ileri görüşlüdür. Onun fikirleri her zaman önemlidir,

Ö.K8: Atatürk ileri görüşlü bir liderdi yani bu vatan asla yenilmez,

Ö.K5: O bizim Mustafa Kemal'imiz. Hem de ulu önder atamız olduğu için,

Ö.K9: Askerlerine güveniyormuş. Askerler dayanışma, birlik ve beraberlik örneği gösterdikleri için ümidini yitirmemiştir,

Ö.E11: Vatanını sevip saydığı için liderlik ve yardım etmiştir,

Ö.E4: Atatürk bu devlete güveniyormuş,

Ö.K10: Özgüven ve liderlik,

Ö.E15: O çok başarılı bir liderdir,

Ö.K11: Atatürk güçlüydü ve çok zafer kazandı. Bunun için yitirmedi,

Ö.E3: Kendine güvenen, ileriyi gören ve vazgeçmeyen bir komutan olduğu için.

Öğrenciler, ümidini yitirmemesiyle ilgili yukarıdaki gruplamalardan farklı ifadeler de belirtmişlerdir. Bu ifadeler şu şekildedir:

Ö.E1: Hiçbir zaman pes etmemiştir,

Ö.K1: Türk milletinin güvenini Atatürk'ün boşa çıkarmayacağı için,

Ö.E5: Ülkemizi işgal ettirmemiştir,

Ö.E8: Atatürk her zaman ümitliydi, ümidini yitirmemiş biriydi,

Ö.E9: Düşmanlardan korkmadığı için hem o hem askerleri düşmandan korkmamışlar,

Ö.K7: Geldikleri gibi gideceklerini bildiği için yitirmemiş,

Ö.E6: Çünkü Atatürk topraklara bağlı biriydi,

Ö.E12: O topraklarımızı kaybetmemizi hiç istememiştir,

Ö.K13: Atatürk vatanseverdir,

Ö.E10: Düşmanları yurttan kovdu, yurdumuzu korudu.

Etkinlikte verilen hikâye, Atatürk'ün kararlığını anlatmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilerden bu kararlığı betimleyen ifadeler elde etmek amaçlanmıştır. Etkinliğin ikinci sorusuyla ilgili cevaplardan ilk soruda olduğu gibi Atatürk'ün ümidini yitirmemesiyle ilgili "ileri görüşlülük", "ülkeye bağlılık", "askerine olan güven", "korkusuzluk" ve "savaşı kazanacağını bilmek" şeklinde kavram kategorileri oluşturulmuştur. *Sorumluluk Duygusu* kodlaması altında bu kavram kategorilerini birleştirmek mümkündür. Bu kodlama da *Bağımsızlık Mücadelesi* teması içinde değerlendirilmiştir. Öğrencilerin ifadelerinde savaşlarda yapılan mücadelelerdeki her bir fedakârlığı anlatan sözcükleri bulmak mümkündür. Etkinliğe vermiş oldukları görüşler, etkinlik öncesindeki çalışmada verilen görüşleri destekler nitelikte çıkmıştır. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan cevaplardaki

genel düşünce Atatürk'ün kararlı, ileri görüşlü ve Türk halkına güvenen biri olduğudur. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

19. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de istekli oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, haftanın son dersi etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmasına ayrılmıştır. Hazırlanan üç farklı soru ile öğrencilerin değerlere yönelik kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinliğin genel değerlendirmeleri aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

Etkinlik sonu görüş belirleme formunun ilk sorusu *Kurtuluş Savaşı'nda Türk halkı milli birlik ve beraberlik içinde savaşmıştır. Bu durumla ilgili hangi örnekleri verebilirsin?* şeklinde oluşturulmuştur. Öğrencilerin cevapları aşağıdaki gibidir:

Bir öğrenci, *Kadınların askerler için çorap, patik örmesi, Çocukların bile eline silah alıp savaşa katılması, askerlerin bir saat bile mola vermemesi, askerlerin hiç yemek yiyememesi* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrenci bu soruyu; *grupta birlik ve beraberlik, yardımlaşma ve dayanışma olmasa o işin üstesinden kalkılamaz* şeklinde cevaplarken bir diğeri; *Kurtuluş Savaşı'nda herkes düşüncelerini ortaya koyarak kararlar verilmiştir. Bu milli birlik ve beraberlik karşısında savaşı kazandık. Birlik ve beraberlik olmasaydı savaşı kaybetmiş yani Türk vatandaşı değil başka bir ülkenin vatandaşı olmuş olacaktık* şeklinde görüş bildirmiştir. Bir diğeri bu soruyu; *Kurtuluş Savaşı'nda Türk halkı milli birlik ve beraberlik içinde savaşmıştır. Bunun sebebi, halkın özgüvenidir. Kendine güvenerek savaşı kazanmıştır* şeklinde değerlendirmiştir. Bir öğrencinin bu soruya yanıtı olmamıştır. Bu ifadeler *Vatan Sevgisi* teması içinde değerlendirilebilir.

İkinci soruda öğrencilerden milli mücadele kelimesini tanımlamaları istenmiştir; öğrenciler, *"Kazanılmak için oradaki insanların tüm zorluklara dayanmasıdır", "Milletin hep el ele vererek savaşları kazanmasıdır", "Bir millet için savaşmak, o ülkeyi kazanmak için canları feda etmektir. Milli Mücadele bir ülkenin en değerli savaşıdır", "Yardımlaşma ve dayanışma anlamına gelmektedir", "Halk ve askerler tarafından savaşılan, Atatürk'ün önderliğinde kazanılan bir savaştır. Milli mücadele halkça, milletçe, yurtça kazanılan*

savaş anlamına gelir" şeklinde tanımlamışlardır. Öğrencilerin cevaplarından etkinliğin amacında da belirtilen milli birlik ve beraberliğin önemini kavradıkları anlaşılmaktadır. Üçüncü soru olan "*Savaşlarla ve antlaşmalarla paylaşılmak istenen ülkemizi kurtaran en büyük değer sana göre nedir?"* sorusuna öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara bakıldığında; bir öğrenci en büyük değerin "*azim ve kararlılık"* olduğunu belirtmiştir. İki öğrenci bu soruya "*birlik ve beraberlik"* şeklinde cevap vermiştir. Ülkeyi kurtaran en büyük değerin "*Mustafa Kemal Atatürk, askerler ve halk"* olduğunu söyleyen bir öğrenci olmuştur. Bir diğer öğrenci de ülkeyi kurtaran en büyük değeri; "*orada savaşan halkın güveni ve tüm zorluklara karşı savaşılması"* olarak belirtmektedir.

Bu haftaki çalışmanın bitiminde, öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan Milli Mücadele döneminde Türk halkının milli birlik ve beraberlik içinde savaştıklarını kavradıkları anlaşılmaktadır. Bu ifadeleri de *Kararlılık ve Dayanışma* temaları içinde değerlendirmek mümkündür. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden ders planındaki kazanımlara, amaçlara ve ders işleniş süreci aşamalarına uygun olan görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı oldukları görülmüştür. Etkinlik öncesinde alınan tüm cevaplarda öne çıkan temalar *Milli Mücadele, Vatan, Önder* şeklinde oluşmuştur. Bu temalara etkinlik ve sonrasında *Ülkeye Hizmet, Bağımsızlık Mücadelesi, Kararlılık, Dayanışma ve Vatan Sevgisi* temaları da eklenmiştir. Tablo 60, etkinlik öncesinde ve sonrasında oluşan temaları göstermektedir.

Tablo 60. 19. Etkinlik Genel Temaları

19. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Milli Mücadele	Ülkeye Hizmet
Vatan	Bağımsızlık Mücadelesi
Önder	Kararlılık
	Dayanışma
	Vatan Sevgisi

Tüm etkinlik çalışmalarında sorulan soruların birbirinden farklı olmasına rağmen alınan görüşler birbirleriyle ilgili ve birbirini destekler nitelikte çıkmıştır. Oluşan temaların Vatanseverlik değerine bağlı olarak milli birlik ve beraberlikle ilgili kazanımlarla örtüştükleri görülmektedir. Öğrenciler çalışmanın ilk bölümünde Atatürk'ü, ülkenin işgal altında olmasını ve yardımlaşmayı milli birlik ve beraberliğin oluşma sebebi olarak belirtmişler, etkinlikte ise askerlere destek olup düşmanla savaşmayı kendilerine görev ve sorumluluk olarak almışlardır. Atatürk'ün de hiçbir zaman inancını yitirmediğinden

bahsetmişlerdir. Etkinliğin öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi oturumun sonunda da Atatürk'ün liderliğinde Türk halkının milli birlik ve beraberlik içinde kazandıkları zaferler yine ön planda olmuştur. Bu durumdan da öğrencilerin etkinlik süresince çalışmaya gereken önemi verdikleri anlaşılmaktadır. Tablo 61, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 61. 19. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

19. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Milli birlik ve beraberlik Atatürk'ün yaptıklarıyla oluşmuştur.
Milli birlik ve beraberlik dostluk, arkadaşlık, yardımlaşma ve kardeşlikle oluşmuştur.
Kurtuluş Savaşı Milli birlik ve beraberliği oluşturmuştur.
Atatürk halkın düşüncelerinde değiştirmeler yapmış ve de onların desteğini almıştır.
Vatan için savaşanlar olmasaydı bizler de olmazdık.
Atatürk kararlı bir insandır. Halkına olan inancı hiçbir zaman bitmemiştir.
Türk halkı dayanışma içinde savaşmıştır.
Milli Mücadele halk ve askerler tarafından savaşılan, Atatürk'ün önderliğinde kazanılan bir savaştır.

Etkinlik sonunda yöneltilen sorular, uygulamanın diğer çalışmalarına göre daha genel yapıdadır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan Milli birlik ve beraberliğin oluşumunda Atatürk'ün Türk halkına olan güveniyle ve savaşı kazanacağına olan inancıyla ilgili farkındalıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki; son oturumda bir öğrencinin *Halk ve askerler tarafından savaşılan, Atatürk'ün önderliğinde kazanılan bir savaştır* şeklindeki Milli Mücadele tanımı 19. etkinliğin genel değerlendirmesi şeklinde oluşmuştur.

14. OTURUM

Bu haftada "Vatanseverlik" değeriyle ilişkilendirilen karma yaklaşıma dayalı 20. etkinlik uygulanmıştır.

20. ETKİNLİK 27-31/05/2013

Araştırmanın 14. oturumunda, öğrencilerin yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimleri ile Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark edebilmelerini sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Vatanseverlik değerinin öğretiminde karma yaklaşıma dayalı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan etkinlikler kullanılmıştır. Plan dâhilinde yapılan etkinliklere ait görüş belirleme formları, formların analizleri ve uygulama süreciyle ilgili sonuçlar şu şekilde verilmiştir. Tablo 62'de 14. Oturum ile ilgili ders planı ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 62. 14. Oturum Ders Planı

14. OTURUM 27-31/05/2013 HAFTASI DERS PLANI
DERS: Sosyal Bilgiler SINIF: 4 ÜNİTE: Geçmişimi Öğreniyorum ÖĞRENME ALANI: Kültür ve Miras DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER: Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik DEĞER EĞİTİMİ YAKLAŞIMI: Değer açıklama, telkin KAZANIMLAR: Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder MATERYAL-ARAÇ GEREÇ: Örnek olay (hikâye), SÜRE: 40'+40'+40' AMAÇLAR: Yaşanmış olaylardan yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimlemek. Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark etmek. Bu çalışma ile öğrencilerden, geçmişte Türk halkının hangi zorluklarla baş ettiğini, neler yaşadığını, hangi ortamlarda varlığını sürdürmeye çalıştığını ve Atatürk'ün Türk milletini ortak bir amaç etrafında nasıl buluşturduğunu fark etmeleri ve yaşananlardan yola çıkarak günümüz yaşantılarını yönlendirmeleri beklenir. YÖNTEM: Tartışma, Etkinlik Temelli Öğretim ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ: Öğrencilerden cephelerde savaşmış milletimizi niteleyen, o dönemi göz önüne alarak yaşanılan olayları ve manzaraları betimleyen sözcükler söylemeleri istenmiştir. "*Günümüzde böyle bir ortamda nasıl yaşayabiliriz?"* sorusuyla öğrencilerin dikkatleri toplanmış ve konuya olan farkındalıkları bulunmaya çalışılmıştır. Sözcüklerden yola çıkarak, ortak genel kavramlara ulaşılmıştır. Oluşturulan ortak kavramlar ile Atatürk, Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in İlanı arasında bir bağ kurulmuştur, öğrencilerin fikirleri sorulup, konu üzerinde konuşmalar yapılmıştır. Böylelikle de telkin yaklaşımından yararlanılmış olunmaktadır. Etkinlik kâğıdı dağıtılmıştır. Hikâyeyi (örnek olay) okumaları ve örnek olayla ilgili sorulara göre değerlendirmelerini yapmaları sağlanmıştır. Hikâye üzerine öğrencilerin düşünceleri alınıp ders sonlandırılmıştır. Bu haftanın etkinliği; *Edincikli Mehmet Er* ve *İnsanlık Dersi* isimli kısa hikâyelerdir.

Çalışmanın 14. oturumunda vatanseverlik değerinin öğretimine ilişkin yapılan etkinlikler haftada üç gün birer ders saati içinde uygulanmıştır. Üç güne yayılan uygulama süresince etkinlik öncesi, etkinlik esnası ve etkinlik sonrası görüş belirleme formları aracılığıyla öğrenci görüşleri alınmıştır. Etkinlik sürecinde yapılanlar, araştırmacının sürecin uygulanması üzerine görüşleri ve öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşlerinin genel değerlendirmeleri detaylıca belirtilmiştir. Bu haftaki çalışmada öğrencilerin, "Vatanseverlik" değeriyle ilişkili olarak "Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimlemelerini, Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark edebilmeleri" amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından değer açıklama ve telkin yaklaşımlarını içeren ders planı hazırlanmış, değer açıklama yaklaşımına göre hazırlanan "*Edincikli Mehmet Er* ve *İnsanlık Dersi"* başlıklı birer kısa paragraf ders etkinlikleri olarak belirlenmiştir. Uygulama sürecinde ilk derste, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemek amacıyla etkinlik öncesi görüş belirleme formu sınıfın tümüne uygulanmıştır. İkinci ders, araştırmacının telkin yaklaşımı doğrultusunda dersi işlemesine ve etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinlik hikâyelerinde değer açıklama yaklaşımına bağlı olarak hazırlanan farklı sorularla öğrencilerin nelere değer verdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ders planındaki yapılacaklara dayanarak ilgili yaklaşımlar doğrultusunda öğrenciler

Vatanseverlik değerini betimlemişlerdir. Son derste ise, farklı sorulardan oluşan etkinlik sonrası görüş belirleme formuna random yoluyla belirlenen beş öğrencinin görüşleri tekrar alınmıştır.

Etkinlik Öncesi Araştırmacı Gözlemleri:

Etkinlik uygulamasına geçilmeden önce üç sorudan oluşan görüş belirleme formu uygulanmış ve öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Bu form ile deney grubu öğrencilerinin plan dâhilindeki kazanımlarla ilgili ön bilgilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu süreçte, öğrenciler yöneltilen soruları dikkatlice okumuşlar, anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Araştırmacı bu durumda öğrencilere rehberlik etmiştir. Öğrencilerin, ders saati süresince çalışmaya istekli katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Sınıfın geneli yöneltilen soruları ders saatleri içinde tamamlamaya gayret göstermiştir. Soruları yanıtlarken de zorlanmadıkları görülmüştür. Oturumun ilk çalışması etkinlik öncesinde öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerini almak için görüş belirleme formunun uygulanmasına ayrılmıştır. Etkinliklere başlamadan önce öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar ve bu cevapların analizleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. İlk soru olan; *Tarihsel geçmişimizi öğrenmenin bizlere neler kazandırabileceğini düşünüyorsunuz?* Sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde, aşağıdaki sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Ö.E1: Türk tarihini, yani kendi tarihimizi öğreniriz,

Ö.K1: Eskiden neler yaptıklarını öğrenmek bana mutluluk veriyor. Tarihsel olan şeyleri öğrenmek, dinlemek, ne kadar değerli olduğunu anlamak bana mutluluk veriyor,

Ö.E2: Tarihsel geçmişimiz bize şunu anlatıyor. Okumayı, öğrenmeyi, bilgi veriyor,

Ö.K2: Eskiden kalan şeyleri hatırlamak ve her şeyi hatırlamak,

Ö.E3: Büyüklerimizin daha önceden neler yaptıklarını öğrenebiliriz,

Ö.K3: Ben geçmişimizi öğrenmeyi çok seviyorum. İnsanların nasıl yaşadıklarını öğreniyoruz,

Ö.K4: Tarihsel geçmişle tarihte neler olduğunu öğrenebiliriz,

Ö.E4: Tarihsel yaşamımızı hatırlatır,

Ö.E5: Tarihimizle ilgili bilgi ediniriz, vatanın ne zorluklarla kazanıldığını, kadınların mermi taşıması gibi zorluklarla kazanıldığını düşünürüz. Vatanımızı korumamız gerektiğini düşünürüz,

Ö.K5: Geçmişi öğrenmek bana tarihi hatırlatmaktadır. Çünkü tarih herkesin geçmişini hatırlatıyor,

Ö.K6: Tarihsel geçmişimizin yıllar önce yaşamak olduğunu düşünüyorum,

Ö.E6: Bilgi veriyor, bize tarihimizi tanıtıyor,

Ö.K7: Büyüdüğümüzde bize yararlı olabilir. Büyüklerimizin tarihini öğreniriz, eski insanların geçmişini öğreniriz, eski olan her şeyi öğreniriz,

Ö.E7: Tarihsel geçmişimizle savaşları öğreniriz. Bu da bizim tarihimizi etkiler,

Ö.K8: Tarihsel geçmişimiz bize bilgi ve çok daha şeyler kazandırır,

Ö.E8: Yıllar önce neler yapıldığını, nerelerde yaşadıklarını anlarız,

Ö.K9: Tarihlerimizi bilmeliyiz,

Ö.E9: Tarihsel geçmişimizi öğrenmek bize çok katkı sağlar,

Ö.K10: Tarihsel geçmişimiz, geçmişten günümüze daha iyi bilgi verir, eşyalar, bilgiler vb. şeyler,

Ö.E10: Tarihsel geçmişimiz bize bilgi verir,

Ö.E11: Geçmişimizi öğrenmemizde yardımcı olur,

Ö.K11: Önceki dönemlerde insanların nasıl yaşadıklarını öğrenebiliriz,

Ö.K12: Tarihimizi daha iyi öğrenebiliriz. Geçmişteki birçok şeyi öğrenebiliriz,

Ö.E12: Eskiden yaşayan insanların kültürlerini ve çektikleri zorlukları öğrenebiliriz,

Ö.E13: Eskiden olan eşyaları öğrenebiliriz,

Ö.K13: Geçmişi hatırlatır ve öğretir,

Ö.K14: Eskiyle ilgili merak ettiklerimizi öğrenme şansımız olur,

Ö.E14: Tarihsel geçmişimi öğrenmem benim cesaretimi artırır. Çünkü tarihsel geçmişimiz savaştır,

Ö.E15: Tarihsel geçmişimizle bilgimiz artar,

Ö.E16: Önümüzdeki yıllar için çok gerekli. Öğrenmezsek geleceğimizi etkileyebilir.

Etkinlik öncesi uygulanan görüş belirleme formundaki ilk soruyla ilgili yapılan değerlendirmede; öğrencilerin görüşlerinden "eski yaşamlar", "kültürler", "savaşlar", "geçmişi öğrenme", "geçmişi hatırlatma", "tarihi bilme", "gelecek", "cesaret", "mutluluk" gibi kavram kategorilerini oluşturmak mümkündür. Bu kategorilerden yola çıkarak; eski yaşamlar, kültürler ve savaşları *Tarihsel Yaşam;* geçmişi öğrenme, geçmişi hatırlatma, tarihi bilme ve geleceği *Tarihsel Bağ;* cesaret ve mutluluğu da *Tarihsel Haz* şeklinde kodlama yapmak mümkündür. Bu üç kodlama *Tarihsel Geçmiş* teması altında toplanabilir.

Öğrencilerin ifadelerini; tarihsel geçmiş ile tarihi öğrenebilecekleri, geçmişi hatırlayabilecekleri, tarihi öğrenmekle mutlu olabilecekleri şeklinde genellemek mümkündür. Bunlara ek olarak eski dönemlerin zorluklarını anlayabilecekleri ve vatanı korumanın gerekliliğini kazanabilecekleri şeklinde değerlendirme de yapılabilir.

İkinci soru olan; *Ulusal Mücadelede görev alan kişilerin fedakârlıkları üzerine neler söyleyebilirsiniz?* sorusuna öğrencilerin vermiş olduğu ifadeler şu şekildedir:

Ö.K1: Görev alan kişilerin iyi görev aldıklarını söyleyebilirim,

Ö.E1: Vatanı için canını feda eden askerlerin vatanını çok seviyor olması ve milletin canı yanmaması için canını feda eden asker,

Ö.K2: Onlara minnettarız,

Ö.E2: Onların, bizim ve başka kişilerin hayatını kurtarmıştır,

Ö.K3: Bence o kadar iyi bir şey yapmışlar ki, bizim yurdumuz için canlarını feda etmişlerdir. Bu yüzden yurdumuzdan düşmanlar çıkmış oldular,

Ö.E3: Vatanı için her zorluklara katlandı. Canını ortaya koyup vatanı korumak için savaştı,

Ö.K4: Vatanını kurtarmak için fedakârlık yapmıştır,

Ö.E4: Onlara teşekkür ederim,

Ö.E5: Onlara teşekkür etmeliyiz. Çünkü fedakârlık yaptılar,

Ö.K5: Onlar olmasaydı biz belki de şimdi hayatta değildik. Onlar hayatlarını tehlikeye atarak bizi ve yurdumuzu kurtardı,

Ö.K6: Onlar kendilerini düşünmeden, milletlerini düşündüler. Savaşlarımızda çok kişi şehit oldu. Biz rahat yaşayalım diye canlarını kaybettiler,

Ö.E6: Ulusal Mücadele'de görev alan bir kişi benim yanıma gelse, heyecanlanır ve onunla konuşamam,

Ö.E7: Fedakârdırlar,

Ö.K7: Ulusal Mücadele'de bazı insanlar evlerinden eşyalar getirip, cephanelerin üzerlerine attılar. Ellerindeki birçok şeyi verdiler,

Ö.E8: Onlar iyi kalplidirler,

Ö.K8: Teşekkürler, onlar olmasaydı biz olmazdık,

Ö.K9: Çanakkale'yi geçirmemek için uğraşmışlar,

Ö.E9: Onlar vatanını korur, sever ve insanlara yardım eder,

Ö.E10: Görev alan kişiler fedakârdırlar,

Ö.K10: Siz yaralı halinizle bile savaştınız ve bu fedakârlıklarınız için size çok teşekkür ederiz. Ama şunu hiç unutmayın size kalbimizden teşekkür ederiz,

Ö.E11: Bence hayatımızı kurtardılar. Onlar olmasaydı belki halâ padişah bizi yönetirdi. Belki okula gitmezdik,

Ö.K11: Onlar canlarını vatan için feda etmişlerdi,

Ö.E12: Bizim için canlarını verdiler, onlara çok teşekkür ederim. Bizim için öldüler,

Ö.K12: Bence Ulusal Mücadele'de görev alan askerlerimiz, onlar olmasaydı biz şimdi olmazdık. Çok kahramanca davrandılar, onlara teşekkürlerimi iletiyorum,

Ö.K13: Şehit olmuşlar ve çok mücadele etmişlerdir,

Ö.E13: Onlara çok şey borçluyuz,

Ö.E14: Bu ulusu onlar gibi korumalıyız. Onların böylesi fedakârlıklarını unutmamalıyız,

Ö.K14: Azimli çalıştıkları için ülkemizi düşmanlardan kurtardılar.

Etkinlik öncesi uygulanan görüş belirleme formunun ikinci sorusuyla ilgili değerlendirmede; öğrencilerin görüşlerinden "feda edilen canlar" ve "mücadele" gibi kavram kategorileri oluşturmak mümkündür. Bu kategoriler *Fedakârlık* şeklinde kodlanabilir. Bu kodlama da *Korkusuzluk* teması altında toplanabilir. Bu soruya ilgili olarak öğrencilerin büyük bir çoğunluğu Kurtuluş Savaşı'nda savaşan ve savaşanlara yardım eden herkese minnettardır. Savaşanların yapmış olduklarının unutulmaması gerektiğini belirten öğrencilerin de sayısı fazladır. Yine büyük bir çoğunluk, bugün varlıklarını sürdürebilmelerini, o dönemde savaşanlar sayesinde görmektedir.

Üçüncü soru olan, *Sana göre vatanını seven her kişinin hangi değerlere sahip olması gerekir?* Sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde, aşağıdaki sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Ö.E1: Milli Mücadele'ye başlar, yurdumuzu düşmanlardan korur,

Ö.K1: Vatanını seven bir kişi, dürüst, vatanını ve iyiliği seven biri olmalı,

Ö.K2: Vatanını sevmesi, bayrağına ve şehitlere saygı duyması,

Ö.E2: Bence herkes gibi vatanını seven her kişiyi herkes sever,

Ö.K3: Ülkesini sevmeli ve ülkesine iyi bakmalı,

Ö.E3: Vatanını seven insan çalışkan olur,

Ö.K4: Vatanını korur,

Ö.E4: Dürüst, yardımsever ve vatanseverdir,

Ö.E5: Milletini seven bir kişi olmalı,

Ö.K5: Vatanını seven bir kişi kendine güvenir. Hiçbir korkusu olmaz. Vatanına sahip çıkmaktan vazgeçmez,

Ö.K6: Vatanına zarar vermez, vatanına sahip çıkar ve vatanında savaş istemez,

Ö.E6: Bana göre milletimizi seven,

Ö.K7: Vatanını sevip saymalı, vatanını korumalı ve sahip çıkmalı,

Ö.E7: Fedakâr olmalı,

Ö.K8: Vatanını sevmesi, iyi kalpli olması,

Ö.E8: Bence Atatürk'ün özelliklerine sahip olmalı,

Ö.E9: Toprağına ve millete sahip çıkar,

Ö.K9: Vatansever olmalı,

Ö.K10: Güçlü olmalı, güvenilir olmalı,

Ö.E10: Türk olmaları,

Ö.E11: Vatanını seven, vatanına kötülük yapmayan,

Ö.K11: Vatanını sever,

Ö.E12: Vatanını sever ve saygı duyar,

Ö.K12: Vatanı korumaya önem verir,

Ö.K13: Bana göre vatanını seven her kişi değerlerine sahip çıkar,

Ö.E13: Vatanına güvenir, vatanını çok sever, vatanına karşı sahip çıkar, vatanımız bizim için çok önemlidir,

Ö.K14: Vatanını canından çok sevmeli, vatanı için her türlü fedakârlığı yapmalı,

Ö.E14: Yardımlaşma, yüreği temiz olması, fedakâr olması,

Ö.E15: Vatanını seven her insan fedakârdır, yardımseverdir, bayrağına sahip çıkar, insanlara değer verir,

Ö.E16: Toprağına sahip çıkmalı, vatanına saygılı olmalı, dostunu ve düşmanını bilmeli ve vatanını sevmeli.

Öğrencilerin üçüncü soruya vermiş oldukları cevaplardan vatanını seven bireylerle ilgili olarak, "vatanı koruma ve ona sahip çıkma", "ülkesine iyi bakma", "fedakâr olma", "vatanına sevgi ve saygı gösterme", "çalışkan ve güvenilir" gibi kavram kategorileri oluşturulabilir. Oluşan bu kavram kategorileri *Vatan Sevgisi* teması içinde değerlendirilebilir. Bunlara ek olarak da birkaç öğrencinin de "*Bayrağa ve şehitlere sahip çıkar"*, "*Atatürk gibi kişiliği olmalıdır", "Türk olmalıdır"* şeklinde ifadesi olmuştur.

Öğrencilerin etkinlik öncesi görüş belirleme formuna verdikleri cevaplarla, milli mücadele döneminde yaşanan olaylardan ve halkın mücadele esnasında yaptıklarından haberdar oldukları anlaşılmıştır. Vatanseverlik, değeriyle ilgili olarak görüşlerinden ortaya çıkan betimlemeler etkinlik öncesindeki çalışmanın amaca ulaştığının bir göstergesi olmuştur. Öğrencilerin vatan sevgisiyle dolu olan bu insanlara minnettar olmaları da doğal bir durumdur. Haftanın ikinci dersi etkinliğin uygulanmasına ayrılmıştır.

ETKİNLİK UYGULAMA SÜRECİ

Vatanseverlik değerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin araştırmacı tarafından geliştirilen ders etkinliği, plan dâhilinde yapılan uygulama ve analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

20. ETKİNLİK İSİMSİZ KAHRAMANLAR

Etkinlik Amacı: Milli Mücadele'de yaşananlardan ders çıkarabilme.

Etkinlik Uygulama Süreci:

- Etkinlik kâğıtları dağıtılmadan önce öğrencilere "Fedakâr olmak nedir?" sorusu yöneltilir. Soruya cevap veren öğrencilerin sessizce dinlenmesi sağlanır.
- Etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılır ve hikâyelerin sessizce okunması sağlanır.
- Araştırmacı tarafından hikâye son kez seslice okunur. Hikâyeden ve ilgili sorulardan anlaşılmayanlar varsa açıklama yapılır.
- Öğrencilerden etkinliğin sorularını cevaplamaları istenir.

EDİNCİKLİ MEHMET ER

Edincikli Mehmet Er'in bir top mermisinin parçaladığı kolundan kanlar içerisinde bir et parçası sarkmaktadır. Yalvarırcasına: "Komutanım ne olur şu kolumu kes!" Sağ eliyle yakaladığı ve tuttuğu sarkık kola bakan Teğmen donmuştur. Edincikli Mehmet Er tek ve emin sesi ile tekrarlar: "Allah Aşkına, Allah Rızası için kes şu kolumu!!!" Bu ilahi cümleleri emir gibi işiten Teğmen Saip, bıçağı kola vurur. Gık bile dememiştir, Edincikli Mehmet. Bir sağ elindeki kola, bir ileride Allah Allah! nidaları arasında çarpışan erlere bakar ve kolu fırlatır: "Bu kol vatana feda olsun," der. Yerdeki et parçalarından başını kaldıran Teğmen'in karşısında kimse yoktur. Çünkü, Edincikli, Hakla alış verişe başlayınca her şeyi, acıyı, özlemleri unutuyor, rahmet deryalarında, tecelli dalgalarında yıkanıp arınırken, kolunun fani bedenden ayrılma işlemini duymuyordu. O ateş, o yangın fakat getirilmez feryatlar içinde, Edincikli bu cehennemi ateş altında kendinden geçti. Bir avuç istek ve özlem halinde yandı, tüttü. Edincikli Mehmet, çoktan kolunun öcünü almak için vatan için Allah için hücum saflarına katılmıştı. Alayların içine karışır, teke tek vuruşur. Onu durdurmak mümkün değil artık, yine harikalar gösterir, bire bir dövüşür, bire on dövüşür, bire yüz dövüşür... Allah'ın yardımıyla haklamadığı kâfir kalmaz. Ama kaderden kaçılmaz ki! Kolunun kopmasıyla kaybettiği kan onu halsiz düşürmeye başlamış Edincikli'ye, şimdi de şehitlik mertebesi ekleniyordu. Güzel yüzü soldu, sarardı, canı teninden süzüldü...Gözü dünyaya kapandı...

Teğmen SAİP

Çanakkale Savaşlarından 12. Alay 1. Bölük Komutanı

Bu hikaye, www.fturka.com adlı sitenin web sayfasından alınmıştır.
(http://www.fturka.com/tarih/22944-canakkale-savasinin-ibretli-ve-hikmetli-hikayeleri.html)

Etkinlik 20'nin devamı…

Bu hikâyede seni en çok etkileyen nedir? Niçin?

……
……
……
……
……

İNSANLIK DERSİ

Çanakkale Savaşları'nda savaşıp, bir kolu ile bir ayağını kaybeden Fransız Generali Bridges, yurduna döndükten sonra anlattığı bir savaş hatırasında şöyle diyor: "Fransızlar, Türkler gibi mert bir milletle savaştıkları için daima iftihar edebilirsiniz. Hiç unutmam. Savaş sahasında dövüş bitmişti. Yaralı ve ölülerin arasında dolaşıyorduk az evvel, Türk ve Fransız askerleri süngü süngüye gelip ağır zayiat vermişlerdi. Bu sırada gördüğüm bir hadiseyi ömrüm boyunca unutamayacağım. Yerde bir Fransız askeri yatıyor, bir Türk askeri de kendi gömleğini yırtmış onun yaralarını sarıyor, kanlarını temizliyordu.

Tercüman vasıtası ile şöyle bir konuşma yaptık: - Niçin öldürmek istediğin askere yardım ediyorsun? Mecalsiz haldeki Türk askeri şu karşılığı verdi: "Bu Fransız yaralanınca cebinden yaşlı bir kadın resmi çıkardı. Bir şeyler söyledi, anlamadım ama herhalde annesi olacaktı. Benim ise kimsem yok. İstedim ki, o kurtulsun, anasının yanına dönsün". Bu asil ve âlicenap duygu karşısında hüngür hüngür ağlamaya başladım. Bu sırada, emir subayım Türk askerinin yakasını açtı. O anda gördüğüm manzaradan yanaklarımdan sızan yaşlarımı dondurduğunu hissettim. Çünkü Türk askerinin göğsünde bizim askerinkinden çok ağır bir süngü yarası vardı ve bu yaraya bir tutam ot tıkamıştı.

"Az sonra ikisi de öldüler..."

Fransız Generali BRIDGES Çanakkale Savaşları komutanı

Bu hikaye, www.fturka.com adlı sitenin web sayfasından alınmıştır.
(http://www.fturka.com/tarih/22944-canakkale-savasinin-ibretli-ve-hikmetli-hikayeleri.html)

Bu hikâyede seni en çok etkileyen nedir? Niçin?

……
……
……
……
……

Etkinlik Araştırmacı Gözlemleri:

Haftanın ikinci dersinde etkinlik kâğıtları öğrencilere dağıtılmıştır. Etkinliğin farklı bir günde işlenmesindeki sebep; öğrencilerin görüşlerinin yenilenebileceği düşüncesidir. Deney grubu öğrencilerinin düşünceleri, etkinlikteki kısa hikâyelerden anladıklarına bağlı olarak sorulara verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Böylelikle de kavratılmak istenen değerle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğin uygulandığı bu derste, öğrenciler soruları dikkatlice okumuşlardır. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişler, görüşlerini belirtirken de özverili davranmışlardır. Tüm sınıf, etkinlik öncesinden farklı olan bu soruları ders saati içinde cevaplamıştır. Sınıfta sessizlik olması için araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Etkinlikte, savaş yıllarında yaşanmış gerçek olaylardan iki örnek, kısa bir paragraf şeklinde öğrencilere sunulmuştur. Bu etkinliğin uygulanmasındaki amaç savaş dönemlerini hafızalarında canlandırmaktır. Hikâyelere uygun olduğu düşünülen bir görsel gösterilmiş ve etkinliğe bir başlık verilmiştir. Böylelikle öğrencilerin dikkatlerini çekmek amaçlanmıştır. *"İsimsiz Kahramanlar"* isimli bu etkinlikte öğrencilerin okuduklarından ne çıkarımda bulunabilecekleri yöneltilen birer soruyla belirlenmeye çalışılmıştır. *Edincikli Mehmet Er* ve *İnsanlık Dersi* isimli iki hikâye bu etkinlikte kullanılmıştır. Her iki hikâyede de ortak olan soru; *Bu hikâyede seni en çok etkileyen nedir? Niçin?* şeklindedir. Soruya verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin ifadeleri ve bu ifadeler üzerine yapılan değerlendirmeler aşağıda belirtilmiştir.

Edincikli Mehmet Er hikâyesinde öğrencileri neyin etkilediğiyle ilgili ifadeler:

Ö.K1: Topun Edincikli Mehmet Er'in kolunu parçalaması,

Ö.E1: Edincikli Mehmet Er'in kolunu kestirip, tekrar savaşa katılması,

Ö.E2: Komutanından kolunu kesmesini istemesi,

Ö.K2: Edincikli Mehmet Er'in komutanına lütfen kolumu kesin dediği cümle. Kolunu kestirmek çok zor ama çok cesaretli bir asker,

Ö.K3: Edincikli Mehmet Er'in kolunun kesilmesidir. Kolunu feda edip, önceliği vatanı korumaya vermesi,

Ö.E3: Edincikli Mehmet Er'in vatanı tercih etmesi. Belki başka biri olsaydı kolunu tercih ederdi,

Ö.K4: Kolu kopmuş olduğu halde, savaşa devam ederek kolunun hırsını alması,

Ö.E4: Edincikli Mehmet Er'in kesik kolla savaşa dönmesi. Kolunun acısını düşünmemesi, bıkmadan usanmadan vatanını düşünmesi,

Ö.K5: Kol vatana feda olsun demiş,

Ö.E5: Edincikli Mehmet Er'in topun parçaladığı kolunu vatanı için komutanına kestirmesi,

Ö.K6: Kesik kolunun acısına dayanması,

Ö.E6: Edincikli Mehmet Er'in kolunun kopmasına rağmen yine de savaşması. Günümüzde vatanını hiç böyle düşünen yok,

Ö.K7: Tek bir kolla savaşması o kadar zor ki, kolunu kestirip tekrar Alay'ın yanına gidip savaşmasıdır,

Ö.E7: Kolunu kesmesi,

Ö.E8: Komutanına kolumu kesin diye yalvarması ve kanlar içerisinde bir et parçasının kolundan sarkması,

Ö.K8: Allah aşkına Allah rızası için kes şu kolumu cümlesi,

Ö.E9: Kolu kesik ve halsiz bir halde düşmanla tekrar savaşma cesareti,

Ö.K9: Kolunun derdine değil, vatanının derdine düşmesi. Tek koluyla savaşması ve vatanını canından çok sevdiğini göstermek istemesi,

Ö.K10: Vatanı korumak için kesik kolla bile savaşmaktan vazgeçmemiş,

Ö.E10: Komutanına kolumu kes demesi,

Ö.K11: Komutanına kolumu kesin diye yalvarması ve kesik koluyla hemen düşmanın karşısına çıkması,

Ö.E11: Edincikli Mehmet Er'in kolunun kesilmesi. Çünkü kendini vatan için feda etmiş. Çok büyük fedakârlık göstermiş,

Ö.K12: Edincikli Mehmet Er'in topun parçaladığı kolundan et parçalarının sarkması,

Ö.E12: Topun Edincikli Mehmet Er'in kolunu parçalaması,

Ö.E13: Kolundan vazgeçebilmesi,

Ö.K13: Vatanını kurtarmak için kesik kolla bile cesurca savaşmıştır, birebir dövüşmüştür,

Ö.E14: Kesik kolla hemen savaşa tekrar geri dönmesi,

Ö.K14: Kolu kesildiği halde savaşa devam etmesi. Hiç ses çıkarmaması. İşte ben bu buna benzer şeylere vatanı için canını veren derim. Bu ere minnettarım,

Ö.E15: Kolu kesik olmasına rağmen düşmana saldırması,

Ö.E16: Edincikli Mehmet Er'in komutanına kolunu kesmesi için yalvarması, savaşa o halde devam etmesi ve gözünün dünyaya kapanması.

Öğrencilerin bu sorudaki ifadelerinden, "kararlılık", "korkusuzluk" ve "azim " gibi kavram kategorilerini oluşturmak mümkündür. Bu kategoriler *Cesaret* ve *Kararlılık* kodlaması altında birleştirilebilir. Oluşan kodlamalar da *Kahramanlık* teması içinde değerlendirilebilir. *Edincikli Mehmet Er* hikâyesinde, öğrencilerin ifadelerinden Mehmet Er'in vatanı uğruna kolundan vazgeçmesi, kolunu kestirmek için komutanına yalvarması, kesik kolla tekrar düşman karşısına çıkması ve o haliyle savaşarak şehit olması en etkilendikleri olaylar olarak görülmektedir.

İnsanlık Dersi hikâyesinde öğrencileri neyin etkilediğiyle ilgili ifadeler:

Ö.E1: Yaralı Fransız askerine yardım etmesi. Fransız askerin Türk askeri için söyledikleri beni etkiledi,

Ö.K1: Fransız komutanının Türk askerin yaptıklarıyla ilgili düşünceleri,

Ö.E2: Türk askerinin yabancı askerin resmini görünce onu ailesine kavuşturmak istemesi,

Ö.K2: Bir Fransız generalin Türk askerin yaptıklarını iftiharla anlatıyorsa, Türklerden mert diye bahsediyorsa Türkler bana göre çok başarılıdır,

Ö.K3: Yaralı Türk askerinin, Fransız askerine yardım etmesi,

Ö.E3: Türk askerinin ağır yaralı olmasına rağmen Fransızı ailesine kavuşturmaya çalışması,

Ö.K4: Fransızların Türk askerlerine mert demesi,

Ö.E4: Türk askerinin kendi gömleğiyle, Fransız askerine yardım etmesi,

Ö.E5: Kendini bırakıp, Fransız askerine yardım etmesi, Ben de aynı şeyi yapardım. O Fransız askeri de insan evladı,

Ö.K5: Annesine kavuşmasını istediği Fransız askerine yardım eden Türk askeri,

Ö.K6: Türk askerinin öldürmek istediği Fransızı kurtarmaya çalışması. Türk ordusu cesur, centilmen, duygulu bir ordudur,

Ö.E6: Fransız askerinin elindeki resim. Bu resmi gören Türk askerinin yaralıya yardım etmesi,

Ö.E7: Türk askerinin göstermiş olduğu yardımseverlik örneğinden,

Ö.K7: Kendini bırakıp, Fransız askerine yardım etmesi, milletimizin yardımseverliği, dayanışması olduğu sürece kazanırız,

Ö.K8: Türk askerinin, Fransızı annesine kavuşturmak istemesi,

Ö.E8: Bu hikâyede insanlığın dersi anlatılıyor. İnsanlar kendilerini feda ediyorlar,

Ö.K9: Türk askerinin ağır yarasına rağmen, Fransız askerini ailesine kavuşturmak amacıyla ona yapmış olduğu yardımlar,

Ö.E9: Fransız generalin Türk askerin yaptıklarını iftiharla anlatması,

Ö.E10: Kendi ailesi olmadığı için Türk askerinin Fransız askerini ailesine kavuşturmak amacıyla onun yaralarını sarması,

Ö.K10: Fransız askerin yaralarına yardım etmesi, onu kurtarmaya çalışmak,

Ö.E11: Türkler gibi mert bir milletle savaştıkları için Fransızların daima iftihar etmelerinin gerekliliği sözü,

Ö.K11: Türk askerinin yardım etmesi. Ben olsam etmezdim. Çünkü o bizi öldürmek için geldi,

Ö.K12: Türk askerinin göğsündeki ağır yarasına rağmen elinde gördüğü resimle Fransıza yardım etmeye karar vermesi,

Ö.E12: Türk askerinin kendi gömleğiyle, Fransız askerine yardım etmesi,

Ö.K13: Yerde yatan Fransız askerine yardımcı olmak,

Ö.E13: Askerimizin gösterdiği yardımseverlik çok önemlidir bence,

Ö.E14: Kendini bırakıp, Fransız askerine yardım etmesi,

Ö.K14: Kendisini bırakıp, yabancı askerin yardımına koşması beni çok etkiledi,

Ö.E15: Kendini bırakıp, Fransız askeriyle uğraşması,

Ö.E16: Yaralı Türk askerinin, Fransız askerine yardım etmesi, yaralarını sarması. Bizim askerlerimiz gibi askerler bulunmaz.

İkinci hikâyenin sorusuyla ilgili görüşlerden Türk askerinin yaptıklarının öğrenciler tarafından beğenildiği ve takdir edildiği görülmektedir. Öğrencilerin ifadelerinin birçoğunda yaralı bir askeri ailesine kavuşturmak için Türk askerinin yaptıkları daha ön plandadır. Fransızların Türk askeriyle ilgili görüşlerini belirten öğrenciler de olmuştur. Bu soruyla ilgili alınan cevapları *Yardımseverlik* teması altında değerlendirmek mümkündür.

Her iki hikâyede de savaş dönemlerini anımsatmak ve betimlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan bu vatanın kolay elde edilemediğini bildiklerini anlamak mümkündür. Bir öğrenci de sınıfın genel görüşünden farklı bir görüş sunmuş, kendisinin yardım etmeyeceğini belirtmiştir. Sebebini de düşmanın öldürme amaçlı gelmesi şeklinde belirtmiştir. Etkinliğe vermiş oldukları görüşler, etkinlik öncesindeki çalışmada verilen görüşleri destekler nitelikte çıkmıştır. Etkinlik öncesi görüş belirleme formunun ikinci sorusuna verilen görüşleri desteklemiştir. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte

alınan cevaplardaki genel düşünce vatan sevgisidir. Haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır.

20. ETKİNLİK UYGULAMA GENEL DEĞERLENDİRME

Oturumun son çalışmasında deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerin, yöneltilen farklı sorulara görüşleri alınırken; öğrencilerin soruları dikkatlice okudukları görülmüştür. Anlayamadıkları ifadelerde araştırmacıdan yardım istemişlerdir. Ders saati süresince çalışmaya katıldıkları ve görüşlerini belirtirken de özverili davrandıkları gözlemlenmiştir. Bu çalışmaya katılan öğrenci sayısının beş olmasından dolayı dersin süresi bitmeden görüşlerin alınması tamamlanmıştır. Etkinliğin tamamlanmasından sonra, haftanın son dersi etkinlik sonu görüşlerin alınmasına ayrılmıştır. Deney grubundan, rastgele seçilen beş öğrenciye etkinlik sonu görüş belirleme formu uygulanmıştır. Hazırlanan üç farklı soruyla öğrencilerin değerlere yönelik kazanımları ne derece alabildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin düşünceleri alınmış ve bu etkinlikle ilgili genel değerlendirmeler aşağıdaki gibi düzenlenmiştir. Etkinlik sonu görüş belirleme formunun ilk sorusu *Sana göre Milli Mücadele'nin kazanılma nedenleri neler olabilir?* şeklinde oluşturulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde, aşağıdaki sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür:

Bir öğrenci bu soruya, *Bana göre herkes çok ama çok yetim kalmıştır. O yüzden çocuklar acıklı bir hale dönmüşlerdir. Bunun için de savaşan adamlar daha hırslı savaşmışlardır* şeklinde cevap vermiştir. Bir diğer öğrencinin bu soru için görüşü; *dayanışma, yardımseverlik, cesaret, korkusuzluk, kararlılık olmasaydı kazanamazdık* şeklindedir. Bir diğer öğrenci; *Atatürk insanları sever ve sayar* şeklinde cevaplamıştır. Bir diğer öğrenci; *bana göre savaşmaları, canlarını feda etmeleri, düşmana karşı savaşmaları* şeklinde cevaplarken, bir diğeri; *bence Atatürk arkadaşlarını toplayıp gitmiştir ve korkak olmadığımızı göstermiştir* şeklinde görüş bildirmiştir. İkinci soruda öğrencilere *Atatürk olmasaydı biz yine de Kurtuluş Savaşı'nı kazanabilir miydik? Neden?* sorusu sorulmuştur. Öğrencilerden biri; *Hayır kazanamazdık, Yunanlılar ülkemizi alırlardı* demiştir. Bir diğeri *Güçlü askerlerimiz; vatanseverlik, aile büyüklerine önem verme, Türk büyüklerine saygıları varsa kazanabileceğimizi düşünüyorum* şeklinde düşünmüştür. Bir diğer öğrenci *Atatürk olmasaydı bizim ülkemizi yakacaklardı* görüşündedir. *Başımızda bir lider olmasaydı bizi kimse yönlendirmezdi ve kaybederdik* şeklinde görüş bildiren öğrenci de olmuştur. Bir diğeri *kazanabilirdik ama fazla şansımız olmazdı. Atatürk kadar ileri görüşlü ve güçlü biri olmasaydı kaybederdik* demiştir. Üçüncü soruda öğrencilerden Kurtuluş

Savaşı'nda kahramanlık gösterenlere tek bir kelimeyle teşekkür etmeleri istenmiştir. Öğrencilerin cevapları; *Cesaret göstermişler,* bir diğer öğrenci *vatanseverlik,* diğer bir öğrenci *dua ederdim ve minnet duyardım,* bir diğeri *onlara çok teşekkür ederim, iyi ki varsınız,* bir diğer öğrenci *hepsine çok teşekkür ederdim* şeklindedir. Bu haftaki çalışmanın bitiminde, öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan savaş yıllarında halkın yaptıklarından haberdar oldukları ve savaşan halka karşı minnet duydukları anlaşılmaktadır. Atatürk olmadan savaşların kazanılamayacağını da belirtmişlerdir. Etkinlik sonunda alınan tüm cevaplarda öne çıkan temaların *Vatanseverlik, Fedakârlık* ve *Minnettarlık* olduğu söylenebilmektedir. Etkinlik sonu görüş belirleme formuna verilen cevaplara göre, deney grubundan rastgele seçilen öğrencilerden ders plânındaki kazanımlara, amaçlara ve ders işleniş süreci aşamalarına uygun görüşler alındığı ve alınan görüşlerin de birbirleriyle tutarlı olduğu kanaatine varılmıştır. Tüm etkinlik çalışmalarında sorulan soruların farklı olmasına rağmen alınan görüşlerin birbirleriyle ilgili oldukları görülmüştür. Etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi etkinlik sonunda da vatana hizmet edenlere karşı duyulan minnettarlık yine ön planda olmuştur. *Tarihsel Geçmiş, Minnettarlık, Kahramanlık, Vatan Sevgisi, Yardımseverlik, Fedakârlık, Vatanseverlik ve Korkusuzluk* temaları üç çalışma sonunda elde edilen temalar şeklindedir. Etkinlik öncesi ve sonrasında oluşan temalar Tablo 63'de sunulmuştur.

Tablo 63. 20. Etkinlik Genel Temaları

20. ETKİNLİK GENEL TEMALARI	
ETKİNLİK ÖNCESİ	ETKİNLİK SONRASI
Tarihsel Geçmiş	Minnettarlık
Korkusuzluk	Kahramanlık
Vatan Sevgisi	Yardımseverlik
	Fedakârlık
	Vatanseverlik

Vatanseverlik değeriyle ilgili öğrenci betimlemelerinden elde edilen bu temaların ilgili kazanımlarla örtüştükleri de görülmektedir. Bu oturumun ilk bölümünde deney grubu öğrencileri tarihsel geçmişi öğrenmenin gerekliliğinden ve öneminden bahsetmişlerdir. Etkinlikte oluşan genel yargı ise, bu vatanın kolay elde edilemediğidir. Öğrencilerin ifadelerinden bunu anlamak mümkündür. Oturumun sonunda ise, tarihsel geçmişte rol oynayan herkese minnettarlıklarını belirterek tarihsel geçmişin önemini bildiklerini belli etmişlerdir. Tablo 64, oturumun genel değerlendirmesine bağlı oluşan görüşleri içermektedir.

Tablo 64. 20. Etkinliğin Genel Değerlendirmesine Ait Görüşler

20. ETKİNLİK GENEL DEĞERLENDİRMESİ
OLUŞAN GENEL GÖRÜŞLER
Tarihsel Geçmişimiz önemlidir. Tarihimizi bilmeliyiz. *Tarihi öğrenerek geçmişin zorluklarını anlayabiliriz.* *Atatürk Türk halkına liderlik etmiştir.* *Türk halkı büyük fedakârlıklar göstermiştir.* *Türk halkı vatanseverdir ve cesaretlidir.* *Milli Mücadele'de savaşanlara minnettarız.* *Vatan topraklarının kolay elde edilmediği biliyoruz.* *Bizlere emanet edilen bu vatanı her zaman korumalıyız.*

Etkinlik sonunda yöneltilen sorular, uygulamanın diğer çalışmalarına göre daha genel yapıdadır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan Milli Mücadele dönemleriyle ilgili farkındalıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki; Atatürk'ün liderlik becerisiyle Türk halkını etkilediği ve halkın da fedakârlıklarıyla büyük işler başardığı 20. etkinliğin genel değerlendirmesi şeklinde oluşmuştur.

Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle yapılan öğretim sürecinin bitiminde deney grubu öğrencilerinden Türk Büyüklerine Saygı değerine yönelik elde edilen bulgular incelendiğinde Atatürk'ün ileri görüşlü, kararlı, korkusuz ve pes etmeyen bir kişi olduğu yönünde cevaplar alınmıştır. Türk büyüklerinin yaptıklarına ve kişiliklerine bağlı kalma ile onları örnek alma etkinliğin genel değerlendirmesi şeklinde oluşmuştur.

Aile Birliğine Önem Verme değerine yönelik bulgulardan göçlerin insan hayatına yaptığı olumsuz etkiler öğrenilmiştir. Öğrenciler genel olarak büyüklerinden onlara miras kalan nesnelere sahip çıkmanın önemini belirtmişlerdir. Kültürel değerleri korumayı, yaşatmayı ve gelecek nesillere aktarmayı bir görev olarak benimsemişlerdir. Örflerin, gelenek ve göreneklerin devamını sağlamak için görev üstlenmenin gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Büyüklerinden öğrendikleri oyunlar olduğunu ve bunları oynamaktan zevk aldıklarını belirtmişlerdir. Bu oyunların varlığını sürdürmelerinin gerekli olduğunu önemli gören öğrenciler olmuştur.

Vatanseverlik değerine yönelik bulgulara göre öğrenciler, Türk halkının savaşlarda gösterdikleri fedakarlıklardan haberdardırlar. Vatana hizmet edenlere karşı duyulan minnettarlık ön plandadır. Atatürk'ün liderlik becerileri ve ülke halkının gösterdiği dayanışma örnekleri üzerine farkındalıklarının olduğu anlaşılmıştır. Deney grubu öğrencileri Atatürk'ün sayesinde milli birlik ve beraberliğin oluştuğunu belirtmişlerdir.

Onun liderlik becerisiyle ve halkın dayanışma içinde olmasıyla savaşların kazanıldığını, savaşların kazanılmaması durumunda ülkenin işgal edileceğini bildikleri anlaşılmaktadır. Atatürk'ün de hiçbir zaman savaşların kazanılacağına olan inancını yitirmediğinden bahsetmişlerdir. Tarihsel geçmişte rol oynayan herkese minnettarlıklarını belirterek tarihsel geçmişi öğrenmenin önemli olduğunu vurgulamışlardır.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen nicel ve nitel bulgular doğrultusunda elde edilen sonuçlara yer verilmiş, Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değerlerinin Karma Yaklaşıma Dayalı Etkinliklerle Öğretimi isimli araştırmada; deney grubunda uygulanan etkinliklerin öğrencilerin tutumlarına olan etkilerini ölçmek üzere tutum ölçeği kullanılmış deney ve kontrol grubu öğrencilerinin durumu tespit edilmiştir. Son olarak araştırmaya konu olan değerlerin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin sonucunda elde edilen bulgular incelenmiş ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

5.1.1. Tutum Ölçeğinden Elde Edilen Sonuçlar

1. *İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi, "Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik" değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?* şeklindeki ilk alt problemle ilgili olarak deney ve kontrol gruplarının işlem öncesi tutum puanlarının karşılaştırmalarına bakıldığında anlamlı bir farklılığın

olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her iki grubun da işlem öncesinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerine yönelik tutumlarının aynı sevilerde olması grupların benzer şartlara sahipliği açısından önemli ve olumlu görülmüştür.

2. Araştırmada bu aşamadan sonra deney grubunda değer eğitimi uygulamaları gerçekleştirilerek deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerine ilişkin deneysel işlem sonrası tutumları, tutum ölçeğinin son test olarak tekrar uygulanmasıyla belirlenmiş, uygulama sonrası tutum puanlarında deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle uygulanan değer eğitimi çalışmalarının deney grubu öğrencilerinin genel tutumlarına olan olumlu yöndeki etkilerinin bir göstergesidir.

3. Araştırmada ölçeğin alt boyutları da değerlendirilmiştir. *"Türk Büyüklerine Saygı" alt boyutunun karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?* şeklindeki alt problemde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi "*Türk Büyüklerine Saygı"* alt boyutu tutum puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Son test puanlarına ilişkin sonuçlara göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası "*Türk Büyüklerine Saygı"* alt boyutu tutum puanlarının karşılaştırmalarına bakıldığında deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. *"Aile Birliğine Önem Verme" alt boyutunun karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?* şeklindeki alt problemde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi "*Aile Birliğine Önem Verme"* alt boyutu tutum puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Son test puanlarına ilişkin sonuçlara göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası "*Aile Birliğine Önem Verme"* alt boyutu tutum puanlarının karşılaştırmalarına bakıldığında deney grubu lehine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. *"Vatanseverlik" alt boyutunun karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretiminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin işlem öncesi ve işlem sonrası tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?* şeklindeki alt problemde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi tutum puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Son test puanlarına ilişkin sonuçlara göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrası "*Vatanseverlik"* alt boyutu tutum puanlarının karşılaştırmalarına bakıldığında deney grubu lehine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2. Uygulama Sürecinden Elde Edilen Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt problemi, *İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi, "Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme ve Vatanseverlik" değerlerinin karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle öğretimine ilişkin bulgular nelerdir?* şeklindedir. Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerlerinin öğretimi çalışmaları 14 Hafta, 20 Etkinlik olarak gerçekleştirilmiştir. Karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle gerçekleşen bu süreçte uygulanan etkinliklerin öğrenciler üzerinde önemli etkiler bıraktığı görülmüştür. Etkinliklerde yer alan hikâyeler, örnek olaylar ve ilgili görsellerle araştırmaya konu olan değerlerin öğrenilmesinin kolaylaştığı, etkinliklerin uygulanma zamanında öğrencilerin zevk alarak derslere katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öyle ki, her etkinlik çalışmasında sorulan sorulara samimiyetle cevaplarını belirterek araştırmanın sonuçlanmasına katkı sağlamışlardır.

1. Etkinlik sonuçlarına göre, tarihsel ve kültürel geçmişi öğrenmekle öğrenciler; eski dönemlerde ailelerin nerelerde ve nasıl yaşadıklarını, hangi kıyafetleri giydiklerini, kültürel faaliyetlerinin neler olduğunu, hangi sanatlarla uğraştıklarını, geleneklerimizin neler olduğunu, hangi oyunları oynayıp hangi yemekleri yediklerini öğrenebileceklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin ortak yanıtlarından çalışmalar öncesinde üniteyle ilgili kavramlara yönelik bilgi sahibi oldukları söylenebilir. Aile büyüklerinin aile hikâyelerini çocuklara anlattıkları söylenebilir. Öğrencilerin Atatürk'le ilgili bilgileri mevcuttur. Türk halkının yardımsever olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin kültürel değişmelerin farkında oldukları söylenebilir. Bizlere kalan emanetlere sahip çıkmanın önemini bilmektedirler. Öğrencilere göre, kültürel emanetlerin insanları birbirine bağladıkları söylenebilir.

2. Etkinlik sonuçlarına göre, göçlerin insan hayatına olumsuz etkiler yaptığı görüşünün hâkim olduğu söylenebilir, insanların yeni yerlere uyum sağlamada yaşayacakları zorluklar da ifadelerde bahsedilmektedir. Göçlerin sebebi olarak da savaş ortamlarından uzaklaşma daha belirgin bir sebep olmuştur. Öğrencilerde genel düşünce, göçün insan hayatında olumsuz bir yer ettiğidir. İfadelerde geçen terk etmek, üzülmek ve ayrılmak sözcükleri de bu olumsuzluğun birer göstergesidir. Etkinliğin öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi oturumun sonunda da göçün insan hayatına yaptığı etkilerden bahsedilmiştir.

3. Etkinlik sonuçlarına göre, öğrenciler genel olarak büyüklerinden onlara miras kalan nesnelere sahip çıkmanın önemini belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu görüşleri Aile Birliğine Önem Verme değeriyle de uyuşmaktadır. Öğrenciler kendilerine miras kalan eserleri değerli görmekte ve onları korumanın gerekliliğini de söylemektedirler. Vermiş oldukları cevaplarda, evlerinde kendilerine ve büyüklerine miras kalmış bu eserleri korumakta olduklarından da bahsettikleri gibi o eserlerin ailedeki tüm bireyler için değerli ve önemli olduklarından da bahsetmektedirler.

4. – 5. Etkinlik sonuçlarına göre, kültürel zenginliklere özen göstermek ve bunlarla ilgili insanları bilinçlendirmek öğrencilerin önem verdiği durumlar şeklindedir. Öğrencilerin etkinlik öncesi ve sonrası görüş belirleme formları ile etkinlik sorularına vermiş oldukları cevaplardan genel olarak kültürel zenginlikleri korumaya çalışan, bu zenginlikleri kendilerine emanet olarak gören öğrenciler oldukları görülmektedir. Bu durumdan da öğrencilerin etkinlik süresince çalışmaya gereken önemi verdikleri anlaşılmaktadır. Oluşan genel görüşlerden anlaşıldığı üzere öğrenciler kültürel değerleri korumayı, yaşatmayı ve gelecek nesillere aktarmayı bir görev olarak benimsedikleri söylenebilir.

6. – 7. Etkinlik sonuçlarına göre, öğrenciler etkinlik öncesi ve sonrası görüş belirleme formları ile etkinlik sorularına vermiş oldukları görüşlerinde genel olarak milli kültürü gelecek nesillere bırakmanın önemini belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu görüşleri Aile Birliğine Önem Verme değeriyle de uyuşmaktadır. Deney grubu öğrencileri ilk etkinlikte Atatürk'ün sözlerinden çıkarılması gereken dersler olduğundan bahsederken, ikinci etkinlikte Milli kültürün gelecek nesiller için öneminden bahsetmişlerdir. Etkinlik sonu alınan görüşlere göre bugünün örf, adet, gelenek ve göreneklerinin yaşatılması; gelecek nesillerin iyi bir hayata sahip olmalarında, vatandaşlık görevlerini yerine getiren insanlar olmalarında, iyi birer vatandaş olup karşılıklı sevgi ve saygı göstermelerinde ve milli kültürün devamının sağlanmasında etken olacağı söylenebilir.

8. - 9. Etkinlik sonuçlarına göre, öğrenciler çalışmanın ilk bölümünde büyüklerinden öğrendikleri oyunların var olduğunu ve bu oyunları bugün oynadıklarını belirtmişlerdir. Etkinlikte ise oyun oynarken dikkatli olmanın öneminden bahsetmişlerdir. Oyunlarda dikkatli olunmaması durumunda nelerle karşılaşacaklarını bilmektedirler. Oturumun sonunda teknolojinin eski oyunları etkilediğinden bahsetmişlerdir. Kendilerinde eski oyunları koruma sorumluluğu da hissetmektedirler.

10. - 11. Etkinlik sonuçlarına göre, etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi etkinlik sonunda da kültürel değerlere duyulan sevgi ve onları korumanın gerekliliği yine cevaplarda ön planda olmuştur. Etkinlikte oluşan genel yargı ise, kültürel değerlerin önemini korumak ve onları yaşatmaktır. Öğrencilerin ifadelerinden bunu anlamak mümkündür. Öğrencilerin kültürel değerlere sahip çıkmaktan hoşlandıkları söylenebilir.

12. Etkinlik sonuçlarına göre, öğrencilerin bu soruya vermiş oldukları cevaplardan Türk kadının askerlerle beraberce savaşmaları, gerektiğinde canlarını feda etmeleri, mermi taşımaları, yemek yapmaları, gösterdikleri çaba ve yardımseverlik örnekleri öğrencilerin görüşlerinden elde edilen olgulardır. Öğrenciler etkinlik öncesinde ve etkinlikte insanların yaşadıkları ortamların kişiliklerinin oluşumunda etkili olduğundan bahsetmişlerdir. Oturumun sonunda ise milli mücadelede Atatürk'ün önderliğinde Türk kadının her türlü fedakârlığı isteyerek yaptığından söz etmişlerdir.

13. Etkinlik sonuçlarına göre, öğrencilerin cevaplarının analizi yapıldığında; cevaplarında yardımlaşmanın, dayanışmanın, birlik ve beraberliğin, korkusuzluğun ve ulusal mücadele için verilen önemin belirtildiği ifadeler dikkati çekmektedir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan savaş yıllarında halkın içinde bulundukları durumdan kurtulma isteğine bağlı olarak dayanışma içine girmeleriyle ilgili farkındalıklarının olduğu söylenebilir.

14. Etkinlik sonuçlarına göre, görüşlerdeki ortak birleşim; yapılan savaşların kazanılmasında ülke halkının vatansever olması ve dayanışma içinde olarak her şeyin üstesinden gelmesi üzerinedir. Atatürk'ün ileri görüşlü, kararlı, korkusuz ve pes etmeyen bir kişi olduğunu belirten öğrenciler, onun Türk halkı üzerindeki etkilerinin savaşları kazanmadaki en büyük etken olduğunu belirtmektedirler. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan Atatürk'ün kararlı kişiliğiyle ilgili farkındalıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki; onun kararlı tutumu sayesinde halkı etrafında toplama kabiliyeti

ile onun ve diğer Türk büyüklerinin yaptıklarına ve kişiliklerine bağlı kalma etkinliğin genel değerlendirmesi şeklinde olduğu söylenebilir.

15. Etkinlik sonuçlarına göre, etkinliğin Çanakkale cephesinde yaşananları ve kazanılan zaferleri betimler nitelikte oluştuğu görülmektedir. Öğrenciler çalışmanın ilk bölümünde Çanakkale Savaşı'nda halkın çabalarından haberdar olduklarını belirtmişler, etkinlikte ise karşılık beklemeden herkesin canla başla savaştığından bahsedilmiştir. Oturumun sonunda ise farklı bölgelerde bile herkesin aynı ruhla ortak hareket ettiğinden söz edilmiştir. Etkinlik sonu çalışmasına katılan öğrencilerden birinin *"Bence Türk halkı her yerde mücadele etmiştir. Çünkü aynı anda ayrı ayrı illerde aynı ruhla kazanma mücadelesi vermişlerdir. Herkese örnek olabilecek bir mücadele göstermiş ve ülkeyi kurtarmışlardır"* şeklindeki ifadesi 15. etkinliğin genel değerlendirmesi şeklindedir denilebilir.

16. - 17. - 18. Etkinlik sonuçlarına göre, etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi etkinlik sonunda da vatana hizmet edenlere karşı duyulan minnettarlık ön plandadır. Bu haftaki çalışmanın bitiminde öğrencilerin Atatürk'ün liderlik becerileriyle ilgili bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Onun liderlik becerisiyle ve halkın dayanışma içinde olmasıyla savaşların kazanıldığını, savaşların kazanılmaması durumunda ülkenin işgal edileceğini bildikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri cevaplardan Milli Mücadele dönemleriyle ilgili Atatürk'ün liderlik becerileri ve ülke halkının gösterdiği dayanışma örnekleri üzerine farkındalıklarının olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak lider olmanın gerektirdiği sorumlulukların farkında olmaları da bu haftaki oturumun diğer etkinliğinde ulaşılmış bir sonuç olmuştur. Öyle ki; bu haftaki oturumun etkinliğinde öğrencilerin büyük çoğunluluğun görev paylaşımında lider olayı istemeleri bunun bir göstergesi olduğu söylenebilir.

19. Etkinlik sonuçlarına göre, öğrenciler çalışmanın ilk bölümünde Atatürk'ü, ülkenin işgal altında olmasını ve yardımlaşmayı milli birlik ve beraberliğin oluşma sebebi olarak belirtmişler, etkinlikte ise askerlere destek olup düşmanla savaşmayı kendilerine görev ve sorumluluk olarak almışlardır. Atatürk'ün de hiçbir zaman inancını yitirmediğinden bahsetmişlerdir. Etkinliğin öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi oturumun sonunda da Atatürk'ün liderliğinde Türk halkının milli birlik ve beraberlik içinde kazandıkları zaferler yine ön planda olmuştur. Öğrencilerin cevaplarından Milli birlik ve beraberliğin oluşumunda Atatürk'ün Türk halkına olan güveniyle ve savaşı kazanacağına olan inancıyla ilgili farkındalıklarının olduğu anlaşılmaktadır.

20. Etkinlik sonuçlarına göre, etkinlik öncesinde ve etkinlikte alınan görüşlerde olduğu gibi etkinlik sonunda da vatana hizmet edenlere karşı duyulan minnettarlık yine ön planda olmuştur. Oturumun ilk bölümünde öğrenciler tarihsel geçmişi öğrenmenin gerekliliğinden ve öneminden bahsetmişlerdir. Etkinlikte oluşan genel yargı ise, bu vatanın kolay elde edilemediğidir. Oturumun sonunda ise, tarihsel geçmişte rol oynayan herkese minnettarlıklarını belirterek tarihsel geçmişin önemini bildiklerini belli etmişlerdir. Atatürk'ün liderlik becerisiyle Türk halkını etkilediğinin ve halkın da fedakârlıklarıyla büyük işler başardığının etkinliğin genel değerlendirmesi olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarının değer eğitimine kazandırdıklarından yola çıkarak araştırmaya konu olan değerler ve MEB müfredatındaki diğer değerlerin öğretim süreçlerinde araştırmacılara ve uygulamacılara yönelik bazı öneriler aşağıda sunulmuştur.

1. Araştırma Sosyal Bilgiler dersiyle sınırlandırılmıştır. Değer eğitimi çalışmaları diğer derslerde de uygulanmalıdır.

2. Bu çalışmadan hareketle, Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik değerleri üzerine daha farklı çalışmalar, geliştirilen farklı etkinliklerle ve daha uzun süreli çalışmalarla tekrarlanabilir.

3. Araştırma kapsamına alınan değerlerin öğretiminde, değer eğitimi yaklaşımları karma yaklaşım şeklinde verilmiştir. Değer eğitimi üzerine yapılacak çalışmalar tek bir yaklaşım üzerinden gerçekleştirilebilir.

4. Araştırma kapsamına alınan değerlerin ayrı ayrı düşünülerek çalışmalara dahil edilmesi daha kapsamlı sonuçlar ortaya koyabilir.

5. Vatanseverlik değeriyle ilgili araştırmada kullanılan örnek olaylar ve görsellerin, öğrencilerin vatanseverlikle ilgili tutumlarında meydana getirdiği artıştan hareketle bu öğretim materyallerinin daha da zenginleştirilerek değer eğitimi çalışmalarına eklenmesi faydalı olacaktır.

6. Araştırmada, ailelerinin geçmiş tarihlerini öğrenmenin kendileri için yararlı olacağını belirten öğrencilerden hareketle, Aile Birliğine Önem Verme değerinin kazandırılmasına yönelik yapılacak çalışmalarda aile bireylerinin de katılımlarını sağlamak yararlı olacaktır.

7. Araştırmada, yaşamış Türk büyüklerinin hayatlarını örnek almanın yararlı olduğunu düşünen öğrencilerden yola çıkarak Türk büyüklerini konu alan çalışmalar değer eğitimi programlarına eklenebilir.

8. Değerlerin eğitiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin hangilerinin daha verimli olduğu ve hangilerinin kalıcı değer kazanımını sağladığı üzerine yapılan çalışmaların sonuçlarına göre sınıflar bazında yöntem ve teknikler geliştirilebilir.

9. Öğrencilerin teorikte bildikleri değerleri günlük hayatlarına adapte edebilmelerini sağlayacak farklı çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

10. Değer Eğitimi çalışmalarına ve uygulamalarına Türk Eğitim Sistemi içinde yeterince yer verilmediği bir gerçektir. Konu üzerine yapılacak araştırmaların, çalışmaların ve uygulamaların artırılması değer eğitiminin önemini ve gerekliliğini kavratacaktır.

11. Değer eğitimi programları daha da zenginleştirilmelidir. Değer eğitiminde örtük programın etkilerini azaltıcı çalışmalara ağırlık verilmelidir.

12. Değer eğitimi kazanımlarının ne derece gerçekleştiğini belirlemeye yönelik ölçme-değerlendirme programları geliştirilerek uygulama sonrası dönütler alınmalı ve bu dönütlerin değerlendirilmesi yapılarak ölçme programlarında düzenlemelere gidilmelidir.

13. Değer eğitimiyle ilgili yazılı ve görsel kaynakların basımı gerçekleştirilmelidir.

14. Eğitimin ailede başladığı bilgisinden yola çıkarak ailelerin değer eğitimi ve ilgili değer eğitimi yaklaşımları hakkında bilgi sahibi olmaları için eğitimlere alınmaları, çocuklarının iyi bireyler olarak yetiştirilmesi ve aile birliğinin daha kuvvetli olması açısından yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Acat, M. B., & Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(2), 1461-1474.

Acun, İ., Yücel, C., Önder, A., & Tarman, B. (2013). Değerler: Kim ne kadar değer veriyor? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(1), 191-206.

Adeyemi, M. B. (2012). Teaching traditional values in the social studies classroom through storytelling. *International Journal of Learning & Development, 2*(1), 17-26.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2010). Türkiye'de aile değerleri araştırması. Mustafa Turgut (Ed.). Ankara: Manas.

Akbaş, O. (2008). Değer eğitimine genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi. 6*(16), 9-27.

Akbaş, O. (2008). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi, Bayram Tay, Adem Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 335-360). Ankara: Pegem Akademi.

Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer öğretimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 17*(2), 403-414.

Akdağ, H. (2008). İlköğretim 2. kademe 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin, bilişsel ve duyuşsal giriş davranış özelliklerinin başarı ve tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 25*, 53-68.

Akdağ, H. (2009). Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve Türkiye'deki yeri. Refik Turan, Ali Murat Sünbül, & Hakan Akdağ (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-1* içinde (s.2-23). Ankara: Pegem Akademi.

Akengin, H., & Demirsoy, M. (2011). Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 33*, 5-23.

Aktepe. V., & Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(3), 607-622.

Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde "yardımseverlik" değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aktepe, V. (2014). Ailede değerler eğitimi ve program ihtiyacı. Refik Turan, Kadir Ulusoy (Ed*.) Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (s. 77-94). Ankara: Pegem Akademi.

Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Albayrak, F. (2015). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde kazandırılan değerlerle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşleri.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Allchin, D. (1999). Values in science: an educational perspective. *Science & education, 8*, 1-12.

Altıntaş, M. H. (2005). Türk üniversite öğrencileri ile ebeveynlerinin tüketici olarak önem verdiği değerler ve diğer ülke tüketicileri ile karşılaştırılması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(2), 1-14.

Arabacı, İ. B., & Akgül, T. (2013). Elazığ ilinde uygulanan etkinlik temelli değer öğretimi uygulamalarının değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 11*(25), 7-31.

Atatürk ile çoban. (tarihsiz). 10.8.2012 tarihinde http://www.sosyal-bilgiler.com/anilarla-ataturk/765-ataturkilecoban.html sayfasından erişilmiştir.

Australian Government Department of Education, Science and Training (2005). National framework for values education in australian schools. Australia. 21.09.2015 tarihindehttp://www.curriculum.edu.au/verve/_resources/Framework_PDF_version_for_the_web.pdf sayfasından erişilmiştir.

Avcı, E., Coşkuntuncel, O., & İnandı, Y. (2011). Ortaöğretim on ikinci sınıf öğrencilerinin matematik dersine karşı tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(1), 50-58.

Ay Selanik, T. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma: bir eylem araştırması.* Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(3), 121-144.

Aydın, M. Z. (2010, 10 Nisan). *Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi.* TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi'nde Ceceli Eğitim Kurumlarının Düzenlediği Değerler Eğitimi Buluşmasında sunulmuş bildiri, Ankara. 29.1.2011 tarihinde www.mehmetzekiaydin.com sayfasından erişilmiştir.

Aydın, M. Z. (2013, 28-29 Mayıs). *Değerlerin eğitimi yaklaşımlarının değerlendirilmesi.* Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü ve Akdeniz Üniversitesi Tarafından Düzenlenen Uluslararası Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Antalya. 5.10.2015 tarihinde www.mehmetzekiaydin.com sayfasından erişilmiştir.

Aydın, M. Z., & Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda değerler eğitimi.* Ankara: Nobel.

Aykaç, M., & Adıgüzel, Ö. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yaratıcı dramanın yöntem olarak kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19*(1), 297-314.

Bal, M. S., & Yiğittir, S. (2012). Okul duvarlarındaki görsellerin tarih öğretimi açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20*(3,) 999-1016.

Balcı, F. A., & Yelken, T. Y. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin "değer" kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39*, 81-90.

Balcı, F. A., & Yelken, T. Y. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(1), 195-213.

Barbour, C., Barbour, N. H., & Scully, P.A. (2005). *Families, schools and communities building partnerships for educating children.* Pearson Merrill Prentice Hall.

Barni, D., & Knafo, A. (2012). Value systems of fathers, mothers and adolescents: do parents and their children construe basic values in the same way? *Survey Research Methods, 6*(1), 3-11.

Başaran, Z. (2006). *Demokratik yaşamın gelişmesinde sosyal bilgiler dersinin rolü ve önemi.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanılan soruların değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Bayrak. (tarihsiz). 11.8.2012 tarihinde http://www.turkceciler.com/belirli_gunler_haftalar/canakkale_zaferi_oykuler.html sayfasından erişilmiştir.

Bayram sevinci. (tarihsiz). 6.8.2012 tarihinde http://www.onceokuloncesi.com/oyku-masal-ve-hikayeler/bayram-sevinci-hikaye-13961.html sayfasından erişilmiştir.

Beatty, S. E., Kahle, L. R., Homer, P., & Misra, S. (1985). Alternative measurement approaches to consumer values: the list of values and the rokeach value survey. *Psychology & Marketing, 2*, 181-200.

Beil, B. (2003). *İyi çocuk, zor çocuk*. (C. Yorulmaz, Çev.). Ankara: Arkadaş.

Ben eğilmem (tarihsiz). 11.8.2012 tarihinde http://www.isteataturk.com/haber/5364/ben-egilmem sayfasından erişilmiştir.

Brink, H. I. L. (1993). Validity and reliability in qualitative research. *Curationis,16*(2), 35-38.

Bulut, S. S. (2009). İyilik yapma değerinin öğrencilerin bilişsel dünyalarına yerleştirilmesi. *1. Ulusal İyilik Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s.104-114). Elazığ: Milli Eğitim Müdürlüğü.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Cacioppo, J. T., Petty, R. E., & Stephen, L.C. Jr. (1994). Attitude change. *Encyclopedia of Human Behavior, 1,* 261-270.

Carmines, E. G., & Zeller, R. A. (1979). *Reliability and validity assessment.* England: SAGE.

Cemiloğlu, M. (2006). Eğitim bilimi açısından örtük program ve halk anlatılarının örtük program bağlamında değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(2), 257-269.

Cho, P. S. (1989). Value education in social studies for primary schools in Hong Kong: A study of the different approaches used by teachers of social studies. Master Thesis. University of Hong Kong.

Çalık, T., & Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 13*(1), 55-66.

Çalışkur, A., Demirhan, A. & Bozkurt, S. (2012). Değerlerin belirli meslek alanları ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17*(1), 219-236.

Çavdarcı, M. (2002). *Türkiye'de sosyal değerlerin aşınması ve kültür sömürgeciliği.* Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Çekin, A. (2012). Değer açısından ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi kazanımları: bir içerik analizi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 12*(2), 105-119.

Çelikkaya, T., & Kuş, Z. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikler. *Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(2), 741-758.

Çelikkaya, T., Filoğlu, S., & Öktem, N. S. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler tarafından uygulanma düzeyleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 121-147.

Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması.* Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Çetin, Ş. (2004). *Değişen değerler ve eğitim.* 17.04.2011 tarihinde yayim.meb.gov.tr/dergiler/161/cetin.htm sayfasından erişilmiştir.

Çobanoğlu, R., & Demir, C. E. (2014). Okullardaki örtük programın görünen kısmı. *İlköğretim Online, 13*(3), 776-786. 11.10.2015 tarihinde http://ilkogretim-online.org.tr sayfasından erişilmiştir.

Deveci, H., & Ay, T. S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(6), 167-181.

Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi.* Ankara: Nobel.

Dimitrov, D. M., & Rumrill, P. D. Jr (2003). Pretest-posttest designs and measurement of change. *Work, 20*(2), 159-165.

Doğanay, A. (2007). Değerler eğitimi. Cemil Öztürk (Ed), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Yapılandırmacı bir yaklaşım* içinde (s. 255-286). Ankara: Pegem Akademi.

Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17*(2), 77-96.

Dönmez C., & Yazıcı, K. (2009). Atatürkçülüğün bir üst değer olarak öğretimi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *29*, 1467-1490.

Drost, E. A. (2011). Validity and reliability in social science research. *Education Research and Perspectives, 38*(1), 105-123.

Edincikli Mehmet er. (tarihsiz). 9.8.2012 tarihinde http://www.fturka.com/tarih/22944-canakkale-savasinin-ibretli-ve-hikmetli-hikayeleri.html sayfasından erişilmiştir.

El Hassan, K., & Kahil, R. (2005). The effect of "living values: an educational program" on behaviors and attitudies of elemantary students in a private school in Lebanon. *Early Childhood Education Journal, 33*, 81-90.

Elban, M. (2011). *Ortaöğretim 11. sınıf öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumları ile vatanseverlik tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Elban, M. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin vatanseverlik tutumları: Ankara ili kazan ilçesi örneği. *International Journal of Social Science, 35,* 451-462.

Elbir, B., & Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8*(1), 1321-1333.

Ercan, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programında ulusal ve evrensel değerler.* Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(4), 55-72.

Ersoy, D. D. (2011). *Erken çocukluk döneminde sosyo-kültürel eğitim: ünlü türk büyükleri.* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Evkuran, M. (2009). Değerler eğitimi ve eğitimde ideoloji sorunu. Halil Rahman Açar (Ed), *Küreselleşme sürecinde eğitim sorunlarının felsefi boyutu. Uluslararası eğitim felsefesi kongresi* içinde (s.479-490). Ankara, Eğitim-Bir-Sen.

Fırat, N. Ş. (2010). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü ile değer sistemlerine ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim, 35*(156), 71-83.

Fidan Kurtdede, N. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim, 2*(2), 1-18.

Fraenkel, J. R. (1971). Values: do we or don't we teach them? www.eric.ed.gov, ERİC Document: ED 065388.

Frydaki, E. (2009). Values in teaching and teaching values: a review of theory and research, including the case of greece. *Mediterranean Journal of Educational Studies, 14*(1), 109-128.

Gedik Demirkaya, H. (2008). *Sosyal bilgiler eğitiminde güncel olaylar.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gelen, İ., Yılmaz, A., & Kurtulmuş, M. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyo ekonomik düzeyleri ile değerleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 7(14), 237-246.

Genç, S. Z., & Eryaman, M. Y. (2007). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(1), 89-102.

Gill, R. & Jaswall, S. (2010). Teaching values' programme: it's impact on urban children (5-7 years). *Stud Home Comm Sci, 4*(1), 45-50.

Glasser, W. (1999). *Başarısızlığın olmadığı okul.* (K. Teksöz, Çev.). Ankara: Beyaz.

Gökalp, N. (2014). Kişi olmanın değeri ve değerlerin kişi olmadaki yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 12*(27), 123-134.

Gözütok, F. D. (2010). Milli eğitim, çocuklara ulusal değerleri kazandırmaktan neden vazgeçiyor? *İlköğretim Online, 9*(2), 601-629. 22.7.2011 tarihinde http://ilkogretim-online.org.tr sayfasından erişilmiştir.

Gülseren, H. Ö. (2009). Değerlerimiz ve eğitimde kalite ödülü. *1. Ulusal İyilik Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s.39-51). Elazığ: Milli Eğitim Müdürlüğü.

Gülşen, L. (2012). *Bana Atatürk'ü anlat.* İzmir: Kültür Kitap Sarayı.

Gültekin, F. (2007). *Tarih öğretiminde işe koşulabilecek değer öğretiminin yeni yaklaşımlarının öğrencilerin "Hoşgörü" değeri anlayışının gelişimine etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Halstead, J. M. (1996). Values and values education in schools. Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (Ed.), *Values in education and education in values* içinde 3-14.

Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education, 30*(2), 169-203.

Hamlı, D. İ. (2011). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan ikili denetim tekniğinin akademik başarıya etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.

Hand, M. (2011). Patriotism in schools. *Journal of Philosophy of Education Society of Great Britain, 19*, 1-40.

Harder, J. P. (2003). *A comprehensive study on the impact of asset building and value education among alcohol and other drug abuse prevention in adolescents.* Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master of Science Degree With a Major in Guidance and Counseling, The Graduate College University of Wisconsin.

Hartsell, B. (2006). Teaching toward compassion: Environmental values education for secondary students. *The Journal of Secondary Gifted Education, 17*(4), 265–271.

Hill, B. V. (2004). Values Education in schools: Issues and challenges. 15.09.2015 tarihinde http://www.curriculum.edu.auverve_resourcesve_acsa_paper.pdf sayfasından erişilmiştir.

Hill, K., Hoffman, D., & Rex, T. R. (2005). The value of higher education: individual and societal benefits. Arizona: L. William Seidman Research Institute W. P. Carey School of Business Arizona State University.

Hoepfl, M. C. (1997). Choosing qualitative research: a primer for technology education researchers. *Journal of Technology Education, 9*(1), 47-63.

Hsieh, H.-F. & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research, 15*(9), 1277-1288.

Huddy, L., & Khatip, N. (2007). American patriotism, national identity and political involvement. *American Journal of Political Science, 51*(1), 63-77.

Izgar, G., & Beyhan, Ö. (2015). Değerler eğitimi programının ilköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 13*(29), 439- 470.

İftar Kırcaali, G. (1999). Bilim ve araştırma. Ali Atıf Bir (Ed), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* içinde (s. 3-10). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

İnceoğlu, M. (2010). *Tutum algı iletişim.* İstanbul: Beykent Üniversitesi.

İnsanlık dersi. (tarihsiz). 9.8.2012 tarihinde http://www.fturka.com/tarih/22944-canakkale-savasinin-ibretli-ve-hikmetli-hikayeleri.html sayfasından erişilmiştir.

İşcan Demirhan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği.* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

İşcan Demirhan, C. (2011). Değerler eğitimi ve öğretmenlere bazı öneriler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40,* 245-255.

İşcan Demirhan, C., & Senemoğlu, N. (2009). İlköğretim 4. Sınıf Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği. *Eğitim ve Bilim, 34*(153), 1-14.

Jackmann, M. R. (1977). Prejudice, tolerance, and attitudes toward ethnic groups. *Social Science Research, 6*, 145-169 .

Jowell, R. (2005). Scottish government social research group social science methods series. 19.10.2015 tarihinde http://www.gov.scot/resource/doc/175356/0091396.pdf sayfasından erişilmiştir.

Kabadayı, A., & Aladağ, K. S. (2010). Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7*(1), 19.10.2015 tarihinde http://www.insanbilimleri.com sayfasından erişilmiştir.

Kan, Ç. (2009). Değişen değerler ve küresel vatandaşlık eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 17*(3), 895-904.

Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi, 187*, 138-145.

Kaptan, S. (1993). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri.* Ankara: Tekışık.

Kaptan Yarar, S. (2015). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretimi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karakuş, M., Aslan, S., & Ergüven, S. (2014). Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9*(8), 209-234.

Kaya, U. (2013). Değerler eğitiminde bir meslek teşkilatı: Ahilik. *Değerler Eğitimi Dergisi, 11*(26), 41-69.

Keskin, S. C., & Ersoy, D. D. (2012). Erken çocukluk döneminde sosyo- kültürel eğitime dair örnek bir çalışma: Mimar Sinan. *International Online Journal of Educational Sciences, 4*(1), 117-130.

Keskin, S. C., & Keskin, Y. (2009). Cumhuriyet dönemi ilkokul (ilköğretim 1. kademe) sosyal bilgiler ve onun kapsamına giren ders programlarında bir değer olarak "barış"ın yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi, 7*(17), 69-92,

Keskin, Y., Öksüz, Y., Gelen. İ., & Yılmaz, H. B. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bazı evrensel değerleri kazanım düzeylerinin karşılaştırılması (samsun ili örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31*(2), 351-374.

Kılıç, A. (2012). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler ders programındaki değerlerin kazanımla ilişkisi ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alma düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(2), 1593-1612.

Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.

Kirschenbaum, H. (2000). From values clarification to character education: A personal journey. *Journal of Humanistic Counseling, Education & Development*, *39*(1), 4-20.

Knafo, A. (2003). Authoritarians, the next generation: values and bullying among adolescent children of authoritarian fathers. *Analyses of Social Issues And Public Policy, 3*(1) 199-204.

Koca, A. İ. (2009). *Üniversite öğrencilerinin değerleri ve bireysel özellikleri ile kariyer tercihleri arasındaki ilişki: çukurova üniversitesi'nde bir araştırma.* Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Konieczka, J. (2013*).* The hidden curriculum. *Advanced Research in Scientific Areas,* December, *2*(6), 250-252.

Köklü, N. (1995). Tutumların ölçülmesi ve likert tipi ölçeklerde kullanılan seçenekler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 28*(2), 81-93.

Kupchenko, I., & Parsons, J. (1987). Ways of teaching values: an outline of six values approaches. www.eric.ed.gov, ERİC Document: ED 288806.

Kurtulmuş, M. (2009). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılan değer analizi yaklaşımının etkililiğinin belirlenmesi.* Yüksek lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Hatay.

Kuş, E. (2009). *Nicel - nitel araştırma teknikleri. Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nicel mi? nitel mi?* Ankara: Anı.

Kuşdil, M. E., & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi, 15*(45), 59-76.

Lang, P. (2000). Parents, schools and values. Leicester, M., Modgil, C. & Modgil, S. (Ed.), *Institutional issues: Pupils, schools and teacher education. Education, culture and values, 2* içinde 105-118. London and New York.

Lau, P. W. C., Lam, M. H. S. & Leung, B. W. C. (2008). National identity and the beijing olympics: school children's responses in mainland China, Taiwan and Hong Kong. *Procedia Social and Behavioral Sciences, 41*, 6729-6738.

LeCompte, M. G. & Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational research, 52*(1), 31-60.

Lewis, E., Mansfield, C. & Baudains, C. (2008). Getting down and dirty: Values in education for sustainability. *Issues in Educational Research, 18*(2), 138-155.

Lickona, T. (1991). *Educating for character how our schools can teach respect and resposibility.* Bantam Books, New York.

Lovat, T. (2009). Values education and quality teaching: two sides of the learning coin. Lovat, T. & Toomey, R. (Ed.), *Values education and quality teaching* içinde 1-11.

Magno, C. (2010). Looking at filipino Pre-service teachers' value for education through epistemological beliefs about learning and asian values. *The Asia-Pacific Education Researcher, 19*(1), 61-78.

Mahmud, S. H., Warchal, J. R., Masuchi, A., Ahmed, R., & Schoelmerich, A. (2009). Values—A study of teacher and student perceptions in four countries. *US-China Education Review, 6*(7), 29-44.

Mcleod, S. (2014). Questionnaires. 28.10.2015 tarihinde http://www.simplypsychology.org/questionnaires.html sayfasından eişilmiştir.

MEB, (1981). *Atatürk diyor ki.* İstanbul: Milli Eğitim.

MEB, (2005). *4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programı*. Ankara: MEB.

MEB, (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler 5 öğretmen kılavuz kitabı.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Memişoğlu, H. (2012). İlköğretim 4-5 sosyal bilgiler ders programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 66-81.

Meydan, A., & Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 1*, 20-37.

Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1*(1), 93-108.

Milliren, A., & Messer, M.- H. (2009). "Invitations" to character. *Journal of Invitational Theory and Practice, 15*, 19-31.

Mohajer, S. (2005). Value education through comics and short stories. *Journal of Value Education*, January&July, 37-41.

Moser, S., & Hanson, S. (1996). Notes on active pedagogy: A supplement to the active learning modules. Hands-on! developing active learning modules on the human dimensions of global change. www.eric.ed.gov, ERİC Document: ED 457044.

Nath, S. (2005). Journey to excellence by conducting value education experiments in SDSM school for excellence. *Journal of Value Education,* January&July, 90-105.

Nazıroğlu, B. (2014). Din eğitiminde aile vizyonu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7*(32), 300-309. 13.10.2015 tarihinde http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi32turkce.htm sayfasından erişilmiştir.

NCSS, (1994). National curriculum standards for social studies: introduction. 07.10.2015 tarihinde http://www.socialstudies.org/standards/introduction sayfasından erişilmiştir.

Olyai, T. (2005). Principles of excellence in value education. *Journal of Value Education,* January&July, 106-111.

Ozolins, J. (2009). Değişen dünyada küreselleşme, eğitim ve değerler. Halil Rahman Açar (Ed), *Küreselleşme sürecinde eğitim sorunlarının felsefi boyutu. Uluslararası eğitim felsefesi kongresi* içinde (s.100-109). Ankara, Eğitim-Bir-Sen.

Önal, H., & Kaya, H. N. (2006). Sosyal bilgiler ders kitaplarının (4 ve 5. sınıf) değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *16*, 21-37.

Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve öğretme.* Ankara: Pegem Akademi.

Özden, Y. (2005). *Eğitimde yeni değerler.* Ankara: Pegem Akademi.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(3), 217-239.

Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7*(1), 1124-1141.

Özmen, C. (2010). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öztürk C. (2007). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Cemil Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Yapılandırmacı bir yaklaşım* içinde (s. 21-50). Ankara: Pegem Akademi.

Özür, N. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Peterson, K., & Deal, T. E. (2009). *The shaping school culture. Field Book. Second Edition.* San Francisco: Jossey Bass.

Powney, J., Cullen, M., Schlapp, U., Glissov, P., Johnstone, M., & Munn, P. (1995). Understanding values education in the primary school. *The Scottish Council for Research in Education.*

Prencipe, A. (2001). *Children's reasoning about the teaching of values.* Master of Science in Education Thesis, University of Toronto.

Prencipe, A., & Helwig, C. C. (2002). The development of reasoning about the teaching of values in school and family contexts. *Child Development, 73*(3), 841–856.

Roberts, M. E., Stewart, B. M., Tingley, D., Lucas, C., Jetson, L.-L., Gadarian, S. K., Albertson, B., & Rand, D. G. (2014). Structural topic models for open-ended survey responses. *American Journal of Political Science, 0*(0), 1–19.

Ryan, K., & Bohlin, K. E. (1999). *Building character in schools.* San Francisco: Josey-Bass Publishers.

Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. Adem Öcal & Bayram Tay (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 2-18). Ankara: Pegem Akademi.

Sağlam, E. (2014). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte karşılaşılan güçlüklerin değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Sağlam, E., & Genç, S. Z. (2015). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programındaki değerlerin kazandırılması sürecinde karşılaşılan güçlüklerin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 106-118.

Sánchez, A.F., Díaz, Y.P., Domínguez, J.M., Mateos, P.M. (2005). University students, employers and the labor market: the importance of 'value education'. *International Journal of Case Method Research & Application, 17*(4), 569-580.

Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek "okul yaşam kalitesi"ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma.* Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Scalfino, L. (2005). Engagement with values: A lens for whole school change. *The 10th Annual Values and Leadership Conference.* Pennsylvania State University, University Park Pennsylvania USA.

Schick, M. A. (2005). Teaching value concepts in South Korea. Submitted in partial fulfillment of the requirements for the master of arts in teaching degree at the school for international training. Brattleboro, Vermont. 03.03.2012 tarihinde http://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1138&context=ipp_collection&sei-redir=1&referer sayfasından erişilmiştir.

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues, 50*(4), 19-45.

Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture, 2*(1). 30.09.2015 tarihinde http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116 sayfasından erişilmiştir.

Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., Ramos, A., Verkasalo, M., Lönnqvist, J.-E., Demirutku, K., Dirilen Gümüş, O., & Konty, M. (2012). Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology, 103*(4), 663-688.

Seshadri, C. (2005). An approach to value orientation of teachers' education. *Journal of Value Education,* January&July, 9-24.

Serin, M. K., & Buluç, B. (2014). Sınıf öğretmenlerinin değer algıları ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 22*(1), 273-290.

Singh, A. (2011). Evaluating the impacts of value education: some case studies. *International Journal of Educational Planning & Administration, 1*(1), 1-8.

Siniscalco, M. T. & Auriat, N. (2005). Questionnaire design. Kenneth N. Ross (Ed), *UNESCO International Institute for Educational Planning, 8*, 1-85. Paris/France.

Solomons, I., & Fataar, A. (2011). A conceptual exploration of values education in the context of schooling in South Africa. *South African Journal of Education, 31*, 224-232.

Soriano, E., Franco, C. and Sleeter, C. (2011). The impact of a values education programme for adolescent Romanies in Spain on their feelings of self-realisation. *Journal of Moral Education, 40* (2), 217-236.

Sönmez, Ö. F. (2014). Atasözlerinin sosyal bilgiler programındaki değerler açısından incelenmesi. *Journal of World of Turks, 6*(2), 101-115.

Söylemez, Y., & Kırkkılıç, H. A. (2015). Kutadgu bilig'in suç işleme motivasyonuna olumsuz etki yapabilecek değerler bakımından incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi, 19*(63), 371-402.

Sözer, E. (1998). Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve önemi. Gürhan Can (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.1-13). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Stewart, D. J. (1998). Spranger's dimensions of value. 30.09.2015 tarihinde http://www.hfr.org.uk/figures/spranger.htm sayfasından erişilmiştir.

Superka, D. P., Ahrens, C., Hedstrom, J. E., Ford, L. J. & Johnson, P. L. (1976). *Values education sourcebook. Conceptual approaches, material analyses and an annotated bibliography.* Colorado: Social Science Education Consortium, ERIC Clearinghouse for Social Studies/ Social Science Education.

Suvirananda, S. (2005). Value education in secondary schools: methodology. *Journal of Value Education,* January&July, 112-121.

Şeker, M., & Yılmaz, K. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme stillerinin kullanılmasının öğrencilerin öğrenme düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19*(1), 251-266.

Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1*(5), 763-779.

Şimşek, N. (2013). Hayat bilgisinde kişisel nitelik (değer) öğretimi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6*(1), 1325-1346.

Tahiroğlu, M., Yıldırım, T., & Çetin, T. (2010). Değer eğitimi yöntemlerine uygun geliştirilen çevre eğitimi etkinliğinin, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 30,* 231-248.

Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel.

Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi.* Ankara: Nobel.

Tay, B., Durmaz, F. Z., & Şanal, M. (2013). Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*(1), 67-93.

Taylor, M. J. (2000). Values education: Issues and challenges in policy and school Practice. Leicester, M., Modgil, C. & Modgil, S. (ed.) *Institutional issues: Pupils, schools and teacher education. Education, culture and values, 2* içinde 231-256. London and New York.

Thomas, R. M. (1993). Teaching patriotism as a moral matter - Indonesia and the United States. www.eric.ed.gov, ERİC Document: ED 372987.

Thornberg, R. (2008). Values education as the daily fostering of school rules. *Research in Education, 80*(1), 52-62.

Tiainen, T., & Koivunen, E.-R. (2006). Exploring forms of triangulation to facilitate collaborative research practice: reflections from a multidisciplinary research group. *Journal of Research Practice, 2*(2), 1-16.

Tillman, D. (2000). *Living values activities for children ages 8-14.* Deerfield Beach Florida: Helat Communications İnc.

Titus, D. N. (1994). Values education in american secondary schools. www.eric.ed.gov, ERİC Document: ED 381423.

Tural, A., & Gürgil, F. (2012). Öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlere ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *162*(2), 103-114.

Turan, S., & Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* Bahar, *6*(2), 227-259.

Türk, N., & Nalçacı, A. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (erzincan örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(2), 39-56.

UNESCO, (2005). Learning to do, Values for learning and working together in a globalized world. Quisumbing, L. R. & Leo, J. D. (Ed.). *A UNESCO-Apnieve sourcebook, 3.*

Uygun, N., & Dönmez, Ö. (2009, Mayıs). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde ahlaki muhakeme yaklaşımı ile değer öğretimi,* 8.Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Uygun, S. (2013). Değerler eğitimi program tasarılarının değerlendirilmesi (Antalya Örneği). *Mediterranean Journal of Humanities, 3*(2), 263-277.

Uysal, E. (2003). Değerler üzerine bazı düşünceler ve bir erdem tasnifi denemesi: İnsanî erdemler–islâmî erdemler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 12*(1), 51-69.

Uzunkol, E. (2014). *Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Veugelers, W. (1996). Teaching values and critical thinking. www.eric.ed.gov, ERİC Document: ED 398266.

Veugelers, W., & Vedder, P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching: theory and practice, 9*(4), 377-389.

Weisman, M. B., Levy, S., & Knafo, A. (2014). Parents differentiate between their personal values and their socialization values: the role of adolescents' values. *Journal of Research on Adolescence, 23*(4), 614–620.

Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme.* Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yaşar, Ş., Kasa, B., & Bayır, Ö. G. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değerlerin ulusal ve evrensel olarak sınıflandırılması. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10*(3) 581-600.

Yazar, T., & Erkuş, S. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 20,* 196-211.

Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları, 19,* 499-522.

Yazıcı, K. (2009). Yeni Zelanda sosyal bilgiler öğretim programı ve bu programın Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretim programı ile karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22,* 423-435.

Yeasmin, S., & Rahman, K. F. (2012). 'Triangulation' research method as the tool of social science research. *Bup Journal, 1*(1), 154-163.

Yeşil, R., & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11*(2), 65-84.

Yeşilyurt, E., & Kurt, İ. (2012). Değerleri kazandırmasındaki etkililik açısından resmi ve örtük program ile okul dışı etmenlerin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7*(4), 3253-3272.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin.

Yıldırım, E. (2013). *Dış göçler sebebiyle parçalanmış aile çocuklarının değer algılarının incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.

Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 8*(19), 207-223.

Yiğittir, S. (2014). Türk destanlarının değer odaklı analizi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9*(5), 2125-2140.

Yiğittir, S., & Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24*, 408-416.

Yiğittir, S., & Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araşt ırmalar Dergisi , 13*(20), 117-124.

Yüksel, S. (2002). Örtük program. *Eğitim ve Bilim, 27*(126), 31-37.

Zegwaard, K. E. (2009). Should values education be part of the co-op curriculum? Richard, K.C., & Zegwaard, K. (ed). *Using experience and research to inform the practice of work-integrated learning. Nzace 2009 Conference proceedings* içinde 46-49.

Zhu, C. (2011). *Students' understanding of values diversity: an examination of the process and outcomes of values communication in english lessons in a high school in mainland China.* Ph. D. Thesis. University of Huddersfield.

EKLER

EK 1. Araştırma İzin Yazısı

T.C.
MAMAK KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 16394142/605.99/ 174
Konu : Araştırma İzni
(Oğuzhan GÜMÜŞ)

25.../ 03 /2013

ÖZKENT AKBİLEK ORTAOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

İLGİ : a) Meb. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu genelgesi.
b) İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 16/03/2013 tarihli ve 14588481/605.99/211485 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Doktora Öğrencisi Oğuzhan GÜMÜŞ'ün **"İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değerlerinin Karma Yaklaşıma Dayalı Etkinliklerle Öğretimi"** konulu tez çalışması kapsamında okulunuzda ölçek ve etkinliklerle uygulama ve görüşme yapma talebi isteği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Değerlendirme Komisyonunca uygun görülmüştür.

Anket örnekleri (16 Sayfa) araştırmacıya ulaştırılmış olup, uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, Araştırmanın ilgi (a) genelge çerçevesinde, okul ve kurum yöneticileri tarafından gönüllülük esasına göre uygulanmasını rica ederim.

Dr. Mehmet DEMİRTAŞ
Müdür a.
Şube Müdürü

25.../ 03/ 2013 VHKİ : O. KAYACI
25.../ 03/ 2013 Şef. : M. ÖZDEMİR

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü/MAMAK
İstatistik Bölümü
Telefon : 319 18 23 / 122
Faks : 319 42 38
posta : mamak06@meb.gov.tr

EK 2. Türk Büyüklerine Saygı Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Tutum Ölçeği

TÜRK BÜYÜKLERİNE SAYGI AİLE BİRLİĞİNE ÖNEM VERME VE VATANSEVERLİK TUTUM ÖLÇEĞİ **Sevgili öğrenciler,** **Aşağıdaki ifadeleri lütfen dikkatlice okuyunuz. İfadeyle ilgili düşüncenizi, yandaki üç kutucuktan birini işaretleyerek belirtiniz.**	Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum
1. Geçmişime her zaman bağlı kalmaya gayret ederim.	( )	( )	( )
2. Doğum, düğün, hastalık ve bayram ziyaretlerine mutlaka giderim.	( )	( )	( )
3. Evimize gelen misafirlere saygıyla, sevgiyle ve güler yüzle hitap ederim.	( )	( )	( )
4. Evimize gelen misafirlerden hoşlanmam.	( )	( )	( )
5. Arkadaşlarıma her zaman samimi davranırım.	( )	( )	( )
6. Türk büyüklerinin yaşantılarını kendime örnek alırım.	( )	( )	( )
7. Ülkeme sevgimi, gelenek ve göreneklerimizi koruyarak gösteririm.	( )	( )	( )
8. Bazı illerimize ait tarihi spor oyunlarının (cirit, güreş vb) varlığını sürdürmesi beni mutlu eder.	( )	( )	( )
9. Atatürk'ün liderlik becerilerini örnek alarak, her işimizi başarabiliriz düşüncesindeyim.	( )	( )	( )
10. İşbirliği ve dayanışmayla her şeyin üstesinden geleceğimize inanırım.	( )	( )	( )
11. Tarihi olaylardan aldığım derslerle kendimi geliştiririm.	( )	( )	( )
12. Büyüklerimin oynadığı çocuk oyunlarını oynamaktan zevk alırım.	( )	( )	( )
13. Topraklarımızın her karışının değerli olduğuna inanırım.	( )	( )	( )
14. Bu vatan için canını verenlere her zaman minnet duyarım.	( )	( )	( )
15. Vatanı korumak için çok çalışmak gerektiğine inanırım.	( )	( )	( )
16. Tarihi geçmişimizi öğrenmek için araştırma yapmaktan hoşlanmam.	( )	( )	( )
17. Türk büyükleriyle ilgili etkinliklerde görev almaktan hoşlanmam.	( )	( )	( )
18. Yapılan göçlerle insanların yeni kültürleri öğrendiğine inanırım.	( )	( )	( )
19. Atatürk ve silah arkadaşlarından kalan bu vatanı, en büyük mirasımız olarak görürüm.	( )	( )	( )
20. Türk çocuğunun tarihsel değerleri iyi benimsemesi gerektiğine inanırım.	( )	( )	( )
21. Müzelere gitmekten hoşlanmam.	( )	( )	( )
22. Tarihi yerleri ve müzeleri gezmekten zevk alırım.	( )	( )	( )
23. Tarihi eserlerin korunmasının gereksiz olduğunu düşünürüm.	( )	( )	( )
24. Kurtuluş mücadelesiyle ilgili hikayeler beni heyecanlandırmaz.	( )	( )	( )
25. Yaşamış Türk büyüklerini övünç kaynağımız olarak görürüm.	( )	( )	( )
26. Türk büyüklerini anma günlerini gereksiz bulurum.	( )	( )	( )
27. Yaşamış Türk büyüklerinin hayatlarını öğrenmeyi gereksiz bulurum.	( )	( )	( )

EK 3. Etkinliklerden Bazı Örnekler

ETKİNLİK 1

ÜNİTEYE GİRİŞ (GEÇMİŞİMİ ÖĞRENİYORUM)

Bu kelimeleri tanımlayabilir misin?

Aile: Aile birliği ve birbirlerine bağlı olan kişiler

Milli kültür: Ülkemizin gelenek ve görenekleri

Cumhuriyet: Bir vatan topluluğu

Gelenek: Eskilerde yapılan kurallar

Vatan: Bir milletin adı

Dayanışma: Herkesin birbirine olan yardımı

Değişim: Herkes küçükken farklı büyüyunca değişik olabilirler

Süreklilik: Sürekli yapılan işlere veya sürekli olandır

Ailenin geçmişiyle ilgili neler biliyorsun?

Annemannemin annesi kalbekten ölmüş. Annemannemi babası babamın ve annemin gelin olurken annemannemi babası annemanneme bir tencere takım hediye etmiş ve 2 veya 3 yıl sonra ölmüş

Atatürk'ü tanımlar mısın?

Atatürk Türk Milletini kurtaran önder, dürüst, akıllı, vatansever bir kişidir.

Cumhuriyetimizin kuruluşunda Türk halkının yaptıklarıyla ilgili neler söyleyebilirsin?

Cumhuriyetimiz kuruluşunda Türk halkı 1923'te Cumhuriyeti ilan etti.

Bizlere kalan emanetlere sahip çıkmak ne derece önemlidir?

Bizlere kalan emanetlere sahip çıkmalı ve korumalıyız.

Kültürümüzde, yaşantımızda fark edebildiğin değişmeler var mı?

Eskilerde kalan gelenek ve görenekler göre şu anki gelenek ve göreneklerimiz çok farklıdır.

ETKİNLİK 6

ATATÜRK DİYOR Kİ!

Bizim dinimiz akla en uygun ve en tabii bir dindir ve ancak bundan dolayı son din olmuştur. Bir dinin tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uyması lazımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen uyar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür. Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden manâ çıkarmak, ders almak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir.(1936)

Milli kültürün her çığırda açılarak yükselmesini Türk milletinin temel direği olarak kabul edeceğiz.(Kasım 1932)

Yeni harfleri, milli tarihi, öz dili, sanat, ilmi müzik, teknik kurumlarıyla, kadını erkeği her hakta eşit, modern Türk sosyetesi bu son yılların eseridir.

Milli duygu ile dil arasındaki bağ, çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli duyguların gelişmesinde başlıca etkendir. Ülkesini, bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.

Atatürk Diyor ki. (1981). MEB YAYINLARI. İstanbul.

Atatürk'ün bu sözlerinin günümüz için var olan etkileriyle ilgili neler söyleyebilirsin?

Mustafa Kemal Atatürk bugün olup bu sözleri söyleseydi Türk milleti şimdi saygılı ailebirliğine önem verirdik.

ETKİNLİK 4 (devam)

KÜLTÜREL ZENGİNLİĞİMİZ

BAYRAM SEVİNCİ

Ece mutlu bir şekilde uyandı. Hemen elini yüzünü yıkayarak mutfağa koştu. Önce annesine, sonra babasına "Günaydın " dedi. Kardeşi Ahmet çoktan uyanıp kahvaltı masasında yerini almıştı. Ece çok heyecanlıydı. Çünkü bugün bayramdı. Kahvaltıdan sonra annesi ile birlikte aldıkları bayramlık kıyafetini giydi. Büyükanne ve büyükbabası için hazırladıkları hediye paketlerini de alarak kapının önünde anne, baba ve kardeşini bekledi. Hep birlikte arabalarına bindiler. Yol boyunca Ece, kardeşi ile birlikte şarkılar söyledi, oyunlar oynadı. Yol kenarında gördüğü hayvan dostlarına el salladı. Büyükanne ve büyükbabası onları bahçe kapısında bekliyordu. Ece arabadan inince koşarak büyükannesinin boynuna sarıldı. Kardeşi Ahmet de büyükbabasına sarıldı. Birbirleriyle kucaklaştıktan sonra getirdikleri hediyeleri verdiler. Büyükannesi de onlara mendil ve çorap hazırlamıştı. Ece büyükanne ve büyükbabasının önce ellerini öptü sonra teşekkür etti. Bu sırada Fatma teyzesi, Ali dayısı ve kuzenleri de bayram ziyareti için geldi. Ece onlarla da bayramlaştı. Sonra büyükannesinin hazırladığı bayram yemeğini yediler. Büyükannesi yaprak sarması, tatlı ve daha bir sürü lezzetli yemekler hazırlamıştı. Ece kuzenlerini çok özlemişti. Onlarla uzun uzun sohbet edip, oyun oynadı. Ara sıra büyükannesi Ece' yi yanına çağırıp, bayram ziyareti için gelen misafirlere çikolata ve kolonya ikram etmesini istiyordu. Akşam olunca Ece herkesle vedalaştı. Eve döndüklerinde giysilerini özenle çıkarıp, pijamalarını giydi. Çok güzel bir gün geçirdiğini düşünerek uykuya daldı.

Ece, gibi senin de bayramların hep böyle mi geçer?

Bunların hepsi olmaz ama hep mutlu olurum. Benim de bayramlarım Ecenin gibi geçiyor ve tüm ailemle birlikte olduğum için mutluyum.

Akrabalarından uzak bir bayram geçirdiğinde bayram sevincin nasıl olur? Neden?

Ben akrabalarımdan uzak olunca üzülüyorum. Ben hep bayram akrabam ve ailemle bir arada oluyorum ve birlikte olduğum için çok mutlu oluyorum.

ETKİNLİK 8

BENİMLE OYNAR MISIN?

Size imreniyorum ben. Nasıl imrenmeyeyim ki...Hepiniz yürüyorsunuz, koşuyorsunuz, atlıyorsunuz, zıplıyorsunuz. Eğleniyorsunuz bunları yaparken. Ama ben yapamıyorum. Yürüme engelliyim ben. Sizleri her gün seyrederek avutuyorum kendimi. Ne güzel eğleniyorsunuz. Kimbilir nasıl mutlu vakit geçiriyorsunuz birlikte. Keşke ben de sizler gibi olabilseydim. Koşup, zıplayıp, taklalar atsaydım. Topa vursam, yakalansam koşarken, körebede ebe olsam, ip atlasam saatlerce. Salıncakta sallansam, bisikletimin tepesinden hiç inmesem, çelik çomak atsak birbirimize.

Sizce hikâyedeki kahraman nasıl engelli olmuştur? Doğuştan mı? sonradan mı?

Tahmininiz....doğuştan değildir sonradan olmuştur.....

Biliyor musunuz ben de sizler gibiydim bir zamanlar. Bir gün oyun oynarken dikkatsizliğim sonucunda yüksek bir yerden düşütüm ve yürüyemez hale geldim. Sizler de benim gibi olmayın. Hep dikkatli olun oyun oynarken ve kurallara uyun lütfen. Beni de alsanıza oyunlarınıza... birlikte oynayabileceğimiz oyunlar hiç yok mudur acaba?

Bu çocuğun yerine kendini koyar mısın? (empati)

.....Arkadaşlarıma şaşacı söylerdim; lütfen kendinizi benim yerime koyun ve benimle de oynayın.....

Cümleleri tamamlayınız:

.....Hikayedeki çocuğa.....üzüldüm.

...Engelli olmadığım için kendimi...şanslı hissettim.

Bu etkinliği yaptıktan sonra engelliler daha da iyi anladım.

Engellilerin duygularını.....öğrendim.

*bu etkinlikte Aktepe, V. (2010) 'nin tezinden esinlenilmiştir.

ETKİNLİK 14

BEN EĞİLMEM

Asaf İlbay anlatıyor:

"Evimizin bahçesi büyüktü. Sık sık mahalle arkadaşları toplanır ve o zamanlar Selanik'te çok moda olan 'mancınık' oyununu oynardık. Bu bir nevi 'birdirbir' oyunuydu. Bir kişi eğiliyor ve diğerleri sırayla üzerinden atlıyorlardı. O, oyuna iştirak etmezdi ama seyrine de bayılırdı. Hele içimizde düşenler falan olursa, keyfine diyecek olmazdı. Bir gün kararlaştırdık, yaka paça onu zorla oyuna soktuk. Sırayla hepimizin üzerinden atladı ve sıra kendisine gelince, eğilmeden dimdik durdu ve:

-'Haydi atlayın!' Dedi.

Biz başını yere doğru eğilmesi için ısrar ettikçe, o:

-'Ben eğilmem! Böyle atlarsanız atlayın' diyordu. Bir türlü razı edemedik."

1= *Atatürk'ün küçük yaşlarda, bu derece kararlı olması büyüdüğünde kişiliğine nasıl etki etmiş olabilir?*

Onada çocuklar "mancınık" oynuyonlar sonra sıkılınca "birdirbir" oynuyorlar sonra ise ona gelince eğilmiyor atlayın diyor o çocuğa başını eğmesi için "rica ediyor" ama ben eğilmem diyor sonra böyle atlarsanız atlayın diyor ve o çocuğu bir türlü razı edemiyorus onun için "mancınık" ve "birdirbir" oynuyamıyorus

2= *Sana göre Atatürk'ün kişiliği Türk halkı üzerinde etkili midir, değil midir? Neden?*

Etkilidir çünkü atatürk çok savaş yapmış kişi ama atatürk bizim için yapıyo ve onun için bize "çocuk bayramını" bize armağan ediyor ona çok borcumuz var onu bu savaşa göre biz ona hakkımızı ödeyemeyiz

3= *Sence bir liderde bulunması gereken özellikler neler olmalıdır?*

Atatürk bizim için her şeyi yapıyo ve şimdi için bizim için de yapar ama o öldü o yüzden bizim şimdi savaş olsa biz savaş yapamayız onun için atatürk olsa bütün savaşlara yapar ama bizde silah olmadığı için biz savaş yapamayız

ETKİNLİK 12

MUSTAFA KEMAL'İ TANIYORUM

Mustafa Kemal'in çocukluğu ve gençliği Osmanlı Devleti'nin en bunalımlı yıllarına rastlar. Doğup büyüdüğü Selanik ve Manastır şehirleri Osmanlı Devleti'nin en karışık bölgelerinden birinde bulunuyordu. Avrupa'nın güçlü devletlerinin kışkırtmasıyla Sırplar, Bulgarlar ve Yunanlılar sık sık ayaklanıyorlardı. Bu ortam, Mustafa Kemal'i çok etkiliyordu. Bu olaylar ileride ülkenin geleceği ile ilgili kararlar alırken daha gerçekçi hareket etmesini sağladı. Sosyal Bilgiler 4.(2011). MEB. Semih Ofset.(alınmıştır)

Sizce Mustafa Kemal'in çocukluk dönemlerinde yaşadıkları, hayatına nasıl yön vermiş olabilir? Neden?

Bence Mustafa Kemal Atatürk çocukluk dönemlerinde Osmanlı Devleti'nin bunalımlı yıllarına rastlamıştır. Bu yüzden bu olayları göz önüne alarak büyüdüğü dönemde göz önüne aldığı olayların gerçekçi hareket etmesini sağlıyordu. Bu ülkenin geleceği onun elindeydi. Bu yüzden göz önüne aldığı olaylarla ileri görüşlü, güvenilir bir kişiliğe sahip bir liderdi.

ETKİNLİK 11

BEN KÜLTÜR ELÇİSİYİM

HAYDİ BİRER GÖREV ÜSTLENELİM!!!

Sence...

Hangi amacın altında toplanmalıyız?

kültür elçisi olduğumuz için hepimiz biner görev üstlenmek için toplanabiliriz. Hangi kişi hangi görevi üstleneceğini kararlaştırmak için toplanılabilir. Böylece herkes bir görev üstlenir.

Çalışmamızın adı ne olmalı?

Bence çalışmamızın adı = Herkes Birer Görev Üstlenmeli olmalı diye düşünüyorum.

Ne tür bir görevin olursa daha başarılı olursun?

Benim görevim şu görev olursa daha başarılı olurum. Görevim şu olmalı ⇒ Ülkemizde Ankara'nın kültürünü tanıtmak gibi bir görev almak istedim.

Çevremizdekilerin dikkatlerini nasıl çekersin?

Sloganlar hazırlayıp etrafa asarım. Afişler hazırlarım. Etrafa asarım. Herkes bir görev üstlenmeli diye bağırırım. Onları çağırırım. Onların görev almaya çalışmalarını sağlarım.

ETKİNLİK 20

İSİMSİZ KAHRAMANLAR (örnek olay)

EDİNCİKLİ MEHMET ER

Edincikli Mehmet Er'in bir top mermisinin parçaladığı kolundan kanlar içerisinde bir et parçası sarkmaktadır. Yalvarırcasına: "Komutanım ne olur şu kolumu kes!" Sağ eliyle yakaladığı ve tuttuğu sarkık kola bakan Teğmen donmuştur. Edincikli Mehmet Er tek ve emin sesi ile tekrarlar: "Allah Aşkına, Allah Rızası için kes şu kolumu!!!" Bu ilahi cümleleri emir gibi işiten Teğmen Saip, bıçağı kola vurur. Gık bile dememiştir, Edincikli Mehmet. Bir sağ elindeki kola, bir ileride Allah Allah! nidaları arasında çarpışan erlere bakar ve kolu fırlatır: "Bu kol vatana feda olsun," der. Yerdeki et parçalarından başını kaldıran Teğmen'in karşısında kimse yoktur. Çünkü, Edincikli, Hakla alış verişe başlayınca her şeyi, acıyı, özlemleri unutuyor, rahmet deryalarında, tecelli dalgalarında yıkanıp arınırken, kolunun fani bedenden ayrılma işlemini duymuyordu. O ateş, o yangın fakat getirilmez feryatlar içinde, Edincikli bu cehennemi ateş altında kendinden geçti. Bir avuç istek ve özlem halinde yandı, tüttü.

Edincikli Mehmet, çoktan kolunun öcünü almak için vatan için Allah için hücum saflarına katılmıştı. Alayların içine karışır, teke tek vuruşur. Onu durdurmak mümkün değil artık, yine harikalar gösterir, bire bir dövüşür, bire on dövüşür, bire yüz dövüşür... Allah'ın yardımıyla haklamadığı kâfir kalmaz. Ama kaderden kaçılmaz ki! Kolunun kopmasıyla kaybettiği kan onu halsiz düşürmeye başlamış Edincikli'ye, şimdi de şehitlik mertebesi ekleniyordu. Güzel yüzü soldu, sarardı, canı teninden süzüldü...

Gözü dünyaya kapandı...

Teğmen SAİP

Çanakkale Savaşlarından

12. Alay 1. Bölük Komutanı

Bu hikâyede seni en çok etkileyen nedir? Niçin?

Edincikli Mehmet'in kolunun kesil...
mesi. Gürbü kendini nasıl kur...
arada etmiş. Onu Şehitlik edeyim...
Çok büyük kahramanlık. Ona minnettar
kalıyorum.

Etkinlik 20 (devamı)

İNSANLIK DERSİ

Çanakkale Savaşları'nda savaşıp, bir kolu ile bir ayağını kaybeden Fransız Generali Bridges, yurduna döndükten sonra anlattığı bir savaş hatırasında şöyle diyor: "Fransızlar, Türkler gibi mert bir milletle savaştıkları için daima iftihar edebilirsiniz. Hiç unutmam. Savaş sahasında dövüş bitmişti. Yaralı ve ölülerin arasında dolaşıyorduk az evvel, Türk ve Fransız askerleri süngü süngüye gelip ağır zayiat vermişlerdi. Bu sırada gördüğüm bir hadiseyi ömrüm boyunca unutamayacağım. Yerde bir Fransız askeri yatıyor, bir Türk askeri de kendi gömleğini yırtmış onun yaralarını sarıyor, kanlarını temizliyordu.

Tercüman vasıtası ile şöyle bir konuşma yaptık: - Niçin öldürmek istediğin askere yardım ediyorsun? Mecalsiz haldeki Türk askeri şu karşılığı verdi: "Bu Fransız yaralanınca cebinden yaşlı bir kadın resmi çıkardı. Bir şeyler söyledi, anlamadım ama herhalde annesi olacaktı. Benim ise kimsem yok. İstedim ki, o kurtulsun, anasının yanına dönsün". Bu asil ve âlicenap duygu karşısında hüngür hüngür ağlamaya başladım. Bu sırada, emir subayım Türk askerinin yakasını açtı. O anda gördüğüm manzaradan yanaklarımdan sızan yaşlarımı dondurduğunu hissettim. Çünkü, Türk askerinin göğsünde bizim askerinkinden çok ağır bir süngü yarası vardı ve bu yaraya bir tutam ot tıkamıştı.

"Az sonra ikisi de öldüler..."

Fransız Generali BRIDGES
Çanakkale Savaşları komutanı

Bu hikâyede seni en çok etkileyen nedir? Niçin?

O asker kendi yaramı sardı
gömleğini yırtıp ona sarmış. Babamış
bir kadın var. Benim kimsem
yok ama onun anasına kavuşturdu
demiş. Bizim Millet emsin yardım
severliği dayanışması aldığı
sürece 1000 kişilik askerler
gelse bile kazanırız.

ETKİNLİK 3

KEŞKE (örnek olay)

*Ahmet 8 yaşındadır. Evin tek çocuğudur. Annesi ve babası çalışan bir çocuktur. Maddi sıkıntısı olmayan, istediklerine de rahatlıkla ulaşabilen bir çocuktur. Bundan dolayıdır ki; biraz şımarık büyümektedir. Babası yine de isteklerine *hayır* diyememektedir. Hani, dedik ya Ahmet her istediğine ulaşabilir... Aslında ulaşamadığı bir şey vardır. O da babasına, dedesinden yadigâr kalan cep saatidir.*

Babası için büyüklerinden yadigâr kalan bu saatin değeri çok fazladır. Çünkü babasından da Ahmet'e miras kalacak bir değerli eşyadır. Ahmet bu saate dokunamamaktadır, ama merak da etmektedir. Babasına da söz vermiştir, ellemeyecektir. Saati, babası gözü gibi korumaktadır. Oğlunun verdiği söze güvenerek de dolapta saklamaktadır. Ama bir gün...

Lütfen soruları cevaplayın!

Sizce saati dolapta saklamak doğru mudur?

Ahmet'in babasına göre doğrudur, ama bana göre yanlıştır. Eğer dolap kilitli bir dolapsa doğru bir davranış olur.

Ahmet sözünü tutacak bir kişilikte büyümekte midir?

Hikayede Ahmet'in her isteği alınıyormuş ve şımarık büyümekteymiş ama her an dolabı açıp alabilir. Ama söz vermiş, sözünü tutmalı lazım.

Ahmet saati alır mı?

Alabilir de, almayabilir de ama Ahmet şımarık ve de her isteği alınan bir çocuk olduğu için ve babası da kıramadığı için alabilir.

Ama bir gün... Babasına vermiş olduğu söze rağmen, çok merak ettiği saati dolaptan alır. Fakat tedirgin olup yine hemen yerine koyar. Yine de aklı o saati eline almak ve oynamaktır. Dayanamaz alır. Bakar, kapağını açar, kapatır, zincirini bağlar ama her an bir yakalanma korkusu içindedir. Çünkü babası için bu saatin değeri çok büyüktür. Biraz oynadıktan sonra yerine koymak üzereyken, saat yere düşer. Korktuğu başına gelmiştir Ahmet'in. Babasına yadigâr kalan bu saat artık kırılmıştır. Ahmet sözünü tutmamıştır. Çıkan sesi duyan babası odaya gelir ve manzarayı görür.

Sizce babasının nasıl davranması beklenir? Neden?

Babasına yadigâr kalan bu saatin değeri çok büyüktür ve babası hem üzülmüş ve de çok sinirlenmiştir ve büyük ihtimal ile kızabilir.

Bir insana her istediğini almanın sakıncaları olabilir mi? Neden?

Olabilir maddi durumu iyi değilse sakıncası olur. Ama maddi durumu iyi değilse her bir isteğini alamayabilir ve zor duruma düşebilir.

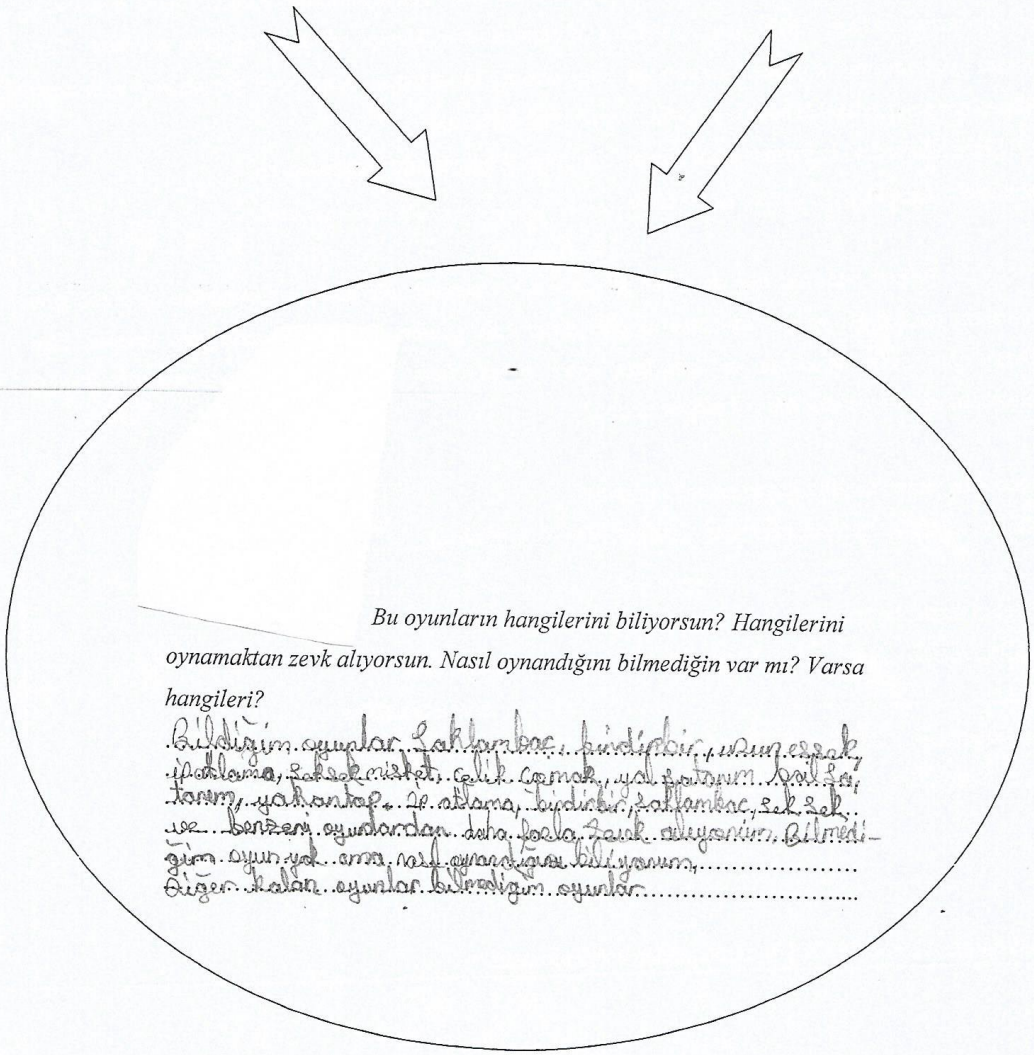
*Bu çalışma kağıdı araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

ETKİNLİK 9

saklambaç
birdirbir
uzuneşek
ip atlama
sek sek

misket
çelik çomak
yağ satarım bal satarım
körebe
dokuztaş

mendil kapmaca
aç kapıyı bezirgânbaşı
halat çekme
yakan top
yakalamaca

Bu oyunların hangilerini biliyorsun? Hangilerini oynamaktan zevk alıyorsun. Nasıl oynandığını bilmediğin var mı? Varsa hangileri?

Bildiğim oyunlar saklambaç, birdirbir, uzuneşek, ip atlama, sek sek misket, çelik çomak, yağ satarım bal satarım, yakantop, ip atlama, birdirbir, saklambaç, sek sek ve benzeri oyunlardan daha fazla zevk alıyorum. Bilmediğim oyun yok ama nasıl oynandığını biliyorum.
Diğer bilmediğim oyunlar

Etkinlik 15 (devamı)

Bu hikâyeden ulus olarak hangi dersi çıkarabiliriz?

Çanakkale'de askerler o kadar mücadele edip bizim bayrağımızın yere düşmemesi için savaşıyorlar.

Atatürk nasıl bir liderlik becerisine sahiptir?

Cesurdur, çalışkandır, beceriklidir ve değişik fikirlere sahiptir.

Sizce Türk ordusunun cesur ve kararlı olması neye bağlı olabilir?

Askerlerin güçlü, cesur, onlara karşı direnerek savaşacaklarına ve direnerek onlara yenmelerine bağlı olabilir.

ETKİNLİK 16 (devam)

Benee onlar canla başla mücadele etmişler dünyada bizden çok mücadele etmişlerdir onlar benim yaşında olsa onlara derim onlara çok çok teşekkür ediyorum.

Yandaki kutucuğa Türk ordusunun göstermiş olduğu bu büyük mücadele için neler söylemek istersin? (alt resim)

Yandaki kutucuğa Türk ordusunu birkaç kelime ile tanımlarsan hangi kelimeleri seçersin? Neden?

vatanseverler çünkü çok sevdiğim kişiler derdim ve onlara çok ama çok teşekkür onlara benden olsam benden onlara yardım ederdim.

ETKİNLİK 19

GELDİKLERİ GİBİ GİDERLER

Yıldırım orduları komutanı Mustafa Kemal, savaşın bittiğini, Mondros ateşkes antlaşmasının imzalandığını Adana'da öğrenmişti. Dört yıl süren bu kanlı savaşta Almanya yenilince bizi de yenik sayan anlaşma devletleri Osmanlı devletine ağır bir ateşkes antlaşması imzalatmışlardı. Dört yıl savaş boylarında Türk ordusunun kazandığı başarılar, dökülen şehit kanları boşa gitmişti. Ya kaybettiğimiz topraklar...Bu kötü antlaşmaya -Mustafa Kemal karşı çıkmıştı. Sakıncalarını, yurt çıkarlarına uygun olmadığını, bir telgrafla sadrazama bildirmişti. Bu, düşmana teslim olmak demekti. Mustafa Kemal, Adana treniyle döndüğünde 55 düşman gemisinin yengi bayraklarıyla İstanbul'a girdiklerini görmüştü. Çok üzülmüştü. İstanbul'daki azınlıkların kendilerinden geçmiş, sarhoş çığlıkları karşısında, kendi kendine:

-Geldikleri gibi giderler, demişti.

Gülşen, L.(2012). Bana Atatürk'ü Anlat. Kültür kitap sarayı yayınları. İzmir. s.25-26.

Yorgun ve yıpranmış bir ülkede yaşadığını farz et.(empati kur). Kendinde hangi görev ve sorumlulukların var olduğunu düşünürdün?

Kendimin bir görev olduğunu düşünürdüm fakat sadece ben değil boş kalırdın görev alsın ben nasıl kurtarıyım ülkeyi bu yüzden benim görevim savaş olurdu ülkenin memleketi askerlere götürürdüm.

Atatürk neden hiçbir zaman ümidini yitirmemiş olabilir?

Atatürk şundan dolayı ümidini yitirmemiştir anlatayım. Atatürk ve askerleri eğer düşmanlardan korksaydı o zaman Türkiye olmazdı ama kavramışlar

GAZİ GELECEKTİR…